

19696

T. C.
G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

L Â T İ F İ

(Hayâtı ve Eserleri)

İNCELEME - METİN

(DOKTORA TEZİ)

Danışman :
Prof. Dr. Abdurrahman Güzel

Ahmet SEVGİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ANKARA — 1987

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

SÖZBAŞI:.....	IV
KISALTMALAR:.....	VI
METİN TESBİTİNDE TAKİP EDİLEN METOD ve TRANKSRİPSİYON ALFABESİ:.....	VII
GİRİŞ:	1
XVI. ASRIN SİYASİ, İÇTİMÂİ ve KÜLTÜREL DURUMLARINA UMUMİ BİR BAKIŞ:.....	2
a) Siyâsî durum:.....	2
b) İçtimâî durum:.....	3
c) Kültürel durum:.....	4
I. BÖLÜM: LATİFİ'NİN HAYATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ:.....	8
A- HAYATI:.....	9
1- Doğum yeri ve doğum tarihi:.....	9
2- Adı, mahlası ve soyu:.....	9
3- Çocukluğu ve gençliği:.....	10
4- Tahsili:.....	13
5- Memuriyetleri:.....	13
6- Ölümü:.....	16
7- Hayatının diğer hususiyetleri:.....	17
B- EDEBİ KİŞİLİĞİ:.....	19
1- Şiir anlayışı:.....	19
2- Şâirliği:.....	24
3- Şiirlerinden örnekler:.....	26
4- İnşâ anlayışı:.....	72
5- Münşîliği:.....	74
6- Nesirlerinden örnekler:.....	75

	<u>Sayfa</u>
II. BÖLÜM: LATİFİ'NİN ESERLERİ:.....	92
1- Tezkiretü's-Şu'arâ:.....	94
2- Dîvan:.....	100
3- Evsâf-ı İstanbul:.....	101
4- Enfsü'l-fusahâ:.....	104
5- Evsâf-ı İbrâhim Paşa:.....	106
6- Fusûl-ı Erba'a:.....	108
a) Bahâriyye:.....	114
7- Nazmü'l-Cevâhir:.....	117
8- Subhatü'l-Uşşâk:.....	124
9- Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân:.....	132
III. BÖLÜM: METİNLER.....	136
1- Fusûl-ı Erba'a:.....	137
a) Bahâriyye:.....	222
2- Nazmü'l-Cevâhir:.....	228
3- Subhatü'l-Uşşâk:.....	293
4- Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân:.....	330
SONUÇ:.....	333
BİBLİYOGRAFYA:.....	338
SÖZLÜK:.....	342
METİNLERİN TIPKI BASIMLARI:.....	367
1- Fusûl-ı Erba'a:.....	368
a) Bahâriyye:.....	442
2- Nazmü'l-Cevâhir:.....	445
3- Subhatü'l-Uşşâk:.....	500
4- Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân:.....	541

S Ö Z B A Ş I

Lâtîffî, XVI. yüzyıl ediblerimizdendir. On iki eser kaleme almıştır. Ve her eseri, devrinde sevilerek okunmuş hattâ bir çoğu Padişâhın takdirini kazanarak kendisine câize verilmiştir. Oysa bugün "Lâtîffî" deyince sâdece "Tezkiresi" hatıra gelmektedir... Bir şahsiyeti hakkıyla tanıyabilmek için yalnız bir cebhesini bilmenin yetmeyeceği muhakkaktır.

Lâtîffî'nin tezkireciliği yanında şâirliği de vardır. Bizde şiir h a k k ı n d a i l k fikir beyân edenlerden biri de odur. Ayrıca müellif; Âyet, Hadîs, kelâm-ı kibâr ve atasözleri ile müzeyyen yeni bir nesir tarzı (inşâ) vücûda getirmiştir ki "Enfisü'l-Fusahâ", "Fusûl-ı Erba'a", "Evsâf-ı İstanbul" ve "Tezkiretü's-Şu'arâ" adlı eserlerinde bunun nümûnelerini görüyoruz...

Lâtîffî'nin bir de "tenkitçi"lik ve "gerçekçilik" tarafı vardır. Eserlerinde gerek edebî ve gerekse içtimâî açıdan kayda değer tenkid örnekleri sunan müellif, "Divân Edebiyatı, hâricte gördüğü tabiatı değil, kendi içinde ideal bir hâle getirdiği tabiatı terennüm etmiştir" düşüncesinin aksine eserlerinde tabiatı realist bir gözle tasvir etmiştir. "Fusûl-ı Erba'a" adlı eseri incelendiğinde bu gerçek açıkça görülecektir. Bu arada şâirimizin inandığını söylemekten çekinmiyen sağlam karakterli bir şahsiyet olduğunu da belirtmek gerekir...

İşte Lâtîffî'nin kısaca temas ettiğimiz bu ve benzeri cebhelerini ortaya koyabilmek düşüncesi ile dört eserini hazırlamış bulunuyoruz...

Çalışmamız "giriş"i müteâkip üç bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde Lâtîffî'nin hayâtı ve edebî kişiliği tarihî kaynaklara inilerek mufassal bir şekilde anlatılmış ve çeşitli şiir mecmuaları ve eserlerinden topladığımız şiirlerinden örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde de bütün eserleri geniş bir şekilde tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde ise çalışmamızın esâsını teşkil eden dört eserin tenkitli metinleri yer almaktadır. Ayrıca çalışmamızın sonuna sözlük ve tıpkı basımlar da ilâve edilmiştir.

Çalışmalarım esnâsında ve yazı hayâtımda devamlı elimden tutan Hocam Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Bey'e, metinleri hazırlarken karşılaştığım müşkillerin çözümünde yardımlarını esirgemiyen Prof. Dr. Hüseyin Ayan Bey'e ve çalışmalarımın bir an önce bitmesi için beni devamlı teşvik eden Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu Bey'e, ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

Ahmet SEVGİ

K I S A L T M A L A R

A	: Arkeoloji Müzesi Kütüphânesi nüshası
a.g.e	: Adı geçen eser
Ank.	: Ankara
AS	: Ahmet Sevgi Kütüphânesi nüshası
B	: Beyâzıt Kütüphânesi nüshası
Bkz.	: Bakınız
Blm.	: Bölüm
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Ef.	: Efendi
eks.	: Eksik
Haz:	: Hazırlayan
İ.A.	: İslâm Ansiklopedisi
İst.	: İstanbul
Ktp.	: Kütüphâne
M	: Millî Kütüphâne nüshası
MMYK	: Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu
Müz.	: Müze
Nu:	: Numara
Ölm.	: Ölümü
S	: Süleymâniye Kütüphânesi nüshası
(t)	: Türkçe
TY	: Türkçe Yazmalar
Ü	: Üniversite Kütüphânesi nüshası
v.	: Varak
Y	: Yazılış tarihi

METİN TESBİTİNDE TAKİP EDİLEN METOD ve TRANKRİP-
SİYON ALFABESİ

- 1- Metin tesbîtinde her eserden (Nazmü'l-Cevâhir hâric) üçer nüsha seçilerek bunlardan biri esas alınmış farklar da dip notta gösterilmiştir. Ancak sağlam bir metin ortaya koyabilmek düşüncesi ile diğer nüshalarda daha uygun ifâdeler görüldüğünde bu ifâdeler metne alınmış ve farklar da dip notta gösterilmiştir.
- 2- Lâtfî XVI. asırda yaşadığı için metinler hazırlanırken 16. asır dil husûsiyetlerine dikkat edilmiştir.
- 3- Vezin icâbı düşen vokaller apostroflarla gösterilmiştir: ki oldı = k'oldı, ve ey = v'ey gibi.
- 4- -ub, -üb şeklinde yazılan gerundium ekleri, Türkçe kelimelerin sonunda "b" olmayacağı için -up, -üp şeklinde yazılmıştır: gidüp, görüp, varup gibi.
- 5- Vasef terkiplerinde kelimeler arasına ve tamlamalarda izâfet kesresinden önce çizgi (-) konmuştur: gül-şen bâğ-bân, ahvâl-i âlem gibi.
- 6- Atıf vavları iptidâ hâlinde "ve", diğer hallerde yerine göre u, ü, vu, vü, şeklinde gösterilmiştir: Bu gül-zâr-ı fânî'nün reng ü bûyına ve zînet-i dil-cûyına; gül gibi hoş-bû vü rengin.
- 7- Arapça tamlamalar aşağıda görüldüğü şekilde verilmiştir: Nazmü'l-cevâhir, nûru's-şems gibi.
- 8- Farsça "vâv-ı ma'dûle"ler: hâce, hân şeklinde gösterilmiştir.
- 9- Metinlerde geçen Arapça-Farsça mısra, beyit ve ifâdeler aslî harfleri ile yazılmış tercümeleri de dip notta verilmiştir.
- 10- Mesnevî tarzındaki şiirlerde baştan sona doğru beyitlere numara verilmiş ve beyitlerdeki farklılıklar beyit numarası/mısra

sırası şeklinde gösterilmiştir: 63/2 şeklinde görülen bir dip notta 63. beytin 2. mısraındaki farklılıktan bahsedildiği anlaşılabacaktır.

11- Hadis-i şerif ve Hz. Ali'nin sözlerinin kıtalar hâlinde tercümelerinde her Hadis ve sözler numaralanarak kıtalardaki farklılıklar Hadis ve sözlerin numarası/kıtaların mısra sırası şeklinde gösterilmiştir. 84/3, 136/4 gibi.

12- Nesirlerde, farklılıkların geçtiği yere rakamlar konarak dip notta gerekli değişiklikler belirtilmiştir. Ayrıca bir nüshada olduğu halde diğer nüshalarda olmayan uzun ifâdelerle karşılaşıldığında bu ifâdelerin ilk ve son kelimeleri alınarak aradaki ifâdelerin diğer nüshalarda olup olmadığı belirtilmiştir: "mfr-i âşıkân..... egdiler" Bu kısım AS/S'de yoktur. gibi.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

a	ا	z	ز	k	ك
b	ب	j	ژ	g	گ
p	پ	s	س	ñ	ئ
t	ت	ş	ش	l	ل
s	ع	s	ص	m	م
c	ج	z d	ض	n	ن
ç	چ	t	ط	v	و
h	ح	z	ظ	h	ه
h	خ	‘	ع	y	ی
d	د	ğ	غ	ā	آ
z	ذ	f	ف	ī	ای
r	ر	k	ق	ū	او
		.		,	.

A large, stylized pink geometric pattern, resembling a series of overlapping 'X' or 'Z' shapes, spans the width of the page. The pattern is composed of thick, parallel lines that create a sense of depth and movement.

G İ R İ Ş

XVI. ASRIN SİYASİ, İÇTİMÂİ ve KÜLTÜREL DURUMLARINA UMUMİ BİR BAKIŞ

Lâtîff, XVI. yüzyılda yaşamıştır. (1490-1582) Bu sebeple önce XVI. asrın siyâsî, içtimâî ve kültürel hayâtına kısaca temas etmek istiyoruz...

a) Siyâsî durum

VXI. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin kemâl devridir. Bu asırda devlet, güçlü pâdişahlar elinde büyük bir İmparatorluk hâline gelmiştir.

1512 yılında pâdişâh olan Yavuz Sultân Selim, kısa süren saltanatı döneminde şâh İsmâil tehlikesini ortadan kaldırarak Anadolu'da birlik ve berâberliği sağlamış Suriye, Hicaz ve Mısır'ı İmparatorluğa kazandırmıştır.

1520 yılında saltanatı devralan Kânûnî, yarım asra varan pâdişahlık döneminde doğuda baş gösteren bazı karışıklıkları bertaraf ettikten sonra batıya yönelmiş ve Macaristan'ı fethederek Viyana kapılarına kadar uzanmıştır. Diğer taraftan Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Türk donanması Akdenizi bir Türk gölü hâline getirmiştir.

Kânûnî'nin ölümünden sonra tahta çıkan II. Selim (1566) vakitini okuyup yazma ve ibâdetle geçiren sâkin yaratılışlı bir pâdişahı. Bu yüzden devlet idâresini Sokullu Mehmet Paşa'ya bırakmıştı. Ancak Paşa'nın tecrübeli yönetiminde devletin ihtişamı yine devâm etmiştir.

1574'de tahta geçen III. Murad öldüğü zaman (1595) devletin topraklarının âzamîye ulaşmış olduğunu görüyoruz. İmparatorluğun yüzölçümü 20 milyon kilometre kare, nüfusu ise 100 milyon civârındadır. (1) O devirde dünya nüfusunun toplam 450 milyon kadar olduğunu düşünürsek Türk nüfusunun dünya üzerindeki yerini tayin etmek zor olmayacaktır.

(1) Bkz. Öztuna, Yılmaz: Osmanlı İmparatorluğu, Ank. 1977 s. 101

b) İctimâf durum

XVI. asırda Osmanlı İmparatorluğunun içtimâf yapısını, belli çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün olmamakla beraber, genel olarak "idâre edenler" ve "idâre edilenler" olmak üzere ikiye ayırabiliriz. İdâre edilenler de kendi aralarında, aşağıdan yukarıya doğru "halk", "sanatkârlar", "memurlar" ve "askerler" olmak üzere dört ayrı gurupta mütâlea edilebilir. Ancak, Osmanlı toplumunda batıda olduğu gibi imtiyazlı sınıflar yoktur. Yani o devirde soya sopa değil, bilgi ve kültüre itibar edilmektedir. Cemiyetin en alt tabakasından bir şahıs, bilgi ve kültürü sâyesinde en üst mertebeye yükselebilmektedir. Bunun en bâriz örneği İbrâhim Paşa'dır. Bilindiği üzere İbrâhim Paşa, çocukluğunda bir köle idi. Ancak, daha sonra onun, İmparatorluğun vezîr-i âzamlık makâmına kadar yükselmiş olduğunu görüyoruz. İşte bu içtimâf özellik sebebiyledir ki cemiyette birçok kâbiliyetler su yüzüne çıkmıştır.

Diğer taraftan XVI. asırda, şehirden köye doğru büyük bir üretim seferberliğinin başlatılmış olduğu görülüyor: "Memleketin her tarafında, şehirlerde, kasabalarda, köylerde büyük bir iktisâdî refah göze çarpıyordu. Fethedilen ülkelerden yurda geniş ölçüde servet ve vergi girmesi yanında çalışmayı dinin emri bilen Türk halkının huzûr içinde çalışarak el sanatlarını köylere varıncaya kadar güzel ve verimli sanatlar hâline getirmeleri, zirâf mahsûllerin tabîf bir şekilde artışı, hayvan bakımlarını kolaylaştıran faâliyetler ve bütün bu zirâat, sînâat ve ticâret hayatının tam bir doğruluk içinde gelişmeleri bu refâhın belli başlı sebepleriydi. Dünyâya hâkim Türk ordusuna silâh, giyecek; geniş ölçüde eyer ve koşum takımları, diğer ikmâl malzemesi yetiştirmek için yurdun birçok yerlerinde el sanatları bir fabrikasyon faâliyeti ölçüsüne ulaşmıştı." (1)

Böylece, refah ve huzûrun muayyen bir zümreye değil, İmparatorluğun her ferdine belli oranda dağılmış olması, cemiyete büyük bir istikrar getirmiş ve bunun tabîf bir neticesi olarak da özellikle sanat ve edebiyat faâliyetleri artmıştır.

c) Kültürel durum

XVI. asırda kültürel durumun da siyâsî ve içtimâî gelişmelere paralel olarak yükselmiş olduğunu görüyoruz. Bu yüzyılda sâdece İmparatorluk dâhilinde değil, bütün İslâm âlemince bilinen ve sayılan birçok âlim, tarihçi ve sanatkârlar yetişmiştir.

Âlimlerin başında, 1479 yılında Şeyhu'l-İslâm olan ve yirmi beş yıl bu görevi sürdüren Zenbilli Ali Efendi gelir.

Yalnız insanların değil cinlerin sorularını da cevaplandığına inanıldığı için kendisine "müftî's-sekaleyn" denilen Kemal Paşa-zâde de bu asrın büyük âlimlerinden biridir.

Tefsir, Kelâm ve Hadîsde mütahassıs olan Atûff (ölm. 1541), Süleymânîye Medresesinin ilk müderrislerinden olan ve "allâme-i Rûm" olarak vasıflandırılan Kınalı-zâde Ali Efendi (ölm. 1565), meşhûr "Mevzûâtü'l-Ulûm" müellifi Tazköprülü-zâde Ahmed İsâmüddin Efendi (ölm. 1561), Refsü'l-Küttâb Celâl-zâde Sâlih Efendi (ölm. 1665) ve nihâyet "fetvâ" deyince ilk akla gelen sîmâlardan biri olan Ebû's-Suûd Efendi (ölm. 1574) bu asrın önde gelen âlimlerindendirler... (2)

Bu yüzyılda tarih alanında önemli eserler vücuda getirilmiştir. Kemâl Paşa-zâde'nin 1299-1527 yıllarını içine alan 10 defterlik Osmanlı Tarihi (3), Hoca Sa'deddin Efendinin "Tacü't-Tevâ-

- (1) Banarlı, Nihâd Sâmi: Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1, s. 558-559
- (2) Bkz. Uzunçarşılı, Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı: Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı, Ank. 1984 s. 232-236
- (3) Tevârih-i Âl-i Osman'ın I. ve VII. defteri yeni harflerle yayımlanmıştır:
İbn-i Kemâl: Tevârih-i Âl-i Osman, VII. Defter Haz: Ş e r â - feddin Turan Ank. 1967
İbn-i Kemâl: Tevârih-i Âl-i Osman I. Defter, Haz: Şerafeddin Turan, Ank. 1970

rih"i (4), Lütü Paşa'nın "Tevârih-i Âl-i Osmân"ı (5) ve Selânikli Mustafa Âlî'nin "Selânikî Tarihi" (6) bu asırda yazılan belli başlı tarihlerdir.

XVI. asırda yeni bir edebî nevi olarak, şâirlerin hâl tercümeleri ve eserlerinden örneklerin verildiği "Tezkiretü's-Şu'arâ"ların doğmuş olduğunu görüyoruz...

Bizde ilk Tezkire Sehî Bey'in "Heşt-behişt"idir. (7) (Y. 945/1538) Bunı Lâtîffî'nin "Tezkiretü's-Şu'arâ"sı (8) tâkip eder. (Y. 953/1546) Anadolu sahasında yazılan 3. Tezkire Ahîdî Mehmed Çelebinin "Gül-şen-i Şu'arâ"sıdır. (Y. 971/1563) Daha sonra sırayla Âşık Çelebi'nin "Meşâ'iru's-Şu'arâ" (9) (Y. 974/1566) ve Hasan Çelebi'nin "Tezkiretü's-Şu'arâ" (10) (Y. 994/1585) adlı eserleri gelir. Asrın son "Tezkiretü's-Şu'arâ"sı ise Beyânî tarafından kaleme alınmıştır...

(4) "Tacü't-Tevârih" eski ve yeni harflerle yayımlanmıştır:

Hoca sâdeddin Efendi: Tacü't-Tevârih, C. 1, İst. 1279

C. 2, İst. 1280

Hoca sâdeddin Efendi: Tacü't-tevârih, Sâdeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, C. 1, Ank. 1974, C. 2, Ank. 1975

(5) Lütü Paşa tarihi 1922 yılında İstanbul'da basılmıştır.

(6) Bu tarihin ilk kısmı eski harflerle basılmıştır. Selânikî Tarihi, İst. 1281

(7) Sehî: Tezkire-i Sehî, Nâşiri: Mehmed Şükri, Matba'a-ı Amedî İst. 1325

(8) Latîffî: Tezkire-i Lâtîffî, Nâşiri: Ahmed Cevdet, İkdâm Matbaası, İst. 1314

(9) Âşık Çelebi: Meşâ'iru's-Şu'arâ, Neşreden; G.M. Meredith-Owens, London, 1971

(10) Kınalı-zâde Hasan Çelebi: Tezkiretü's-Şu'arâ, Hazırlayan: Dr. İbrâhim Kutluk C. 1 Ank. 1978 C. 2 Ank. 1981

XVI. yüzyılda Türk şiiri büyük bir gelişme göstermiştir. Önceki asırlarda daha çok İran şiiri taklid edilirken bu yüzyılda Fuzûlî ve Bâkî gibi, İran şâirleri ile boy ölçüşecek kudrette büyük şâirler yetişmiştir. Bu sebeple XVI. asırdan itibaren artık Türk şâirleri İran şâirlerini değil Fuzûlî Bâkî hattâ B. Rûhî'yi örnek almaya başlamışlardır.

Bu asırda gazel ve kasidede Fuzûlî, Bâkî ve Bağdatlı Rûhî'nin yanı sıra Zâtî, Hayâlî, Nevî ve Yahyâ Bey de asra damgasını vuran büyük şâirlerdendir.

XVI. asırda mesnevî sahasında da başarılı eserler vücûda getirilmiştir. Bu devirde şâirlerimiz dînî, tarihî, ahlâkî ve tasavvufî hayatımızı aksettiren çeşitli mesnevîler kaleme almışlardır... Kara Fazlî'nin Gül ü Bülbul'ü, Yahya Bey'in Şâh u Gedâ'sı ve Lâmi'î'nin Bursa şehr-engîz'i ile Vâmık u Azrâ'sı asrın ilk hatıra gelen mesnevîleridir.

Bu asırda şiirin gelişmesinde iktisâdî refâhın yanı sıra devrin pâdişahlarının da şâir olmaları ve devlet büyüklerinin sanatı ve sanatkârları himâye etmelerinin etkili olduğu âşikârdır.

xxx

Bütün bu müsbet gelişmelere rağmen siyâsî^{ve} içtimâî inhitâtın yine bu asırda hattâ Kânî devrinde başlamış olduğu da bir gerçektir. Koçi Bey bu hakikati şöyle dile getirmektedir: Silsile-i Âl-i Osmân Padişahlarından evvelâ vüs'at-i memleket ve kesret-i hazine ve şevket cihetinden kemâl bulan merhûm ve magfûr Sultân Süleymân Hân olup ve yine ihlâl-i âleme bâis olan ahvâl dahi onların zamanında zuhûr idüp devlet kemâl-ı kuvvetde olmağla eseri ol zamânda duyulmayup bir kaç senedür ki zâhir oldu. (11)

(11) Koçi Bey: Koçi Bey Risâlesi, Matba'a-i Ebuzziyâ, İst. 1313 s. 93

Gerçekten de XVI. asırda ilim ve mârifetin itibârı düşmeye başlamış rüşvet artarak ahlâkî çöküntü hızlanmıştır. Hattâ Lâtîfî ve Zâtî'nin açık ifâdelerinden de (12) anlaşılacağı üzere sanatkârlar ihmâl edilmeye başlanmıştır.

Görülüyor ki Lâtîfî gerek siyâsî ve gerekse içtimâî bakımdan "kemâl" ile "zevâl"ın bir arada yaşandığı bir devirde hayat sürmüştür. Böyle farklı manzaralar arzeden içtimâî bir muhitte onun kişiliğini ve Edebiyatımızdaki yerini tesbite çalışacağız...

(12) " Murâd Hân Gâzî zamânından ol tarihe gelince zümre-i şu'arâ ki Selâtin-i Osmâniyyenün evsâfın idüp tevârihin eger manzûm ve eger mensûr yazarlardı. Hızâne-i Âmireden her sâl salyânelerin alurlardı. Ve kasâyid ü resâyil ile Pâdişah-ı âlem-penahın mehâmidin idüp atâyâsından behre-mend olurlardı. Merhûm ve magfûrun leh (İbrâhim Paşa) sadr-ı sadâretten gidüp ol makâm-ı kerîme vedâ itdükden sonra zümre-i mezbûrenün teşrifât u cevâyizi külliye kat' oldu. Ve erbâb-ı şî'r ü inşânın kadr ü ragbeti ref' olup encümen-i cem'iyetleri bozuldu." (Lâtîfî'nin İki Risâlesi: Enfsü'l-Fusahâ ve Evsâf-ı İbrâhim Paşa, Haz: Ahmet SEVGİ, S.Ü. Eğitim Fak. Yayınları, Nu: 1 s. 26)

"İbrâhim Paşa fevt olup Ayas Paşa vezâreti ve Mahmûd Çelebi defter-dârlığı alup izdiyâd-ı hızâ'in-i sultânî için zevâ'id-hârları zu'mlarınca zevâ'id-i rûzgârdur deyu ref' itmege nasb-ı nefis itdüklerinde bizüm dahı câ'ize vü salyânelerimiz kat'olunup nihâl-i a'mâlimiz bostân-ı lutf u nevâl-i sultân-ı melek-hisâlden kal u kâm olundu. Hâlâ zilletle me'nûs ve devletden me'yûs fakr u fâkayı zâd-ı âhîret ve ayn-ı iksîr-i magfîret bilüp bu hâl ile geçinirüz. (Bkz. Hasan Çelebi: a.g.e C. 1, s. 390)

I. BÖLÜM

LATİFİ'NİN HAYATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ

A- HAYATI

1- Doğum yeri ve doğum tarihi

Lâtîfî, Kastamonu'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber "Evsâf-ı İstanbul" adlı eserinde geçen şu ifadelerden onun 895+896/1489-1490 tarihlerinde doğmuş olduğu istidlâl edilebilir: "Ol zamân ki bu risâle-i nazm u nesri tertîb ü tastîr itdüm târîh-i hicret tokuz yüz otuz birde ve târîh-i ömr-i girân-mâye otuz beş idi." (1) " Şol zaman ki târîh-i hicret ve sene vü sâ'at tokuz yüz yigirmi tokuzda belki kûsûrât-ı kebîse ve tefâvût-i şemsiyye mûcibince bi't-temâm otuzda idi." (2)

Müellif 930'larda 35 yaşında olduğuna göre (930-35=895/1590) 1590'da doğmuş olduğu aşıkârdır. Lâtîfî'nin doğum tarihi ile ilgili diğer kaynaklarda her hangi bir kayda rastlayamadık.

2- Adı, mahlası ve soyu

Lâtîfî, "Hatib-zâde" soyundan gelmedir. Ceddi, Fâtih devri şâirlerinden Hamdî Çelebi'dir: " HAMDÎ (rahmetu'l-lâhı aleyh) Kastamonîdür. Sultân Mehmed devrinün âhırlerinde nakl itmişdür. Fukahâ vü fuzalâ zümresinden ve ulemâ vü sulahâ fırkasından idi. Ve hem bu fakirün ceddi ve âbâ vü ecdâd beyninde iftihârı vü senedidür." (3)

(1) Lâtîfî: Evsâf-ı İstanbul, Üniv. Ktp. TY Nu: 3751 v. 62^a

(2) Lâtîfî: a.g.e v. 2b

(3) Lâtîfî: Tezkire-i Lâtîfî, s. 135

Asıl adı "Abdullâtîf" olan müellif "Lâtîffî"yi (x) mahlas olarak kullanmıştır. Divân şiirinde umûmiyetle her şâirin bir mahlası vardır. Mahlas seçimi "şâirin kendi mesleği, babasının mesleği, ses güzelliği, hattatlık, ressamlık, güzellik, vücûd özellik ve ârıazaları, psikolojik hâl ve vasıflar... " (4) gibi bazı özelliklere dayanır. Müellif, "Lâtîffî"yi mahlas olarak seçişinin sebebini şöyle açıklıyor: "İsmüm Abdül-lâtîf olduğu takrîb ile "Lâtîffî" tahallus itdüm. Yâ-yı nisbîsi Cenâb-ı Barîye râci'dür. Zîrâ ism-i lâtîf esmâ-yı ilâhdan ism-i zâtdur. (5)

3- Çocukluğu ve gençliği

Lâtîffî'nin çocukluğu ve gençliği ile ilgili çizgileri yine onun kendi eserlerinden tâkip edebiliyoruz. Müellif, Tezkiresinde, henüz yedi yaşındayken bir tıfla âşık olduğunu ve bu aşk yüzünden vücûdunu dağlayıp âh u feryâd ederek dillere destân olduğunu, bu hâlî gören anne-babasının da iflah olmayacağına karar vererek kendini serbest bıraktıklarını şöyle anlatır: "Ol zamân ki ketm-i ademden âlem-i vücûda geldüm, gönlümi hüsn ü ce-

(x) Lâtîffî" mahlasını kullanan diğer şâirler:

- a) Şeyh Muhiddin Lâtîffî Efendi: Bursalıdır. 1091/1680'de vefât etmiştir. Bursa'da binâ ettirdiği tekkede medfûndur. (Bkz. Müstakîm-zâde S. Saadeddin Efendi: Mecelletü'n-nisâb, Süleymâniye Ktp Esad Ef. Blm. Nu: 628 v. 188^b)
- b) Lâtîffî; Hindistan'ın meşhûr şâirlerindendir. (Bkz. Ş. Sâmî; Kâmûs-ı A'lâm, İst 1314, C. 4 s. 3994)
- c) Lâtîffî Çelebi: Haleplidir. Pederi Acemden gelmiştir. (Bkz. Nâil Tuman: Tuhfe-i Nâilî, Millî Ktp. Nu: 3675 s. 1267)

(4) Tolasa, Prof. Dr. Harun: 16. y.yılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, İzmir 1983 s. 240

(5) Lâtîffî: Tezkire-i Lâtîffî, s. 297

mâle be-gâyet mâ'il buldum. Ol zamân ki sinn-i sabâvetde tıfl-ı heft-sâle idüm, etfâl-ı sığârdan bir tıfla beste-i külâle idüm. Ol tıfla nev-hîzûn henüz lebinde şîr-i mâderden eser ve pend-i pederden gûşında haber var idi. Hâlet-i aşkdan heft-sâle iken heft-endâmum cûşa ve ol keyfiyyet-i Cem-i mey gibi derûnum cûş u hurûşa gelüp şerha-i a'zâma şerha şerha elifler çeküp ve ol elifler önüne taglar yakup her elf-i tag şekl-i âh oldu. Ve bi'l-cümle ahvâl-i pür -melâlüm âleme destân ve nihân iken bu nâm u nişanla şöhre-ıyan oldum.

Mısra:

Duyurdum kıssa-i derdi cihâna destân itdüm

Peder ü mâder bu hâlüm görüp ıslâh u iflâhdan el yudılar. Ahd-i mehdümde şûr u şevk görüp lakım-ı kundakdan kutsuz kodılar.(6)

Lâtîff daha sonra henüz şiire vukûfu yokken aşkın kendisine güzel güzel gazeller söylettiğini ve bu gazelleri duyanların hayret ettiklerini de şöyle anlatır: Kerâmet-i aşkı gör ki sinn-i sabâvetde fenn-i şi're vukûf u şu'ufum yok iken âlem-i mahabbetden aşk-ı yâr şi'ri bu hakire armagan getürdi. Ve bî-ihtiyâr galebe-i aşk u mahabbet bu hakire zîbâ-gazeller didürdi. Ve her vârid ü vâkı' olan gazel, istimâ' idenlere hâlet ü hayret vir-di. (7)

Lâtîff, çocuk yaştâ şiir ve inşâya râğbeti olduğunu, daha henüz Kur'ânı yarı etmeden evvel şiirlerinden örnekler kısmında verdiğimiz 4 numaralı gazeli Hâşimî'ye nazfire olarak söylediğini ise şöyle ifâde eder: "Henüz tıfl-ı nev-âmûz iken nazm u inşâile üns ü ülfetüm ve fazl u hünere samım-i cân u cenândan teveccüh ü râğbetüm vardır." (8) "Bu fakir dahi âlem-i sabâvetde henüz Kelâm-ı Kadîmî nısf itmemişdüm, bu şi'ri ol zamânda anâ nazfire dimişdüm." (9)

(6) Lâtîff: a.g.e s. 298

(7) Lâtîff: a.g.e s. 298

(8) Lâtîff: a.g.e s. 16

(9) Lâtîff: a.g.e s. 364

Lâtîff'nin gençliği umûmiyetle İstanbul ve Rumeli'de geçmiştir. Bu konuda onun gençlik eserleri olan "Evsâf-ı İstanbul" ve "Fusûl-ı Erba'a" ile Âşık Çelebi Tezkiresinde kısa da olsa bilgiler vardır: "Lâ-büd ünfûvân-ı cüvânîde sinn-i cüvânî muktezâsınca süveydâ-yı dilde sevdâ-yı teferrüc ü temâşâsı peydâ oldukda dîr u dîrâz me-sâfelerden mânend-i bâd ü vezân düşe tura ve misâl-i ab-ı revân yüz süre süre ol şehr-i meşhûr ve belde-i mezbûra (İstanbul) vâsıl u dâhil oldum." (10)

"Ol zamân ki vakt-i rebî'-ı reye'ân-ı cüvânî ve bahâr-ı ömrün ahyân u avânı idi. Gâh semen-bûlar hevâsı ile nesim-âsâ gül-geşt-i gül-şen ve gâh nihâl-i dil-cûlar sevdâsı ile su gibi azm-i sû-yı çemen iderdüm." (11)

"İskender Çelebi vasfında bahâriyye-i ba'z inşâ idüp nev-rûz-da sunup Rûm ilinde Belğîrad semtinde kitâbet ihsan itmişdür. Nice zamân ol cevânibde güzâriş ü rûzgâr-ı perîşân itmişdür. Huddûd-ı sene hamsinde İstanbulla hicret ve anda ikâmete azîmet it-di." (12)

Bu ifâdelerden de anlaşılacağı üzere Lâtîff tahminen 20-25 yaşlarında İstanbul'a gelmiştir. 10-15 yıl İstanbul'da kalan şâirimiz devrin defterdârı İskender Çelebiye sunduğu mensûr bir "bahariyye" sebebiyle Belğîrad imâret kâtipliğine tayin edilir. Uzun müddet bu memuriyette kalan müellif İstanbul'a ancak 950/1543'de 60 yaşında bir ihtiyâr olarak dönebilmiştir.

(10) Lâtîff: Evsâf-ı İstanbul, v. 3^a-3^b

(11) Lâtîff: Fusûl-ı Erba'a, Arkeoloji Müzesi Ktp. Nu: 341/3
v. 3^a

(12) Âşık Çelebi: Meşâ'iru's-Şu'arâ, Neşreden: G.M. Meredith-Owens
London, 1971 v. 107^a

4- Tahsîlî

Lâtîfî, tahsîle Kastamonu'da başlar. Fakat ne kadar okuduğunu bilmiyoruz. Aşık Çelebi onun : "bir mikdâr tahsîlden sonra ferâgat idüp sülûk-ı râh-ı muhâsebe vü kitâbet" (13) etmiş olduğunu söyler. Bu konuda Hasan Çelebi: "Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i ilme istigâl itmiş idi. Ba'dehû ferâgat idüp ba'z-ı amâ'ir-i celîlede kitâbet ile kesb-i ma'îşet kılmış idi." (14) diyor. Ahdî'nin ifâdeleri ise şöyle: "Zebân-ı Fârisiye ve ilm-i Arabiye bir mikdâr mümâreset göstermiş ve her birisine kemâl-i kudretin ve uluvv-i himmetin ve ömr-i latîfin ve eyyâm-ı şerîfin sarf itmişdür." (15)

Bu ifâdelerden de anlaşılacağı üzere Lâtîfî, düzenli bir tahsîl görmemiştir. Ancak kendi kendini yetiştirmiştir. Eserleri bilgi ve kültürünün şâhitleridir.

5- Memuriyetleri

Lâtîfî, diğer birçok şâirde gördüğümüz gibi bir hizmet tedârik etmek üzere Kastamonu'dan ayrılarak başkent İstanbul'a gelir. (16) Hayâtını kalemi ile kazanmak zorundadır. Bu sebeple Defterdâr İskender Çelebi'ye "nevrûz"da bir "Bahâriyye" sunar. (17) Ve bunun üzerine Belgrâd'a imâret kâtibi olarak tayin edilir. (18)

Uzun yıllar bu görevde kalan Lâtîfî 950/1543'de tekrar İstan-

(13) Aşık Çelebi: a.g.e v. 106^b

(14) Hasan Çelebi: Tezkiretü's-Şu'arâ, Haz: Dr. İbrâhim Kutluk, Ank. 1981, C. 2 s. 835

(15) Ahdî: Gül-şen-i Şu'arâ, Millet Ktp. Ali Emîrî Blm. Nu: 774 v. 171b

(16) "..... dūr u dirâz mesâfelerden mânend-i bâd-ı vezân düşe

bul'a dönerek (19) yine bazı imâret kâtipliklerined bulunmuştur. Müellif bu tarihlerâ kendisine haklı bir şöhret temin eden Tezkiresini hazırlayarak devrin pâdişahı Kânûnî'ye takdim eder ve kendisine Ebû Eyyûb-ı Ensârî Vakfı kâtibliği verilir:" Kendüsi ile daha sene sittin isnâlarında mücâleset ü musâhabetimüz vukû' bulmuşdur. Ol tarihde ba'z-ı ama'ir kitâbetlerine ibtilâdan sonra bu, Hazret-i Ebî Eyyûb-ı Ensârî evkâfına kâtib ve şâir Yahyâ Bey mütevellî muhâsib idi." (20)

"Mezkûr kitâbın ikmâl idüp İstanbulda ba'z-ı cihâtla kana'at eyledi. Ba'dehû rûzgâr anı Vakf-ı Ebî Eyyûb-ı Ensârîde sâhib-i kitâbet eyledi." (21)

Ayrıca Lâtîffî, Hazret-i Ebî Eyyûb-ı Ensârî için yazdığı bir kasidede Eyub Evkâf kâtibi olduğuna bizzat kendisi de işâret eder:

Cân u dilden bî-garaz mu'inde hâlis bendeñüz
Sûretâ hizmetde olduk velf müste'cir gibi (22)

dura ve misâl-i âb-ı revân yüz süre süre ol şehir-i meşhûr ve belde-i mezkûra vâsıl u dâhil oldum. (Lâtîffî: Evsâf-ı İstanbul, v. 3^a-3^b)

(17) "İskender Çelebi vassında bahâriyye-i ba'z inşâ idüp nev-rûzda sunup Rûm ilinde Belgrad semtinde kitâbet ihsân itmişdür." (Âşık Çelebi: a.g.e v.107^a)

(18) İskender Çelebi (ölm. 1534) 932/1525-941/1534 yılları arasında defterdarlık yaptığına göre Lâtîffî'nin Belgrad'a gidiş tarihi 941/1534'den öncedir.

(19) "Hudûd-ı sene hamsinde İstanbula hicret ve anda ikâmete azîmet itdi." (Âşık Çelebi: a.g.e v. 107^a)

(20) Âlî: Künhü'l-ahbâr, Üniv. Ktp. TY Nu: 5959 v. 416^a

(21) Âşık Çelebi: a.g.e v. 107^a

(22) Bkz. Lâtîffî'nin "gibi" redifli kasidesi, beyit: 64

Müellifin, Eyup Evkâf Kâtibliği görevi uzun sürmez. 960/1552'lerde bu vazifeden azl olunarak Rodos imâret kâtipliğine gönderilir:" Andan daha (Ebâ Eyyûb-ı Ensârî Vakfı Kâtipliği) ma'zûl olup Rodosa imâret-i Sultânîye kâtib oldu." (23)

Lâtîff orada da fazla durmaz ve Mısır'a geçer. Alf, Mısır'da da kâtiplikle meşgûl olduğunu söyler:" Ba'dehû Lâtîff Mısra gitmişdi. Anda ba'z-ı müfidge kitâbetlerle ri'âyet olunup sedd-i ramak hâsıl itmiş idi." (24)

Lâtîff'in ömrünün sonuna doğru 982/1574'de "Evsâf-ı İstanbul" adlı eserinin mukaddimesini değiştirerek III. Murad'a sunduğunu biliyoruz:

Şehin-şâh-ı cihân Sultân Murâduñ devr-i adlinde
Yazup nice risâle oldum anuñ hamdine meşgûl
Bi-hamdi'l-lâh bu dürr-i nazm-ı ma'nâ buldı çün
itmâm
Dinüldi nâm-ı pâkine anuñ Evsâf-ı İstanbul (25)

Müellifin bu teşebbüsünden yeni bir vazife elde edip edemediği hakkında kaynaklarda hiç bir mâlûmat yoktur.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere mü'ellif muhâsebe ve kâtiplik dışında başka bir görev ifâ etmemiştir.

(23) Aşık Çelebi: a.g.e v. 107^a

(24) Alf: a.g.e v. 416^a

(25) Lâtîff: Evsâf-ı İstanbul, Arkeoloji Müz. Ktp. Nu: 341/1
v. 2^a

Lâtîff: Evsâf-ı İstanbul, Millî Ktp. Nu: A 894/2 v. 45^b

6- Ölümü

Lâtîff'nin son yılları hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Aşık Çelebi 974/1566'da bitirdiği Tezkiresinde Lâtîff için: " Hâlâ Mısırda gâh şî'r ü gâh inşâ ile ibâdet-i Hudâya müvâzibdür" diyor. (26) Müellifin 982/1574'de "Evsâf-ı İstanbul" adlı eserinin mukaddimesini değiştirerek III. Murad'a sunduğunu biliyoruz. Bu noktadan hareketle Sultân III. Murâd'ın tahta çıkışı yıllarında yeni bir görev ümidi ile İstanbul'a gelmiş olduğunu söylemek mümkündür. Tezkiresini 994/1585'de tamamlayan Hasan Çelebi: "Hâlâ İstanbulda pîr ü nâ-tüvân tîr-i kâmeti misâl-i kemân iki bükül-müş şecere-i hayâtı bî-berg ü bâr olup solmuş ve kadd-i dü-tâsı selâm-ı merk ve peyâm-ı ecel alma için münhanî olmuşdur" demektedir. (27) Kefevî'nin "Râz-nâme"sine aldığı Mesfih-zâde'ye âit bir mektûpta ise onun 990/1582'de Mısırdan Yemen'e giderken bindiği geminin batması üzerine boğulduğu bildiriliyor: " Müderris Karahisârî ve Tezkiretü's-Şu'arâ sâhibi Monla Lâtîff ve Mısırda meşhûr hayyat üstâd-ı bûstân iki makbûl şâkirdi ile gemide bulunup gark oldılar." (28) Lâtîff'nin ölümü ile ilgili Riyâzî Mehmed Efendi : " Evâ'il-i devr-i Murâdîde Mısırda fevt olmuşdur" diyor. (29) Aynı ifâdeleri Sicill-i Osmânî'de de görüyoruz: " Evâ'il-i asr-ı Sultân Murâd-ı sâlisde Mısırda vefât eyledi." (30) Kâtip

(26) Aşık Çelebi: a.g.e v. 107^a

(27) Hasan Çelebi: a.g.e C. 2 s. 835

(28) Kefevî: Râz-nâme, Üniv. Ktp. TY Nu: 4098 v. 106^a

(29) Riyâzî Mehmed: Riyâzu's-Şu'arâ, Süleymâniye Ktp. Es'ad Ef. Nu: 3871, v. 95^a

(30) M. Süreyyâ: Sicill-i Osmânî, İst. 1316 C. 4 s. 92

Çelebi ise 990/1582'de vefât etmiş olduğunu söyler.(31) Bursa-
lı Mehmed Tâhir Bey de 990/1582'de Mısırdan Yemen'e giderken bin-
diği geminin batması üzerine boğulduğunu kaydediyor. (32)

Bu farklı ifâdelerden en sarîhi şüphesiz Mesih-zâde'ye âit o-
lanıdır. Bu sebeple Lâtîffinin ölüm tarihini 990/1582 olarak ka-
bul ediyoruz...

7- Hayâtının diğer husûsiyetleri

Lâtîffî'nin, küçük yaşta başlayan tâlihsizliği ölümüne kadar
hattâ ölümünde bile devâm eder.

"Duyurdum kıssa-i derdi cihâna destân itdüm"

feryâdı ile başlattığı hayat mücâdelesini,

"Bana bu tâli'-ı bedden mi yâ Rab bunca mihnetler
Bu gûn-â-gûn melâmetler bu merhemsiz cerâhatler"

diyerek sürdüren müellif, müreffeh bir hayat şöyle dursun ölme-
yecek kadar bir rızık temininde bile zaman zaman güçlükler-
le karşılaşılıyordu.

Lâtîffî'nin ilmi ile mütenâsîp bir hayat seviyesine ulaş-
mayışında kanâatimizce mizâcının büyük rölü olmuştur. O, dü-
rüst tabiatlı bir insandı. Doğruluğu ve tok sözlülüğü şî-
âr edinmişti. Dalkavukluktan, ona buna boyun eğmekten nef-
ret eder ve inandığını söylemekten çekinmezdi... İşte onun
bu tabiatı, etrâfının kendisine düşman olmasına yol açmıştır.

Ömrü sıkıntılarla geçen mü'ellifin âilesi hakkındakaynaklarda
hiç bir bilgi yoktur. Ebeveyninin adları ne idi?... Evlendi mi?
Çocuğu var mıydı?... Bunları bilmiyoruz...

Bu konuda Mehmed Hâlid şöyle der: " Rızkını elde etmek gâyesi ile ihtiyar ettiği müteaddid seyahatlere kolaylıkla karar verebilmesinden istidlâlen diyebiliriz ki bahtı bu husûsda da müsâid davranmamış, âile kurmak, âile babası olmak hazzını ondan esirgemiştir." (33)

Lâtîff, bunca talihsizliklere karşılık bâri yatağında rahat ölebilseydi... O da nasîb olmadı. Ve doksan küsür yaşında denizin azgın dalgaları arasında can verdi... Rahmetu'l-lâhı aleyh...

(31) Kâtip Çelebi: Keşfü'z-zunûn, Haz: Şerafeddin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge, 2. bs. İst. 1971 C. 1, s. 387

(32) Mehmed Tahir: Osmanlı Müellifleri İst. 1975 C. 3 s. 94

(33) M. Hâlid: Latîff ve Tezkiresi; Hayat Mecmuası, Sayı: 17,

B- EDEBİ KİŞİLİĞİ

1- Şiir anlayışı

Bizde şiir üzerine ilk kafa yoranlardan biri de Lâtîffî'dir. Müellif, Tezkiresinin mukaddimesinde ve kendi hal tercümesinde şiir hakkındaki düşüncelerini mufasssal olarak beyân eder. Şâirin bu düşüncelerini özet olarak aşağıya alıyoruz:

Lâtîffî'ye göre şiir, Rabbânî ilhâm rüzgârının esmesiyle kalblerden kenâra taştan mânâ incilerinin lafız elbisesiyle süslenerek takdim edilmesidir. Bu sebeple hükemâ, şiire "ilhâm" şâire de "emîru'l-kelâm" demişlerdir. Nitekim Mevlânâ, mesnevisinde:

از کرامات بلند اولیا
اولا شعرست و آخر کیمیا
این سخن را توندانی سر سری
شاعری جز نیست از پیغمبری
(x)

buyurur.

Ayrıca ulemâ, manzum sözün sayısız fazilet ve faydasını sıralayarak insan için konuşma ve ifâde süsünden daha üstün bir zînet olmadığını beyân etmişlerdir.

(x) Evliyânın kerâmetlerinden, önce şiir sonra kimyâ gelir. Ey başıboş kişi! Sen bunu bilmez misin, şâirlik Peygamlikten bir cüzdür.

Sözün fazileti hakkında bir Fars şâiri şöyle Der:

سخن اواز پر جبریلست
فیضی بجشی دم اسرافیلست
سخن از عرش برین آمده است
بهر پاگان زمین آمده است
(x)

Lâtîfî, bu ifâdeleri müteâkip sözü Kur'ân-ı Kerîme getirerek birçok Âyet-i Kerîmenin mevzûn olduğunu örneklerle beyân ettikten sonra: "Hâssa ki şu 'arâ-yı Arabî efsah-ı arûzîleri Kelâm-ı Kadîmü'n kemâl-ı belâgatından Âyât-ı azîmenü'n ekseri takfî olun-maga kâbil ve esrâr-ı me'ânide bahr-ı bî-pâyân olduğu cihetden cemî'-ı buhûr u kavâfiye şâmil deyu buyurmuşlardır" (34) der ve bu sözlerden garaz K. Kerîme manzûm demek olmadığını da belirtir.

Bu arada Lâtîfî, Peygamberlerin manzum söz ile olan münâsebetlerine de temâs ederek Hz. Peygamberimizin ağzından manzûm söz çıkmadığını çıkanların da şiiriyeti kast olunmadığını ancak "ene efsah" sözüyle fesâhat ve belâgata râğbet gösterdiğini bu yüzden O'na, "ashâbın şu 'arâsı ve ahhâbın bûlegâsı mevzûn lûgatlar ve manzûm midhatlar diyüp 'ızz-ı huzûrunda okurlardı. Birine "gidûn, bu memnûdur, okumañ, nâ-meşrûdur," demedi. Binaen 'aleyh bazı kimselerün bu bâbda olan i'tirazları merdûddur" (35) dedikten sonra çâr-yâr-ı güzîn ve bâzı ashâbın

(x) Söz Cebrâîl'in kanadının sesi ve İsrâfil'in bereket saçan nefesidir. Söz yüce arştan pâk kimselerin nasîbi olarak yere inmiştir.

(34) Lâtîfî: Tezkire-i Lâtîfî, s. 7

(35) Lâtîfî: a.g.e s. 9

manzûm tedvînâtı olduğunu belirterek Hz. Ali Efendimizin şu iki beytini kaydeder:

رضينا قسمة الجبار فينا
لنا العلم وللأعداء مال
فإن المال يأتي عن قريب
وإن العلم باق لا يزال
(x)

Lâtîffî'ye göre şâir, zâhirde maddî güzellikleri tasvîr etse bile hakikatde onun yaptığı bu iş yüce yaratıcıyı tahmîden ibârettir. Bir insan güzel bir binâyı seyrederken "oh! Ne kadar güzel binâ" diye onu öğse aslında bu övgü binâyı değil onu yapan ustayadır. Ayrıca şiir dilinde sık sık rastlanan " def, ney, mey ma'sûk...." gibi kelimelerin de maddî âlemle bir alâkası olmayıp mânâ âleminde birer timsâldirler.

Lâtîffî, şiirin "fazilet ve meziyetlerini" anlattıktan sonra şâirler hakkındaki kanaatini de "der-beyân-ı aksâm-ı merâtib-i şu'arâ" başlığı altında açıklar. Müellif, o devirde şâir ile müteşâirin fark olunmadığını bu sebeple ortalığı şâirlik adına parasız tellalların doldurduğunu belirterek şâirleri 7 kısımda ele alır:

1- Özel kâbiliyetleri sebebiyle tâze fikirlere ve orjinal hayâllere kâdir olanlar... Gerçek şâir bunlardır. Ancak dünyâda sayıları çok az bulunur.

2- Sâdece tabiatı vezne yatkın olanlar... Bunlar kuru yaş ne

(x) Allâh bize ilim, düşmanımıza da mâl vermiştir. Biz bu takfîmâta râzıyız. Zîrâ mâl kısa sürede yok olur ilim ise bâkidir

bulurlarsa nazm ederler. Ve kendilerini mükemmel şâirlerden sayarlar. Şâirler arasında bu mertebe pek mu'teber değildir. Aslında şâirlik kâbiliyeti umûmiyetle her insânda vardır. Ancak güzel bir mânâ yakalayabilmek herkese nasîb olmaz. Nitekim her toprakta "mâden-i seb'â" vardır. Lâkin altın ve gümüş mâdeni her yerde bulunmaz.

BEYT:

Gevheri pâk gerekdür ki ola kâbil-i feyz
Yoksa her seng-i siyeh la'l-i Bedahşân olmaz.

3- Şiir söyleme kudretleri yoktur... Bu sebeple bir şiirin mahlasını değiştirirler yahut içinden birkaç beyti alırlar. Bu çirkin bir davranıştır ve sonunda hırsızlıkları ortaya çıkar.

MISRA :

Hüner itdüm sanır aybın belürdür.

4- Şiir söylemeye kâbiliyetlidirler. Fakat tâze fikir ve orjinal hayâle kâdir değildirler. Bu yüzden söylenmiş i tekrâr eder dururlar.

BEYT:

Tercümansız bir iki söz nedür ki diyemez
Tıfl-ı nâ-dân gibi hâyfde degülse yiyemez.

5- Şiirin lafzını değiştirenler... Bunlar söz hırsızlarıdır. Makbûl ve müteber olmadıkları âşikârdır.

6- Başka bir dilden tercüme eden veya o mânâyı şiirleştirenler... Bu, fuzalâ beyninde "düzd-i hasen" olarak kabul edilir.

7- Başkalarının şiirinde gördüğü bir mânâyı kendi hayâlinde de bir şeyler katarak daha mükemmele ulaştıranlar... Bunlar da el değmemiş fikir ve hayaller ortaya koyan şâirler gibi makbûl sayılırlar.

BEYT:

Düzme koşma söz uğrısı çok olur
Şâir oldur ki sözde mûcid ola.

Yeni mânâlar ve orjinal hayaller ortaya koyabilenler gerçek şâirdirler. Ancak şâirliğin diğer mertebelerini de gözden ırak tutmamak gerekir. Zîrâ her çiçeğin ayrı bir kokusu ve her meyvenin ayrı bir tadı vardır.

Lâtîfî kendi hâl tercümesinde şiir konusuna tekrar döner. Müellife göre şiir, "vehbî" ve "kesbî" olmak üzere iki kısımdır. Bunlardan birincisi "tab'-ı selîka"dan sâdir olur ki ilhâmî bir haldir. Ve daha çok "ehlu'l-lâh"a vâki olur. Şiir-i kesbî ise tettebbû ve taklîd ile elde edilir. Bunlar arasındaki fark sihir ile mûcize arasındaki fark kadar büyüktür.

Vehbî şiir sâhipleri üstad şâirlerdir ki yeni tarzlar ve taze mânâlar bularak ruhlu ve hâlâvetli şiirler söylerler. Oysa kesbî şiir mensubları bunlardan mahrumdurlar. Hattâ şanlarına uygun bir mahlas bile bulamazlar. Bu sebeple yazdıkları eserleri alan olmaz. Alsalar bile kağıt parasına alırlar.

Görüldüğü gibi Lâtîfî'ye göre gerçek şiir Allah vergisidir. Binâen aleyh Hak'dan haber vermelidir. Aksi hâlde "kîl ü kâl" olmaktan öteye geçemez...

Nazm odur ki haber vire Hak'dan
Pes nolur lagv u şi'r-i nâ-hakdan

2- Şairliği

Lâtîffî, şiire küçük yaşta başlar. Tezkiresinde ifâde ettiğine göre yedi yaşındayken bir tıfla âşık olur. Ve daha henüz şiire vukûfu yokken bu aşk ona öyle güzel gazeller söyletir ki duyanlar hayret etmekten kendini alamaz. (36)

Şârimizin Kur'ân-ı Kerîmî daha yarı etmeden Hâşimî'ye nazîre olarak söylediği bir gazel şöyledir:

İtmeyüp mihr ü mahabbet meh-i tâbânlar ile
 Dahı cem' olmayayum zülf-i perîşânlar ile
 Bahtımız çünkü siyehdür hatt-ı eş'âr gibi
 Hâlimi şerh ideyüm defter ü divânlar ile
 Katre-i hûn-ı cigerden yaşımın sakkâsı
 Gözlerüm tâsını zeyn eyledi mercânlar ile
 Ehl-i irfân ile eylen gül ü mül sohbetini
 Ârif olan durup oturmaya nâ-dânlar ile
 Bûlbûl-i tab'-ı Latîfî çemene kıldı heves
 İtdi gül sohbetini gonçe-i handânlar ile (37)

Ve yine bizzat kendisinin ifâdesine göre Lâtîffî küçük yaşta terbi ve tahmîsden mâ-adâ otuz üç kasîde ve beş yüz gazelden mürekkebe bir divân tedvîn etmiştir. (38) Ancak, kaynaklarda

(36) Lâtîffî: a.g.e s. 298

(37) Lâtîffî: a.g.e s. 364

(38) Lâtîffî: a.g.e s. 298

onu şâir olarak tanıyanlar çok azdır: Sehî Bey "şiiiri epeyce güzel, hoşca mânalar yakalayan dertli yiğittir" (39) derken Â. Çelebi, şiiiri ile inşâsını eşit tutarak: "selfkası şî'r ü inşâya mülâyim olup ikisine bile bezl-i meblag-ı himmet itmişdür" (40) diyor. Âlf, onun şâirliği hakkında fikir beyân etmez. Hasan Çelebi ise şiiirini nesrine tercih eder ve şiiirinin de "vasatu'l-hâl" olduğunu söyler: "Şî'ri inşâsından bih-ter idügi muhakkak u mukarrerdür. Eş'ârı dahı vasatu'l-hâl olduğı ma'lûm-ı erbâb-ı kemâldür." (41) Ahdf: "Esnâfa nazmda mâhir ve arûz u kâfiye bilmede şâ'ir-i sâhir" (42) olduğunu belirtirken Riyâzî, Beyânî ve Kâtîp Çelebi onun şâirliğinden söz etmiyerek sâdece Tezkiresinden bahsederler.

Tezkirecilerimizin, iktibâs ettiğimiz bu ifâdelerinden de anlaşılacağı üzere Lâtîff, devrinin ikinci derecede bir şâiridir. Bu konuda bir fikir edinebilmek için çeşitli şiiir mecmuaları ve eserlerinden derlediğimiz şiiirlerinden bazı örnekler sunuyoruz:

(39) Tezkire-i Sehî s. 138

(40) Âşî Çelebi a.g.e v.106^b

(41) Hasan Çelebi: a.g.e C. 2 s. 836

(42) Ahdf : a.g.e v. 171^b

KASÎDE-İ MİR'ÂT-I 'İBER

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

- 1- Su gibi sâf ol kûdûretden dilâ didâra bak
Saykal it âyîne-i cânı cemâl-i yâre bak
- 2- Germ olup ateşleyin ser-keşlik itme hâk ol
Dûd-ı farkından çıkan germ olduğu çün nâra bak
- 3- Âşık u ma'sûk sırrın andelîb ü gülde gör
Hâlet-i pervâne ile şem'-ı ateş-bâra bak
- 4- Böyledür hâli cihanın kimi ağlar kimi güler
Kahkahâ-yı kebki gör gel andelîb-i zâra bak
- 5- Bir peder bir mâder iken aslı cümle âdemün
Kimine izzet kimine zillet viren Cebbâra bak
- 6- Kudretidür kimini zîşt ü kimin zîbâ kılan
Gel rakîb-i dîvî gör yâr-ı perî-ruhsâra bak
- 7- Bir avuç hâk-i siyehden bir semen-sîmâ kılan
Katrece sudan yahud bir serv-i gül-ruhsâra bak
- 8- Taşı geh mermer gehi mercân iden fa'âli gör
Hâki geh dervîş gehi sultân iden muhtâra bak
- 9- Bu dokuz tâk-ı mukarnes bu sarây-ı şeş-cihât
Kâf u nûndan bunları bünyâd iden mi'mâra bak

- 10- Tâk-ı çarhuñ gel nazar kıl lâceverdi sakfına
Aña yer yer zînet olmuş zer-nişân mismâra bak
- 11- Bî-fitil ü bî-dehen yanan bu iki şem'i gör
Bî-tinâb u bî-sütûn bu hayme-i jengâra bak
- 12- Gör kef-i ma'dan nice icâd olundı cirm-i arz
Mevc-i deryâdan dönüp câmid olan kûh-sâra bak
- 13- İns ü cinden bunca eşkâl u suver kim halk ider
Beñzedür mi birbirine bunları hem-vâre bak
- 14- Kabza-i kudretde kim âlem bir javuc hâkdür
Tünd-i bâd-ı sadvetine hâk-i kef-mikdâra bak
- 15- Bir nefesde on sekiz bin âlemi var eyleyen
Bunca varı yok iden ol kâdir ü kakhâra bak
- 16- Merkez-i hâki ki devr eyler yedi pergâr-ı çarh
Nokta-i gabrâya ve dâyir olan pergâra bak
- 17- On iki burc ile yedi kat hısâr-ı çarhı gör
Ol iki tûbâ-hevâ birle muhkem yâre bak
- 18- Bu cihân mihmân-sârâ halk-ı cihân mihmândur
Sofra-i rû-yı zemîne ni'met-i bisyâra bak
- 19- Dağ u taş u kûh u sahrâda komaz bir teşne-leb
Âleme sakkâ olan şol eşk-i rahmet-bâra bak
- 20- Kulle vü hâmun-neverd tâzî feresler rekb için
Berk-pây u berk-sür'at edhem-i rah-vâra bak
- 21- Âmil ol (x) فانظر الى آثار (x) ile irse bahâr
Her biri bir reng-i bûda gûne gûn ezhâra bak

(x) "Şimdi bak, Allâh'ın rahmet eserlerine" Bkz. Rûm sûresi, âyet: 50

- 22- Gel tefekkür kıl buna bir âb ile bir hâkden
Güne güne meyveler sınıf sınıf eşcâra bak
- 23- Geh enârûñ dürcine derc eyleyüp yâkût-ı ter
Geh turuncuñ topunı zerrîn iden zer-kâra bak
- 24- Gil içinde sükkeri ya kanda buldı nây-ı kand
Katre-i bârânda yahud dür-i şeh-vâra bak
- 25- Seng-i hârâdan gehî gevher viren gâhî zülâl
Hârdan hurma dikenden gül viren gül-zâra bak
- 26- Misk ü anber gâv ile âhûya kandan oldu bil
Zehr ile tiryâki cem'itdi neden bir mâra bak
- 27- Kudreti her şeyde bir haslet vedî'a eyledi
Hep menâfi'dür bu eşyâ cümle berg ü bâra bak
- 28- Bûlbûlün elhânını gör tâvûsuñ cevânını
Tûtî-i sükker-kelâma kebk-i hoş-reftâra bak
- 29- Bunlara bu san'atı ilhâm ile ta'lîm iden
A'nî ol üstâd-ı ezel, kâdir-i her-gâha bak
- 30- Leşker-i fili ebâbil askeri birle soyup
cünd-i peşşeyle adûsın kahr iden kakhâra bak
- 31- Saltanat emrinde fikr eyle Süleymân haşmetin
Ya anuñla bahs iden ol mûr-ı bi-mikdâra bak
- 32- Bu kadar ceys ile pili peşşeye maglûb iden
Şîri âciz eyleyen mûr-ı hakîr ü hõra bak
- 33- Bu'l-acebden bu'l-aceb kudretleri var kâdirün
Akl u cân hayrân iden u'cûbe-i esrâra bak
- 34- Hikmet ü ibretle memlûdur ser-â-ser kâyinât
Merd-i ibret-bîn isen gel bu kadar âsâra bak

- 35- Hep mer'âyâdur mezâhir görinen bir zâtdur
Kendüyi her şeyde zâhir eyleyen settâra bak
- 36- Kendüdür dâr-ı vücûd içre dahi deyyâr yok
Andan özge nesne var mı dâr u deyyâra bak
- 37- Şeşme-i subhuñ seher-i nilûferine kıl nazar
Bunca nergis içre her şeb bir gül-i nevvâra bak
- 38- Bir varakdur hüsn-i hûbân gül-sitânında anuñ
Sûret-i mir'ât-ı gülde gel cemâl-i yâre bak
- 39- Câm-ı gülde na'ra-i mest-ânesin gör bûlbûlün
Ya ne hâletdür gül üzre câme-i sad-pâre bak
- 40- Gül niyâza tutdı yüz gonce senâya açdı fem
Hakka hamd içün zebân olmuşdur her hâra bak
- 41- Çünkü esmâsı tekâzâyı mezâhir eyledi
(x) کنت کز üñ muktezâsından bu cümle vara bak
- 42- İşbu heft-âd u du-millet kandan oldu aşkâr
Hind ü Sind ü Türk ü Tâzî diyelüm Tatara bak
- 43- Mü'min ü küffâr arasında nedendür ihtilâf
Küfr ü dîn îcâb iden inkârla ikrâra bak
- 44- Şâm-ı fıtratdan yetürdiler tarîk-ı râstı
Bir bölük güm-râh u kec-rev kavm-i pür-idbâra bak
- 45- Meymeneyle meş'eme çünkim ferîkayn oldılar
Fırka-i ehl-i behişt ile ferîk-ı nâra bak
- 46- Kimine semt-i dalâl oldu amel kime hüdâ
Zâhid ile râhibe tesbîh ile zünnâra bak

(x) "Ben bir gizli hazine idim, bilinmek istedim ve kudretimle bu görünen varlığı yarattım" me'âlindeki bir Hadîs-i kudsînin ilk iki kelimesi...

- 47- Zâhidâ rûz-ı elestdendür bu bahs ü ihtilâf
Küfr ü dîn îcâb iden inkârla ıkrâra bak
- 48- Bir kapunuñ bir efendinün kulıdır cümle nâs
Cümlenün mevlâsı olan ekber-i kübbâra bak
- 49- Cümlenün ma'bûdı oldur cümlenün mezkûrı ol
Her biri dillü dilince itdügi ezkâra bak
- 50- Magfired ümmîdin eyler cümle akvâm u milel
Rahmet-i Hak talebinde mü'min ü küffâra bak
- 51- Erham oldur ki gazabdan sebkat itdi rahmeti
Cebr-i cebbâr anîdi sabr iden sabbâra bak
- 52- Vâcibi tesbîh iderler zerre zerre mümkünât
Mâr u mûrı mûrg u mâhı vü meges hem-vâra bak
- 53- Bu ne kudretdür hayât-ı zâtı zâtından ola
Kâ'im ü dâyim hemîşe işbu istikrâra bak
- 54- Yine hakkı bilür ins ü melek âgeh degül
Zann-ı evhâm ile oynar bu çerge efkara bak
- 55- Kimse red itmez kazâsın manî'ı yok cûdunun
Mahv ile isbât elinde fâ'il-i muhtâra bak
- 56- Zül ü izzet renc ü rahat kismet-i takdîrdür
Hâlet-i fakr u gınâya sâlim ü bîmâra bak
- 57- Nice kez "fenzur" hitabıyla saña emr itdi Hak
Kudret-i Hakka gözün aç bir kez ey bî-çâre bak
- 58- Gir vücûduñ şehrine agyâr u yâri anda gör
Doludur ezdâd ile eşrâr ile ahyâra bak
- 59- Gel söyündür nârını tâ nûr ola ten cümleten
Nefs zulumâtını ko cândan gelen envâra bak

- 60- On sekiz biñ âlemin sen nüsha-i icmâlisin
(x) tahtındaki tafsîl ile tekrâra bak
- 61- Huccet ü bürhân gerekse kâtı' u sâtı' eger
Ko mezâhib ihtilâfın âyet ü ahhâra bak
- 62- Zerrede muzmir olan hurşîd-i âlem-tâbı gör
Katrede mestûr olan şol kulzum-ı zehhâra bak
- 63- Terk-i hatâ terk-i râhat terk-i mâl u terk-i cân
Kurb-ı Hakka çâre isterseñ bu çâre bak
- 64- Hâdî-i râh-ı hüdâdur ki delîl oldu bize
Râh-ı Hakkun reh-nümâsı Ahmed-i muhtâra bak
- 65- Ay u gün pervânesidür ol hidâyet şemsinün
Âyet-i bedr-i dücâ ol tal'at-ı nevvâra bak
- 66- Dâr-ı dînün çâr-rükni muhkemidür çâr-yâr
Lâ-cerem bir rükni olmasa olur mı dâra bak
- 67- (xx) أصحابی کالنجوم na'tıdur ashâbınun
Encüm-i çarh-ı hidâyet sâbit-i seyyâra bak
- 68- Ol sa'ideyni's-şehîdeyn ahsenü'l-muhsinîn
Ol iki şeh-zâde-i şeh Hayder-i kerrâra bak
- 69- Bâz gibi âdemi gördün mi ki pervâz ider
Şâh-ı şeh-bâz u gazâya Ca'fer-i Tayyâra bak
- 70- Efser ü serden çıkardı aşk nice serverleri
Ser virüp bî-serlere hem-ser olan ser-dâra bak

(x) "Nefsini bilen Rabbini bilir" me'âlinde bir Hadîs-i şerif

(xx) "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hida-
yete erersiniz" me'âlinde bir Hadîs-i şerif...

- Eylemez mâl u makâm ile bular bey' ü şıra
71- Cân virürler derd alurlar bu'l- aceb bâzâra bak
- Zâhidâ dirhem kabûluñ eyleme zühdin kabûl
72- Mâlik-i dînâr gibi tarîk-i dünyâyâ bak
- Geldi bir dem her tarîkı tutdı telbîs ü riya
73- Sûret-i ebrâra girmiş fırka-i füccâra bak
- Dürlü dürlü sûreti vardur dehrüñ seyr kıl
74- Gûne gûne lu'bi var hayl hayl etvâra bak
- Nice sûret gösterür mânend-i fânûs-ı hayâl
75- Döndügünce dem-be-dem bu künbet-i devvâra bak
- Bu acûz bîve-i dünyâyı sanma nev-arûs
76- Nice biñ erden kalupdur bu zen-i mekkâra bak
- Bir nefes kuvvet ü gıdâsıdur vücûd-ı ademi
77- Dış biler her dem bize bu dîv-i merdüm-hâra bak
- Haftaya gün hafta mâha mâh sâle tîz yeter
78- Sür'at-ı eyyâm-ı serî' ile geçen eyyâma bak
- Görmek isterseñ eger ömr-i zamânunñ sür'atin
79- Gel kenâr-ı cûy-bâra tîz akar enhâra bak
- Yarınunsa ıssı var ömr ise güymez va'deye
80- Hocanunñ tûl-ı emelle itdügi efkâra bak
- Küllî fânî vü hebâdur hubb-ı Hakdan gayrîsi
81- Bunca dem lehv u hevâyıla geçen i'mâra bak
- İllet-i rızık u safâdan sôfi sâfî olmadın
82- Şol mürîd-i nefis iken mürşid geçen gaddâra bak
- Dîvî gör kim rîv idüp kendin ferîşteh gösterür
83- Âdemî şekline girmiş gul-ı dehşet-bâra bak
- Merdüm-i kâmil gerekdür tâm u nâkıs fark ide
84- Anı teşhîs ü temyîz iden mi'yara bak

- Umma her bir bed-güherden kâbiliyyet gevherin
85- Degme bir kanda bulunmaz hâk-i cevher-dâra bak
- Dem-be-dem "lâ-havl" dir iblîs-i inse kıl nazar
86- Yârlık da'vâsın iden zümre-i agyâra bak
- Tâlib-i Hakkum deyu da'vâ iden kezzâbı gör
87- Rızık ile halk aldayan şol zâhid-i ayyâra bak
- Meyte-i dünyâ içün gel gör kilâbuñ cengini
88- Cîfe-i murdâra uşmuş mûrg-ı mühmil-hâra bak
- Tâc u tesbîh ü asâ şimdî riyâ esbâbidur
89- Anda sen hâlis amelle haslet-i ebrâra bak
- Farz u vâcibken saña nâfi' amel hâlis amel
90- Hâsılun ilm ü amelden cübbe vü destâra bak
- Bir şecerdür ilm gûyâ meyvedür aña amel
91- Meyvesüz kurl hatabdur anda sen esmâra bak
- Zâhidâ ucb u riyâ ile olan a'mâlî ko
92- Sıdk u ihlâs ile olan özr ü istigfâra bak
- Bu sevâd vech ile ey rû-siyâhum tu saña
93- Varisa sâf âyînañ gör şeklünî kapkara bak
- Yüz karasın da'ima göz yaşlarıdur pak iden
94- Şol siyâhı ağ iden şol eşk-i rahmet-bâra bak
- Merci'ı Hak kapusıyken her tevekkül ehlinün
95- Der-be-der kapu gezer şol şeyh-i da'vâ-dâra bak
- Ey LATÎFÎ her kula rızkın viren Allâhdur
96- Kulluğun it cân u dilden ol ganiyy-i gaffâra bak
- Hırsum azgun ac idüp bir gayra muhtâc eyleme
97- Ayn-ı ihsanunla yâ Rab bu zelîl-i zâra bak

- 98- Sa'ilüm kapuñuñ gönderme gayrı kapuya
Hem kerîm ü hem ganîsüñ müflis-i gâ'm-hâra bak
- 99 Bî-kalem-i divâneym yâ Rab kalem çek cürmüme
Akl u fikr ü hûşden bî-cân u bî-yâra bak

KASÎDE-İ LATÎFÎ ÇELEBÎ

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

- 1- Ey nice demler gele bizsüz nice devrân ola
Geldüğünle gelmedüğün âleme yek-sân ola
- 2- Mürğ-ı câna bu ten-i hâkî ki olmuşdur kafes
Bu kafes bir gün bozulup cân kuşu perrân ola
- 3- Bir kebûter-hânedür gûyâ ki bu dâr-ı fenâ
Kimi konar kimi uçar ârâmı pes bir ân ola
- 4- Mârla mûra gıda oldukda ol nâzûk tenüñ
Üstühânı kellenüñ akreblere evtân ola
- 5- Ârif olan komadı bir taşu bir taş üstine
Nitsün ol ma'mûreyi kim âkıbet vîrân ola
- 6- Vechi var mı bu mîsâfir-hâneye mülküm diye
Ol ki bu mihmân-serâda bir iki gün mihmân ola
- 7- Cân u dil yakdı niceler âb u gül yapmağışun
Fânî için bâkîyi hedm eylemek hedmân ola

- 8- Âhiret fikrin şu kim itdi verâ-yı zahrine
Dînini dünyâya satdı anda ne î mân ola
- 9- Âhiret tâcirleridür sûd idenler dünyeda
Hâce sûd itdüm deyu zu'm itdügi hüsrân ola
- 10- Tâ bu denlü hırs u hurmetler nedür bir fânîye
Kim vefâsı vü safâsı fân ola bir ân ola
- 11- Belki bu dünyâ-yı duna dil viren dîvânedür
Akı yokdur varsa mecnûn veya sekrân ola
- 12- Bu zen-i mekkâre-i dehre şu kim virdi talak
Kökçek erdür ol kişi hâşâ sözüm yabân ola
- 13- Hubb-ı dünyâdur saña zulm itdügen kan dökdüren
Hep bu işlerde müşîrûn nefis ile şeytân ola
- 14- Adl ile geçdükce ey dâver olan devlet senün
Zulm zulûmâtına düşdünse yerün nîrân ola
- 15- Zehr olısar âhir ol rûh-ı riyâzât sükkeri
Evvelinde gerçi kim tiryâk-ı nâfi'-sân ola
- 16- Nûş u niş ü lutf u kahır âlem ü ayn-ı elem
Bu rumûzuñ sırrını fehm itmeyen nâ-dân ola
- 17- Mülk-i dünyâya benüm diyen ol sultânlar kanı
Mülk gayrın çıkdı şimdi hucceti yalan ola
- 18- Kanı ol sîmîn-bedenler kim siyeh hâk oldılar
Yirde nice gencler gencîne-veş pinhân ola
- 19- Şol kadar mîr ü mülûki hâk idüpdür rûzgâr
Ey nice hışt u sebû belki gil-i nîrân ola
- 20- Gonçe gibi bağrıña biñ kahr ile kan doldıran
Her ki bu gül-şende bir gün gül gibi handân ola

- 21- Ey sarâyı nağme-i matrabla güm güm gümleden
Bir gün ola ol sadâlar nâle vü efgân ola
- 22- Nice şehirlerden kalupdur bu sarây-ı kâ'inât
Ey nice şâhân gele dahi nice devrân ola
- 23- Çarh-ı hûnî dem-be-dem kanlar döker kasab-veş
Ne kanaradur bu ki gün başına bîñ kan ola
- 24- Tahta-i tâbûta koydı nice sâhib-i tahtı mevt
Çıkdı kasrından, şimdi sarâyı kûr-istân ola
- 25- Ger görünmezse nola seyl-âb olupdur hûn-ı halk
Belki bu dollâb-ı çarh ol hûnı gerdân ola
- 26- Kanı bunca enbiyâ kanı mülûk-ı mâziye
Kanı ya bunca tavâyıf addi bî-imkân ola
- 27- Yedi bir bir bunları mûrg-ı ecel erzen gibi
Şol ecel mûrgı ki anuñ dânesi insân ola
- 28- Hâki geh sultân ider gâhî kılur sultânı hâk
Hâk ile sultân der-gâhında hep yek-sân ola
- 29- Her ki içdi aşk câmindan mahabbet cur'asın
Buldı ol âb-ı hayâtı hâşâ li'l-lâh fân ola
- 30- Hızra ko âb-ı hayâtı aşk câmın nûş kıl
Tâ ki cismüñ ol cân ile ser-â-ser cân ola
- 31- Gel hayât-ı câvidân bul çünki fânîdür ömr
Hızr-veş her su saña tâ çeşme-i hayvân ola
- 32- Cümlesinüñ âhırî gûr u kefendür âkıbet
Bu fenâ dârında ger dervîş ü ger sultân ola
- 33- Ana lâyıkdur bakâ ki zâtına gelmez fenâ
Saltanatdan ne azl ne mülküne noksân ola

- 34- "Mâ-siva'l-lâh fâniyâtün» zât-ı bâkî Allâhdur
Küllisine (x) كل من عليها okı bürhân ola
- 35- Ehl-i hikmet ki ecel derdine dermân bulmadı
Bulmaya hergiz ilâcın ger cihân Lokmân ola
- 36- Zulmete düşürdi bu gam ey nice İskenderi
Tâ hayât-ı âb memâtuñ derdine dermân ola
- 37- Her kademde basduguñ hâk-i zemînuñ her biri
Nice Cemşîd ü Ferîdûn gibi ulı hân ola
- 38- Bu küdüretten gönül sâf eyleyen buldı safâ
Pâk olan işbu televvüsdan mukaddes cân ola
- 39- Dîdeden şol yaş dökile katre katre kan ola
Tâ saña tesbîh içün sübha-i mercân ola
- 40- Hâsıl olmaz mezra'-ı a'mâlden tohm-ı ümîd
Muttasıl göz yaşların akıt meger bârân ola
- 41- Korkuludur ahıret yolları lâkin korkmasun
Şol ki yoldaşı anuñ îmân ile Kur'ân ola
- 42- Dâr-ı vahşetdür kabir hayrâtı bunda yâr iden
Tâ o tenhâlukda sana hem-dem ü yarân ola
- 43- Vechi var mı cîfe-i dünyâ içün zâğ olalar
Kâf-ı ilm-i zühde anlar ki ankâ-şân ola
- 44- Hakkı bilmekdür ma'ârif Hakka irmekdür kemâl
Bu kemâlâta irişen kâmilî-insân ola
- 45- Her ki bu ilm-i hafîden hiç haber-dâr olmadı
Bîñ kitâb okursa sanma sâhib-i irfân ola
- 46- Ey Latîfî ko bu dünyâ cifesin kerkeslere
Bûlbûl-âsâ tâ makâmıñ gül-şen-i rıdvân ola

(x) Yer yüzünde bulunan her şey fanidir." Rahman sûresi
âyet: 26

- 47- Kes avâyık kayd u bendin gönlüñi âzâd kıl
Tâ saña vakt-i ecel cân virmesi âsân ola
Sözlerüñ tahkîka ırgür kurtarup taklîdden
48- Kavlüñi fi'lün bir it tâ sıdkuña bürhân ola
Hey meded yâ Rab meded senden ki zü'l-ihsânsun
49- Hâlimüzde nesne yok meger ihsân ola

KASÎDE-İ LATİFÎ ÇELEBÎ MERHUM BERÂ-Yİ HAZRET-İ
EBÎ EYYÛB-İ ENSÂRÎ RAZIYA'L-LAHÜ 'ANH

Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilün

- 1- Sâf u pâk it kalbiñi âyîne-i enver gibi
Tâ cihân ma'kûs ola mir'ât-ı İskender gibi
2- Sûret-i nûr-ı tecellî zâhir olmaz anı bil
Dilde safvet olmasa âyîne-i mugber gibi
3- Bu tıllısım tendedür gencîne-i irfân velî
Mâr-ı emmâra nigh-bân ana ejder gibi
4- Kâmil isen (x) من عرف سیرین duyduñ añladuñ
Bilmedünse şöyle kalduñ nâkıs u ebter gibi
5- Her ne insân ki dilinde zerrece irfânı yok
Kâlib-ı efsürdedür şol rûhı yok peyker gibi

(x) "Nefsini bilen Rabbini bilir" meâlinde bir Hadis-i şerif.

- 6- Mâdde kâbil gerekdür kâbil-i feyz olmağa
Her ne gazâlûñ nâfe olmaz nâfe-i ezfer gibi
- 7- Neylesün ders ü kitâbı sâhib-i ilm-i ledün
Levh-ı mahfûz oldu kalbi kalb-i peygamber gibi
- 8- Nûr-ı tevhid ile ref' eyle hicâb-ı zulmeti
Âleme rûhı münevver kıl meh-i enver gibi
- 9- Yum sadev-vâr ağzıñı gûş ol kelâm-ı hikmete
İster iseñ sözlerûñ kıymet bula gevher gibi
- 10- Zühd ü tâ'at şimdi gelmez ehl-i dünyâyâ lezîz
Şol mizâc-ı hasteye dârû-yı nâfi'-ter gibi
- 11- Hulk-ı bûyûñdan safâ kesb eylesün dirseñ eger
Var tutuş aşk âteşine dem-be-dem micmer gibi
- 12- Nâr-ı şevk ile harâret hâsıl itdür gönliñe
Âteşe sal üd kim hûş-bûy bir anber gibi
- 13- Gel benefşe gibi hûd-bîn olma ibret-bîn ol
Bî-basîret olma çeşmüñ var iken abher gibi
- 14- Âkâbet zerd itmesün dirseñ nedâmet çehreñi
Bahr-ı isyâna boyunca batma nîlûfer gibi
- 15- Ol ülü'l-emriñe münkâd u mutî' her dem sen
Başuñı başka alem çekme var arâr gibi
- 16- ^Teng-dil olup yüzüñi dürme her dem gonce-vâr
Hande-rû vü dil-güşâ ol var verd-i ter gibi
- 17- Setr idüp tag-ı dilüñ bir kimseye keşf eyleme
Hûn ile tolsa derûnuñ lâle-i ahmer gibi
- 18- Hışm-ı kahra lutf-ı hılmi mekr idüp kılma libâs
Saklama kîn âteşin sîneñde hâkister gibi
- 19- Yah gibi efsürde olma serv-i bârid-tab' olup
Aşk ile yakıl harâret hâsıl it ejder gibi

- Nîze-âsâ dil uzadup halk ile ceng eyleme
 20- Kimsenün aybını kakma başına şeş-per gibi
 Kanını çalma yüzüne kimsenün şemşîr-veş
 21- Bir kesi mecrûh kılma düşına hançer gibi
 Yıkma sakın mü'minün kalbi ki beytû'l-lâhdur
 22- Göz göre gel Ka'beye kast eyleme kâfir gibi
 Görme vü dime ıñitme kimse ayb u glybetin
 23- Halk içinde yûri şöyle kebk-i kûr ü ger gibi
 Sırça gönlin ta'n tağı ile sınma kimsenün
 24- Bir gün ola pâyna şâyed bata neşter gibi
 Kim seni âzürde eylerse sen aña nâfi' ol
 25- Taş atana meyve vir her dem dirah-ber gibi
 Zeyn idüp altun beneklü câmelerle kendüni
 26- Zînetün arz eyleme tâvûs-ı cevâne gibi
 Bîrd ü şâl u abâdur erenler kisveti
 27- Var mülebbes câmeler glyme zen ü duhter gibi
 Tâk-ı Kîsrâ gibi kılma gâh eyvânun bülend
 28- Kendüni a'lada görme kasr ile Kayser gibi
 İşret içre sen sürâhî-veş idersin kahkaha
 29- Devri gör ki kanunı içmek diler sâgar gibi
 Hem tevekkülle mukayyed kıl vücudun zevrakın
 30- Çalmasun taşa havâdis fûlk-i bî-lenger gibi
 Rızk için her müdbire ey dil perestîş eyleme
 31- Mü'min isen tapma Hakdan gayrıya kâfir gibi
 Cisme kuvvet virmegil her dem behîmî-tab' olup
 32- Var alaf-hôr olma-gıl şol gâv-ı ten-perver gibi
 İster isen seyr-i eflâk idesin îsâ-sıfat
 33- Bağlanup kalma avâyık-bend ile har gibi

- 34- Nefs itine kim virürsen nefâyisle perveriş
Korkaram yırtar seni şol şîr-i merdüm-hôr gibi
- 35- Pehlevân isen berü gel ey zeber-destüm diyen
Küşt-gîr nefsi bas şol şîr-i merdüm-hôr gibi
- 36- Şâh-ı merdân gibi erlûkle olursın dâstân
Hayber-i nefsi yıkarsañ Hazret-i Haydar gibi
- 37- Kâfiri ko nefsi kâfir kişiyile eyle cihâd
Ol gazâ-yı asgarîden bu gazâ ekber gibi
- 38- Gül Halîl-âsâ riyâzatla kanâ'atdan biter
Arzû-yı nefs zıddur ol put-ı âzer gibi
- 39- Nefse düşmen olmayan olmadı Allâh ile döst
Canuña ger hayr sanursañ kaç andan şer gibi
- 40- Hâce-i dünyâ-perest mahbûb idinmişdür meger
Kim sever hemyân-ı sîmi yâr-ı sîmîn-ber gibi
- 41- Çün vücûduñ defn ola çıka defînüñ ortaya
Mâr u hâk içre senüñle kala genc ü zer gibi
- 42- Râhat olayın dirisen sûd u ziyândan fârig ol
Lutf u kahır âlemün ey hace nef' ü zar gibi
- 43- Defter-i (x) نحن قسمنا da ne yazdı ise kalem
Safha safha devr eli her gün açar defter gibi
- 44- Diyün gaflet itmesün nısf-ı şeb-i tarîkde
Âb-ı hayvân isteyen zulmetde İskender gibi
- 45- Peyrev-i ebrâr isen tezhîb-i ahlâk eyle var
Zühd ü takvâ ile bir merd-i vera'-âver gibi

(x) " Onların bu dünya hayatındaki geçim rızıklarını ara-
larında biz bıldük" meâlindeki âyetten yapılmış bir
iktibas. bkz. Zuhruf Sûresi, Âyet: 32

- 46- Sû-yı hilkatde kimesne Hakka mahbûb olmadı
Kurb-ı hazret itmeyince bir velî mihfer gibi
- 47- İsterisen ey gönül kabrin ziyâret-gâh ola
Bu yalan dünyâya gönül virme o gerçek er gibi
- 48- Kıdvetü'l-ashâb Ebû Eyyûb-ı Ensârî o kim
Mustafânun bellü sâdık yâridür Ca'fer gibi
- 49- Âstânıdur selâtîn-ı mülûke bûse-gâh
Kapışur âlem tûrâb-ı türbesini cevher gibi
- 50- Ol alem-dâr-ı rasûl-i mîr ü ashâb-ı cihâd
Vâle-i taht-ı velâyetdür şeh-i kişver gibi
- 51- Muktezâsıdur ruvâtun kim ider nakl-i sahîh
Pîşvâsıdur guzâtun Hayder-i safder gibi
- 52- Kim ola kavm-i adûyı siñdüre rubâh-veş
Pîşe-i heycâda ol merd-i gazanfer gibi
- 53- Reh-i revân râh-ı Hakdur deyu hâk-ı rahın
Cümle mü'minler baş üzre dutdılar tac-ser gibi
- 54- Mülk-u Rûma lûtf-ı Hakdan rahmet-i rahmândur
Hâdî-yi râh-ı hüdâdur mürşid-i reh-ber gibi
- 55- Ey emîr-i gâziyân ve'y cündü'l-aslıyyîn
Rûma sen çekdün âlem evvelde ser-leşker gibi
- 56- Sensin ol kim saña mihmân oldu Sultân-ı dü-kevn
Devlet-i dâreyne irdün şâh-ı bahr u ber gibi
- 57- Tayyib-i ahlâk ile Ensârîde sensün Ahmedün
Yâr-ı siddîk sâdıkı sâdık-ı ekber gibi
- 58- Menba'-ı sırr-ı velâyet mazhar-ı âsâr-ı Hak
Sâhib-i keşf-i kerâmet hâce-i kanber gibi
- 59- Nûr-ı ravzañdan münevverdür olar meh-tâb-veş
Hâkiñün her zerresinde bir meh-i muzmer gibi

- 60- Ravzan uezre nûr-ı Ahmed gün gibi zâhirdür
Dîde-i mûnkir anı görmez velî şeb-per gibi
- 61- Dahme-i vâlâ ki gûyâ kûnbet-i eflâkdur
Mîhr ü meh türbeñ çerâgına dikilmiş zer gibi
- 62- Aşkıña kurbân olur her günde bin kebs u ganem
Der-gehünde hurmet-i beyti'l-harem mazhar gibi
- 63- Sen ne sultânsın ki şehâ eşigüne yüzün sürer
İltimâs-ı hâcet eylerler der-i dâver gibi
- 64- Cân ü dilden bî-garaz ma'nâda hâlis bendeñüz
Sûretâ hâdmetde olduk velî müste'cir gibi (x)
- 65- Ben kimüm kim eşigünde bendelik lâfın uram
Nice şehir der-gehünde bende-i kem-ter gibi
- 66- Kem-terinün ahkarıdır bu LATİFİ bî-mecâl
Kabrinün kanberidür Hayder-i Kanber gibi
- 67- Ey gönül lutf eyle gel at mâ-sivâyı zahrîne
Pîşe-gâh-ı kurbe irseñ dahı ol server gibi
- 68- Zîver-i tezvîrine dil virme dünyânun ki ol
Zînet-i pîrâyesin olma zen u duhter gibi
- 69- Cism-i insân kim hakikatde bir avuç hâkdür
Dağıdur bâd-ı ecel bir gün anı sarsar gibi
- 70- Çarh-ı merdüm-hâr ey dil heft-serîr mârdur
Halka halka olduğu budur anuñ çenber gibi
- 71- İki yüzlüdür bilürsin işbu eyyâm-ı denî
Gâh frengî şekl olur gâh Rûm ezher gibi
- 72- Bîñ temâşayla havâdis gösterür bir lahzada
Çarh-ı lu'bet-bâzdur gerdün eger çâder gibi

(x) Sayfa kenarı: Bu beyitte Lâtîfî Hazret-i Eyyûb kâtibi olduğuna işaret ider.

- 73- Leyle-i hublâyı gel âbâ-yı eflâk ile gör
Dogırur durmaz havâdis tıflını mâdeñ gibi
- 74- Evvelüñ ey dil 'ademdür âhıruñ âhır fenâ
Bu fenâ ile adem arası pür-mugber gibi
- 75- "Lâşe-i lâ-şeyündür cîfe-i dünyâ-yı dün
Konma ol murdâra bir bâz-ı hümâyûn-per gibi
- 76- Âsînüñ maksûdı dünyâ âbidüñ hûr u kusûr
Ârifüñ matlûbı Hakdur vuslat-ı dil-ber gibi
- 77- Ey gönül dünyâ denîdür hiç ana dayanma sen
İ'tibâr itme ebed şol şey-i müstahker gibi
- 78- Kibri terk it kim yüzüñ yirde gerekdür tâb u şer
Göge irerse eger başuñ har-ı hâver gibi
- 79- Hâce-i dervîş-sîret şeyh-i bî-tâc u riyâ
Mîr-i iklîm-i fenâ ol şâh-ı bî-leşker gibi
- 80- Âlem-i aşkuñ gedâsın ser-bürehne sanmanuz
Tâc olmuşdur aña berg-i gül-i efser gibi
- 81- Kanı ol insân-ı kâmil sengini gevher idüp
Meyini ayn-ı zer idüp kimyâ-gerler gibi
- 82- Seyr-i fi'l-lâh üzre ola râh-ı güm-râh olmaya
Her kime tevîk-i Hak hâdî ola reh-ber gibi
- 83- Kasvet-i kalbâ ilâhî çâre vü dermân kıl
Ayırdı cân u tenüm kalbüm velî mermer gibi
- 84- Kendi sa'yıyla bisât-ı kurbe irmez hiç kes
Ger nazar olmasa manzûr olamaz munzar gibi
- 85- Gurre olma tâ'at u tesbîhiñe zühhâd-ves
Özr ü taksîrûñ dile rindân-ı özr-âver gibi

- 86- Hâlini fikr ü hısâb it irmeden yevmü'l-hısâb
Her demi yevm-i cezâ bil her günü mahşer gibi
- 87- Sen ilâhi kıl inâyet bu za'îf ü âsiye
Nâ-tüvândur ta'âte, cürme velî ahkar gibi
- 88- Kâse-i özer ü niyâz ile bu mazlûm müstemen
Yüz urup der-gâhuña geldi şu ehl-i habr gibi
- 89- Müstehakdur ol geda yâ Rab nisâb-ı rahmete
Nakt-ı ta'âtdan tehi-destdür katı efkâr gibi
- 90- Menba'-ı küllü uyûb ve mecma-ı küllü zünûb
Gelmemişdür âleme bu âsî vü ahker gibi
- 91- Nefs-i bî-insâfıma yâ Rab sen insaf vir
Emrüne münkad ola bir abd-i fermân-ber gibi
- 92- Teşne-gâh-ı âb-ı rahmet kanda mahrûm ola ger
Bahr-ı afvun katresi biñ biñ yem-i muhzır gibi

Fâ'ilâtün/ Fa'ilâtün/ Fa'ilâtün/Fa'ilün

- 1- Yine nakş itdi çemen nat'ını rengin ezhâr
Yine zeyn eyledi eşcârı nahl-bendi bahâr
- 2- Hâkden çıksa nola hay olup emvât-ı nebât
Dem-be-dem sûr urur çünki nesim-i eshâr
- 3- Düm-i tâvûs-sıfat gül-bün-i gül gül-şende
Oldı bir âyine arz itmegiçün nakş-ı nigâr
- 4- Bağlar oldı meger künc-i safâya mesken
Cûylar anı kuşatdı nitekim halka-i mâr
- 5- Nola âyinesine arz-ı cemâl itse Hudâ
Kalb-i âşık gibi sâfî-dil olupdur enhâr

- 6- Goncelar necm-i dirahşân u semen mâh-ı münîr
Âf-tâb-ı gül ile oldu münevver gül-zâr
- 7- Hazret-i Hızır gibi oldu şecer-i hadrâ pûş
Eyledi şâh-ı şikûfe yed-i beyzâ ızhâr
- 8- Tûr-ı gül-şende kelîm olsa aceb mi bûlbûl
Anda zîrâ görünür pertev-i gülden envâr
- 9- Kâle sanma görinen zahm idüben Ferhâda
Sînesin taş ile kan eyledi yer yer kûh-sâr
- 10- Âteşîn güller ile düşdi meger gül-şene tâb
Sûz-ı bûlbûl ile yahut tutdı gül-istânı nâr
- 11- Od yakar şâh-ı gülün başına her dem gül-i sürh
Tutup öykündüğüçün kaddüne ey lâle-ızâr
- 12- Kâdir idince felek nergisi bir kaç dürr-i meh
Getürüp lâle ayagina o dem itdi nisâr
- 13- O kodı gerçi çemen bezmine gül çehreleri
Virdi varın yile döküldi saçıldı eşcâr
- 14- Subh-dem gül-şene gel gönlnüni aç güller ile
Nazar it kim çemene virdi nezâhet ezhâr
- 15- Bağladı sahn-ı gül-istânda girihler sünbûl
Ârazında nitekim zülf-i girih-gîr-i nigâr
- 16- Her çiçek açdı gözin sen de yûri gafleti ko
Hem-çu nergis-i dil ü cân dîdesini kıl bîdâr
- 17- Bir nefes hoş-dem olur bağ-ı fenâda ol kim
Seyr ide bâd-ı sabâ gibi çemende her bâr
- 18- Dil-i hûn-îni açılmadı Latîfînün âh
Gerçi kim goncelar açıldı vü irişdi bahâr
- 19- Çemen-i gamda yaşı jâlesini akıtma
Hurrem eyle anı gel ey gül-i gül-zâr-ı vakâr
- 20- Bâg-ı ömrünü gül-i devlet ile zeyn ide Hak
Birr-i ikbâl ü sa'âdetle kıla ber-hûrdâr

Mef'ûlü/ Fâ 'ilâtü/Mefâ 'ilü/Fâ 'ilün

- 1- Rengin varaklardan eyledi ber-ter cerîde gül
Vasf-ı ruhuñda pâkîze şî'r ü kasîde gül
- 2- Bu reng-i rûy u câme-i sad-çâk pes nedür
Vahdet meyinden olmasa sâgar keşîde gül
- 3- El sunmasa çemende Zelîhâ gibi sabâ
Yûsuf-misâl olur mîdâ dâmen derîde gül
- 4- Mu'cizle nitekim arak-ı cebhe-i Rasûl
Ruhsârı yâdına bitüre âb-ı dîde gül
- 5- Hattunñda hat belürdi şikift itdügüm bu kim
Görmedi sebze bitüre hiç âferîde gül
- 6- Ger reng ü bû-yı ârız-ı yâre baş egmese
Olmaz idi benefşe gibi kad hamîde gül
- 7- Kaddi nihali üzre fem-i ârızın dost
Bir gonçe-i latîf ü iki ter güzîde gül
- 8- Her pâresini itdi kulagınca bâd-ı subh
Öykündi tâ ki gonçeñe ey nev-resîde gül
- 9- Ruhsâr odur letâfeti câna eser ide
Dimez Latîfî gördügi surh u sefîde gül

TERCİ'-İ BEND-İ LATİFİ

Mef'ûlû / Mefâ'ilûn / Mef'ûlû / Mefâ'ilûn

- 1- Cân ü tenûmî yokdan var eyleyeli Cebbâr
Nefsüm beni kul itdi oldum tene hizmet-kâr
- 2- Envâ-ı kebâyirden her dürlü sagâyirden
Kalmadı günâh anı ben işlemeyem sad-bâr
- 3- Bîñ subh u mesâ geçdi ömr âhire irişdi
Cân gözi bu gafletden hiç olmadı bî-dâr
- 4- Ne mezheb ü dîn olsun bu mücrim ü âside
Dünyâ heves ü huyın idindi büt ü zünnâr
- 5- Ne ma'rifetu'l-lâhdan bir şemme eser buldum
Ne ısk-ı ilâhîden bir zerre kadar envâr
- 6- Dünya ise bir fettân bu nefis ise bir mâyil
Bu ömr ise bir fânî bu devr ise bir gaddâr
- 7- Bilmez ki sa'id itdi, ya kıldı şâkî evvel
Takdîr-i ezel âhır ma'lûm degül ey yâr
- 8- Geh havf hücûmeyler geh gâlib olur ümmîd
Geh lütfı añup şâdem geh kahır añup gam-hâr
- 9- Kangı ile haşr ola yâ Rab bu iki kavmüñ
Ebrâr ile mahşerde tefrîk olıcak füccâr
- 10- Keyfiyyet-i takdîre vâkıf degülem ey şeyh
Kanı ol mükâşif kim keşf ide baña esrâr
- 11- Bir vâkıf-ı gayb olsa bildürse baña anı
Ben nice virem âhır Hak hazretine cânı

- 12- Ne hâlüne handânsın ey gözlerüm agla kan-
Taşlarla döğün ey dil kıl seyl-sıfat efgân
- 13- Cân gözünü uykudan ne vaktin açam yâ Rab
Bir olmaz ümîd ile gafletde geçer her ân
- 14- Dîn nakdini bu yolda kurtarmaz isen ey dil
Bir nice harâmîdür nefis ile hevâ şeytân
Elfâz-ı hatâyâdan yâ Rab dilümü sakla
- 15- Câm-ı sekerât-ı mevt itdükde benî sekrân
Ne korkulu demlerdür yâ Rabbi o demlerde
- 16- Tevfîki terfîk eyle yâ Hâdi vü yâ Deyyân
- 17- Mebde' le me'âdumdan fehmi idemedüm saña
Nüh-âleme gelmekden maksûd nedür ey cân
- 18- Bu hucrede cân ilmin çün idemedün tahsîl
Cehl ile ebed kaldun kesb idemedün irfân
- 19- Meşhed didigün ey dil hâk-ı siyeh anlarsan
Yâ ravza-ı cennetdür ya huferun mine'n-nîrân
- 20- Bîn sehvi ile bir ta'at andan ne ola kurbet
Vay aña ki lütfından rahm eylemeye Rahmân
- 21- Ey zühdi ile ta'atı tekye idinen miskin
Hükm-i ezeli sebkat eylerse nedür dermân
- 22- Bir vâkıf-ı gayb olsa bildürse baña anı
Ben nice virem âhır Hak hazretine cânı
- 23- Bu hâlet ü hayretten her lahza gönül gam-gîn
Bu derd-i firâk ile her demde gözüm nem-gîn
- 24- Dünyâ gam-ı ukbâyı ey hâce unutturdu
Tedbîrin anuñ âhır nice ide bu miskin

- 25- Agardı başum, rîşüm, kapkara dahi kalbüm
Eprindi tenüm gerçi taş gibi gönül sengîn
- 26- Çünkim kafes-i tenden cân kuşu ider pervâz
Me'vâ olısar aña siccîn ya illiyyîn
- 27- Hep çevre yanun a'dâ-yı dîde idersin sen
Ey gafleti çok gönlüm niçün olasın emîn
- 28- Çün dâne vü dâm oldu dünyâ ile lezzâtı
Zinhar aña kapulma var nefsüni kıl teskîn
- 29- Hulkuma gelüp bu cihân dil kala tekellümden
İblîs ü melekden pes anda kim ide telkîn
- 30- Ne ekl-i halâlüm var ne sıdk-ı makâlüm var
İslâm ise bu nev'a ne resme ola pes dîn
- 31- Güftâr-ı perîşândan durmadı dilüm bir dem
Efkâr-ı televvüsden ne buldı gönül temkîn
- 32- El hâtimedden kerkar takdir-i ezelden ben
Yazıldı vü yoyulmaz oldu olıcak ta'yîn
- 33- Bir vâkıf-ı gayb olsa bildürse baña anı
Ben nice virem âhır Hak hazretine cânı
- 34- İsyân cehine düşdüm ne sâhib-ı câham ben
Dervîş-i nemed-pûş u bir köhne külâham ben
- 35- Hep defter-i a'mâlüm pür-hatt-ı hatâ yañlış
Yâre kara yazulı bir nâme-siyâham ben
- 36- Ey şeyh beni bi'l-lâh bu hâl ile tut ma'zûr
Yazuklı vü eksüklî bir abd-i îlâham ben
- 37- Yol virmese ol Hâdi kim bula aña râhı
Gerçi aña varmaga cûyende-i râham ben

- 38- Ehvâ halevâtında her türlü hevâ ile
Bî-dâne ile varmış bir rîze-gâham ben
- 39- Yâ Rabbi bu âsî kul mîzâna varup neyler
Bildün beni ser-tâ-pâ isyân u günâham ben
- 40- Ne reng ü bûyum var güllerle ola hem-reng
Har u has ile bitmiş pejmürde-giyâham ben
- 41- Bir bir cigerüm deldi ney gibi bu hâletler
Her lahza bu illetden pür-nâle vü âham ben
- 42- Hayrat u ma'ârifden ne ola benüm behrem
Enva'-ı ma'âyıbla isyâna penaham ben
- 43- Göz yaşıyla durma yu ey dide yüzüm her dem
Şâyed yüz ağardasın bir rû-yı siyâham ben
- 44- Bir vâkıf-ı gayb olsa bildürse baña anı
Ben nice virem âhır Hak hazretine cânı
- 45- Çün perde-i gafletden cân gözi degül bînâ
Pes kanda görür dîdâr bir gözle ola a'mâ
- 46- Jengâr-ı hevâ itdi dil âyînesin muğber
Bî-safvet ola mı ol didâr-ı Haka meclâ
- 47- Lezzât-ı ibâdetden ne dilde halâvet var
Ne derd-i îlâhîden bu câna eser peydâ
- 48- Gitdi bu televvüsdan pâk idemedüm kalbi
Bir hâne mülevvesken sultâna ola mı câ
- 49- Çünki hâr-ı dünyâdan olmadı mücerred dil
Îsâ-sıfat eflâkı ne mümkün ide me'vâ
- 50- Hep ekl ile şûrb oldı hayvân gibi ünsiyyet
Kut idemedüm câna tesbîhi melek-âsâ

- 51- Kanı ya leyâlîde tesbîh ü teheccüdler
Ya subh u mesâlarda derd ile kanı zikrâ
- 52- Tûl-ı emel öñümde tîg-ı ecel eñsemde
Ardum ise hazm oldu öñümse derün deryâ
- 53- Ahvâli muhavvildür tahvîl ide lütfından
Bu hâl ile kalursam aglañ beni vâveylâ
- 54- Evkâtı Latîfî ben yok yirlere harc itdüm
Bir vakti mahalline sarf idemedüm kat'â
- 55- Bir vâkıf-ı gayb olsa bildürse baña anı
Ben nice virem âhır Hak hazeretine cânı

G A Z E L L E R

-1-

Fâ 'ilâtün / Fa 'ilâtün / Faillâtün / Fa 'ilün

Şöyle el virdi cünûn fenni dil-i mahzûna

Aşk ta'lîm idersem yaraşur Mecnûna

Korkaram kim dokunur çarhına bir gün çarhuñ

Uydı ulaşdı katı nâlelerüm gerdûna

Cân virürsem kılıcun yârelerinden sanma

Hûriler eyleye kanlı kefenüm gül-güne

Kıldı nârenc gibi beñzüm o nârenci kîn

Beñzimün beñzese rengi ne aceb lîmôna

Gam-ı gencîne harîs olma Latîfî yaruñ

Neyledi bilmemisün hırs u tama' Kârûna

-2-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

Ehl-i dillerün yanında yâr-i gârîdür kitâb

Münis-i evkâtı yâr-i gam-güsârîdür kitâb

Nitekim eglencesidür mâl ü servet câhilün

Ehl-i irfânuñ da mâl-ı bî-şomârîdür kitâb

Yigdürür biñ kân-ı zerden ehl-i fazla bir varak

Câhil almaz bir pula nitsün ne kârîdur kitâb

Gonce-veş dil-teng olanuñ göñlin açar gül gibi

San gül-i sad-berg fasl-ı nevbahârîdür kitâb

Ol kişi buldı cihân içünde yâr-ı hâlel

Ey Latîfî her kimün yanında yârîdur kitâb

-3-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ârazuñ gördi nigârâ kendisinden gitdi âb

Ruhlaruñ gördi harâret hâsıl itdi âf-tâb

Nice yakdugın göreydi nâr-ı furkat âşıkı

Isınurda âteşine dūzahuñ ehl-i azâb

Şöyle tutmuşdur şerâr-ı dūd-ı âhum gökleri
Korkaram yağmur yerine od saça gökden sehâb

Çarh benden ayıraldan yar-ı gendüm-günımı
Taşlar ile döğünüp ağlar benümçün âsiyâb
Ey Latîfî bir kadeh mey dilde derd ü gam komaz
Kangı cûya girse zîrâ rûşen eyler âf-tâb

-4-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

İtmeyüp mihr ü mahabbet meh-i tâbânlar ile

Dahi cem' olmayayum zülf-i perîşânlar ile

Bahtımız çünki siyehdür hatt-ı eş'âr gibi
Halimi şerh ideyüm defter ü dîvânlar ile

Katre-i hûn-ı cigerden yaşımın sakkâsı
Gözlerüm tâsına zeyn eyledi mercânlar ile

Ehl-i irfân ile eyleñ gül ü mül sohbetini
Ârif olan durup oturmaya nâ-dânlar ile

Bûlbûl-i tab'-ı Latîfî çemene kıldı heves
İtdi gül sohbetini gonce-i handânlar ile

-5-

Mef ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ ilü / Fâ'ilün

Bezm-i ezelde oldu meger âşnâ kadeh
 Ki'tdi bizümle döne döne merhabâ kadeh
 Gül-zâra döndi yine ' bugün meclis-i şarâb
 Sûsen sürâhi kırmızı gül gûyâ kadeh
 Sokranmasun mı meclis içinde sürâhi kim
 Yüz kızdırup lebini öper da'imâ kadeh
 Bir bûseñi alınca nola kan terlese
 Dokuz dolandı meclisi ey dil-rubâ kadeh
 Tutar mıydum el üstine anı Latîfiyâ
 Ger virmeyeydi gönlüme sôfî safâ kadeh

-6-

Fa ilatün / Fa ilatün / Fa ilatün / Fa ilün

Zulmet-i şeb eyleyüpdür âlemi sanmañ siyâh
 Bâd-ı âhumdan söyünmüşdür çerâğ-ı mihr ü mâh
 Hattınun geldigine tutmasalar mâtem eger
 Zülf ü hâlünle libâs-ı çeşmun olmazdı siyâh
 Mülk-i dilde gam dururken nola şâdi gelmese
 Bir vilâyet içre zirâ sığmaz iki pâd-şâh
 Seyr iderdi dün gice gördüm meh-i şeb-rû gibi
 Ol hilâl-ebrû kamer gibi giyüp bir şeb-külâh
 Rû-yı zîbâsın makâm itmiş Latîfî çeşm-i yâr
 Benzer ol âhûya kim gül-zârı kılmış hâb-gâh

-7-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

Mihr-i hattunđa hatun görđi bu dil âh didi
 Ne kara günlere kaldık meded Allâh didi
 Leb-i dil-dâra bakup hat göricek haste gönül
 Cânıma ırmış ecel nideyin eyvâh didi
 Didüm ey mâh saçunđur şeb-i yeldâya bedel
 Mû kaçan beñzer aña bu şeb-i kûtâh didi
 Görđi yolında dizilmiş katarât-ı eşküm
 Doldı sa'iller ile işbu güzer-gâh didi
 Oldı Nazmîyle Nizâmîyle Latîfî akran
 İşidüp Ahmed aña selleme Allâh didi

-8-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

Kâmetüm gamdan büküldi derd ile dollâb tek
 Akdı göz göz dîdeden eşk-i revânım âb tek
 Yâruñ ardınca yürürsem ihtiyârî sanmañuz
 Cezbe-i zülfi beni durmaz çeker kullâb tek
 Ârızî sanmañ ki zatîdür gönülde nâr-ı aşk
 Âteşüm sudan söyünmez lâle-i seyr-âb tek
 Katı germ olmaşdur ol tâbende-manzar hüsnine
 Yakdı yandurđı cihânı mihr-i âlem-tâb tek
 Mescid içre yüzlerin mihrâba tutsa hâs u âm
 Ben cemâlün ka'besine yüz tutam mihrâb-tek

-9-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ol kamer-çehre giyelden beri altunlı benek
 Döndi yılduzlar ile doğmaduga mâh-ı felek
 Nüşa-i hüsnî ger olmasa muhbit mâhuñ
 Safhasında neden olurdu anuñ yer yer hak
 Tütünüñ çıkısa tepemden ne aceb sūsen var
 Tutuşup lâle-sıfat yandı derûnumda yürek
 Kılıcuñ yaralarına nice sabr eyliyem
 Gözlerüm yaşı dem-â-dem döker üstine nemek
 Sürdi agyâr demüñ çekdi latîfî elemüñ
 Böyledür hâl-i cihân kime emek kime yemek

-10-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Azm-i kûh itdi yine âh kim ol kebk-i hırâm
 Murg-ı cân ten kafesinde nice itsün ârâm
 Mihr-i germiyyeti zâhir olalı âhumda
 Halka bir haylı harâret virür oldu eyyâm
 İhtiyâr itdügi bu lâle gibi kûh-sârı
 Bu hevâya doyamaz ol gül-i nâzik-endâm
 Ol mehüñ menzili kûh-sâr olalı Leylâ-vâr
 Baña mecnûn-sıfat deşt-i cünûn oldu makâm
 Şûr u şeydâ bu Latîfiyi görüp vahşet ider
 Vâh ki ol âhû-yı çeşm olmadı mecnûna râm

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Ola mı şol gün ki yâ Rab azm-i Beytü'l-lâh idem
Fâniyâtı terk idüp seyr-i fenâ fi'l-lâh idem
Geh tavâf-ı Ka'beden kesb eyleyüp kılâm safâ
Geh makâm-ı Merveyi sa'y ile menzîl-gâh idem
Ya Rasûla'l-lâh ayagın tozına yüz sürmege
Baña yol göster yüzüm ol yolda hâk-i râh idem
Yesrib ü Buthada bu hâk-i ten olursa gubâr
Gird-bad-ı şevk ile raksı geh ü bî-gah idem
Bu televvüsdan yuyup el âb-ı zemzemle revân
Ol tedennüsdan takaddüs âlemine râh idem
Ey ecel bi'l-lâh lütf eyle emân vir bir nefes
Bu vefâsuz ömr için vird ile tâb-ı râh idem
Gel nefes kat' olmadan nefsi nefîs it ey gönül
Bu cihân âlâyışından tâ ki istikrâh idem
İ'tikâf u uzlet Hzre ol mübârek buk'ada
Gâh evrad u tilâvet gâh zikru'l-lâh idem
Ey Latîfî gözi açıklarla her dem ravzada
Kanı göz kim ru'yet-i nûr-ı Habibu'l-lâh idem

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Haz ider can u gönül mîhr-i ruh-ı ahabâdan
Nitekim bî-çâreler hürşîd-i âlem-tâbdan
Ger zamânına göre giymek dilerseñ kûrkûnî
Bir kadeh mey yigdürür semmûr ile sincâbdan
Didüm ey meh gel ısın bu sine-i pür-âteşe
Didi gelmez üşümek hürşîd-i âlem-tâbdan
Bir gül-i hamrâya beñzer âteşün her ahkeri
Âteşindür gerçi kim kalmaz gül-i sır-âbdan
Pây-mâl itmek dilerseñ ey Latîfî gussayı
Baş kaldırma sürâhi-veş şarab-ı nâbdan

-13-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / fâ 'ilün

Bir nazar gitmez hayâlün çeşme-sâr-ı dîdeden
 Bir perîdûr ki peykâr olmaşdurur ana vatan
 Gitmeye başdan hat-ı sebzün hevâsı döstüm
 Ger mezârüm üstini tutarsa ser-tâ-ser çemen
 Kâmetüm hum oldı gamdan dest-bûse çâre yok
 Bağruma taş basayum hâtem gibi ey sîm-ten
 Şol ağızla la'lüne öykünmek ister gonçe gör
 Ağzı dadın vir aña açıl da ey piste-dehen
 Serv-i âzâdı Latîfî kul idindi kadd-i yâr
 Başına ger baş çekerse nâra yansun nârdan

-14-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

Nola dîdâr-ı vasl umsa gönül bir mâh-peykerden
 Benüm çok sevdiğüm budur murâd olan güzellerden
 Gelüp mescidde ol âfet eger arz eylese kâmet
 Dola câmi'de her köşe begüm Allâhü ekberden
 Yazıkdur katl-i uşşâka işitdüm hat getürmişsin
 Benüm ömrüm anı lûtf eyle bi'l-lâh kazı defterden
 Bugün bir hat had etmişsin mülâyim dil-rubâ
 Şol âşık kadrini bilmez cefâlu tâze dilberden
 Benümle yıldızı hergiz barışmadı çün ol mâhuñ
 Şikâyet nice itmeyem Latîfî dâyim ahterden

-15-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Sürme çeksün özüni nergis-i fettânundan
 Şânenün gitsün eli zülf-i perişânundan
 Yüzi gül-şende gülün yirlere düşdi sanma
 Oldı şermende meger gonce-i handânundan
 Dehen-i gonce-per olduğu budur jâle ile
 Ya'nî ki vire nişân la'l-i dür-efşânundan
 Güni îva ile geçsün bu cihân bağında
 Bağ-bân bih diye ger sîb-i zenahdânundan
 Lutf-ı tab'ında Latîfî ne letâfet kodı Hak
 Ehl-i diller bileler defter ü dîvânundan

-16-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Seyr-i bâğ eyler deyü gâlib o kadd-i narven
 Serve çıkmış rîsimâne yapışup her yâsemen
 Öykünürse sen gül-endâm u semen-sîmâya sîm
 Hamdur sen aña kalma lûtf it ey nâzûk beden
 Tutmadan zülfin ucın dil kim zenahdânun diler
 Tâ şu denlü teşnedür kim istemez çâha resen
 Kad u ruhsârı gamından cân virürsem ey refîk
 Servden tâbut itsünler baña gülden kefen
 Nisbet eylermiş kelâmın şî'r-i şekker-pâşıma
 Özge kuştur ey Latîfî tûtî-i şîrîn-sühan

-17-

F â'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
 Safha-i haddinde yâruñ sanmañuz hatt-ı gubâr
 Zerrelerdür kim güneş ruhsârı itmiş âşkâr
 Zülf-i anber-bâruñı yüzden getürsen vechi var
 Çünki ey hûri yaraşmaz gül-şen-i cennetde mâr
 Zülf ü ruhsârıñ hayâlidür enîs ü mûnisüm
 Oldurur eglencem ey meh-rû benüm leyl ü nehâr
 Gam u gubârın bir nefes âyîne-i dilden getür
 Hâke düşüp olmadan işbu ten hâkî-gubâr
 Ey Latîfî ömr fânî her nefes geçmekdedür
 Şol akar sular gibi kim eylemez bir dem karâr

-18-

Fâ'ilâtün / Fa'ilâtün / Fa'ilâtün / Fa'ilün
 Her kimüñ kim günü bir mâh-likâ ile geçer
 Dün ü gün ömri anuñ zevk ü safâ ile geçer
 Kiminüñ kısmetî vuslat kiminüñ furkat olur
 Nitekim kimi gınâ kimi 'anâ ile geçer
 Âlemüñ âlimini câhil ider âlemde
 Ehl olanuñ günü hasretle belâ ile geçer
 Hâne-i dilde dilâ tîri tekellüfsüz iken
 Sinemüñ sadrına biñ dürlü belâ ile geçer
 Gitdi pîr oldu Latîfî mey ü mahbûbı komaz
 Bu hevâ ile gelüpdür bu hevâ ile geçer

-19-

Fâ'ilâtün / Fa'ilâtün / Fa'ilâtün / Fa'ilün

Derd-i aşkuñda baña furkat-ı hicrân nice bir
 Elem ü hasret ü gam nâle vü efgân nice bir
 Nice bir gayrlara lütf u vefâ ile kerem
 Cevr ile ben kuluña zulm-ı ferâvân nice bir
 Gayrlar meclisine şem' olasin sen giceler
 Ben yakam odlara pervâne gibi cân nice bir
 Gayrla sen bezm-i safâ içre tolılar içesin
 Ben yudam zehr ile hûn-âbe-i kan nice bir
 Bu Latîfî kuluña niceye dek derd-i fırâk
 Elem ü hasret ü gam nâle vü efgân nice bir

-20-

Mef'ûlû / Fâ'ilâtün / Mef'ûlû / Fâ'ilâtün

Ol lokma-i nefîse sundı kâfir rakîb
 İt degmiş aş dördi hân-ı visâl-i dil-ber
 Artuğın bilirsin kimse yimez cüzzâmûñ
 Cennet ta'âmı olsa bir kimse anı neyler
 Ebkâr-ı gonçe gibi mestûr iken vücûd
 Bir har-ı har-mizâca allandı ol gül-i ter
 Ol serv-i ser-bülendden evgende ol pelidûñ
 Sâye gibi revâ mı hâke ide berâber
 Miskîn Latîfî dâyim karnın döger seng ile
 Yâr arkasında âgyâr gör kim ne âlem eyler

-21-

Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün

Gerçi kim cennet-sarây kâşâneler mergûb olur
Hûblarla olıcak ammâ dahı mahbûb olur

Her makâma hey'et-i zîbâdurur sûret viren
Zahidâ didârsuz cennet de nâ-mergûb olur

Reng ü nakşı kim nider reng-i nigâr olmayıcak
Tut ki ol hâne nigâr-istân-ı Çîn âşûb olur

Olmasun ol hâneler kim anda mahbûb olmaya
Her ne deñlü hûb-üslûb ise ol meslûb olur

Bir ruh-ı zîbâ ile külhân olur gül-şen-sarây
Hûblarla her mekân elbet Latîfî hûb olur

-22-

F â 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilâtün / Fâ 'ilün

Ey gönül eyleme gel denî-i gaddâra heves
Pâklar eylemedi çünki bu murdâra heves

Rîş-handine gönül virme sakın dünyânũ
İtme her-câyîdür ol şûh-ı sitem-kâra heves

Seni dehr aldamasun delle-i muhtâle gibi
Katı sehâradurur itme bu mekkâra heves

Cânũnı atma oda hırs u hevâya uyuben
İtme pervâne gibi yanmak içün nâra heves

Ey Latîfî ko cihân cîfesini zâglara
Bûlbûl-i gül-şen-i kuds itmeye murdâra heves

-23-

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ol gül-ıẓâr eyledüğünce benî tıraş
 Nergis gibi tepemde olaydı bu dide kaş
 Tığına tâb virmege sengin dili yeter
 Lâzım degül ki sokına her dem beline taş
 Her yüzi yunmaduğı çeker sîneye müdâm
 Hammâm bu harâret ile dökmesün mi yaş
 Germâbe-vâr başuma çıkdı buhâr-ı gam
 Yüz kızdırup ayagın öper dem-be-dem firâş
 Başlar keser egerçi o fettân dil-firîb
 Kesse Latîfî başunı döndürme cân u baş

-24-

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

Ey hûr meclisi yine firdevs-i enver it
 Şîrin lebûñle sâgarımız câm-ı kevser it
 Gönlün gibi karañuysa sôfî halvetün
 Kandîl-i câm-ı meyden anı gel münevver it
 Işk âteşini ûd-sıfat sal derunına
 Âlem ü dimağını nefesünden mu'attar it
 Der-gâh-ı yâre eyler isen ey sabâ güzêr
 Ben bendeden hazerete vâfir du'âlar it
 Gel ey Latîfî defterünü dürmeden felek
 Dîvâne olma şîrîñi dîvân u defter it

-25-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Cân gözin aç ki tecellî eyleye envâr-ı hû

Âlem-i lâhûtdan keşf ola dîdâr-ı hû

Bülbül-i kudsîlerün pervâne-veş bâl ü peri

Âteşin güllerle zeyn olmuş meger gül-zâr-ı hû

Vâlih ü hayrân olur Mecnûn mişâli tâ ebed

Her kimün serine düşse şemme-i esrâr-ı hû

Tûr-ı Mûsâ nice katlansun tecellî nûrına

Zerre zerre çünki dağ dağdur envâr-ı hû

Ey Latîfî bülbül-zebân ile dehânuñ dahli yok

Çek mekânı cândurur cândan gelür güftâr-ı hû

TAHMİS

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

Kimisi handân bu halkuñ kimisi giryândur

Kimi terennüm eylemekde kimisi nâlândur

Bülbül aglar gül güler âlem buña hayrândur

Gösterür takdîr olana gerdüş-i gerdândur

Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Yazdığın çün kâtib-i takdîr tagyîr eylemez

Ol nüvişti mahv idüp bir dahı tahrîr eylemez

Hikmete nâzır olan efkârı teksîr eylemez

Âkıl olan bu cihânda hiç tedbîr eylemez

Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Her ne kismet eyler ise saña kassâm-ı ezel
İrişür her kanda ise ol sana gam yîme gel
İzzet ü zillet anuñ ger mahal u nâ-mahal
Âkıl olan lütf u kahra eylemez aslâ cedel
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Hâlden çün hâle ilter rûzgârûñ gerdüşî
Nice sûret gösterür gerdûn-ı gerdân cünbüşî
Böyle kalmaz da'imâ bir hâl üzre bir kişi
Rast gelmez degmede tedbîre takdîrûñ işi
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

Bunca demlerdür Latîfî geçdi yok andan eser
Her ne hâl ise cihânda lütfî vü kahrı geçer
Durmuyup geçmekdedür ahvâl-i âlem hayr u şer
Âtînuñ hâli bilinmez hâledür ancak nazar
Her kuluñ başına yazılan gelür devrândur

MUHAMMES

Mef'ûlû/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilû/Fâ'ilün

Sanma bahâr-ı fasl-ı zemistân gelür geçer
Ömrûñ zamân u sâ'atî her ân gelür geçer
Ten hücre sine cân gibi mihmân gelür geçer
Gam günlerine olma perîşân gelür geçer
Sen göz yumup açınca bu devrân gelür geçer

Cellâd-ı çarh kimseye virmez çü mûhlet
Devr-i zamânenüñ katıdur seyr ü sür'atı
Vakt-ı hayâtı hûş gör fevt itme fursatı
Sa'y eyle cân gözini uyar ko bu gafleti
Sen göz yumup açınca bu devrân gelür geçer

Sehhâradur cihâna esîr itme cân u dil
 Mekkâra vü acûzedür andan üzül kesîl
 Bu kâr-gâha ne işe geldünse anı bil
 Devrân gözünü yummadan açmaga sa'y kıl
 Sen göz yumup açınca bu devrân gelür geçer

Kibr ü gurûr ile ko bu rîâz u te'ellüfi
 Meclisde germ olup ko bu lâf u tasallufı
 Nerm eyle tab'una koma elden telattufı
 Eyyâmı gör ki geçmededür yok tevekkufı
 Sen göz yumup açınca bu devrân gelür geçer

Arduñcadur şu sâye gibi dâyimâ ecel
 Gerçi önünce varmadadur dünyevî emel
 Davran Latîfî henüz virmeden hâlel
 Terk itmeden cihân seni terk it sen anı gel
 Sen göz yumup açınca bu devrân gelür geçer

MESNEVî

Mefâ'îlün/Mefâ'îlün / Fe'ûlün

Gel ey ârif tefekkür eyle bir dem
 Ne şehlerden kalupdur gör ki âlem
 Kana ol kal'alar bünyâd idenler
 Şehirler mülkler âbâd idenler
 Ecel tîgi çün itdi sînesin çâk
 Doyurda gözlerini bîr avuç hâk
 Çü bildün bu cihân halini fânî
 seni terk itmeden terk it sen anı
 Bu devrân hâlini fikr eyle miskîn
 Yürî var nefis şûmuñ eyle teskîn
 Gidersin sen dahi bir gün aradan
 Var unutma Latîfîyi du'âdan
 Cihânun hâsıla bâd-ı hevâdur
 Hemîn bundan murâd olan du'âdur

K I T A L A R

Âkıl oldur ki koya hûb eser dünyâda
 Eseri olmayanı gör ki yerinde yel eser
 Bu cihân içre anı kim eseri bâkidür
 Ölmez ol Hızr-sıfat zindedürür tâ mahşer

xxx

Fazl ehli cihanda hôr u muhtâc
 Her sifle azîz ü ehl dîbâc
 Câhil zer ü sîme ser-be-ser gark
 Ârif ser ü pâyn idemez fark

xxx

Devlet ile cihânı tutduñ tut
 Zâruñ el virdi mâlda ötdüñ tut
 Şikem anbarı çünki dolmak yok
 Çignedün her ta'âmı yutduñ tut

xxx

Dime ehl-i hevâya yârândur
 Şekl-i insânda bilki şeytândur
 Sulahâ ile ol enîs ü refîk
 Tâ bulasın hidâyet ü tevfîk

B E Y İ T L E R

Âf-tâb olsañ gil ile setr iderler bî-dirîg
 Hâ'il olurlar şu'â'-ı fazluña manend-i mîg

Bir aybıñ olursa bıñ hünerde
Oldur görinen hemân nazarda

xxx

Baňa bu talı' -ı bedden mi yâ Rab bunca mihnetler
Bu gün-â-gün melâmetler bu merhemsiz cerâhatler

xxx

Kişide işine göre gerek lâf
Ki dikmez atlas u zer bûriyâ-bâf

xxx

Cihân başdan başa hep güft u gûdur
Anı her kim ki bildi epsem oldı

xxx

Ehl-i hünerün zeri hünerdür
Zer hâkdürür hüner güherdür

xxx

Gevheri pâk gerekdür ki ola kâbil-i feyz
Yoksa her seng-i siyeh la'l-i bedahşân olmaz

xxx

Tercümânsuz bir iki söz nedür ki diyemez
Tıfl-ı nâ-dân gibi hâyîde degülse yiyemiz

Düzme koşma söz ugrısı çok olur
Şa'ir oldur ki sözde mûcid ola

xxx

Dururken bunca evhâm u hayâlât
Tecellî ide mi Hak nûrî heyhât

xxx

Hâlet-i aşkuñ safâsın ehl-i hâl olanlar bilür
Kim kemâlün kadrini ehl-i kemâl olanlar bilür

xxx

Budur âdet ezelden ehl-i mâla
Ki mâla meyl ider bakmaz kemâla

xxx

Dest-i firkat yazdı Mecnûnuñ mezârı taşına
Kimsenün dokunmasun seng-i melâmet başına

xxx

Ey mukallid dâd-ı Hakdur her hüner bir kâmile
Yoksa taklîd ile nâkıs, kâmil olmaz anı bil

xxx

Mûya döndi bedenüm mûyadan üf dirsene uçar
Yeridür mûya binüp eyler isem Hinde sefer

xxx

Kendüyi çünkü misk ider ızhar
Dimesün nâfe issı misküm var

xxx

Gele bir dem dola toprak dehânum
Çürüye sebzeler gibi lisânum

xxx

Okıyam ol kadar sihr ü füsûnı
Ki hayrân eyliyem çok zü-fünûnı

xxx

Gitdi gül-şende gülün kalmadı reng ü bûyı
Bülbülün diñse çemende nola hây u hûyı

xxx

Bir dem iken devlet-i dünyâyı ber-dem sandılar
Bu fenâ gülzârının aysını âlem sandılar

xxx

Mest olup mürğ-i çemen gül yakasın çâk eyler
Ârif-i vahdet olanlar bunları idrâk eyler.

xxx

Gerçi ey hoca mu'azzezsin cihânda mâl ile
Âhıret bâbında ammâ nicesin a'mâl ile

4- İnşâ anlayışı

Lâtîfî, şiirde olduğu gibi nesir hakkındaki düşüncelerini de yine Tezkiresinde beyân etmiştir. Müellif, küçük yaşta Divân tedvîn etmiş olmasına rağmen nesirde karar kılışının sebebini ve inşâ konusundaki kanâatlerini şöyle anlatır: "Bu fakîr-i hakîr unfûvân-ı cüvânîde beş yüz mikdârı gazeliyât ve otuz üç aded kaside ile terbi'den tahmîsden mâ-adâ tertîb-i hurûf üzre divân tedvîn itdükde gördüm ki meta'-ı mu'teber ve çendan fazl u hüner degül. Ve hem söyletseñ iki kişinüñ biri şâ'ir, belki şâ'ir-i mâ-hir geçinür. Ve her biri meges mikdâr iken makâm-ı ankâda uçarlar. Ve hem fazl u sevâb irâs itmez ve beyne'l-akrân sâhibine kadr ü menzilet virmez. Lâ-büd ben dahı tarîk-ı inşâ ki ehâlf vü efâzıl dest-gâhı ve fuzalâ vü bülegâ semt ü rahîdur, kudret ızhâr idecek ve miknet ü bizâ'at gösterecek meslek ü mahaldür. Her nâ-dân-ı nâ-sâzun bu hevâda perdâzı ve arsada tek ü tazı yokdur. Ammâ tarîk-ı inşânüñ dahı terâkib-i mütûnı metn-i metîn mesâbesinde kemâl-ı metânetde ibârât-ı gamîza ve isti'ârât-ı mu'zile birle bast olunmuştur. "Münşe'ât-ı Vassâf" ve "Münşe'ât-ı Hâce-i Cihân" minvâlince ve misâlühüm hâceb-i elfâz u müşkile ile mahcûb u mestûr olmanın iz'an-ı siyâk u sibâk tefehhus-ı leff-âne ve keşf-i mu'zıl-âne mevkûf u muhtâc olmanın erbab-ı ma'ârifden degme bir ârif ki ta'ammuk u tabahhurı olmaya, mütâle'a vü mülâhazasından telezzüz idemez. Ammâ bu kemîne-i kemter tarîk-ı inşâda bir tarz-ı belâgat ifşâ vü icâd u ihdâs itdüm ki şu'arâ-yı Rûmdan Necâtı durûb-ı emsâle teşebbüs itdügi gibi ben dahı lisân-ı Türkîde vâkı' olan mesel-i zîbâ-misâlle letâ'if ü ma'ârif derc ü harc idüp bu bâbda bir tarz-ı nevd itdüm ki vilâyet-i Rûmda kimse ihdâs itmedi. A'nî münşiyân-ı bârgâh-ı inşâdan biri bu semte gitmedi. Lûf u güzâf fehîm idenler cümle-i mü'ellefâtımdan (Enfisü'l-Fusahâ)ya ve (Fusûl-ı Erba'a)ya

ve (Risâle-i Evsâf-ı İstanbul)a nazar itsünler icâd-ı tasarruf kimdedür görsinler. Ve cümleden mâ-adâ bir kitâb-ı Tezkire basar-ı üli'l-ebâr-ı tabsıra yeter.

MISRA :

Bir gül-istânda bilürsen ârife bir gül yeter.» (43)

Görüldüğü gibi Lâtîff " zamânında şiirin pek itibâr görmediğini, asıl hüner gösterme sahasının "inşâ" olduğunu fakat o devir inşâsının; zincirleme tamlamalar, anlaşılması güç ibâreler ve duyulmadık yabancı kelimelerle ma'lûl olduğunu belirterek Âyet Hâdîs, kelâm-ı kibâr ve atasözleri ile müzeyyen yeni bir nesir tarzı vücûda getirdiğini iddia eder ve bu iddiasını isbât için de "Enîsü'l-Fusahâ", "Fusûl- Erba'a", "Evsâf-ı İstanbul" ve "Tezkiretü's-Şu'arâ" adlı eserlerini örnek gösterir. İlerde (bkz. s. 75) bu dört eserden aldığımız nesir örnekleri incelendiğinde görüleceği üzere müellif bu iddiasını verdiği eserlerle isbatlamıştır. Zîrâ, metinler Âyet, Hâdîs, kelâm-ı kibâr ve atasözleri ile süslenmiş zaman zaman da nesir cümleleri arasına (Arabca, Farsca ve Türkçe) mısra , beyit ve kıt'alar serpiştirilmiştir... Lâtîffinin nesirde aradığı husûsiyetler de bunlar değil miydi?..

(43) Lâtîff: Tezkire-i Lâtîff, s. 300-301

5- Münşîliği

Lâtîffî hem şâir hem de nâsirdir. Fakat nesri nazmından daha kuvvetlidir. Şiirlerinden çok nesirleri ile tanınmasının sebebi de budur.

Tezkirecilerimiz -Hasan Çelebi hâriç- onun şiirini inşâsına tercihte müttetikler. Sehî Bey bu konuda "eş'ârı hayli güzel" dedikten sonra "fenn-i şi'rde çok mûmâreseti ve ilm-i inşâda ziyâde kudreti var" (44) diyor. Aşık Çelebi şiiri ile inşâsını eşit tutar. Ancak inşâsının nâzikâne olduğunu kaydetmeyi de ihmâl etmez: "Selfkası şi'r ü inşâyâ mülâyim olup ikisine bile bezl-i meblag-ı himmet itmişdür..... Hâsılı akrânı içinde yegânedür ve inşâsı nâzikânedür." (45) Âlî, Tezkiresinden bahisle "El-hak hûb edâ eylemiş ve şûh u mergûb inşâ itmişdür" der. (46) H.Çelebi: "Şi'ri inşâsından bihter idügi muhakkak u mukarrerdür. Eş'ârı dahı vasatu'l-hâl olduğu ma'lum-ı erbâb-ı makâldür" (47) diyorsa da indî bir mütâle'a olduğu açıktır. Ahdf "Uslûb-ı inşâda kendü re'yi ile bî-misl ü bî-hemtâ olduğuçün mukaddemâ Tezkire-i Şu'arâ yazmışdır. Lâkin pesend-i zurafâ ve makbûl-ı fuzalâ olmamışdır" diyor. (48) Beyânî: "Tahrîr ü inşâsı sitemden hâric olup medhûl olacak kadar degûldür" der. (49) Bu konuda Riyâzî'nin fikri ise şöyledir: "Tezkiretü's-Şu'arâda tefehhus-ı ahbârı hakkıyla ifâ itmişdür. Lâkin inşâsı pest-edâ olmağla kabullüğe imzâ olunmamışdır." (50)

(44) Tezkire-i Sehî, s. 138

(45) Aşık Çelebi: a.g.e v. 107^a

(46) Âlî: a.g.e v. 415^b

(47) Hasan Çelebi: a.g.e C. 2 s. 836

(48) Ahdf: a.g.e v. 171^a

(49) Beyânî: Tezkiretü's-Şu'arâ, Millet Ktp. Ali Emîrî Blm. Nu: 757, v. 86a

(50) Riyâzî Mehmed: a.g.e v. 94^b

Görüldüğü gibi Lâtîffî'nin nesri, devrinde bazı Acemperestler tarafından tenkit edilmiştir. Zîrâ o devirde dilî Arapça-Farsça kelime, terkîb ve kâ'idelerle süsliyerek herkesin anlayamayacağı bir şekle sokmak hüner sayılıyordu. Lâtîffî, bu yola gitmemiş "inşâ"sının sade, a ç ı k ve anlaşılır olmasına özellikle dikkat etmiştir. Şimdi onun inşâsını daha yakından tâkip edebilmek gayesiyle bazı örnekler sunuyoruz...

6- Nesirlerinden örnekler

"Enîsü'l-Füsahâ"dan

"Amma ba'd eyyâm-ı seri'ü'l-akdâm-ı mukallib-etvâr ve hengâm-ı tiz-kâm-ı hâdise-güzâr. A'nî mürûr-ı rûzgâr ve ubûr-ı leyl ü nehar ki seyr ü sü atde bad-ı sebûk-bar ve cûy-bar-ı tiz-reftâr anuñla hem-'inân olmaz.

BEYT:

بر لب جوی بنشین و گذر عمر بین
که این اشارت ز جهان گذران مارا پس
(x)

TERCÜME

Ömrüñ revâne oldugın âb-ı revân gibi
Görmek muraduñ ise leb-i cûy-bâra gel

(x) Irmağın kenârına otur da ömrün akışını gör. Geçici cihandan bu işaret bize kâfidir.

NESR: Çarh-ı mukallib-i ahvâlûn ahvâlinden ve teceddüd-i ey-yâm u leyâlûn tebeddül-i âcâlinden (x) الليلة جلی muktezâsınca her an bir vâkı'a-i kübrâ ve her dem bir hâdise-i uz mâ ba'id olma-ya ki şu'bede-bâz-ı çarh-ı gerdûn ve sûret-perdâz-ı dehr-i bûka-lamûn bu çâder-i nil-gûn u ser-nigûndan her an bir sûret ve her zamân bîñ lu'bet gösterür.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Bunca oyun ki oynadı çarhuñ müşa'bidî
Bir gördüğünü bir dahı göstermedi sana

NESR: Ve bi'l-cümle eşkâl-i havâdis-i eyyâm ki perde-i kazâ vü kaderden zâhir ve suver-i mebâhis-i ahvâl-i enâm ki serâ-perde-i takdîr-i hayr u şerden sâdır olur. Anuñ tedbîrinden sagîr u kebîr mir ü vezîr kâsırlardur.

BEYT:

هر آتش که دست قضا بر فروخت

همه فکر و تدبیر ها را بسوخت
(51) (xx)

(x) Geceler gebedir.

(xx) Kaza elinin tutuşturduğu her ateş, bütün fikir ve tedbir-leri yakıp yıktı.

(51) Lâtîfî: Enîsü'l-Fusahâ, Haz: Ahmet SEVGİ, S.Ü. Eğt. Fak.

Yayınları Nu: 1 Konya, 1986 s. 10

Her kemâlün bir zevâlî mukadder ve her devletün bir intikâlî mukarrerdür.

BEYT:

هر که آمد بجهان اهل فنا خواهد بود
آنکه پاینده و باقیمت خدا خواهد بود
(x)

NAZM Lİ-MÜELLİFİHİ:

Budur devr itdügi tollâb-ı eflâk
Kime rif'at kime menzil kılur hâk
Kimin kaldurur evc-i hevâya
Hevâdan kimin indürür serâya
Temâşâ eyle bu çarhuñ işini
Gözet gerdün-ı gerdân cünbüşüni
Kılur geh ber-murâdı nâ-murâd ol
Geh eyler nâ-murâdı ber-murâd ol
Ne izzet ehli izzetde mukarrer
Ne zillet ehli zilletle mükedder
Karâr itmez anuñcün çarh bir dem
Ki hem-vâr olmaya ahvâl-i âlem
Bu dollabuñ ki var böyle şitâbı
Cihânuñ eksük olmaz inkılâbı
Eger devrân kalaydı bir karâra
Bulunmaz idi nice derde çâre
Eger devr itmese bu çarh-ı devvâr
Kaçan zâhir olaydı bunca esrâr
Gurûr itme merâtibde fuzûlî
K'olur her irtifâ'ıñ bir nüzûlî

NESR: Ehl-i devlet ve sâhib-i sa'âdet oldur ki bir mülke mâlik

(x) Cihana her gelen yok olacaktır. Ebedî ve bakî olan Allâh'tır

ve bir tarika salık ola ki hergiz anuñ asîb ü zevâli ve gayra intikâli olmaya. Yoksa devlet-i dünya didükleri birkaç günlük müsâfir ve nu'amâ vü âlâ add itdükleri nakş-ı ale'l-mâ gibi karîn-i bâd-ı fenâ idügi her vech ile zâhirdür.

NAZM Lİ-MÜELLİFİHİ:

Bu cihân virdigüni yine alur
Kişi kesb itdügi amelle kalur
Bûs u âgûş u ayş u nûş u safâ
Hep karîn-i fenâ hevâ vü hebâ
Devlet oldur irişe hayrâta
Ömr odur sarf ola ibâdâta
Devlet oldur devlet-i kevneyn
Nice hoşdur sa'adet-i dareyn
Gam u râhat geçer belürmez imiş
Her ki geçdi aña irilmez imiş
Lutf u kahır geçer çü dünyânıñ
Nedür ahır neticesi anuñ

NESR: Ârif oldur ki künc-i feragatda genc-i kanâ'atla gınâ ve vücûdı mevcûd iken fenâ bula. Ne an ki behâyim-i hâyim gibi dâyim hevâ vü arzûsı murâd-ı ferec ü gelûsı olup bu lezzat-i şehvât-ı ânî vü fânînüñ nûş-ı pür-nîşine şol şehd-i şîrîn-meges-şikâr gibi firîfte vü giriftâr ve esîr-i zâr ola. Elyak u uhrâ oldur ki ol âlem-i pâkden bu menzil-i hâke gelüp bu hân-gâh-ı harâbede zayf-ı râhil gibi bir kaç gün müsâfir olmakdan maksûd u me'âl nedür firk ü hayâl ide. Zîrâ ki bu ten-i hâk ü müzahref niceye dek hayâtla müşerref ola.»

(52) (x) آدمی مشت غبار و عمر باد صرصر است

(x) Âdemoğlu bir avuç toprak, ömür de bir kasırga rüzgarıdır.
(52) Lâtiff: a.g.e s.18-19

"Evsâf-ı İstanbul"dan

"Aceb budur ki derûnları kîse-i müflisân gibi nukûd-ı ma'ârif-den hâlî vü tehî ikân ekser nâs (x) الناس مع اللباس diyüp bedenlerin siyâb-ı semîn ile tezyîn iderler. Meger ki زينة الباطن خير من زينة الباطن ظاهري (xx) nüktesinden gâfillerdür. Ve atlas u dîbâ zîver-i mü'ennesân ve zînet-i muhannesân idigünden gâfiller ve cahillerdür. Hâssa ki ol ârâyış-i zîvere gark ve esbâb-ı sîm ü zere müstagrak olanlar (xxx) هذا من حرامان على ذكور أمتي mazmûnınca sîm ü zeriñ isti'mâli ricâl-ı ümmete harâm idigün bilmezler gibi ان الله لا ينظر الى صوركم واماكنكم ولكن ينظر الى قلوبكم (xxxx) من لبس الحرير في الدنيا لم يلبس في الآخرة (xxxxx) Hazret-i Hakkuñ celle ve alâ (xxxxxx) لا ينظر الى صوركم واماكنكم ولكن ينظر الى قلوبكم (xxxxxx) fehvâsınca nazarı kulûbedür. Ne sûret ü kâlibadur.

BEYT:

اهل دل را تا پسند ز ولعل کهر
ارا باشد مرد را ان چه زن را زبور است

(xxxxxxx)

Seyyimâ erbâb-ı kulûb katında kâlibuñ mikdârı ve ashâb-ı ma'-

(x) insanlar elbiseleri ile itibar görürler.

(xx) İç güzelliği dış güzelliğinden daha hayırlıdır.

(xxx) Bunlar (altın ve gümüş) ümmetimin erkeklerine haramdır.

(xxxx) Dünyada ipek elbise giyen kimse âhiretde giyemez.

(xxxxx) Allâh sizin suratlarınıza, dış görünüşünüze bakmaz, amel-
lerinize ve kalblerinize bakar.

(xxxxxxx) Gönül ehli olan ere, altın ve inci yakışmaz. Kadına
süs olan erkeğe âr olur.

na yanında sûretün i'tibârı yokdur.

BEYT: قلند ران طريقت بنيم چونه خواند

(x) لباس آطلسان كسكه از هنر عار است

NESR: Lâ-bûd nakş-ı pîrâye lâyı-k-ı mü'ennesân ve şâyeste-i muhannesândur. Hâşâ ki merd-i ma'nâ ârâyiş-i sûrete ve nümâ-yiş-i zînete meyl ü iltifât ide.

BEYT:

Düzen sûretlerin nefsânîlerdür
Derûnın zeyn iden rûhânîlerdür.

NESR: Zamânede fevkiyyet ü fazîlet mâl ü miknet ve libâs u zînet ile olmagın halk-ı âlem bir mertebede bende-i dünyâ-yı gaddâr ve âbid-i dirhem ü dînâr olmuşlardır ki biñ hâtır-ı ih-vân-ı kerîmden ve rızâ-yı yarân-ı kadîmden bir fûls-i ahmeri ve nef'-i ahkarı hezâr bar yeg görürler.

BEYT:

Hastayım öldüm disen yok agzına su tamzırur
Bir içim suya bu demde kimse muhtac olmasun.

NESR: Ve bi'l-cümle lûtf u merhamet nihâdlarından dûr ve rahm u şefkat fu'âdlarından götürülmüş ve ba'îd ü mehcûr olmuş merâsim-i ihsân u insâniyyeti aralarından götürülmüş ve levâzım-ı mürüvvet ü fütüvvet defter ü tomarı dest-i buhl u

(x) Hünerden âri olanların atlas kaftanını, hakikat erenleri yarım arpaya satın almazlar.

hissetle d r lm şdur.

MISR :

Her kime ki kerem disen aydur ki ben kerem.

NESR: Sipih-r-i sitem-k r gibi  lem m 'ezz  v  cebb r ve d n-y -y  mekk r gibi cih n h le-k r u gadd r olmuşdur. En begenme-d ğ n har f bir mertebede nuh set   zar fd r ki ders-i " ene ferid" d v s n ders idüp zu'm u pind rında kem l-i zar -fetden haber virür. Ve dikkat   d r-b nl kde pireyi gözünden urur. Ve'l-h s l ol ki has y l-i ham de ve şem y l-i pesen-d ded r, miy n-  hal y kdan ref' olup her kes n matbah-  na-zar  celb-i nef' olmuşdur. Haseb   neseb ve fazl u kem l kısm  kat'iyyen sorulmaz. Bu aks m ile men zil   mer tibe var lmaz. oldu.

NAZM:

Zer oldu halk-  d ny n n adı
Zer olmuşdur onların ağız tadı
Olupdur sinc-s fat  lem-i ferde
Beden h rs ile zinde c n  mürde

NESR: Ne yanlarında fazl u kem l n zerrece hurmeti ve ne hu-kök-  s b kan n katlarında d ne-i hardal denlü ragbeti var.

BEYT:

Geldi bir dem ki cih nda rahm   şefkat kalmadı
Tadı gitdi alem n  lemde lezzet kalmadı.

NESR: Amm  ayn-  ibret ve nazar-  ir detle nazar k ls n

turfa hâletler ve acîb ü garîb alâmetler devr-i felegün te'sîri
ve seyr-i nücûmũ iktizâ-yı tesîr-i dil-gîridür.

BEYT:

سیر سپهر دور قمر را چه اختیار
در گردشند بر حسب اختیار دوست (x)

NESR: Zira (xx) كل عام ترزون mefhûmunca âlem muttasıl tenez-
zülde ve tedennîdedür. Ne terfi ü terakkîdedür. (54)

(x) Semanın seyri ve ayın devri kendi ihtiyarları ile değildir.

Zirâ bunlar "dost"un ihtiyârı ile devr ederler.

(xx) Her an biraz daha alçalıyorsunuz.

(54) Lâtıff: Evsaf-ı İstanbul, Üniversite Ktp. TY. Nu: 3751

v. 58^a-59^b

"Fusûl-ı Erba'a"dan

"Her ki bu gül-zâr-ı fânîñ reng ü bûyına ve zînet-i dil-cûyına aldana ve ays u nûş u pür-nîşini zevk ü safâ sana. Müdâm gurûr u sürûr ile hamr-ı pür-humârından tecerru' ve gül-i pür-hârından temettu' itmek dileye. Âhır ol bezm-i safâ-cezmün gâyeti nedâmete mü'eddî ve nihâyeti melâlete mütesaddî olur. Zîrâ her kârûñ mükâfâtı mukarrerdür. Ve her kirdârûñ garâmet-i pür-âfâti mukadderdür.

BEYT:

Bir dem iken devlet-i dünyâyı ber-dem sandılar
Bu fenâ gül-zârınûñ aysını âlem sandılar.

NESR: Ve kimün ki matmah-nazarı abher-sıfat sîm ü zerde ola. Bâsıra-i basîreti nergis-vâr hîra vü tîre olup didâr-ı gülün pertev-i envârından gönül gözi münevver ve meşşâm-ı ruhi revâyıha reyâhîninden mu'attar olmaz.

MISRA :

Nergis gibi bu gül-şene a'mâ gelür gider

NESR: Ve her kim bu bûstân-ı dehr-i pür-kahrda serv-âsâ ser-efrâz u ser-bülend olmak dileye ikide bir sarsar-ı havâdis anı silküp sarsar ve bâd-ı gam u elem nihâl-i kâmetini ham ve sükûn u kararını güm eyler. Ve fahr u gurûr ile her kim benefşe gibi hûd-bîn ola, gül gibi hûş-bû vü rengin

olmaz. Ve ol ki hâr gibi âzârende ola, ezâ vü âzârından gayrı nesne görmez ve bu gül-şende hâr diken gül dirmez.

BEYT:

Gül-istânında dikme kimsenün hâr
Şu hârı dik dikersen k'ola gül-bar

NESR: Fehvâ-yı nass-ı kerîm ve kavl-i hakîmdür ki dihkân ekdüğün biçer bâg-bânun dikhdi biter.

BEYT:

شاخ نیک سعادت آر دیار
کل نه چنید کسی که کار دغار

(x)

NESR: Kanı ol ârif-i bi'l-lâh u âkıl-ı âgâh ki ayn-ı ibret ü dîde-i hıbret ile Hazret-i sâni 'ün ve mübdi'-i sanâyi 'ün sun'-ı sarîhini bu mesnû 'ât u mübdi 'âtta mu 'âyene vü müşâhede kıla? Göre ki ol kâdir-i ber-kemâl kemâl-i sun 'u kudretinden levha-i seng-i kûh-sârda ve safha-i sahrâ-yı hem-vârda enva-ı reng ile bi-resm ü kalem ne resm-i nukûş-ı zîbâ ızhâr itmîşdür ki bir kem-bergi ressâmân-ı rû-yı zemîne ve nakkâşân-ı Hî-tâ vü Çine nümûne vü kâr-nâme ve ser-mâye-i hâme olur.

NAZM:

او داد بکل لطافت روی

او کرد دهان غنچه خوشبوی

(xx) مرغول بنفشه او دهد تاب
رخسار سمن از و برد آب

(x) İyi dal güzel meyve verir. Diken eken gül toplamaz.

(xx) Güle yüz güzelliğini veren ve goncenin ağzını hoş kokulu yapan O'dur. Menekşenin kıvrımı O'ndan kudret alır. Yaseminin yanağı O'ndan su götürür.

NESR: Ma'nâ yüzinden sûret-nümâ olmağla güller mirât-ı hakâyıkdur. Ve envar-ı esrârdan rûşenâ virmege şikûfe vü şakâyık mişkât-ı dekâyıkdur. Ammâ ârifler katında gülden murâd cemâl-ı mutlakdur. Ve bûlbûlden garaz âşık-ı dîdâr-ı Hakdur. Ezhâr-ı latîfe ahlâk-ı haseneden kinâyedür. Ve esmâr-ı nefise a'mâl-ı mebrûreden ibâretdür. Ve her ki bû-yı gülden şemme müşâhede eyleye, bûlbûl-sıfat âyîni enîn ü feryâd ve vird-i lisânı zikr ü evrâd olur.

BEYT:

نه بیل گلشن تسبیح خوانست
که هر خاری به تسبیح زبانست
(x)

NESR: Ve ol ki zâg u zagan gibi tâlib-i lâşe-i dünyâ-yı laşey ola. Ne dîdesi didâr-ı gülün temâşâsından kâm alur ve ne hûd meşşâm-ı şûmı bûyından istişmâm idebilür. Nitekim buyurmuşlardır:

NAZM:

Olur bûlbûllerün mahbûbı gül-şen
Kelâguñ cîfe mknâtîsuñ âhen
Neye kim meyl idersen kadrün oldur
Riyâda kalma ki ihlâsa yoldur

(x) Gülşende Allâh'ı sadece bûlbûl tesbih etmez. Her diken Mevlayı zikreden bir dildir.

NESR:Ayn-ı ibret ü dîde-i hikmet birle nazar kılsañ lâleler nâr-ı mahabbetu'l-lâh ile yanmakda ve sünbüller dūd-ı ateş-i vidâd ile boyanmakdadur. Gül ü semen ü nesrîn ü nesteren tecellî nûr-ı na gark ve nîlûfer, haşyet-i Hak ile bahr-ı hayretde göz yaşına müstagrakdur. Ve sûsenler zâviye-i tefrîdde zâhid-âne siyeh-pûş ve zerrîn kadehler mey-hâne-i tecrîdde mey-i vahdet ile mest ü medhuş. Gonceler sôfi-yâne başı hırkaya çekmiş ve reyhânlar tohm-ı bû-yı alâyıkı sıfâl-i tefrîkde ekmiş. Nergisler ayn-ı şühûd ile müşahedededür. Ve benefşeler ser-pîçide kılup âlemi mürâkabededür.

BEYT:

تاکی آخر چون بنفشه سرغفلت در پیش

صیف باشد که تودر خوابی نرکس بیداد

(x)

NESR: Servler sofiler gibi başın salup müdâm zikr eyler. Ve cemî'-i eşcâr tesbîh-güzâr olup berg ü bâr ile her bâr Hazret-i bâriye şükr eyler. Bu vechile her şey müsebbih-i sübhân ve müzekkir-i müste'ân olup aşkında çarh, ser-gerdân ve bulutlar giryân ve ra'd, nâlân u girîvan olup cûylar müdâm cüst ü cûda ve nesîm-i sabâ muttasıl ol Hazrete tek ü pûdadur.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Anı zikr eylemez kanı bir şey

Dir cemâd ise zikr idüp ya Hay

(x) Ne zamana kadar menekşe gibi gafletli başın öne eğik duracaksın? Yazık ki sen uykudasın nergis ise uyanık...

NESR: Ârif ü âkıl oldur ki nergis gibi gözi yumulmadan ve gül gibi cemali solmadan benefşe-vâr mâtem-i memâtın hâl-i hayâtında kendü tutup gül-i abher gibi cânib-i uhrâya göz kulag ura.

BEYT:

باز کن از خواب ناز آن ترکس رعناکه عمر
میرود چون دور کل تا چشم بر هم میزنی

(x)

NESR: Ne bâg-ı cihânun gül-zârından dimâg-ı hayâta bû-yı vefâ gelür ve ne bu sebze-zâr-ı fenânun enhârından alâmet-i sûret-i safâ görünür. Vakt-i bahârun nüzhet-güzerânı ve zînet-i serî'î'z-zevâli bu müdde'âya delîldür ki zamân-ı ömrün müddet ü bakâsı ömr-i gül gibi kalîldür.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

İşbu cihan bâgı vefâsuzdurur
Ömr güli anda bakâsuzdurur, (53)

(x) Güzel yüzlü nergis gibi uyuma! Bu naz uykusundan uyan! Zîrâ, gülün ömrü gibi, göz açıp kapayıncaya kadar ömür geçiyor.

(53) Lâtıff : Fusûl-ı Erba'a, Arkeoloji Müz. Ktp. Nu: 341/3
v. 84^b-86^b

"Tezkiretü's-şu'arâ"dan

DER-BEYÂN-I AKSÂM-I MERATİB-I ŞU'ARÂ

Gerçi zamânede şâ'ir ü müteşâ'ir fark olunmayup ve ehl olanlar nâ-ehlden imtiyâz bulmayup fenn-i şî'rûn arzı bozulmuşdur. Ve meydân-ı sūhan bî-hûde şâ'ir ve düzd-i bî-müzâ ile tolmuşdur. Ammâ bu ta'ife daha bir kaç kısımdur:

Kısm-ı evvel şol şâ'ir-i mübdî' ve nâzım-ı muhterî' dür ki hâssa-i karîhasından bîkr-i fikre ve hayâl-i hâssa kâdirdür. Bu makûle şâ'ir seyyid-i sahîhî'n-neseb gibi âlemde kem-yâb u nâdir olur. Bir kısma daha mücerred vezn-i tab'a mâlik olup ratb u yabis bulduğı sözi nazm ide gider. Ve anuñla kendini şâ'ir-i hakîki tasavvur idüp kümmil-i şu'arâdan ad ider. Erbâb-ı nazm için de bu mertebe çendân hüner ve makbûl ü mu'teber degildür. Nitekim fuzalâ-yı Fürsden biri buyurmuşdur:

BEYT:

ناظمی نیست چون در مکنون
سهل باشد طبیعت موزون

(x)

Egerçi tabî'at-ı şî'riyye insanuñ ekserinde konulmuşdur, lâkin îcâd-ı cedîd ile sözüñ rûhı her mürde-dile virilmemişdür. Nitekim her hâk ma'aden-i seb'adan hâlî degildür. Fe-emmâ her hâkde ma'den-i sîm ü zer ve her diyârda dürr ü gevher bulunmaz. Ve her gazâlûñ nâfi nâfe olmaz.

BEYT:

Gevheri pâk gerekdür ki ola kâbil-i feyz
Yohsa her seng-i siyeh la'l-i Bedahşân olmaz.

(x) şâirlik, gizli bir hazîne degildir. Bu sebeple tabiatı vezne yatkın olanlara şîir söylemek kolaydır.

Ve şunlar ki bu ta'ifeden makûle-i düzdür. Anlar daha bir kaç kısım üzeredir: Bir kısmı irâd-ı nazma çendân kâdir olmayup Bu fende kâsır olduğu ecilden ya bir şi'rûñ mahlasın deyişdirür yahud içinden bir kaç yarar beytin alır. Erbâb-ı nazm meyânında belki âmmе-i nâs yanında bu hâlet gâyetde kabâhat ve nihâyetde fazâhatdur ki âkıbet düzdide idiği bilinür. Veya bir kimsenün cöngünde veya dîvânında bulunur.

MISRA :

Hüner itdüm sanır aybın belürdür.

Bir kısmı daha ancak kelâm-ı mevzûna kâdir olup killet-i kâ-biliyyetden hayâlât u me'ânî bulamaz ve kem-fehm ü keş-tab' ol-mağın ihtirâ'-ı sanâyî'de mücid ü mübdî olamaz. Bi'z-zarûre eş'âr-ı selef ma'nâların alır ve adem-i kudretinden sırkaya mu'tâd olup hâyide-gûy olur.

BEYT:

Tercümânsız bir iki söz nedür ki diyemez
Tıfl-ı nâ-dân gibi hâyide degülse yiyemez.

Ve bir kısmı daha me'ânî-i eş'ârûñ elfâzın tagyîr idüp bir vech ile daha ta'bîr ider. Amma yine san'at-ı hayâl ve netîce-i âmal bir olur. Bu makûleye sârik-ı kelâm ve mukallid-i avâm dir-ler. Bu daha çendân hüner ve makbûl ü mu'teber degüldür. Ve bir kısmı daha lisân-ı âharûñ bir sühan-güzârından terceme vü tırâş ve yahud bir ma'nâyı görüp evvelkinden mergûb-ı tazmîn ü ikti-bâs ider. Ba'z-ı fuzalâ katında bu makûle düzd-i hasendür. Ve tarîkinde olduğu ba'ısdan aksâm-ı mezbûreye nisbet müstahsen-dür. Ve bir kısmı daha üstâduñ nazmında bir ma'nâyı görür, anı bir nükte-i bârike âlet-i mülâhaza düşürür. Tab'-ı pâk ve lütf-ı

idrâk ile ol ma'nâdan bir ma'nâ dahı hayal ider ve ol san'at-
dan bir san'ata dahı intikâl ider. Bu kısım şâ'ir-i mübdi' gi-
bi aksâm-ı mezbûreden evlâ ve nâzım-ı muhteri' gibi cümleden
a'lâdur.

BEYT:

Düzme koşma söz ugrısı çok olur
Şâ'ir oldur ki sözde mûcid ola.

Bilcümle şâiri mûcid biñde bir bulunmaz. Ama دائرة مرد بمقدار مرد

(x) mefhûmunca merâtibe inkar olunmaz. Her şükufenün bir leta-
feti olur ve her meyvenün bir güne lezzeti vardır." (55)

TAFSİL-I AKSÂM-I Şİ'R

Hükemâ kavlince şu'arâ iki kısma münkasımdür. Bir kısmı veh-
bîdür ve bir kısmı kesbîdür. Vehbî ile kesbînün zertunc ile
zer ve billûr ile gevher kadar tefâvüt-i fâhişi ve sihrü i'caz
kadar nümâyişi vardır. Şîr-i vehbî tab'-ı selikîden sâdır ve nâ-
şî olur. Ve ilhâmî bir hâletdür ki tab'-ı feyyâzdan gelür ve bu
makûle ilhâmât ekser ehlu'l-lâha vâkı'ü vârid olur. Şî'r-i kes-
bî tettebbu' ile ve taklîd iledür. Tahkîk ile taklîdün tefâvüt ü
tebâyünî ma'lûmdur. Ve dahı şol mahbûba beñzer ki anda cezbe vü
ân ola, ammâ misâl-i kesbî sâhib-i çeşm-i dâir bir sâde rûdur
ki cezbe vü ânı yok. بنده طلعت ان باش که انی دارد

BEYT:

شاهدان نیست که هو و میانی دارد

(xx)

Ve bu fende üstâd olanlar sâhib-i tarz olur ve hâssa ma'nalar
bulur ve sözlerinin reng ü rûhı ve Cenâb-ı Feyyâzdan feth ü fütûhı
olur. Kesbî olanlarda bu hâletler olmaz. (56)

(x) Kişinin cemiyetteki yeri mertliği kadardır.

(55) Lâtîff: Tezkire-i Lâtîff, s. 30-32

(xx) O yüzün esiri ol ki güzellik sâhibi olsun. "Hüy" ve "miyân"a
sâhip olup da güzel olmayan yoktur.

(56) Lâtîff: a.g.e s. 299

II. BÖLÜM

LÂTİFİ'NİN ESERLERİ

Lâtîffî; Tezkiresinin mukaddimesinde kitap, risâle, münşeât ve makâle olmak üzere on iki adet telifi olduğunu söyler. (1) Yine Tezkiresinin bir başka yerinde bunlardan "Enîsü'l-Fusahâ", "Fusûl-ı Erba'a" ve "Evsâf-ı İstanbul" olmak üzere üçünün adını zikrederek "Tezkire"sinin on ikinci eseri olduğunu belirtir. (2) Lâtîffî'nin eserleri hakkında bilgi veren diğer temel kaynaklarda ise şu ifâdelerle karşılaşılıyor: "Ahvâl-i İbrâhim Pâşâ ve Vâsf-ı Şehr-i İstanbul ve Rebî'îyye-i Ezhâr gibi bir kaç hoş-âyende inşâsı vardır" (3) "Fi'l-hakika Rebî'îyye-i Ezhâr ve Vâsfı Âsaf-nâmdâr ve yine Şehr-i İstanbul vâsfında nazm u nesr bir risâle-i belâgat-şîâr bu hakîrûn manzûrî olmuşdur" (4) Lâtîffî'nin yukarda adı zikredilen eserlerinden "Rebî'îyye-i Ezhâr" dışında kalanlar bugün ilim âlemince ma'lûmdur. Bu sebeple önce "Rebî'îyye-i Ezhâr" üzerinde durmak istiyoruz...

"Rebî'îyye-i Ezhâr" hakkında ilk fikir beyan eden kişi Fâik reşâd'dır. F. Reşâd matbû Lâtîffî Tezkiresinin sonuna ilâve edilen bir yazısında mezkûr eserden bahisle, onun "Fusûl-ı Erba'a" olabileceğini söylemiştir. (5) Daha sonra İslâm Ansiklopedisine Lâ-

(1) Lâtîffî: Tezkire-i Lâtîffî, s. 16

(2) Lâtîffî: a.g.e s. 299-301

(3) Âşık Çelebi; a.g.e v. 106^b-107^a

(4) Âlî; a.g.e v. 415^b-416^a

(5) Lâtîffî: a.g.e s. 381

tiffi maddesini yazan Nihâd Çetin de "Rebî'îyye-i Ezhâr"ın "Fusûl-ı Erba'a"nın ilk faslı olması ihtimâlinde bahsetmiştir.(6)

Görüldüğü gibi araştırmacılar, "Rebî'îyye-i Ezhâr"ı, "Fusûl-ı Erba'a" veyâ onun bir bölümü olarak değerlendirmek istemektedirler. Biz de bu düşünceden hareketle görebildiğimiz "Fusûl-ı Erba'a" nüshalarının muhtevâlarını karşılaştırdık. Ve neticede ulaştığımız nokta şu oldu: Müellif "Fusûl-ı Erba'a"nın fasıllarını farklı zamanlarda kaleme almıştır. İlk kaleme aldığı fasıl da baharla ilgili olanıdır ki müstakil bir hüviyet taşımaktadır. Giriş Hz. Peygambere salât u selâm ve sebeb-i tahrîr-i risâleden sonra konuya girilir. Müellif baharla ilgili çeşitli bilgiler verdikten sonra bir hâtîme ile risâleyi bitirir. Âlî ve Âşık Çelebi'nin "Rebî'îyye-i ezhâr" nâmıyla zikr ettikleri eser bu risâle olsa gerek... Lâtîffî zamanla bu fasılları dörde tamamlayarak adını "Fusûl-ı Erba'a" koymuştur. Bizi bu fikre götüren karînelere şunlardır:

1- Şahsî Kütüphânemizdeki nüshada "Hamdele" ve "Fasl-ı Tâbistan"ın olmayışı... Ayrıca diğer nüshalarda baharla ilgili risâlenin sonunda olan "Hâtîme-i Risâle"nin yine şahsî kütüphânemizdeki nüshada eserin en sonunda yer almış olması...

Bu özelliklerden hareketle "Fusûl-ı Erba'a"nın müstakil olarak kaleme alınmış bir eser olmayıp dört mevsimle ilgili fasılların bir araya toplanmasından müteşekkil bir kitap olduğuna hükmedebiliriz...

2- Bursalı Mehmed Tâhir Bey'in, Arkeoloji Müzesine hediye ettiği mecmuada "Rebî'îyye-i Ezhâr"ın da olduğunu söylemesi. (7)

Sözkonusu mecmuada müstakil bir "Rebî'îyye-i Ezhâr" olmadı-

(6) Ekz. Çetin, Nihad: İ. A. C. 7 s. 19

(7) Mehmed Tâhir: a.g.e C. 3 s. 95

ğına göre Mehmed Tâhir de "Fusûl-ı Erba'a"nın ilk faslını "Rebfiyye-i Ezhâr" olarak kabul etmiştir.

3- Fusûl-ı Erba'a'yı dört ayrı risâle olarak kabul ettiğimizde müellifin tesbit edilen eserleri 12 oluyor. Şöyle ki:

- 1- Tezkiretü's-Şu'arâ
- 2- Divân
- 3- Evsâf-ı İstanbul
- 4- Subhatü'l-Uşşâk
- 5- Nazmü'l-Cevâhir
- 6- Enfisü'l-Fusahâ
- 7- Evsâf-ı İbrâhim Pâşâ
- 8- Esmâ'ü Suveri'l-Kur'an
- 9- Fasl-ı bahâr
- 10- Fasl-ı Tâbistan = Fusûl-ı Erba'a
- 11- Fasl-ı Hazân
- 12- Fasl-ı Zemistân

Zâten Lâtîffî de Tezkiyesinde 12 telifi olduğunu söylemiyor muydu?.. (x)

Şimdi bu eserleri ayrı ayrı gözden geçirelim:

1- Tezkiretü's-Şu'arâ

Lâtîffî'nin en önemli eseri şüphesiz Tezkiyesidir. "Tezkire-i Lâtîffî", Sehi Tezkiyesinden sonra Anadolu sahasında yazılan ikinci Tezkiredir. Lâtîffî, uzun yıllar kaldığı Rumeli'den İstan-

(x) Lâtîffî'nin kaynaklarda bahsedilen "Bahâriyye"si hakkında ileride bilgi verilecektir. (bkz. s. 114)

bul'a döndüğü yıllarda (950/1543) Sehi Bey, Tezkiresini yazmış ve edebî muhitlerde büyük ilgi toplamıştı. Bunu gören müellif, dostu Zaîffî'nin de teşviki ile bir "Tezkire" yazmaya karar vererek eserini 953/1546'da tamamlar. (x)

ESERİN MUHTEVÂSI

Lâtîffî Tezkiresi; bir mukaddime, üç fasıl ve "hâtîme"den müteşekkildir. Müellif, mukaddime kısmında "Hamdele" ve "Na't-ı Nebe-

(x) Lâtîffî Tezkiresi, yazılışından hemen sonra başlayarak defalarca istinsah edilmiştir. Bugün Anadolu, Avrupa ve Şark Kütüphanelerinde birçok yazmaları bulunan mezkûr eserin bilinen en eski yazma nüshası 957/1550 temellük kaydına taşıyan Kayseri İl Halk Ktp. Raşid Ef. Blm. Nu: 1160'da kayıtlı nüshadır. Muhtevâ bakımından en zengin olanı ise Üniv. Ktp. TY Blm. Nu: 2646'da kayıtlı nüshadır. "Tezkire-i Lâtîffî" adıyla Ahmed Cevdet tarafından 1314'de İstanbul'da bastırılan bu eser iki defa da (1- Theodor Chabert; Lâtîffî oder Biographische Nachrichten von Vorzüglichen Türkischen Dichtern nebst einer Blumenlese aus ihren Verke, Zürich, 1800) (2- O. Rescher: Türkische Dichterbiographien II: Lâtîffî's Tezkere, Tübingen, 1950) Almancaya Tercüme edilmiştir.

Lâtîffî Tezkiresinin bazı yazma nüshaları:

- 1- Arkeoloji Müz. Ktp. Nu: 410, 414
- 2- Ayasofya Ktp. Nu: 3142
- 3- Beyâzıt Ktp. Velîyüddin Ef. Blm. Nu: 2660, 2657
- 4- Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Ktp. Nu: 151
- 5- İstanbul Üniv. Ktp. TY Blm. Nu: 546, 2411, 2511, 2627, 2646, 1006, 2441, 656, 720, 2564

vi"den sonra -Lâtîffî'nin şiir anlayışından bahsederken özet olarak bahsedildiği üzere- şiirin fazîleti, meziyetleri ve şiir söylemenin haram olmadığına dair çeşitli bilgilerle vererek devrin Pâdişahı Kânûnî Sultan Süleymân'ı över. Lâtîffî "sebeb-i telif-i risâle" başlığı altında uzlete çekilerek kitaplarla düşüp kalktığı bir sırada dostu za'îffî'nin; Ali Şîr Nevâî'nin "Mecalisü'n-Nefâ'is"i ile "Câmî"nin "Bahâristân"ını göstererek kendisinin de Anadolu'da yetişen şâirleri ihtivâ eden bir Türkçe Tezkire yazmasını teklif ettiğini, birtakım mâzeretler ileri sürerek bu işi yapamayacağını belirtmesine rağmen ısrârına dayanamayarak bu eseri yazdığını belirtir. Lâtîffî, şâirlerin mertebelerini sıraladıktan sonra "İbtidâ-yı Tezkireti's-Şu'arâ" başlığı altında Tezkiresini yazmadan evvel yaptığı hazırlığı özet olarak şöyle dile getirir: "Şâirlerin her birinin şiir ve inşâyâ âit ne kadar divân, risâle, destân ve makaleleri varsa toplayıp inceledim. Çeşitli

-
- 6- Kayseri İl Halk Ktp. Râşid Ef. Blm. Nu:1160
 - 7- Konya Yusuf Ağa Ktp. Nu: 6789
 - 8- Konya Koyunoğlu Müz. Ktp. Nu: 13789, 13994
 - 9- Konya Mevlânâ Müz. Ktp. Nu: 1504, 1511
 - 10- Millet Ktp. Ali Emîrî Blm. Nu: 776, 778 Feyzullâh Ef. Blm. Nu: 1415
 - 11- Nuruosmâniye Ktp. Nu: 3725
 - 12- Paris Bibliothèque Nationale, AF Nu: 247, 297
 - 13- Süleymâniye Ktp. Fâtih Blm. Nu: 4254, 4255, 4256 İbrâhim Ef. Blm. Nu: 643 Lala İsmâil Paşa Blm. Nu: 3182 Hâlet Ef. Blm. Nu: 342 Şâzeli Blm. Nu: 118 Husrev Paşa Blm. Nu:995 Bağdatlı Vehbî Blm. Nu: 1258 Hacı Mahmud Blm. Nu: 1074 Kılıç Ali Paşa Blm. Nu: 780/1, 799
 - 14- Topkapı Saray Ktp. Revan Blm. Nu: 1449
 - 15- Üsküdar S. Ağa Ktp. Hudâyî M. Ef. Blm. Nu: 1029

şair meclislerine katılarak eski şairleri ihtiyarlardan sorup öğrendim. Böylece elde ettiğim eserlerden Tezkireme örnekler alarak okuyucuların eserden hareketle müellifi hakkında bilgi sahibi olmalarına çalıştım." Lâtîffî, Şeyhleri ve Pâdişahları tâzîmen öne aldığını, daha sonra Sultan Murâd devrinden Tezkirenin yazıldığı tarihe kadar (953/1546) Anadolu sâhasında yetişen 300 kadar şairi alfabetik olarak sıraladığını belirterek okuyuculara dan duâ talebi ile mukaddimeyi bitirir.

Lâtîffî, birinci fasılda Anadolu'da yetişen veyâ Anadolu'ya gelerek "Rûmî"likle şöhret bulan "şair şeyh"lerden 13'ünü ele alır. İkinci fasılda Osmanlı Hanedânından şiirle meşgûl olan 7 Pâdişah ve şehzâdeyi zikreder. Eserin esâsını teşkil eden üçüncü fasılda ise II. Murâd devrinden 953/1546'ya kadar yetişen şairlerden 300 kadarını alfabetik olarak sıralar.

Müellif "Hâtîme"de eserini hicrî 953'de tamamladığını, devrinde şiir ve inşâyâ itibâr eden kalmadığını, zamâne halkının "ben-de-i dünyâ-yı gaddâr ve âbid-i dirhem ü dinâr" olduğunu bu itibarla bundan sonra nazm veya nesir bir mısra yahut fıkra yazmamaya yemin ettiğini belirterek Tezkiresini şu kıt'a ile bitirir:

Du'âdan yâd iden cân-ı hazînim
Cihân darından imân ile gitsün
Du'â olmazsa bârî cân u dilden
Diye lûtf eyleyüp Hak rahmet itsün

Lâtîffî Tezkiresi; alfabetik tertîb, edebî tenkîr ve hükümlerin objektifliği gibi özelliklerinden dolayı orjinal bir eserdir. Müellif şairle müteşâiri birbirinden tefrik ederek herkese değeri kadar yer ayırmıştır. Lâtîffî beğenmediği şairler hakkında da

fikir beyan etmekten çekinmemiştir. Bu konuda Mehmed Halid şöyle der:

"Lâtîffî Tezkiresinin asıl dikkati celb eden ciheti tasnif ve tertîbi yani hâricî kıyâfeti değil bilakis derûnî mâhiyetidir. Lâtîffî, Tezkiresini alelâde bir tercüme-i hâl mecmûası şeklinde tedvin etmegi aklına getirmemiş, meşhur olsun olmasın memleketdeki şâirlerin mikdarını, likâyetlerini, kudret ve istitâatlarını, birbirlerine nazaran mevki ve meziyetlerini, edebî nevilerden hangisinde daha fazla muvaffak olduklarını, nerede ne zaman yetişdiklerini, eserlerinin adedini, isimlerini, telif veya tercüme olduğunu sıhhat ve kat'iyyetle tesbit etmek sureti ile ona bir tarih çeşnisi temin etmek, tarihî müdevvenât arasında yer ayırmak istemiştir. Tezkiresi tedkik olunursa görülür ki Lâtîffî, arzûlarından çoğunu fiil sahasında hakîkate kalb edebilmiştir. Bahs ettiği şâirlerin liyâkatlerini, istitâatlarını ekseriyâ yanılmaksızın tartmış, birbirlerine nazarlarına meziyet ve mevkilerini ince bir itinâ ile tayin etmiş, edebî nevilerden hangisinde muvaffak olduklarını tebyin ettiği gibi eserlerini birer birer saymış, bunların telif veya tercüme olduğunu söylemeyi de unutmamıştır.

Lâtîffî, temâs ettiği şâirleri herkesin gözü önünde tahlile tabi tutmaktan hoşlanmaz. Bunlar hakkındaki fikrini dâimâ bir terkîb, bir hüküm suretinde toplu bir halde ifâde eder. Bu terkipleri nasıl ihzar ettiği, bu hükümlere nasıl vâsıl olduğu yani mesâfsinin mekanizması mechul bulunmakla berâber bugünkü zevkimizin miyârı ile ölçdüğümüz takdirde bile yine onları pek zâyı ve esassız bulamayız. Çok defa şaşırmayan kuvvetli müşâhadesiyle, derin ve temiz hissiyle begenip seçtiği mahsullerin bünyesinde mutlaka hüsnün sıcak, asıl kanı vardır. Lâtîffî, mütâlaalarında her vakit bî-tam'dır. Fenâ bulduğuna iyi ve güzel di-

megi hatırına getirmemiş iyi ve güzel didiklerine de hiç bir tisir altında kıymet biçmemiştir. Denilebilir ki Tezkirecilerimiz arasında Lâtîffî'den ziyâde telkinlerinde hür kalmış kimse yoktur. O, mefkeresinin şahâdetinden başka bir şeye inanmamış muhâkemesinin tahkiklerine, istidlâllerine istinâd itmegi fikri faaliyetinde yegâne gâye bilmiş ve bundan uzaklaşmamıştır. İhtiyâr ve tâkib ettiği mesleğin esâsı, mübâlegadan ihtirâz ve yalınız ma-vâkâi nakil ve izâhdan ibâret olup bu hususda gösterdiği dürüstî ile hemân bütün Tezkire-nüvislerimizin fevkine çıkar. (8)

Lâtîffî Tezriresine, dikkate alınabilecek iki tenkit vukû bulmuştur. Bunlardan birincisi Aşık Çelebi'nin "alfabetik tertib fikrinin kendisine âit olduğunu, Lâtîffî'nin yâran lokmasına sarkıtığını söylemesi... (9) Kanâatimizce Aşık Çelebi'nin bu fikrini ihtiyatla karşılamak gerekir. Zîrâ Lâtîffî, Tezkiresinden daha evvel yazdığı "Nazmü'l-Cevâhir" adlı eserinde Hz. Ali'nin hikmetli sözlerini alfabetik sıraya göre düzenlemişti. Ayrıca müellifin küçük yaşta hurûf-ı tertib üzere dîvan tedvîn etmiş olduğunu da biliyoruz. Yani Lâtîffî bu sisteme yabancı değildi. Aynı metodu Tezkiresine de uygulamış olması gâyet tabiidir... Lâtîffî'ye karşı yapılan ikinci tenkit ise "hemşehrîlik taassubuna düşerek birçok şâiri Kastamonu'lu göstermiştir" şeklindedir. Aşık Çelebi ve Hasan Çelebi'nin ileri sürdükleri bu iddiâyı tarihçi Âlî, "garaz-ı fâhîş" olarak niteleyerek şöyle cevaplamıştır: "Kendüsi

(8) M. Hâlid: Lâtîffî ve Tezkiresi; Hayat, Mecmuası, Sayı: 19
1927, s. 362

(9) "Lâtîffî ile fakir bir Tezkiretü's-Şu'arâ demek fikr idüp ol zaman tertibin ve fakir hurûf-ı esâmî tertibin ihtiyâr itdük. Sonra Monlâ-yı mezbûr benüm tertibime sarkup yâran lokmasına tama' itdüğü ecilden ben dil-gir olup...(A. Çelebi:a.g.e v. 107a)

Kastamonî olmağla vatanını bilmediği ehl-i nazmı andan yazdı demişdür. Hattâ Tezkiresinin nâmın Kastamonî-nâme ta'bir kılmağdır. Hâlâ ki itdükleri garaz-ı fâhişdür. Sözleri "men sannafe kad-is-tehdeka" mazmûnına mâ-sadak olması mûcib-i iftirâ-yı muvahhişdür.

Li-MÜNŞİ'İHİ:

Elüñi gögsüne ko insâf it
Kalbüñi çirk-i hasedden sâf it
Gazel ü kıt'a degüldür o kitâb
Bahrı yok bahrdur ol turfe cevâb" (10)

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki Tezkirecilik tarihimizde "Tezkire-i Lâtîff" gerek şekil ve gerekse muhtevâ bakımından aşılammıştır. Bizde Tezkireciliğin XVI. asırda başladığını, "Lâtîff Tezkiresi"nin ikinci örnek olduğunu ve o devirden günümüze doru elliye yakın Tezkire yazıldığını dikkate alırsak "Lâtîff Tezkiresi"nin ne kadar kıymetli bir eser olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır...

2- Divân

Lâtîff, Tezkiresinde küçük yaşta terbi ve tahmîsden başka beş yüz kadar gazel ve otuz üç kasideden müteşekkil tertîb-i hurûf üzere divân tedvîn etmiş olduğunu belirtir. (11) Lâtîffinin eserleri hakkında bilgi veren diğer temel kaynaklarda onun divânı olduğuna dair bir kayd yoktur. Ayrıca çeşitli şiir mecmualarından topladığımız şiirlerinin de umûmiyetle olgunluk çağına âit olduğunu gördük. Kanâatimizce Lâtîff'nin tedvîn ettiğini söylediği Divânı gençlik şiirlerini ihtivâ eden bir defterden ibârettir. Mâmâfi, eser kayıptır, ne söylesek indî olacaktır...

(10) Alf: a.g.e v. 415^b

(11) Lâtîff: Tezkire-i Lâtîff, s. 298

3- Evsâf-ı İstanbul

Lâtıffî'nin İstanbul'un vasıflarını anlattığı bir mukaddime, altı fasıl ve "hâtime"den meydana gelen bu eserin yedi nüshasına tesbit edebildik. (x) Bunlardan Üniversite Kütüphanesindeki nüsha diğerlerine nazaran daha mufassaldır. Arkeoloji Kütüphanesi ile Millî Kütüphanedeki nüshalar ise müellifin yeni bir mukaddime ekleyerek 982/1674'de Sultan III. Murad'a sunduğu nüshadan istinsahdır. (12) İncelememizde Üniversite Ktp. nüshası esas alınmıştır...

ESERİN MUHTEVASI

Müellif, Hamdele" ve "Na^t" müteâkip eserini 929/1522, sene-i kebise hesabıyla 930/1523'de otuz beş yaşlarında iken yazdığı-

(x) Evsâf-ı İstanbul'un yazma nüshaları:

- a) Üniversite Ktp. TY. Nu: 3751 v. 1^b-63^a
- b) Arkeoloji Müzesi Ktp. Nu: 341/1 v. 1^b-36^b
- c) Millî Ktp. Nu: 894/2 v. 45^b-85^a
- d) Millet Ktp. Ali Emîrî Blm. Nu: 908 v. 1^b-54^b
- e) Süleymâniye Ktp. Esad Ef. Blm. Nu: 2272 v. 1^b-59^b
- f) Süleymâniye Ktp. Nâfiz Paşa Blm. Nu: 1028/2 v. 15^b-50^b
- g) Şahsî Ktp. Nu: 6/1 v. 1b-34b

Bu eser yeni harflerle basılmıştır: Suner, Nermin: Evsâf-ı İstanbul, İst. 1977

(12) A/M nüshaları şöyle başlamaktadır:

Şehin-şah-ı cihân Sultan Murâdun devr-i adlinde
Yazup nice risâle oldum anun hamdine meşgûl
Bi-hamdi'l-lâh bu dürr-i nazm-ı mânâ buldı çün itmâm
Dinildi nâm-ı pâkine anun Evsâf-ı İstanbul

TÂRİH-İ TAHRİR-İ EVSÂF-I İSTANBUL

Ol zamân ki târîh-i hicret ve sene vü sâ'at senâisnâ ve semânin ve tis'a mi'e idi. (Bkz. Evsâf-ı İstanbul, Millî Ktp. Nu: 894/2 v. 45b, Arkeoloji Müz. Ktp. Nu: 341/1 v. 1b)

nı belirterek (x) risâlenin münderacâtını teşkil eden fasılları şöyle sıralar:

Birinci Fasil: Mukaddime ile İstanbulun kimin tarafından niçin binâ edildiği ve fâtih-i sânisini beyân eder.

İkinci Fasil: Şehrin büyüklüğünü, şöhretini ve güzelliklerini beyân eder.

Üçüncü Fasil: Saray teşkilâtı, divânlar, bahçeler ve bostanlar hakkındadır.

Dördüncü Fasil: Ayasofya ve diğer İstanbul Câmileri, Sahn-ı semen ve buna bağlı kuruluşlar hakkındadır.

Beşinci Fasil: Bedestanlar, çarşılar, dükkanlar köşkler ve evleri beyân eder.

Altıncı Fasil: Tahtakale, Akdeniz, Karadeniz, Galata, Tophâne, kağıthâne, Eyup kasabası ve hâtîme-i risâleyi ihtivâ eder.

Lâtîffî, daha sonra "İftâh-ı kelâm ve sevk-ı merâm" başlığı altında, gençlik hevesiyle bu meşhûr şehri görme arzûsuna kapılarak uzun mesâfelerden düşe kalka İstanbul'a geldiğini ve gerçekten güzel olan bu şehri görme imkânı bulamayanlara çok canlı tasvirlerle anlatacağını öyle ki okuyanların "uzûbet-i elfâz"-dan damaklarının iki şak olacağını belirterek:

Yazam söz yerine sihr-i fusûnı

Koyam hayretde nice zû-fünûnı

dedikten sonra "Ammâ zamânede kanı ol hak-bîn ü hak-güzâr ki muta'assıb olmaya münşif ola ve kemâl-ı insâfla muttasıf ola (13)

(x) Lâtîffî bu eserini 930/1523'de yazmakla berâber diğer eserlerinde olduğu gibi üzerinde devamlı çalışarak genişletmiştir.

Elde mevcut nüshaların birbirini tutmayışı bunu göstermektedir.

(13) Lâtîffî: Evsâf-ı İstanbul, Üniv. Ktp. Nu:3751 v. 4^a

demekten de kendini alamaz.

Yukarda sadeleştirerek verdiğimiz münderecâttan da anlaşılacağı üzere Lâtîfî bu eserinde İstanbul'un kuruluşunu, büyüklüğünü ve güzelliklerini anlatarak sarayları, camileri, medreseleri, çarşıları, dükkanları ve Tahtakale, Galata, Tophâne, Eyüp gibi çeşitli semtleri tasvîr etmiştir. Ancak müellif yalnız sathî bir tasvîrle iktifâ etmemiş devrin maddî ve mânevî cephelerini de inceleyerek halkın dînî ve ictimâî hayatını ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca beğenmediği hususları da acı ifâdelerle tenkit etmekten geri kalmamıştır.

Lâtîfî, İstanbul halkının birbirinden habersiz yaşadıklarını kimsenin kimseye yardım etmediğini, fakirlerin şaşkın zenginlerinse sarhoş olduklarını şöyle anlatır: "Gedâ vü ganî ve şerîf ü denî birbirinden müstagnîdür. Herkes kendi deminde ve her şahs kendi âleminde. Gûyâ ki rûz-ı haşr ve sâ'at-ı neşrdür. Efrâd-ı Benî Âdemden her ferd kesret-i iştigâlden kendü hâlinde ve kâr u a'mâlinde olduğundan gayruñ hâlinde habîr degül ve fart-ı hayretinden ser-gerdân u mütehavvîr olmanın herkes âharuñ aybından gâfildür. (x) قمبرها حيران وفتنها سكران (x) kimi ma'cûn-ı fakrla kendin unutmuş ve kimi bâde-i gînâ vü gurûr tutmuş, hayrânî; nân sevdâsına ve sekrânî; cihân gavgasına düşmüş ve ikâb-ı ukbâ vü uhrâdan göz yumup tevekkül-i feyyâzı külliyyen ferâmûş itmişdür." (14)

Müellif İstanbul güzellerinin ve eğlence yerlerinin insanı nasıl yoldan çıkardığını ve zenginlerin güzeller uğrunda nasıl iflâs ettiklerini:

Uşşâkı müflis eyledi sîmîn bedenleri

Soydı kefensüz eyledi gül pîrehenleri

gibi alaylı ifâdelerle anlattıktan sonra, sarayları, câmileri,

(x) Fakirleri şaşkın zenginleri ise sarhoş.

(14) Lâtîfî: a.g.e v. 9^b

çarşıları ve çeşitli zinet eşyalarını tasvir ederek zenginlerin zevk ü safâ âlemlerini fakir halkın da bu eğlencelere katılamamaktan doğan ızdıraplı hallerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Lâtîffî'nin bütün bu ifâdelerden sonra ulaştığı nokta şudur: İstanbul bin erden arta kalmış bir acûze ve orada yaşayan halk da Allâhdan korkmayan gönüllerini para sevgisi kaplamış kişilerdir. Bu sebeple rüşvet, hile, yalancılık ve her türlü ahlak-sızlık alıp yürümüştür.

Müellif "hâtîme-i risâle" kısmında âriflerin, İstanbul'un güzel-lerine ve güzelliklerine aldanmayacağını belirterek bu eseri yazmaktan gâyesinin başkalarını kötölemek olmadığını, Allâh korkusundan gittikçe uzaklaşan din kardeşlerine bazı nasihatlerde bulunmak istediğini ancak onları mücerred vaaz u nasihate mâyil görmediği için tâne-tuzak misâli eserinde, mizah ve mütâyebe de yer verdiğini belirterek okuyucularından du'â talebiyle eserini bitirir.

4- Enîsü'l-fusahâ

Lâtîffî'nin böyle bir eseri olduğunu bizzat kendisinden öğreniyoruz. Müellif, vücûda getirdiğini söylediği yeni nesir tarzından bahsederken bi'l-münâsebe bu eserin adını zikreder. (15)

Enîsü'l-Fusahâ, Vezîr-i âzam İbrâhim Paşa (Kânûnî'nin vezîri) hakkında nazım nesir karışık sanatkârâne bir üslûpla kaleme alınmış küçük bir risâledir. Şimdiye kadar bir nüshasına rastlanamayan bu eserin bilinen tek yazma nüshası şahsî kütüphanemizde idi. Ve tarafımızdan bir inceleme ile neşredilmişti. (16) Son araştırmalarımız esnâsında Süleymâniye Ktp. Nu:1904'de yeni bir nüshasına daha tesâdüf ettik.

(15) "Lâf u güzâf fehîm idenler cümle-i müellefâtımdan Enîsü'l-Fusahâya ve Fusûl-ı Erba'aya Ve Risâle-i Evsâf-ı İstanbula nazâr itsünler.(Tezkire-i Lâtîffî, s. 301)

(16) Lâtîffî'nin İki Risâlesi: Enîsü'l-Fusahâ ve Evsâf-ı İbrâhim Paşa, Haz: Ahmet SEVGİ S.Ü. Eğt. Fak. Yayınları, Konya 1976

ESERİN MUHTEVASI

Lâtîff, Allâh'ın kudretini tasvir ve Hz. Peygambere salât u selâmdan sonra "Hasb-i Hâl-i İbrâhim Paşa" ana başlığı altında esas konuya girer.

Müellif bu eserinde İbrâhim Paşa'yı objektif bir gözle incelemektedir. Risâlede Paşanın faziletleri yanında zaaflarına da işâret edilmiştir.

Risâlenin adından da anlaşılacağı üzere İ. Pâşâ bir "fasihler dostudur. Sanatı ve sanatkârı çok sever. Aynı zamanda cömert bir devlet adamıdır. Müellif onun bu cömertliğini şöyle tasvir eder: "El-hak insâf budur ki himmet-i bülend-i felek-peyvendi fark-ı felekden ber-ter ve bezl-i cud u sahâsı Hâtem-i Taydan ekser idi. Sâye-i bülend-pâyesinde niceler kadre irüp reffu'l-kadr ve himmet-i vâlâsında niceler saff-ı ni'âlden sâhib-i sadr oldılar. Ve dürr-i şeb-nem gibi nice fûdâde-i yetimi hurşid-vâr u âf-tâb-girdâr hâkden eflâke iledürdi." (17)

Risâlede Paşa'nın zaafları hakkında da şu hükümler yer almaktadır: "Miskîn mâyl-i zîb ü zînet ve esîr-i bend-i şöhret idi. Bu metâ'-ı gurûr ile mu'accib ü fahûr olup pîrâye-i pîre-zen dünyaya aldanurdu. Ve bu ârâyış-i dâr-ı kusûrî bir nesne sanurdu. Libâs-ı fâhire-i semîni lâle-i pür-jâle gibi cevâhir-i zevâhire gark ve licâm-ı zeyn-i zerrîni la'l u la'âla müstagrak idi. Mülk-i rûhâniyyetden habîr olmayup ve safâ-yı câvidânîden lezzet duymayup (x) **من كان يريد الحياة الدنيا وزينتها** vâldinün Tahtında dâhil idi." (18)

Müellif risâlenin sonuna doğru, sözü o günkü içtimâî hayatın

(17) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 13

(x) "Kim dünyâ hayâtını ve onun gösterişli zevklerini isterse, biz onlara, amellerinin karşılığını tamâmen öderiz" meâlindeki âyetin ilk kısmı. (Hûd Sûresi, âyet: 15)

(18) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 13

bozukluklarına getirerek şöyle der: "Husûsan fi-zamânına ehâlf-i rûzgâr a'nf sığâr u kibâr bir mertebede mâyl-i âirhem ü dînâr ve bende-i dünyâ-yı gaddâr olmuşlardır ki biñ fazl u hünerden ve biñ pend-i pür-iberden bir direm kem-ayâr belki bir fûls-i bî-mfk-dârı her vech ile yeg görürler. Cerîde-i ilm ü ibreti ve mecmûa-i fazl u hikmeti kim okur kim dînler." (19)

Lâtîff, bilgi ve faziletle hiç bir zaman yüksek mevkilere ulaşamayacağını, devlete lâıyk olanların hiç bir devirde devlet yüzü görmediğini acı acı ifâde ettikten sonra risâleyi bir mü-nâcâtla bitirir...

5- Evsâf-ı İbrâhim Paşa

Lâtîff'in böyle bir eseri olduğunu Âşık Çelebi ve Âlf'den öğreniyoruz: "Ahvâl-i İbrâhim Paşa ve Vasf-ı Şehr-i İstanbul ve Rebf'ıyye-i Ezhâr gibi bir kaç hoş-âyende inşası vardır." (20) "Fi'l-hakıka Rebf'ıyye-i ezhâr ve Vasf-ı Âsaf-nâm-dâr ve yine Şehr-i İstanbul vassında nazm u nesr bir risâle-i belâgat-şî'âr bu hakırûn manzûrı olmuşdur." (21)

Âşık Çelebi ve Âlf'in ayrı birer esermiş gibi saydıkları "Ahvâl-i İbrahim Paşa" ve "Vasf-ı Asaf-nâm-dâr" kanâatimizce aynıdır. Âşık Çelebi ve Âlf, orada eserin adını değil, konusunu vermektedirler. Eserin orjinal adı "Evsâf-ı Merhûm İbrâhim Pâşâ-yı Maktûl"dür.

"Evsâf-ı İbrâhim Paşa", vezîr-i âzam İbrâhim Paşa (Kânûnî'nin veziri) hakkında nazım nesir karışık sanatkârâne bir üslûpla kaleme alınmış küçük bir risâledir. Şimdiye kadar müstakil bir nüs-

(19) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 21

(20) Âşık Çelebi: a.g.e v. 106^b-107^a

(21) Âlf: a.g.e v. 415^b-416^a

hasına rastlanamayan bu risâlenin de bilinen tek yazma nüshası şahsî kütüphanemizde olup tarafımızdan bir inceleme ile neşredilmiştir. (22)

ESERİN MUHTEVASI

Lâtîff, bu eserinde (risâlenin adından da anlaşılacağı üzere) İbrâhim Paşa'nın vasıflarını sıralamaktadır. Müellif yıllardır vezâret makamına onun gibi cömert bir vezirin gelmediğini belirttikten sonra Paşa'nın para mübtelâsı bir kişi olmadığını aksine hayır-hasenât sâhibi bir zât olduğunu bu sebeple vezirler arasında kendisine "vezir-i zer-nisâr" dendiğini söyliyerek onun himmet ve cömertliğinden şöyle söz eder: "Himmet-i bülend-i felek-peyven-di fark-ı felekden ber-ter ve bezl-i cûd u sahâsı Hâtem-i Taydan ekser idi. Bir berg-i sebz sunan gedâya bir muşt sîm ü zer ve dem olurdu ki bir keş zer içre la'l ü güher bağışlardı." (23)

Fakat halk bu derece cömert bir devlet adamının kıymetini, yerine "uğursuz bir baykuş" konunca ancak idrâk edebilmiştir.

Tâ gelmeyince yerine bir nahs-ı bûm-ı şûm
Bilmedi yümm-i sâyesin éller hü mâ gibi (24)

Lâtîff, o devirde İbrâhim Paşa'nın himmet ve yardımıyla nice "üftâde-i yetim" in "dürr-i şeb-nem" misâli "hâkden eflâk" e çıktığını ve mârifet sahiplerinin de baştan ayağa lutf u ihsâna gark olduklarını belirterek:

Çarh-ı hezâr-dide ki ider câ-be-câ nazar
Görmedi bir anuñ gibi âlf-hü mâ nazar (25)

demekten kendini alamaz.

(22) Lâtîff'in İki Risâlesi: Enfsü'l-Fusahâ ve Evsâf-ı İbrâhim Paşa, Haz: Ahmet SEVGİ, S.Ü. Eğt. Fak. Yayınları, Konya, 1986

(23) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 24-25

(24) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 25

(25) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 26

Müellif, Sultan Murâd devrinden beri sanat erbâbının Pâdişâh ve diğer devlet büyüklerine kasıde ve risâleler sunarak onların hediyelerinden istifâde ettiklerini ancak, İbrahim Paşa'nın vefâtından sonra sanatkârların bu bahşışlarının tamâmen kesilmiş olduğunu ifâde ettikten sonra Paşa'nın edipleri himâye etmesinin sebebini, kendisinin de edebiyatla ilgilenmesinden ileri geldiğini bağlayarak risâleyi İbrâhim Paşa'nın şu beyti ile bitirir:

Okımañ şimden girü Ferhâd u Mecnûn kassasın
Işk yolında zene meyleyemez Merdâneler. (26)

6- Fusûl-ı Erba'a

Fusûl-ı Erba'a, dört mevsimin şâirâne bir üslûpla tavsifinden ibâret bir eserdir. (x) Lâtîffî'nin böyle bir eseri olduğunu biz-

(26) Sevgi, Ahmet: a.g.e s. 26

(x) Eserin görebildiğimiz yazma nüshaları şunlardır:

- a) Arkeoloji Müz. Ktp. Nu: 341/3 v. 68^b-105^a
- b) Süleymâniye Ktp. Nâfiz Ef. Blm. Nu: 1028/3 v. 51^b-82^a
- c) Süleymâniye Ktp. Esad Ef. Blm. Nu: 3423/4 v. 41^a-49^a (eks)
- d) Süleymâniye Ktp. Esad Ef. Blm. Nu: 1904/2 v. 62^b-99^b
- e) Süleymâniye Ktp. H. Hüsnü Paşa Blm. Nu: 1005/2 v. 29^b-58^a
- f) Millî Ktp. Nu: 489 v. 142^a-162^b (sayfa kenârında)
- g) Millî Ktp. Nu: 894/1 v. 1^b-44^b
- h) Şahsî Ktp. Nu: 5 v. 1^b-26^b

Bu eser " Münâzara-i Lâtîffî " adı ile 1287/1870'de İstanbul'da basılmıştır.

zat kendisinden öğreniyoruz. Müellif vücûda getirdiği yeni nesir tarzına örnek eserlerini sayarken "Fusûl-ı Erba'â"ya da yer vermiştir. (27) Diğer temel kaynaklarda Lâtîffî'nin eserleri sayılırken böyle bir eserden bahsedilmemektedir. Biz eserin üç nüshasının karşılaştırmasını yaptık. Bu nüshalar şunlardır:

1- A nüshası: Arkeoloji Müz Ktp. Nu: 341/3 v. 68^b-105^a

Bu nüsha, istinsah tarihinin Lâtîffî'nin ölümüne yakınlığı (istinsah: 983/1575) ve "sahha" kaydının oluşu bakımından çalışmamızda esas alınmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere sağlam bir metin ortaya koyabilmek düşüncesi ile diğer nüshalarda daha uygun ifâdeler gördüğümüzde onu metne aldık farkı da dip notta gösterdik.

2- AS nüshası: Şahsî Ktp. Nu: 5 v. 1^b-26^b

Şahsî kütüphânemizde bulunan bu nüsha, mukaddem bir nüshadan istinsah edilmiş olması (istinsah: 986/1578, müstensih: Muhammed İbn Mahmmûd) "Hamdele" ve "Fasl-ı Tâbistan"ın olmayışı, "Hâtîme-i Risâle"nin eserin sonunda yer almış olması ayrıca "Fasl-ı Hazân"ın sonunda İskender Çelebi ile ilgili tavsiflerin bulunması gibi özelliklerinden dolayı karşılaştırmaya alınmıştır.

3- S nüshası: Süleymâniye Ktp. Nâfiz Ef. Blm. Nu: 1028/3 v. 51^b-82^a

Süleymâniye nüshası tam olmakla beraber esere "Bahâriyye-i Lâtîffî" şeklinde bir başlık konmuş ve bu faslın sonunda da "Lâtîffî'nin rûhı için Fâtiha" denmiştir. Bu sebeple "Fasl-ı Bahâr"ın müstakil bir hüviyet taşıması ve Lâtîffî'nin ölümünden sonra istinsah edilmiş olması (istinsah: 1133/1720, müstensih: Lutfi Ahmed İbn El-hâc Hasan) gibi özelliklerinden dolayı çalışmamıza dâhil edilmiştir.

ESERİN MUHTEVASI

Lâtîff, "Hamdele" ve "Na't-ı Nebef"den sonra eserin yazılış sebebini özet olarak şöyle açıklar: "Ömrünün bahârında gönlünü dilberlere kaptırmış bir gençtim. Yanımda selvi boylular ve lâle yanaklılar olduğu halde gâh bağda ve gâh çemende dolaşır, oralarda gazeller söyledim ki değme bülbül karşımda ötemezdi.

Gül kulağ urmuş idi nâleme gülşenlerde
Bülbülün uçmuş idi uykusu efgânundan.

Gülşen âdetâ âşiyânım olmuştu. Ve bir türlü bu gezintiye doyamıyordum.

Safâlarla cihân dolmuşdı selvet
Yok idi dilde gam, cânda melâlet
Bahâr ile zamâne hurrem idi
Dem-i ayş u zamân-ı âlem idi."

Müellif daha sonra bahârın güzelliklerini sıralayarak şöyle der: "Âlem bahârın bu güzellikleri ile sarmaş dolaş iken bir kenarda sessiz oturmayı uygun görmiyerek gülşende bülbüllerle münâzara ve mu'âşara ederdim."

Lâtîff, "şiiirlerinden örnekler" kısmında verdiğimiz:

Yine nakş itdi çemen nat'ını rengin ezhâr
Yine zeyn eyledi eşcârı nahl-bend-i bahâr

matla'lı kasfideyi zikrederek bu şiirin tesiriyle bağda ne kadar kuş varsa etrafına toplanıp kındisi ile münâzaraya girdiklerini belittikten sonra bu kısmı şu iddialı ifâdelerle bitirir: "Bahâr tavsifinde nazm-nesr karışık öyle güzel bir "inşâ" yazayım ki bu güzellik karşısında bülbüllerin ötmeye mecali kalmasın ve fasâhatda da "sihr-i halel"e örnek teşkil etsin.

Okıyam ol kadar sihr ü füsûnı
Ki hayrân eylim çok zû-fünûnı."

FASL-I BAHÂR

Lâtîff, "Fusûl-ı Erba'a"nın ilk faslı olan bu bölümde bahâr ile kış arasında temsîlî bir savaş tasvîrî yaparak neticede "bahâr"ı tahta geçirir. Çemen ülkesine pâdişâh olan bahâr" çıkardığı kanunlarla gülzârın ahâlisî olan çiçekler arasındaki münâsebetleri düzenler. Ancak kısa bir süre sonra ahâlf-i çemen zevk ü safâya dalarak sarhoş olur ve birbirine girer. Bunu gören Sultan Bahâr ahâlinin her birini suçlarının derecesine göre ayrı ayrı cezâlandırır.

Lâtîff, bu temsîlî ifâdeleri müteâkip "Îrâd-ı temsîl alâ-tarıkî-tesbîh ve't-te vîl" başlığı altında bu fânî dünyânın zînetine aldananların neticede muhakkak pişman olacaklarını belirterek bu faslı şu ifâdelerle bitirir:" Ne bâg-ı cihânun gül-zârından dimâg-ı hayâta bû-yı vefâ gelür ve ne bu sebze-zâr-ı fenânın enhârından alâmet-i sûret-i safâ görünür. Vakt-i bahârın nüzhet-güzerânı ve zînet-i serî ı'z-zevâli bu müddeâyâ delîldür ki zamân-ı ömrün müddet ü bakâsı ömr-i gül gibi kalîldür.

İşbu cihân bâgı vefâsuzdurur
Ömr güli anda bakâsuzdurur." (28)

FASL-I TABİSTAN

Lâtîff, yaz faslında sıcağın başlamasıyla yavaş yavaş karların eridiğini ve nihâyet zengin fakir bütün insanların Kerbe-

lâ Şehitleri gibi bir yudum suya can verecek hâle geldiklerini ve sakâların parasız bir kurbağayı sulamaz olduğunu belirterek:

Harâretten cihân döndi cahîme
İçinde suları mâ-yı hamîme

xxx

Böyle yakdugın göreydi halkı tâb-ı âf-tâb
Isınurdu ateşine duzahuñ ehl-i azâb.

gibi beyitlerle yaz mevsimini tavsif eder.

Müellif daha sonra bu şiddetli sıcaklar yüzünden şehringüzel-
lerinin yaylaya çıktığını, sâhilde kalan bîçâre âşıkların da
temmuz sıcağı ile yanıp kavrulduğunu belirterek "Sıfat-ı esmâr
ve fâkihe-i âb-dâr" başlığı altında yer yüzünün ilâhî bir sof-
ra olduğunu ve mümin kâfir herkesin bu sofradan sebeplendiğini
anlatır. Lâtîff, "Fasl-ı Tâbistân"ı çeşitli yaz meyvelerini tas-
virle bitirir.

FASL-I HAZÂN

Lâtîff, "Fasl-ı hazân"da "asker-i sabâ" ile "leşker-i ser-
mâ"nın güç birliği yaparak bağı yağma ettiklerini böylece gül-
şeni kargaların işğâl ettiğini belirterek:

Gitti gül-şende gülün kalmadı reng ü bûy
Bülbülün dinse çemende nola hay u hûy

xxx

Gül neden oldu nihân bülbül niçün oldu hâmuş
Bu fenâ gül-zâranun remzi nedür ey bâg-bân

gibi kalbî feryâdlarla bu faslı bitirir.

FASL-I ZEMİSTÂN

Lâtîff, dördüncü fasıl olan "zemistân"da "Sultân Zemistân"ın çadırını dağın tepesine kurmasıyla zevk ü safâ kâfilesinin sahrâdan ayrıldığını böylece kış kışlığını bütün şiddeti ile icrâ ederek oduncuların bıyığını balta kesmez olduğunu, avcılarının da değme avı terkisine asmadığını belirterek kudreti olanların toka soğanı gibi kat kat elbise giydiklerini fakirlerinse sabahlara kadar titreşdiklerini şöyle tasvîr eder: Anların ki libâsa kudreti ve siyâba tâkati var idi, eski yeni buldukların giydiler. Ve dime toka soğanı gibi kat kat libâsa girdiler. Ammâ anlar ki bî-kes ü bî-kâr ve fakîr ü bî-iktidârdur mânend-i nihâl-i bî-bâr ve misâl-i berg-i bî-mikdâr savlet-i berd ne sûret-i serd gösterdi ise ditremege turdılar. Şiddet-i şitâ ile sûret-i sermâ cânına eser itdükce çeng-i hamîde-kad gibi soğuktan iki büküldükce bedeninde her bir kılı bir dil olup bezm-i anâda bî-nakl ü bâde evvel-i revâhdan ahır-ı sabâha dek çeng çalardı." (29)

Lâtîff, kış mevsimini müteâkip Pâdişâhın av eğlencesini tasvîr ettikten sonra insan ömrü ile dört mevsim arasında bir münâsebet kurarak çocukluktan itibaren ilk on yaşın bahâra, ondan kırka kadar olan yaşın yaza, kırktan altmışa kadar olan yaşın sonbahâra, ve altmıştan seksene kadar olan yaşın da kışa tekâbül ettiğini belirterek eserini okuyucularından duâ talebiyle bitirir...

a) Bahâriyye

Âşık Çelebi Tezkiyesinde Lâtîffî'nin bir de "Bahâriyye"sinden bahsedilmektedir: "İskender Çelebi vâsfinda bahâriyye-i bâz inşa idüp nev-rûzda sunup Rûm ilinde Belğırad semtinde kitâbet ihsan itmişdür." (30)

Metinden de anlaşılacağı üzere Lâtîffî, İskender Çelebi'ye (31) "nev-rûz"da (32) bir "Bahâriyye" sunmuş bunun üzerine kendisine Belğırad imâret kâtıblığı verilmiştir. Şimdiye kadar Lâtîffî'nin bu "bahâriyye"si üzerinde bir araştırma yapılmamıştır. Sâdece lu-

(30) Âşık Çelebi: a.g.e v. 106^b-107^a

(31) İskender Çelebi 932/1525-941/1534 yılları arasında dokuz yıl defterdarlık yapmış zenginliği ile meşhûr bir zâttır. 1533 yılında İbrâhim Paşa İran seferine çıkarken Pâdişah, tecrübesinden istifâde edilmek üzere İskender Çelebi'yi vezir-i âzama müşâvir tâyin eder. O yıl ordunun kışı düşman topraklarında geçirmesine lüzum hâsıl olunca İ. Paşa, Pâdişâhı dâvet eder. K. Sultan Süleymân Tebrîz'e gelince Vezir-i âzama: "Bu kadar mühim bir seferde, kış ortasında düşman memleketinde kalınmasının ve orduyu tehlikeli bir duruma düşürmenin sebebi nedir? diye sorunca Vezir-i âzam: Biz ehemmiyetli olan bir adam mıyız? İşlerin halli İskender Çelebi kulunuza verilmiştir; huzûrunuzdan ayrılırken tecrübelidir diye ben kulunuza defterdarı tavsiye buyurmuştunuz; onların tedbiri üzere hareket edildi, bu netice hâsıl oldu" cevâbını verdi. (Uzunçarşılı, Prof. Dr. İ. Hakkı: Osmanlı Tarihi, C. 2 s. 353-354) Bunun üzerine İskender Çelebi önce defterdarlıktan azlolunur sonra da 941/ 1535'de Bağdad'da asılır.

(32) Nev-rûz, "güneşin hamel burcuna girmesi ile ilkbaharın baş-

gat mânâsından hareketle (33) bunun bir kasfide olduğu söylenmiş ve kaynaklarda da böyle değerlendirilmiştir. (34)

Yaptığımız araştırmalarda gördük ki Lâtiff'nin adı geçen "Bahâriyye"si sanıldığı gibi bir kasfide değil, mensur bir risâledir. Eser, Süleymâniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan yazmaları içinde

laması demektir. Bu sebeple, ilkbahar dolayısıyla tebriki hâvî olarak yazılan kasfidelere "nevrûziyye" adını alır. (Tâhîru'l-Mevlevî: Edebiyat Lügatı, İst. 1973 s. 116-117) Nevruz eski Türklerle İranlıların yıl başı itibâr ettikleri günün adıdır. Bugün İranlılarla Şiflerce bayram sayılarak kutlanır. Nevruz, güneşin hamel burcuna girdiği gündür ki martın yirmi ikisine rastlar. (Pakalın, M. Zeki: Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. 2 s. 687)

Nevrûziyye, nevrûz münâsebeti ile yazılan şiirler hakkında kullanılır bir tâbirdir. O gün Nevrûziyye adlı bir tatlı yapıldığı gibi böyle günleri kaçırmayan şâirler de o münâsebetle hulûskârâne şiirler yazarlar, büyüklerden câizeler koparırlardı. (Pakalın, M. Zeki : a.g.e s. 688)

(33) Bahâriyye; Edebiyatta, teşbîb kısmı (yani başlangıçtaki tasvir kısmı) bir bahâr tasviri olan kasfidelere verilen isimdir. (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C. 1 s. 292)

Bahâriyye; bahâr tasviri ile başlayan ve çok defa birinin şitâyîşi ile nihâyetlenen kasfidelere eski şâirlerin verdikleri isimdir. (Tâhîru'l-Mevlevî: a.g.e s. 25)

Bahâriyye; bahâr tasviri ile başlayan ve birinin şitâyîşi ile nihâyetlenen kasfidelere verilen isimdir. (Pakalın, M. Zeki: a.g.e C. 1 s. 146)

(34) Defterdâr İskender Çelebi'ye sunduğu "Bahâriyye" kasfidesi üzerine imâret kâtibi olarak Belgrad'a gönderilmiş. (Levend, A. Sırrı: Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1 s. 261)

bulunan 89 numaralı mecmuanın 15^b-16^b varakları arasındadır. Nazm-nesr karışık sanatkârâne bir üslûpla kaleme alınmıştır. Bahâr mevsimi sözkonusu edilmektedir. Müellif, risâlenin sonunda "Ta'rif-i Memdûh" başlığı altında İskender Çelebi'nin vasıflarını sayarak defterdar'dan memuriyet istediğini belirtir:

Hizmet emr itse cemende ide servi reftar
Ki sehâ ile olur lutf eli sîm-efşân

Risâle, "Fusûl-ı Erba'a"nın ilk faslı olan "Fasl-ı Bahâr"ın çekirdeğini teşkil etmektedir. Müellif, daha sonra bu küçük risâleyi genişleterek "Fasl-ı Bahâr"a dönüştürmüştür. Bu sebeple ayrı bir eser olarak değerlendirmeyi uygun görmedik. Ancak karanlık bir noktaya ışık tutmak ve bu konuda yapılan hatâları düzeltmek gayesi ile mezkûr "bahâriyye" üzerinde durulmuş ve ayrıca ilerde metni de verilmiştir.

Defterdâr İskender Çelebi'ye sunduğu kasîde üzerine Belgrad'a imâret kâtipliğine getirildi. (Meydân Larousse, C. 7 s. 832)

İskender Çelebi'ye sunduğu kasîdenin beğenilmesi üzerine Belgrad'a tâyin edildi. (Büyük Türk Klâsikleri İst. 1986 C. 4, s. 192)

Kânûnî'nin sanat koruyucusu defterdârı İskender Çelebi'ye sunduğu bir bahâr kasîdesi üzerine himâye gördü ve Belgrad imâret kâtipliğine tayin olundu. (Yeni Türk Ansiklopedisi, İst. 1985, C. 6 s. 2057)

7- Nazmü'l-Cevâhir

"Nazmü'l-Cevâhir", Lâtîffî'nin Hz. Ali'nin 207 sözünü birer kıta ile tercüme ettiği bir risâledir. Bu risâlenin şimdiye kadar kaynaklarda tek nüshasından bahsediliyordu. Araştırmalarımız esnâsında Millî Kütüphanede bir nüshasına daha tesâdüf ettik. Eserin başında bulunan mukaddime mahiyetindeki "Tevhîd", "Na't-ı Nebevî", ve "Sebeb-i Te'lîf-i Risâle" ile sondaki "Hâtîme-i Kitâb", "İ'tîzar-ı Kâyil-i Risâle" ve "Hitâb-ı Kâyil bâ-nefs-i Mâyil" bahisleri mensûr Hz. Ali'nin hikmetli sözlerinin tercümeleri ise manzumdur.

Eserin iki nüshasının karşılaştırmasını yaptık. Bu nüshalar şunlardır:

- 1- A nüshası: Arkeoloji Müzesi Ktp. Nu: 341/2 v. 40^b-68^a
- 2- M nüshası: Millî Ktp. Nu: 894/6 v. 114^b-140^b

Bunlardan A nüshası 983/1575'de istinsah edilmiş ancak müstensihinin adı verilmemiştir. M nüshası ise Kastamonılı Muhammed İbn Receb adında bir zât tarafından 1024/1615 tarihinde istinsah edilmiştir. Çalışmamızda A nüshası esas alınmıştır.

ESERİN MUHTEVASI

Lâtîffî, bu risâlesinde Allâh'a hamd ü senâdan sonra C. Hakm, âriflerin sînelerini İlâhî rahmet denizinin dalgalanmasıyla kenâra taşan ma'ârif incileri ile doldurduğunu ve K. Kerîmle de onları va'z u nasîhata heveslendirdiğini belirterek şöyle der:

Minnet aña ki akl u cân virdi
Nutfeye nutk ile zebân virdi

Ruşen olmağıcün sarây-ı beden
 Eyledi câm-ı dideden revzen
 Bulmağa kadr ü kıymet ü pâye
 Cevher-i aklı virdi sermâye
 Bâreke'l-lâh zihî cevâd-ı kerîm
 Bendeye ancak ola lütf-ı azîm

Lâtîff, "Na't-ı Nebî"de ise Hz.' Peygambere salât u selâmı mü-teâkip Rasûlu'l-lâh'ın, ümmetine doğru yolu gösterdiğini ve onların felâhını gâye edindiğini belirterek sözünü şu beyitlerle bitirir:

Bir şerif-i müşfike muhtâc idi halk-ı cihân
 Virdi lütfından anı ol rahmeten li'l-âlemin
 Arş u kürsî "lî-ma'a'l-lâhda hicâb olmaz ana
 Kurbeti mi'râcına bir pâye çarh-ı heftümin
 Dem-be-dem hayl-i melâ'ikle gelüp yüz sürmeğe
 Âsitânı Ka'besidür kible-i rûhı'l-emîn

Müellif, risâlenin yazılış sebebini ise şöyle açıklıyor: " Bir gün düşünce kayığını hayret denizine salmıştım. Zamâne menzil-i maksûda ulaşmama engel olduğu için selâmet yakasına geçemeyip su kabarcıkları gibi bir müddet denizde dolaşıp durdum. Sonra deniz seyyâhı gibi belâ denizinin dibini tutarak seçkin incilerin yerini bulup istediğim kadarını alabilmek ümidi ile nice acı sular yutdum.

Hûn-ı dilden yutmayan gavvâs gibi gutalar
 Kulzûm-i endîşede dürre musaffâ bulmadı.

Nihâyet inâyet rûzgârı esip ferâset kayığım kenâra çıktı. Ve gözümü açıp baktım ki dünyâ bizi bu yokluk denizinde Yunus balı-

ğı misâli hazır bir lokma gibi yutacak ve her şey aslına dönecek.

Her hevâya tâbî' olma ki vücûduñ zevrakın
Gark ider bahr-ı fenâda âkıbet bu rüzgâr.

Bu sebeple ten gemisi kenarda iken, gönül denizimden taşan mânâ incilerini ehl-i irfâna hediye ederek kıyâmete dek hayır duâ ile anılmak istedim... Ama ne yazmalıydım ki hem Hakkın rızâsına uygun olsun hem de halka faydalı olsun... Derken hatırıma Hz. Ali'nin "Nesrû'l-Leâlf"si geldi. Gerçekten bu sözlerin her biri halkı tarîk-ı Hakka yöneltecek nitelikte idi. Binâen aleyh bu sözlerden iki yüz tânesini ikişer beyitle nazma çektim. Ve adını da "NAZMÜ'L-CEVÂHİR" koydum."

Lâtîff, bu şekilde eserini yazış sebebini açıkladıktan sonra alfabetik sıra ile Hz. Ali Efendimizin 207 sözünü kâatlar hâlinde tercüme eder. (x)

Lâtîff'inin, "Nazmü'l-Cevâhir"de daha çok içtimâî konulara ağırlık verdiği görülmektedir:

اخرک من واساک فی الشدة

Dem-i şâdfide çok olur yoldaş
Kimi karâbet geçer kimi kardaş
Buñ demüñde şu kim ola sana yâr
Yâr odur sana gayrısı agyâr

(x) Müellif, sebab-i te'lifde "200" hikmetli sözü tercüme ettiğini söylüyorsa da üzerinde çalıştığımız A nüshasında 207, M nüshasında da "206" söz vardır. A nüshasındaki 59. söz kenâra yazıldığı için cild esnâsında mısraların yarısı kesilerek okunmaz hâle gelmiştir. Aynı söz M nüshasında da yazılıdır. Ancak tercümesi yoktur. Ayrıca M nüshasında 82 numaralı söz atlanmıştır.

بركة المال في اداء الزكوة

İster isen mezîd ola mâluñ
Mâl ile arta kadr u ikbâlün
Eyle her yılda bir edâ-yı zekât
Mâluña tâ ki Hak vire berekât

بيع الدنيا بالآخرة نربح

Ol kişi eyler bu kâr-gehde ziyân
Dîne dünyâ içün vire noksan
Her ki dünyâyı satdı âhirete
Assı olmaz cihânda bundan öte

تكامل المز في الصلوة من ضعف الايمان

Bir kişi ki salâta kâhil ola
Vakt ile itmeye namazın edâ
Bil bu ahvâli za'f-ı îmândan
İ'tikâdında belki noksân ola

جودة الكلام في الاختصار

Muhtasar olsa her ne deñlü kelâm
Oldurur ahsen-i kelâm u peyâm
Sözi uzatma kim ola mergûb
İhtisâr-ı kelâm olur matlûb

حرفة المز كنز

Kişinün san'atı hazinesidür
Bir tükenmez haff defnesidür
Ne yürür halk içinde müflis ü ac
Ne olur kimse nânına muhtâc

خوف الله يحجر القلب

Öldürür gaflet ile kalbi hevâ
Hakka meyl eylemez dahı kat'a
Haşyetu'l-lâhı aña ilkâ it
Havf-ı Hak ile yine ihyâ it.

شین العلم التصان

Ulamâya bu mes'ele ma'lûm
Oldı lâf u güzâf şeyn-i ulûm
Dimesün nâfe ıssı miskûm var
Çün ider misk kendüyi izhâr

عسر المرء مقدم من اليسر

Ne ferah ola evveli gamdur
Usrı yüsrâ üstüne mukaddemdür
Günc-i bî-renc ile gül-i bî-hâr
Ele girmez cihânda isteme var

عقوب كل يوم ليل

Bu cihân içre her ne buldı kemâl
Ol kemâle mu'âkip oldı zevâl
Âhırine ider her evvel meyl
Ki olur ba'de'l-yevm leyl

قبول الحق من الدين

Kim ki bir hak husûsa itse inâd
Vardur anuñ tabf'atında fesâd
Ehl-i dîn oldur ide hakkı kabûl
Çünkü bir nesneyi göre ma'kûl

قول المرء يخبر عما في قلبه

Kalb-i merdüm ki mahzen-i sırdur
 Kelimâtı o sırrı muhbirdür
 Gerçi sırrı nihân ider candan
 Sözi ammâ haber virür andan

وحدة المرء خير من جليس السوء

Çün zarardur kişiyeye hem-dem-i bed
 Yigdürür vahdet içre olmak ferd
 Çünkü andan tevehhüm ola zarar
 Sohbetinden kıl ihtiyât u hazer

لا غم للقانع

Anuñ içün ne gam ki kâni' ola
 Gam anıñçündürür ki tâmi' ola
 Olmadı halk içinde hôr u denî
 Şol ki oldı kanâ'at ile ganî

لا وفاء للمرأة

Zende olmaz vefâ bu söz hakdur
 Mahrem olmaga gerçi elyakdur
 Sayd olurken kişiyi sayd eyler
 Bend-i kîr ile anı kayd eyler

Müellif, risâlenin sonunda eserini bir kalem gösterisi için yazmadığını gâyesinin din kardeşlerini doğru yola dâvet olduğunu ancak (x) *عظ نفسك ثم عظ الناس* mefhûmunca önce kendisinin bu söylediklerini yaşaması gerektiğini belirttikten sonra nefesine şöyle seslenir:

Ey gönül bunca günâh ile aceb mesrûrsın
 Var ise gâyetde hakkun lutfına magrûrsın
 Yüz karasın dâyıma gözyaşındur pâk iden
 O siyâhı ağ idersen ey gözüm magfûrsın

Lâtîff, daha sonra ömrün akıp giden bir nehir misâli durmadan ilerlediğini bu sebeple bir an önce dünyâ lezzeti ile alâkayı keserek dilde Hak zikrini ve gönülde ölüm fikrini hâkim kılmak gerektiğini belirterek risâleyi şu ifâdelerle bitirir: "Ârif ü âkıl ve dâna vü kâmil oldur ki televvüs-i nefsâniyyeden nefes kat olmadan nefsin tezkiye ve kalbin tasfiye ve rûhın tecliye kılup saâdet-i dîn ü yakîn ile tahsîl-i rızâ-yı Rabbi'l-âlemin idüp layık-ı likâ-yı ebed ve müstahakk-ı safâ-yı sermed ola." (35)

(35) Lâtîff: Nazmü'l-cevâhir, Arkeoloji Müzesi Ktp. Nu: 341/2

v. 68^a

(x) Önce nefesine, sonra insanlara va z et.

8- Subhatü'l-Uşşâk

"Subhatü'l-Uşşâk", Lâtîffî'nin bir yüz Hadîs tercümesidir. Kütüphânelerimizde bolca nüshalarına rastlanan bu risâle (x) aruzun Fâ'ilâtün/Mefâ'ilün/Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Eserin başında bulunan Tevhîd (22 beyit), Na't (16 beyit) ve Sebeb-i Telif-i Risâle (45 beyit) ile sondaki Münâcât (32 beyit) ve Tazar-ru'-ı Kâyil bâ-Rasûl-i Cemîl (18 beyit) bahisleri mesnevî, Hadîs tercümeleri ise kıt'alar hâlinindedir.

Eserin üç nüshasının karşılaştırmasını yaptık. Bu nüshalar şunlardır:

1- B nüshası: Beyâzıt Kütüphânesi 1419 numarada kayıtlı mecmuanın 40^b-52^a varakları arasında bulunan tam ve harekeli nüsha.

2- M nüshası: Mevlânâ Müzesi Kütüphânesinde 5167 numaralı mecmuanın 27^a-46^b varakları arasında bulunan nüsha.

(x) "Subhatü'l-Uşşâk"ın yazma nüshaları:

a) Mevlânâ Müzesi Ktp.	Nu: 652
b) " " "	Nu: 4265/2
c) " " "	Nu: 5167/2
d) " " "	Nu: 5328
e) Beyâzıt Ktp.	Nu: 1419
f) Süleymâniye Ktp.	Nu: 3753
g) NûruOsmâniye Ktp.	Nu: 4897/3
h) Fâtih Ktp.	Nu: 5427/33
i) " "	Nu: 187
k) Ayasofya Ktp.	Nu: 378/4
l) Millî Ktp.	Nu: 894/3

3- S nüshası: Süleymâniye Kütüphânesi Hacı Mehmed Efendi Bölümü 3753 numarada kayıtlı nüsha...

Çalışmamızda B nüshasını esas aldık. Ancak -yukarda da belirtildiği üzere - diğer nüshalarda daha uygun bulduğumuz ifâdelerle karşılaştığımızda onu metne aldık farkı da dip notta gösterdik.

"Subhatü'l-Uşşâk"ın S nüshası sâdece Hadis tercümelerini ihtivâ etmektedir. Diğer nüshalarda görülen baştaki mukaddime ile (83 beyit) sondaki münâcât (50 beyit) bu nüshada yoktur. Ancak girişte geçen ve hadis sayısı ile eserin adının belirtildiği 68 ve 69. beyitler son Hadfsin tercümesinden sonra zikredilmiştir.

Üç nüshada da Hadfs sayısının 100 olduğu belirtiliyorsa da M nüshasında 97 Hadfs mevcuttur. Yani B nüshasına göre 20, 21 ve 25. Hadfsler atlanmıştır. S nüshasında ise 22 ve 59. Hadfsler yoktur. Bunların yerinde şu Hadfsler vardır:

من خلق بخرق فقد كفر و شرك

Ol ki nâ-hak yire yemîn itdi
Kâfir oldu sen anı bil tahkîk
Şirk-i bi'l-lâh eyledi dahı ol
Kaçdı andan hidâyet ü tevffık

لا يحل الصدقة الغنى ولا لذى مرة سوى

Sadaka virmeñüz ganî olana
Fukarâ hakkıdur halâl olmaz
Her ki sag ola ve işe yaraya
Ana dahı bilün su'âl olmaz.

Bu arada Mevlânâ Müzesi Kütüphânesinde 652 ve 5328 numarada kayıtlı bulunan ve Kemâl Paşa-zâde'nin 100 Hadfs tercümesi ola-

arak gösterilen eserler ile aynı Kütüphâne'de 4265 numarada kayıtlı olan ve Âlf'nin olduğu belirtilen 100 Hadîs tercümeleri de Lâ-tiffi'nin "Subhatü'l-Uşşâk"ıdır. 652 ve 5328 numarada kayıtlı 100 Hadîs tercümelerinin Kemâl Paşa'ya mâl edilmesi müstensih hatâsı, 4265 numarada kayıtlı 100 Hadîs tercümesinin Âlf'ye mâl edilmesi ise MMYK'nu hazırlayan Abdükbâkî Gölpinarlı'nın hatâsıdır. (36)

Ayrıca yine Mevlânâ Müzesi Kütüphânesinde bulunan 2617 numaralı mecmuanın 276^b-281^b varakları arasında bulunan ve adı geçen katalokta kimin olduğu tesbit edilemeyen 43 Hadîs tercümesi de (Katalokta 41 Hadîs olarak takdim ediliyor ki yanlıştır) Lâ-tiffi'nin "Subhatü'l-Uşşâk"ındandır. (37)

ESERİN MUHTEVASI

Lâ-tiffi, eserin girişinde "zikir", "şükür", "tâ'at" ve "muhabbetü'l-lâh"ın ehemmiyetini belirttikten sonra Allâh'tan inâyet ve gufrân talebinde bulunarak münâcâtını:

Sensin ol mertebe Kerîm ü Rahîm
Korkaram hâlf kala nâr-ı cahîm

beyti ile bitirir.

Müellif, "Na't-ı Nebvî"de iki cihânın yaratılışına sebep olan Hz. Mustafâ'nın ümmetine doğru yolu gösterdiğini ve yapılması gerekenleri de sahîh Hadîsleri ile haber verdiğini belirttikten

(36) Ekz. Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu Haz: Abdülbâkî Gölpinarlı, C. 1, s. 85 / C. 2, s. 192 ve 314

(37) Ekz. A. Gölpinarlı; a.g.e C. 3, s. 43

sonra risâleyi yazış sebebini şöyle açıklıyor:

Ol Rasûl-i emîn-i sâdık-va'd
 Bir Hadîsinde eylemiş buni ahd
 Kırk dâne Hadîsi bir kimse
 Ezber itse ya gayra nakl itse
 Şühedâ ile haşr ola ol kul
 Fukahâ zümresinde yazıla ol
 Dahı yarın ire inâyetüme
 Dâhil ola gelüp şefâ'atüme
 Bu kelâmı çün istimâ' itdüm
 Ferâhumdan turup semâ itdüm
 Dil ü cânun bu oldu sevdâsı
 Cem' ola tâ mübârek enfâsı
 Gerçi kim istitâ'atım yogıdı
 Heves-i ragbetüm velf çoğıdı
 Feth-i bâb-ı kelâm idüp fettâh
 Oldı söz kuflına dilüm miftâh
 Bu Ehâdîsi eyledüm tedvîn
 Tâ ri'âyet ola bu dîn-i güzîn

Şâir, sanatkârâne bir üslûp kullanmadığını, Hadîs tercüme-
 lerinin, kasd edilen mânâya mutâbık olmasını gâye edindiğini ise
 şu beyitlerle ifâde ediyor.

Bu müzeyyen kelâmı zînetden
 Fârig oldum hayâl u san'atdan

 Bu yiter kim hemîn muvâfık ola
 Nazmı mefhûmına mutâbık ola

Müellif, fasâhat ve belâgatun güzel şeyler olduğunu, ancak kıyâ-

mette bir yardımı olmayacağını, nazmın Hak'dan haber vermesi gerektiğini ise:

Söz oldur ki kişiye nâfi' ola
Ma'siyet illetini dâfi' ola
Nazm odur kim haber vire Hak'dan
Pes nolur lagv u şî'r-i nâ-hakdan
Hûbdur gerçi kim fasâhatda
Meded irmez velf kıyâmetde

diyerek belirttikten sonra sâde ve açık yazmasının sebebini söyle açıklıyor:

Şîve-i şî'ri itmedüm çendân
Tâ ki her kimse idine iz'ân
Vâzih u rûşen eyleyüp tahrîr
Türkî nazm ile eyledüm tefsîr
Behre-mend ola tâ ki mü'minler
Sebeb-i rahmet eyleye dâver
Aradum halk içün ehem olanı
Bileler tâ ki şehd ü sem olanı

Lâtîff, tercüme ettiği Hadîs sayısını ve risâlenin adını ise şu beyitlerde zikr eder:

Çün adedde dür-i Hadîs-i sahîh
Oldı sad dâne nitekim tesbîh
Didüm ismine SUBHATÜ'L-UŞŞÂK
Tâ ki elden komaya her müştâk

Müellif, "Subhatü'l-Uşşâk"a ilim, amel, tasadduk, ahlâk, içki, rüşvet, fâiz, zinâ, gıybet... gibi daha çok içtimâî meseleleri ihtivâ eden Hadîsleri almıştır. Şâir, girişteki ifâdelerine uygun olarak halk için ehemmiyet arzeden konulardan seçtiği bu Hadîsleri sâde bir üslûpla tercüme etmiştir:

العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة

Merd ü zen her ehl-i İslâma
Farz-ı ayn oldı ilm-i dîn okımak
Oldı ol ilm ile amel vâcib
Fark ola tâ anuñla bâtil u hak

حسن الخلق نصن الدين

Hüsn-i sûret kişide sıfetsüz
Şekl-i bî-cândur' meselde hemîn
Dîn-i mü'min dürüst degül ansuz
Hüsn-i hulk oldı çünki nısfü'd-dîn

الغيبة اشد من الزنا

Mümkin oldukça eyle hıfz-ı lisânı
Virme hergiz mesâviye ruhsat
Gıybete söz kaçırmağıl zinhâr
Ki zinâdan eşed imiş gıybet

المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده

Mü'min ol kimsedür ki tâ andan
Nefret itmeyeler dil ü cânlar
Ne elinden ne hod dilinden anuñ
Hergiz incinmeye müslimanlar

موتوا قبل ان تموتوا

Âkıbet terk ider seni dünyâ
Şimdiden gel ana vedâ' eyle
Çünkü kat'-ı alâkadur âhır
Her ta'allukdan inkıtâ' eyle

الزنا يورث الفقر

Ne kadar ki ganf ola zânf
 Âkıbet fakr olur ana gâlib
 Mûris-i fakr imiş zinâ zinhar
 Devleti olan olmasun tâlib

لعن الله المراشي والمرشي

Ekseri zulmün irtisâdandur
 Yir komaz adl ile bir işe dahı
 "La'ana'l-lâhü" didi Peygamber
 Cân-ı râşıye mürteşıye dahı

لا يدخل الجنة عبد حتى يأمن جاره عن بوائقه

Koñşı hakkın ri'âyet it her gâh
 İtme hem-sâyeñi sakın gam-gîn
 İtmez ol kimse Cenneti mesken
 Cârı cevrinden olmasa ger emîn

قل الحق ولو كان مرًا

Çünkü gördün bir işi bâtıldur
 Hâtır-ı halk için ana dime hak
 Söyle hakka ne deñlü acıyısı
 Ehl-i dîn olana budur elyak

لعن رسول الله اكل الرباء وموكله و كاتبه وشاهده

Çün ribâ-h'âra la'net itdi Rasûl
 Olmaz islâmı aña olan mâ'il
 Kâtib ü şâhidi yiyen yidüren
 Oldılar hep bu la'nete dâhil

Lâtîff, risâlenin sonunda tekrâr Allâh'a yönelerek:

Ey cemî'-ı zünûb içün gaffâr
V'iy uyûb-ı halâyıkı settâr
Rû-siyâhem bugün misâl-i kelâğ
Katre-i rahmetünle kıl anı ağ

dedikten sonra günahkâr bir kul olduğunu, Hz. Muhammet hakkı için duâsının kabul edilmesini niyâz eder ve Cenâb-ı Allâh'a şöyle seslenir:

Ben fakirem tapuñ kerîm ü ganî
Kılma muhtâc bir kuliña beni
Hizmet ü tâ'atım tapuña ola
İhtiyâcum hemîn kapuña ola
Beni bu lâşeye gurâb itme
Hem-dem-i nefsümi kilâb itme
Dîv nefsi bana musahhar kıl
Melegün haslitin müyesser kıl
Beni eyle kanâ'at ile ganî
Tâ ki dünyâ ola katumda denî
Lezzet-i şehvete esîr itme
Nefsi cân milkine emîr itme
.....
Bu du'âya o kim diye âmîn
Eyle cümle belâlaruñdan emîn
Anuñ içün bu nüshayı yazdum
Sürh yirine hûn-ı dil ezdüm
Bunı gördükde bir kerîmü'ş-şân
Bendesîçün du'â kıla ihsân

Şâir daha sonra Hz. Peygamberden, kendisi ve ümmeti için şefâat talebinde bulunarak "Subhatü'l-Uşşâk"ı şu beyitlerle bitirir:

Ey Rasûl-ı kerîm ü hûb-hisâl
 Keremüñdür şeff'-ı ümmet-i dâl
 Lütfuñ ile LATÎFÎ'yi yâd it
 Ben kuluñı o günde âzâd it
 Seni itdi kerîm-i kân-ı kerem
 Senden umar himem cemî'-ı ümem
 Yüz urıcak sana gedâ vü ganî
 Behre-mend it şefâ'atüñden anı
 Ömr olup tâ irince rûz-ı kıyâm
 Saña ve âlüne salât u selâm.

9- Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân

"Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân" Lâtîffî'nin, Kur'ân-ı Kerîm Sûrelerinin isimlerini 29 beyitte topladığı manzûm bir risâledir. Aruzun Fâ'îlâtün/ Fâ'îlâtün/ Fâ'îlâtün/ Fâ'îlün kalıbıyla yazılmıştır. Mûteaddid yazmaları bulunan bu eserin (x) üç nüshasının karşıla-

(x) Esmâ'ü Suveri'l-Kur'ân'ın yazma nüshaları:

- a) Millî Ktp. Nu: 894/4 v. 100^b-101^a
- b) Süleymâniye Ktp. Esad Ef. Blm. Nu: 3444/24
- c) Süleymâniye Ktp. Şâhid Ali Paşa Blm. Nu: 2748/3 v. 96^a-96^b
- d) Süleymâniye Ktp. İzmir Blm. Nu: 819 v. 1^b-2^b
- e) Süleymâniye Ktp. İbrâhim Ef. Blm. Nu: 623/1 v. 1^b-2^b
- f) Üniversite Ktp. TY Blm. Nu: 902 v. 115^b-116^a

tırmasını yaptık. Bu nüshalar şunlardır:

- 1- M nüshası: Millî Ktp. İbn Sînâ Blm. Nu: 894/4 v. 100^b-101^a
- 2- S nüshası: Süleymâniye Ktp. Esad Ef. Blm. Nu: 819 V. 1^b-2^b
- 3- Ü nüshası: İstanbul Üniv. Ktp. TY Blm. Nu: 902 v. 115^b-116^a

Çalışmamızda M nüshası esas alınmıştır.

ESERİN MUHTEVÂSİ ÜZERİNE

Kur'ân-ı Kerîm, C. Allâh tarafından Cebrâîl vâsıtasıyla Peygamberimize indirilen ve ondan da tevâtüren nakl edilmiş olan mukaddes kitâbımızın adıdır. Yüz on dört Sûre ve altı bin altı yüz altmış altı Âyetten müteşekkildir. (x) Ayrıca otuz cûze, her cüz dört hizbe, hizibler de aşirlere bölünmüştür.

Kemâl Pâşâ-zâde K. Kerîm Âyetlerinin sayısını ve muhtevâsını şöyle manzûmeleştirmiştir:

Bilmek istersen eger sen aded-i Âyâtı
Cümlesi altı bin altı yüz altmış altı
Bîñidür va'd beyânında anuñ biñi va'id
Hem biñi emr-i ibâdet biñi nehy ü tehîd
Biñi emsâl ü 'iberdür biñi ahbâr u kısas
Beş yüz Âyâtı halâl ile harâma muhtas
Buldı yüz Âyeti tesbîh u du'âda çü rusûh
Altmış altısı dahı Âyet-i nâsîh mensûh (38)

(x) Bâzı kavle göre K. Kerîm'in Âyet sayısı 6236'dır. Bu ihtilâf, uzun Âyetleri birkaç Âyet sayma yahut Sûre başlarındaki harflerin de Âyet sayılması gibi sebeplerden ileri gelmektedir.

(38) Bkz. Üniversite Ktp. TY. Nu: 902 v. 116^a

Aynı konuda Sâdeddîn Efendi merhûmun manzûmesi de şöyledir:

Cümle Âyet kim okınur bilesin bellü beyân
 Altı biñdür altı yüz hem altmış altıdur ayân
 Va'd ile geldi va'îd emr ile nehyün gâyeti
 Kıssa hem geldi mesel her birinün biñ Âyeti
 Hem halâl ile harâmın beş yüz oldu ve's-selâm
 Yüz du'â nâsıh u mensûh altmış altıdur tamâm. (39).

K. Kerîm Âyetlerinin ancak belli yerlerinde durulabilir. Onların nerelerinde durulup durulamayacağı "secâvend" işâretleri ile belirtilmiştir. Şahsî kütüphânemizde bulunan yazma bir Kur-ân-ı Kerîm'in sonunda bu bilgiler ve "secâvend" işâretleri ise şöyle şiirleştirilmiştir:

- ع Cîm câ'iz geçme hem revâ
 Durmagın evlâdur bilseñ saña
- ز Zâ mücevvez anda dahı durdılar
 Geçmegi durmakdan evlâ gördiler
- ط Tı nişân-ı vakf-ı mutlak oldu bil
 Kanda bulsan dur anda geçmegil
- ص Sâd vakfında murahhas didiler
 Hâlet-i dermandalık durdılar
- م Mîm lâzım vakfında oldu nişân
 Geçse havf-ı küfr vardır bî-gümân
- ل Lâm elf gelse revâ geç durmagıl
 Hiç tevekkuf kıluben dem urmagıl

K. Kerîm tilâvetinde bâzı Âyetler okunduğu zaman onu okuyan

ve dinleyenlerin secde etmeleri gerekir. Bu secde Ayetlerinin hangi Sûrede olduğu ve dîni hükmü de şöyle manzûmeleştirilmiştir:

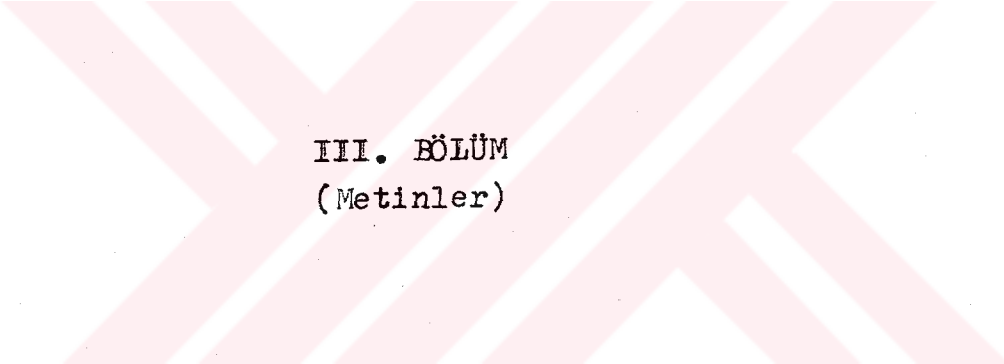
Bil ki on dört yerde geldi secde Kur'ânda temâm
Yedisi farz üç vâcib dördi sünnet ve's-selâm
Farzı; A'râf, Ra'd u Nahl, İsrâ vü Meryem Hac u Sad
Vâcibi; Furkân Elif-lâm Secde Hâ-mîm ey ibâd
Neml ü Necm ü İnşikâk Ikra' çü sünnetdür bular
Müşkilün hal oldu bu üç beyt ile ey ihtiyâr (40)

Görüldüğü gibi bu tip ilmihâl bilgileri eskiden atalarımız tarafından -tâlimî bir gâye ile- kolayca hatırdâ kalabilmesi için manzûmeleştirilirdi. Aynı düşünce ile Lâtîfî de K. Kerîm Sûrelerinin isimlerini 29 beyitte toplamıştır.

Lâtîfî, bu manzûmesinde Cenâb-ı Allâh'a "hamd"den sonra Kur'ân-ı Kerîmin Cebrâil vâsıtasıyla "Levh-ı Mahfûz"da nasıl idiyse hiç bir değişikliğe uğramadan Peygambere indirildiğini, sonra Hz. Osman'ın huzûrunda tertîb edilerek Sûre, cüz ve aşirlere ayrıldığını belirterek 114 Sûreyi sırayla sayar.

Müellif, son nefesde cânına "İmân" ve "Kur'ân"ın yoldaş olmasına C. Allâh'dan istedikten sonra manzûmesini şu beyitlerle bitirir:

Her ki Kur'an-ı azîme ide cânîden ta'zîm
Ola Âhır nefes İmân ile yâri Kur'ân
Cümle İmân ile Kur'ân ile hatm ide Yâ Rab
Budurur senden ümidüm heme ehl-i İmân

III. BÖLÜM (Metinler)

RİSÂLE-İ FUSÛL-İ ERBA'Â

MİN-MÜNŞE'ÂT-İ

LATİFİ

('Afâ-llâhü 'anhü)¹

Mehâmid ü ezkâr ve tehayyâ-yı bî-şomâr ol muhavvil-i ahvâl-i rûz-gâra ve mukallib-i leyl ü nehâra ki eyyâm u şuhûr-ı serî'i'l-'ubûrî takvîm-i kadîminde çâr-faşla taksîm idüp maksûm-ı mezbûrî nûmûne-i 'anâsar-ı erba'â ve mürebbî-i mevâlid-i şelâse kıldı. Zihî kâdir ü kadîm ki zât-ı kadîm-i mukîmî üzre evkât u ezmân mürûr itmez. Ve tahvîlât-ı evkatuñ mürûr u 'ubûrından tagayyûr ü tebeddül yetmez.²

BEYT:

گر شود ماضی ساعات جهان مستقبل
ذات پاکش نشود منتقل از حال بحال (x)

(1) S nüshasında başlık "BAHÂRİYYE-İ LATİFİ" şeklindedir. Bu başlığı müte'akib şu tazmin-i besmele yer almaktadır:

Bî'smi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm
Sünbül-i gül-zâr-ı kelâm-ı kadîm

(2) S tahvîlât-ı devrânüñ 'ubûrından tagayyûr ü hâlel yetmez.

(x) Mazî, istikbal olsa bile O'nun yüce zatında yine bir değişiklik olmaz.

SIFAT-I BAHÂR VE EVSÂF-I EZHÂR¹

Bi'smi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
Sünbül-i gül-zâr-ı kelâm-ı kadîm.

Hezâr bülbül-i sühan-serâ-yı nağme-güzâr ve murg-ı mergûb-nevâ-yı ḥoş-elḥân u ḥoş-güftâr ki ḥadâyık-ı ḥakâyıku² a'sân-ı eşcâr-ı senâ-bârında ol naqş-bend-i nigâr-hâne-i³ gülzâra ve naḥl-bend-i eşcâr-ı şükûfe-dâra ḥamd-i hezâr ve senâ-yı⁴ bî-şomâr iderler.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- Gunceler zikrine açmışdur dehân
Sebzeler şükürine olmuşdur zebân
- 2- Zikr ü tesbîhın ider dâymı tıyûr
Şükr için ḥâke yüz urmış mâr u mûr

NESR: Zihî⁵ kâdir-i ber-kemâl ve şâni'-i müte'âldür ki gâh âsâr-ı cemâl-ı bî-misâlınden bir deyr-i köhne-künişti⁶ külliyyen zînet-i ürd-i behişt ile mânend-i behişt ve gâh ızhâr-ı celâl-ı kahr-âşârı ile⁷ şiddet-i şitânıñ berd ü serdinden düzaḥ-sirişt eyler. Ve gâh enva'-ı nağam u nevâ ile mânend-i na'im ve gâh harr-ı hevâ-yı bâhûr ile tef ü tâbdan'ayn-ı caḥîm idüp ve gâh

(1) S nüshasında bu başlık "İBTİDÂ'İ RİSÂLE SIFAT-I BAHÂR VE EVSÂF-I EZHÂR" şeklindedir.

(2) AS/S ḥadâyık-ı mehâmid ü ezkârıñ a'sân-ı

(3) AS naqş-bend-hâne-i

(4) AS/S şükr-i bî-şomâr

(5) A/S Bir kâdir-i

(6) AS/S ...bî-misâlınden bu 'âlem-i 'anâsırı

(7) A kahr-âşârından

hızâne-i hazân¹ birle 'arşa-i bûstânı² reşk-i gül-istân ve zer ü
yâkûtı berg ü bārına ihsân itmişiken cemāl ü kemālın yile virüp
nümüne-i (x) كل من عليها فان (x) eyler.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

'Älemi gör ki şānı' -ı müte'āl
Eyledi mazhar-ı celāl u cemāl
Çār-faşl üzre eyledi tertīb
Tā'anāsır mizācına vire zīb

عزت اسماؤه ونوال الاؤه
(xx)

DER-NA'T-I FAHR-I KĀ'İNĀT

'ALEYHİ AFDALÜŞ-SALAVĀT

Nesīm-i selām-ı semen-rîz-i bî-gāyet ve şalavāt-ı gül-bū-yı
2^b 'ıtr-engîz-i bî-nihāyet ol serv-i bûstân-ı risālet ve gül-i gül-
istân-ı nübüvvetüñ ravza-i münîr ü müzehhiri üzre ihdâ vü işār
olsun ki kudüm-ı rebî' -i risālet ile 'arşa-i cihāndan ve bāğçe-i
kevn-i mekāndan āşar-ı şitā-yı şirk ü dalāleti ve berd-i küfr ü
cehāleti merfû' u medfû' kılup rıyâz-ı cihân-ı cennet-nişānı berk
ü sehâb-ı sübhānî ve 'ināyet ü rahmet-i rahmānînüñ feyezân-ı āb u
tâbından mānend-i naḥl-i Meryem ser-sebz ü hurrem idüp ezhār-ı
İslām ile şer'-i irtisāma letāfet ü tarāvet ve esmār-ı imān u
ikān ile lezzet ü halāvet virdi.

(1) S faşl-ı hazân ile

(2) A 'arşa-i bûstânı ve gayret-i gül-istân itmişiken

(x) "Yer yüzünde olan her canlı fânfıdır." Rahmān sûresi, âyet:26

(xx) "İsmi yüce ve ihsânı bol olsun!..

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Kāmetidür nahl-i bāg-ı ıstıfā
Bergî rahmetdür şefā'at meyvesi

Ve ol ezhar u esmāra sūzış-ı āf-tāb-ı hikmet ve perveriş-i mah-tāb-ı ma'rifet ile meyve-i hām meşābesinde nā-temām iken¹ kemāl ü itmām buldurdı. Ne serv-i bî-sāye-i bülend-ıktidārı² bu gül-zār-ı kevn ü fesāda sāye şaldı. Ve ne nergis-i bînende-i dîdārı bu bāg-ı vācibî'l-ferāğa alur göz ile bakup 'aynına aldı. Ve ne gonce-i hoş-büyından 'ayb u gıybet şadır oldu. Ve ne süsen-i hak-güyından levh ü la'net zāhir oldu. Ve ne gül-rū-yı dil-cū-yından āsārı ru'ūnet ü bürüdet müşāhede olundu.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Ey gül-istān-ı ruḥūndan³ ḥüsn-i ḥubān bir varak
Ve'y cebīnūñ güllerinden verd-i hoş-bū bir 'arāk
Çün gülūñ ḥüsn ü bahāsı yine ḥüsnüñdendürür
Bulbüle evrāk-ı gülden vaşf-ı ḥüsnüñdür sebak

صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين

SEBEB-İ TE LİF-İ RİSALE

Emmā ba'd bu erbāb-ı kemālūñ nāl ü nahîfi ve aşhāb-ı makālūñ ez'af-ı za'îfi fakîr ü hakîr a'nî LÂFİFİ (x) فتح الله عليه أبواب الطافه ol zamān ki vakt-i rebî'-i reye'ân-ı cūvānı ve bahār-ı ömrūñ ah-yān u āvānı idi. Gāh serv-i semen-būlar hevāsı ile nesīm-āsā gül-

(1) AS/S nā-puḥte vü hām iken

(2) AS/S Ne serv-i bülend-ıktidār-ı şafā'at-bārı

(3) AS/S Ey cemālūñ gül-şeninden

(x)"Allâh, ona lütuf kapılarını açsın."

geşt-i gül-şen¹ ve gâh nihâl-i dil-cûlar sevdâsı ile şu gibi 'azm-ı sū-yı çemen iderdüm. Bahâr-ı 'aşkuñ sünbül-sıfat gömgök divānesi ve çerâğ-ı gül-i şevküñ bülbülleyin pervānesi idüm.² Evkât olurdu ki şürîdelükden meşreb-i hâtır-ı tîrem seyl-âb-ı bahâr gibi pür-cüş ve hâlât gelürdi ki şeydâluğdan³ cüy-bâr-ı tîz-reftâr gibi pür-hurüş olup şevk-ı bahâr ile her bâr bu bey-ti dilde tekrâr iderdüm.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Nev-bahâr irdi yine şeydâluğ ister gönlümüz
Neng ü nāmûsı koyup rüsvâluk ister gönlümüz

3^b

Ne âb-ı revân-güzerân gibi bir ân bir yirde ârâm u karâra kudret ve ne nesīm-i büstân-vezân gibi bir dem bir arada temkin mümkün olup sükûna tākāt var idi. Ve dimâğ-ı bî-ferâğ u bî-tâ-bum mânend-i habâb güne güne hevâlarla tolmış ve dil-i sev-dâ-zedem gâyetde şürîde-hâl olmuşdu. El-hâsıl galebe-i şür-ı şebâbdan serv-kadlerle seyr-i büstân ve lâle-hadlerle 'azm-ı gül-istân itdükce mânend-i gül-i şad-berg rengin varaklardan ve misâl-i gül-berg-i tarri-ter tabaklardan mecmû'-ı zamânda mecmû'-am elümden gitmezdi. Gazel-serâlığa ser-âgâz ve hoş-nevâlığa âgâz itsem murgân-ı gül-istân-ı hoş-elhândan degme bir bülbül-i nağme-ver ü nevâ-güster katumda ötemezdi.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Gül kulag urmuş idi nâleme gül-şenlerde
Bülbülün uçmuş idi uykusı efgānumdan

(1) AS gül-geşt-i çemen

(2) A Baha-i baharun sünbül-sıfat gömgök divanesi ve çerag-ı gül-i delalenuñ yir yakmakda bi-perva pervanesiydüm.

(3) AS şeydalıgumdan

4^a NESR: Bu hāl ü minvāl ile gāh encümen-i çemende hem-nefes-i
 bülbul-i şad-nāle ve gāh bezm-i gül-şende hem-kaḍeh-i gül ü lā-
 le idüm. Bülbüller gibi gūşe-i gül-şen mekānum ve nişimen-i çe-
 men āşıyanumdı. Dāyimā tab'-ı māyil ü meyyāl gül-geşt-i bāğ ve
 arzū-yı seyr-i rāğ idüp¹ aslā seyr-i sebze-zārdan sīr olmaz idi.
 Gūyā² gül-şen bir serv-i kadd u semen-büyüm ve bir dil-ber-i be-
 nefşe-büy u lāle-rüyüm idi. Şafā-yı şafvet-i bahār³ ile hātır-ı
 'atırüm āyine-i mā'dan muşaffā ve letāfet-i ezhār u enhār ile
 mir'at-ı zamīrüm mer'āyā-yı mücellādan eclā idi.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Revānuñ rūşen it āb-ı revāndan gel leb-i cūya
 Cenānuñ gül-şen it gül handesinden gel gül-istana

NESR: Dil-i efsürde-i hūn-ālūdum gonce-veş teng ü lāle-reng
 iken bahā'-ı behcet-i bahārdan şükūfeler gibi^{sikūfte} ve dide-i rāhat-ı
 çemen istirāhatda nergis-āsā hāb-ı hubūrla hufte ve gerd-i
 derd-i gūşe-i hātırdan refte idi.⁴

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Şafālarla cihān tolmuşdı selvet
 Yok idi dilde gam cānda melālet
 Bahār ile zamāne hurrem idi.
 Dem-i 'ayş u zamān-ı 'ālem idi.

(1) AS/S Dāyim tab'-ı meyyāl māyil-i gül-şen-i bāğ ve arzū-yı
 geşt-i rāğ idüp

(2) AS/S Gūyā ki

(3) AS/S bahārdan

(4) AS/S Dil-i fersūde-i hūn-ālūdum gonce-veş teng ü lāle-
 reng iken behcet-i bahā'-ı bahārdan şükūfeler gibi
 şükūfte ve dide-i rāhat-ı çemen istirāhatda nergis-
 āsā hāb-ı hubūr ile hufte idi. Ve gerd-i derd-i gūşe-i
 hātırdan refte idi.

FER Ü FİRŪZ-I BAHĀR VE ŞEWK-İ NEV-RŪZ-I
SEBZE-ZĀR İLE ZAMĀNUŃ GÜZELLİĞİ
BEYĀNINDADUR¹

Ve bi'l-cümle cihān garrālukda bir güzele ve zamān ra'nālukda bir bī-bedele dönmüş idi.² Güyā ki pīre-zen dünyā mānend-i Zelīhā zillet-i za'f-ı zāliden hūsn ü bahāyı ifnā itmişken yine nergisleri rūşen ü bīnā oldu.³

KIT 'A Lİ'-MÜELLİFİHİ:

Gül Yūsufunūñ şevki ile Mısr-ı çemende
Bir tāze güzel oldu Zelīhā gibi dünyā
Gül-pirehenin sürdi meger yüzine nergis
K'oldı yine Ya'küb-sıfat dīdesi bīnā

NESR: Lā-cerem sahn-ı sahrā ve havālī-i hāmūn ezhār-ı gün-ā-gün ile⁴ reşk-i safha-i sebze-zār-ı gerdūn olup hālet-i nakş-ı enkelyunı gösterdi. Bu vech ile eyyām-ı 'ayş u nūş ve hengām-ı cūş u hurūş olmanın tenessüm-i nesīm ile gonceler mütebessim olup bülbüller sadā-yı dil-āvīz ile terennüme ve kumrılar nağamāt-ı tarab-engīz ile tekellüme gelüp cerīde-i gülün evrak-ı rengininden ve etbāk-ı 'itr-āğıninden bu nazm-ı bī-nazīri vü şī'r-ı dil-pezirī hūb-edā vü mergüb-nevā ile okurlardı.

(1) Bu başlık A nüshasında yoktur.

(2) AS/S döndü

(3) AS/S Güyā ki pīre-zen dünyā zillet-i za'f-ı zālīde mānend-i Zelīhā hūsn ü bahāyı ifnā itmişken vuslat-ı gül-i Yūsuf-simā ile zamānında bir zen-i zībāya dönüp yine nergisleri rūşen ü bīnā oldu.

(4) AS/S gün-ā-gündan

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Çün çiçekler açılup irdi bahārun mevsimi
 Gül-şenūñ eyyāmı geldi sebze-zāruñ mevsimi
 Şimdi bāguñdur letāfet ey yüzi gül bāga gel
 Gül gibi gül-şende ol ki geçdi dāruñ mevsimi
 Çün bu mevsimlerde ey gül hāneler dil-gir olur
 Ko miyān-ı hāneyi geldi kenārun mevsimi

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

کنون که دامن صحرا ز لاله کلکو نست
 درون خانه نشیستن ز عقل بیرو نست
 (x)

5a Ve'l-hāsıl şeref-i bahār¹ u feraḥ-ı fercāmdan 'ālem zevk-i
 tām hāsıl idüp sâz-ı şafîr-i bûlbûlden ve şavt-ı şadâ-yı gul-
 gulden gûşe-i bâğ menzil-i 'ayş u 'işret gibi güft ü gû ile tolmış
 ve kûşe-i râğ-ı bezm-i pür-hâlet gibi hây u hüy ile pür olmaşdı.

MİŞRÂ':

بلبل ز شوق نعره زنان در حریم باغ
 (xx)

NESR: Gördüm ki tertîb-i² zînet-i bahār ile 'ālem cûşa ve kevn
 ü mekân hurûşa gelmiş. Ben daha sâkit ü şâmit³ olmağı sezâ-vār
 görmedüm.

(x) Çemen lâlelerle kıpkırmızı oldu. Bu mevsimde evde oturmak akıl kârı de-
 gildir.

(1) AS/S şevk-i bahār

(xx) Bûlbûl, bağda şevkten ötmeye başladı.

(2) AS/S nûzhet-i

(3) AS/S sâkit ü şâmit ü hāmûş

BEYT:

بلبلان از شوق نوروزی بحر یاد آمدند
کم نه ایم از بلبلی مانیز فریادی کنیم
(x)

MÜNĀZARA-İ BELĀBİL İN KĀ'İL-İ BĪ-DİL

Çünkü bülbüller hüsn-i şadā vü lütf-ı gınā ile işār-ı itdiler.^{es'ar}
Lā-cerem nuṭḡ-ı beyān-ı insānī birle ben daḡı bāğ-ı belāğatun̄ bül-
bül-i faṣīḡa'l-lisānı vü seri'u'l-beyānı ve gül-zār-ı faṣāḡatun̄
hezār gulḡul-i şīrīn-zebānı olup gül-şende güllerle münāzara ve
bülbüllerle müşā'ara idüp bu ebyāt-ı pür-nikātı¹ ve mu'ādil-i be-
nātı ve mümāşil-i āb-ı hayātı okurdum.

KASİDE Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:²

- Yine naḡş itdi çemen naṭ'ına rengin ezḡar
- 1- Yine zeyn eyledi eşcārı naḡl-bend-i bahār
- Hākden çıksa nola ḡayy olup emvāt-ı nebāt
- 2- Dem-be-dem şūr urur çünki nesīm-i eşḡar
- Düm-i ṭavūs-sıfat gül-bün-i gül gül-şende
- 3- Oldı bir āyīne 'arz itmegiçün naḡş-ı nīgār
- Bāḡlar oldı meḡer ktınc-i şafāya mesken
- 4- Cūylar anı kuşatdı nitekim ḡalka-i mār

(x) Bülbüller, bahar şevki ile ötmeye başladı. Bizim bülbülden eksik ne-
yimiz var? Biz de feryād edelim.

(1) A pür-nikātun̄

(2) A nüshasında "şī'r li-mü'ellifihi" başlığı altında kasidenin
sadece yedi beyti yer almaktadır.

- 5- Nola âyînesine 'arz-ı cemâl itse Hudâ
Kalb-i 'âşık gibi şâfi-dil olupdur' enhâr
- 6- Gonceler necm-i dırahşân u semen mäh-ı münir
Âf-tâb-ı gül ile oldu münevver gül-zâr
- 7- Hazret-i Hızır gibi oldu şecer-i hadrâ pûş
Eyledi şâh-ı şükûfe yed-i beyzâ ızhâr
- 8- Tûr-ı gülşende kelîm ola 'aceb mi bülbül
Anda zirâ görünür pertev-i gülden envâr
- 9- Lâle şanma görinen zahm¹ idüben Ferhâda
Sînesin taş ile kan eyledi yer yer kûhsâr
- 10- Ateşin güller ile düşdi meger gül-şene tâb
Sûz-ı bülbül ile yahud tutdı gül-istânı nâr
- 11- Od yakar şâh-ı gülün başına her dem gül-i sürh
Tutup öykündüğüün kaddüne ey lâle- ızâr
- 12- Kâdir idince felek nergisi bir kaç dürr-i meh
Getürüp lâle ayagına o dem itdi nişâr
- 13- O kodı gerçi çemen bezmine gül çehreleri
Virdi varın yile döküldi saçıldı eşcâr
- 14- Şubh-dem gül-şene gel gönlnüñ aç güller ile
Nazâr it kim çemene virdi nezâhet ezhâr
- 15- Bağladı sahn-ı gül-istânda girihler sünbül
Ârızında nitekim zülf-i girih-gîr-i nigâr²
- 16- Her çiçek açdı gözün sen de yûri gafleti ko
Hem-çû nergis-i dil ü cân didesini kıl bîdâr

(1) S rahm

(2) AS küffâr

- Bir nefes hōş-dem olur bāğ-ı fenāda ol kim
 17- Seyr ide bād-ı şabā gibi cemende her bār
 Dil-i hūn-īni açılmadı LATİFİNŪN āh
 18- Gerçi kim gonceler açıldı vü irişdi bahār
 Çemen-i gamda Yaşı jālesini akitma
 19- Hurrem eyle anı gel ey gül-i gül-zār-ı vakār
 Bāğ-ı ömrüñi gül-i devlet ile zeyn ide Hāk
 20- Bırr-ı ikbāl ü sa'ādetle kıla ber-hūrdār

NESR: Vaktā kim bu nazm-ı rengin-Türk te'sirinden ve bu şi'r-i şūr-engiz-sihr eserün¹ teshirinden güller reng aldı, bülbüller hālet-i vecde geldi. Ve gonce-i nā-şiküfteler şikift ü hayret-den ağzın açup kaldı. Ve bu zemzemedi bülbüller arasına gul-gule ve ol gulguleden gül-şende gül güle düşdi. Yine mehfāfil-i riyāzūn ve mecālis-i besātīn-i kevser-hıyāzūn ne kadar murg-ı² hōş-elhānı ve gazel-hānı var ise bu belāgatūn bülbul-i sühan-serāyı ve na'me-ārāsı ile mubāhaseye ve münāzaraya ve müşā'areye gelüp hevā-yı nev-rūzda ve makām-ı neyrūzda bu nazm-ı nazīfi ve şi'r-i latīfi terennüm itdiler.

Şİ'R Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- Rengin varakdan eyledi ber-ter ceride gül
 1- Vāsf-ı ruhuñda pākize şi'r ü kaşide gül
 Bu reng-i rūy u cāme-i şad-çāk pes nedür
 2- Vahdet meyinden olmasa sāgar keşide gül

(1) AS şūr-engiz-i sihr-āferinūn

(2) AS murgān-ı

(3) A nüshasında bu beyit şu şekildedir:

Cām elde, dil gūşāde vü cāme deride gül
 Cām almayan eline bu demde diri degül.

6^a

- 3- El şunmasa çemende Zeliḥā gibi şabā¹
Yūsuf-misāl olur mıdı² dāmen derīde gül
- Mu'cizle nitekim 'araḫ-ı cebhe-i rasūl
- 4- Ruḥsārı yādına bitüre āb-ı dīde gül
- Ḥaddūnda ḥaṭ belürdi şikift itdigüm bu kim
- 5- Görmedi sebze bitüre hiç āferīde gül
- Ger reng ü bū-yı 'ārız-ı yāre baş egmese
- 6- Olmaz idi benefşe gibi ḳad ḥamīde gül
- Ḳaddi, nihāli üzre fem-i 'ārızın dōst
- 7- Bir gonçe-i laṭif ü iki ter güzīde gül
- Her pāresini itdi ḳulaginca bād-ı şubḥ
- 8- Öykündi tā ki gonçeñe ey nev-resīde gül
- Ruḥsār odur letāfeti cāna³ eṣer ide⁴
- 9- Dimez LATİFİ gördügi sürḥ u sefīde gül

MUNAZARA-İ BÜLBÜL⁵

E'l-ḥāşıl gördüm ki yine ol mürğ-i mürğ-zār mecrūḥ-ı zaḥm-ı
ḥār-ı 'āşık-zār ya'nı ki hezār miyān-ı mürğānda mürğ-ı bū'l-
heves ü gūyende-i şāhib-nefes geçer. 'Arṣa-i gül-zārda ve sāha-i
sebze-zārda cām-ı gülün keyfiyyet-i mülinden kendin unutmış ve
hengām-ı çemende hengāme-girler gibi āverde-bāzār tutmuş şevḳ-i
bahār u 'ışḳ-ı gülden yeñi 'āşık ve tāze dīvāne olmağın⁶ serā vü

(1) AS/S nesīm

(2) A/S ola mıdı

(3) S anuñ

(4) A nüshasında bu mısra' şöyledir:

Ruḥsār odur ki letāfet ü ānı eṣer ide

(5) AS/S MENKABET-İ BÜLBÜL

(6) AS olmamağın

sürüddan bir nefes agzı tırmaz ve gavgasından tırulmaz. Terennüm-i escâ'-ı gün-â-gündan ve tekellüm-i kavâfî-i mevzûndan çene-si yorılmaz. Bîñ söyltÿyen ölür dirler. Bu yüz bîñ söyleyüp ölmez. Nitekim dimişlerdür:

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Didüm hezāra ki bîñ söyltÿyen ölür dirler
Didi ne şübhe yeñi gonce gibi epsem olan

6^b

NESR: 'İlm-i edvārda ve fenn-i mūsikārda haylice kuş geçer ve çemen goncelerinüñ vaslı hevāsında uçar hûb-hānende vü latîf-güyende olmağın bāğ u rāğda tûbā-mişāl devhalar el üzre ve sidre mānend-i servler ser üzre tutup varduğı yirde öte git dimezler gel öte dirler.

Lİ-MÜ ELLİFİHİ:

Bülbüle ehl-i kemāl olduğıçün gül-şende
Öte git dimege şerm itdi çemen gonceleri

NESR: Ammā nefesine mağrūr ve güyendeler gibi ehl-i gurūr vakūr geçer vekārın bilmez ve çalu kuşu gibi bir yirde karar eylemez. şūrīde vü şeydāy¹ matrablār gibi hercāyi gāyetde şayrullığı yañşak bir mürğ-ı şakrakdur.² Bu vech ile şeydā-sıfat u şūrīde—huy ve güyende-i pür-güy olduğıçün hezār dāstān-ı niyāzına ve sāz u sūz u güdāzına gül-şende güller kulak kabartmayup gūşe

(1) AS rüsvāyī S sevdāyf

(2) "Bu vech ile..... başlayup bir tavr-ı sâbık." Bu kısım A nüs-
hasında yoktur.

güşe uğratmayup sem'-ı iltifât u rızâ ile ısgâ vü istimâ'ından
imtinâ' gösterürler.

LI-MÜ' ELLİFİHİ:

Gördi çok yeñışdügin sahn-ı cemende bülbul
'Arif oldu vü kulak gevgeşe urdı her gül

Çünkü yine bülbul-zâr-ı nağme-güzâr bi-nevâlar gibi nevâya
ve muğânniler gibi ganâya başlayup bir tavr-ı sâbık ben bende
ile bu fende ya'ni çemen-i sühânde müşâ'are yüzinden münâzaraya
ve mübâhaseye tırdı. Bu kemîne-i kem-bizâ'at bâğ-ı belâgatda ve
gülzâr-ı fasâhatda ancılayın hezâr dâstân okur kuş görmüş ve
hezârân bülbul-i şad-nâle gibi murg uçurmuşdum. Lâ-büd¹ ol murg-ı
nevâ-sencün sıklığın diñdürmek ve gül-zâr-ı güftârda sühan-derli-
gi ve nükte-perverliği aña begendürmek² için diledüm ki manzûm
u mukatta' ve mensûr u müsecca' sıfat-ı bahârda ve nat'-ı ezhâr-
da nazm-ı garrâ ve eş'âr-ı dil-güşâ ile bir inşâ-i zîba imlâ vü
inşâ idem ki bülbul-i nâtıka gonçe-misâl dem-beste vü lâl olup bir
dahı nuṭka mecâli ve süsen-i deh-zebân gibi 'akd-i lisândan kıl
u kâl idecek hâli kalmaya. Ol kadar derc-i zarâfet ve harc-ı letâ-
fet idem ki lezzet-i 'uzûbetde misâl-i âb-ı zülâl ve fasâhatda nü-
müne-i sihr-i halâl olup güftâr-ı sihr-âsârınun hatırlar rübûde
vü firîftesi ve diller âşûfte vü âlüftesi ola.

LI-MÜ' ELLİFİHİ:

Okıyam ol kadar sihr u füsûnı
Ki hayrân eyliyem çok zû-fününü

(1) AS/S Yine

(2) S bildürmek

Ya'ni ol mürğ-ı kâfiye-senc ü sec'-gûya sec'-kelâm nice olur
bildürem ve şükûfeleri şikift ü hayrete düşürüp¹ gül goncelerin
güller ile aña güldürem.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Gönce-āsā devr-i hüsnünde agız açdurmam
Eyledükce nâlede mürğ-ı hoş-elhân ile bahs

ŞİFAT-I BAHÂR VE TAVSİF-I EZHÂR

7^b Varak-nigâr-ı şahâyif-i ezhâr ve nakş-bend-i bûkalemün-ı ba-
hâr ber-mücib-i (x) فَبَارِكْ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ve fehvâ-yı (xx) فَبَارِكْ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ
nesîm-i feyz-i 'amîmi ve muhyî-i 'izâm-ı remîminden 'arşa-ı gabrâ
âfet-i deyden mürde ve sâha-ı şahrâ siddet-i şitâdan füsürde iken
(xxx) وَبَنَى الْعِظَامَ بَعْدَ فُوتِهَا muktezâsınca
hâkini ihyâ ve evrâkını inşâ kıldı.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Münkir-i haşre çemen yetmez mi burhân-ı 'azîm
Kim nebât-emvâtın ihyâ kıldı ol hayy-ı kadîm.

(1) AS/S ve şah-ı gül gibi gül-şende anı ele alup

(x) "Şimdi bak, Allâh'ın rahmet eserlerine" bkz. Rum sûresi
âyet: 50

(xx) "Bak ki şekil verenlerin en güzeli olan Allâh'ın şanı ne
kadar yücedir!.. " bkz. Mü minun suresi, âyet: 14

(xxx) "Yer yüzünü ölümünden (kuruduktan) sonra nasıl dirilti-
yor ve kemiği çürüdüktan sonra nasıl inşâ ediyor?..

NESR: Çünki bi-emr-i Hudā ber-mücib-i (x) رحلة الشتاء
pîr-berfûñ müddeti yetdi ve berd-i 'acûz dünyâdan rihlet itdi.
Ve sermâ-i serd-i demâr âb u hevâ-yı rûzgârdan el yudı. Ve
haşarât-ı 'arz haşarılığa başlayup qar vakârı ile tabanı karada
kodu. Ve bi'l-cümle kışuñ defteri düridi. Bi-hükm-i şâhî ve
menşûr-ı ilâhî memâlik-i cihân sultân-nevruz-ı bi-rûz rûza vi-
rildi.

LI-MÜ' ELLİFİHİ:

Oldı çün nev-rûz-ı sultânî cemende şehr-yâr
Al sancaq açdı lâle hem-çü şah-ı kâm-kâr
Ceyş-i ezhâr ile tıldı bāg u rāg-ı küh-sār
Ak çiçekden haymeler kurdı dirāhtān-ı bahār

NESR: Vaktā kim sultān-ı bahār ve hākān-ı mürğ-zār diyār-ı çe-
mene vālî vü şehr-yâr u şāh-ı zü'l-ıktidār oldı. Bu sebebden mü-
bārizān-ı çemen ve mücāhidān-ı gül-şen a-nî 'asākîr-i ezhār ve
nîze-dārān-ı eşcār 'alem-i servûñ yeşil sancaqlarını ve lālenûñ
kızıl bayraqlarını 'arşa-i sebze-zāra ve kılā'-ı küh-sāra dikdiler.
Şah-sār-ı gülûñ kollarında rengin siper ve nergis-i şehlanuñ baş-
larında miğfer-i zer benefşelerûñ omuzında gürz-i kebûd ve ni-
hāl-i goncenûñ elinde nîze-i hûn-ālûd ve sūsenûñ yanında tīg-ı
zümrüd-fāmi ve belinde hançer-i zeberced-nıyāmı ve sebzeler dahı
harb için sebzi harbeler götürüp sipāh-ı giyāhuñ cünd-i bî-şo-
mārı ve leşker-i nusrat-şî'ārı ile sultān-ı bahāruñ taht-ı livāsın-
da şunûf u şufûfın düzdiler.

(x) "Kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) göç etmeye ülfet ettikle-
ri için" meâlindeki âyetin ilk kısmı. bkz. Kureys suresi,
âyet: 2

Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

şāhlar ordusına döndi ser-ā-ser sahn-ı bāğ
Kim ağaclar anda yer yer kurdılar sîmîn otağ.

NESR: Lā-cerem devha-i bādām ve şecere-i şükûfe-dār-ı sîm-endām
har-gāh u hayāmın ve bār-gāh-ı sîm-fāmın kurup ol hıyām-ı hümā-
yūn ve çetr ü çāder-i çarḥ-nümūn şafak-ı gün üzre eşcār-ı erguvān
ve şāh-sār-ı gül-istān gül-gūnī günlükler ve gül-istānī serā-per-
deler ve erguvānī sāye-bānlar çeküp bu vechile gül-şenūñ kaşr-ı
zümürrüd-tākını tezyîn ve kâh-ı zeberced-nıṭākını gayret-i huld-ı
berîn itdiler.

Lİ-MÜ ELLİFİHİ:

- 1- Oldı 'ayş itmege bu kaşr-ı zümürrüd gül-şen
Câmlar eyledi gülden aña mi'mār-ı bahār
- 2- Hazret-i Hızır gibi oldı şecer-i hadrā pūş
Eyledi şāh-ı şükûfe yed-i beyzā ızhār
- 3- Tūr-ı gül-şende kelīm olsa 'aceb mi bülbül
Anda zîrā görünür pertev-i gülden envār (x)

8^b

ŞİFAT-I NAKŞ-I NAKKÂŞ-I ÇEMEN
EZ-KİLK-İ SUN'-I ZÜ'L-MİNEN

Bir şubḥ-dem şeh-r-yār-ı bahār bu gürūh-ı pūr-şükūh ile 'azm-i
diyār-ı çemen ve kaşd-ı serîr-i gül-şen idüp zir-i kademine ne-

(x) A nüshasında 2. ve 3. beyitler yoktur.

sīm-i 'āfiyet-baḥş bir nat'-ı münakkaş u dībā-yı dil-keş¹ bast
 itdi ki nakkaş-ı kāyinat ve reng-āmiz-i nebāt ol nat'-ı hü-
 māyūn ve bisāt-ı bükalemūn lācūverdi benefşelerle tahrīrin
 çeküp şakāyık u semenūn surḥ u sefīd acinden² reng ü tersimin
 tmaş cā-be-cā rengin gonceler ve zerrin turuncalar ve gül-
 den şemseler ve zülf-i nigārdan mergüleler resm idüp Rūmī
 börgleri³ ve Hıtāyī yaprakları birbirine beste vü peyveste
 kıldı. Ve ol kalem-i kudretūn her bir yaprağı nigār-istān-ı Çine
 nūmūzec-i nūmūne ve her rengi şengī bir güne oldu.⁴ Lā-būd⁵
 nakş u nigār-ı bahār ile bahār-hāne-i deyr-i cihān gayret-i
 nakş-hāne-i Ferhār oldu.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Nakş-bend-i sun' kim nakş itdi nat'-ı bāğ için
 Yazamaz bir yaprağın cem' olsa nakkaşān-ı Çin⁶
 Āferin ol sani'-i nakş-āferine āferin⁷
 Kim bu resme dürlü yapraklarla nakş oldu zemīn

(1) AS/S dībā-yı zībā-yı dil-keş

(2) S içinden

(3) A zemīnine zamān-ı Rūmī börgleri

(4) Ve ol kalem-i bir güne oldu. Bu kısım AS/S'da yok.

(5) AS Ve'l-hāşıl S Lā-cerem

(6) Bu mısra AS/S'de şu şekildedir:

Cānı yok bir yaprağın tahrir ide nakkaş-ı Çin

(7) S ol sani'-i ferş-āferine

9^a

SIFAT-I CÜLÜS-I SULTÂN-I BAHÂR
DER-TAHT-GÂH-I SÂHA-İ SEBZE-ZÂR

Çünkü ney-rûzuñ şâh-ı pîrûz-ı mübârek rûzı baguñ serîr-i fî-rûzın taht-gâh¹ ve serîr-i sarây-ı ma'delet-penâh idindi². Muk-tezâ-yı âyîn-i cihân-bânı ve iktizâ-yı kânûn-ı sultânî mukâbe-lesinde bâguñ serv-i sidre-hırâmları ve şimşâd-ı tûbâ-kıyâmları saf saf levâzım-ı hizmete ayagın turmuşlar ve merâsim-i âdet-i 'ubûdiyyet üzre taraf taraf el kavşurmuşlar, nergisler eskef-zer, semenler³ sîmîn-kemer ile hâcibler gibi âstân-ı gül-istân-ı dil-istânda 'aşâ-yı zeberced-fâmın tutup turmuşlar ve sultân-ı gülüñ huzûr-ı pür-hubûrından⁴ her hâr u hası ve hâşâk-ı pür-denesi gi-rü turkurmuşlar. İzhâr-ı 'adâlet ve icrâ-yı 'imâret-i eyâlet⁵ içün dîvân-ı gül-şende⁶ pürşiş-i mihen ü fiten idüp⁷ hâruñ hayf-ı bi-dâdın görüp bûlbûlüñ feryâdın dîñlediler. Nergisün şeb-nemlerle gözi yaşınuñ ve lâlenüñ çemende bagrı başınuñ sebeb-i 'illetin şordılar.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Nâr-ı ahından dem-â-dem başına odlar yakup⁸
Hâr zulminden güle feryâda gelmiş 'andalib

(1) AS/S bâguñ serîr-i zeberced-gün zümür-rûd-rengin taht-gâh

(2) AS/S sarây-ı surûr-ı ma'delet-penâh

(3) AS/S nesrînler

(4) A huzûrından

(5) AS/S icrâ-yı eyâlet

(6) AS/S dîvân-ı gül-istânda

(7) "pürşiş-i mihen ü fiten idüp" Bu kısım AS/S'de yoktur.

(8) Bu mısra AS/S'de şöyledir:

Nâr-ı ah-ı âteşinden başına odlar yakup

9^b

NESR: Vaktā kim sultān-ı bahār gül gibi cemende tahta geçdi. Teşrîf ü tehniyet-i kudüm için şahn-ı sarây-ı sebze-zârda¹ ebr-i bahār gevher-i bâr üstine cevâhir-i âb-dâr saçdı. Ve hânende-gân-ı mürgân ve bülbülân-ı tayyib-elhân cevâmı'-ı gül-şenûn me-nâbir-i 'aliyyesinde hutbesin okuyup ve mecâmı'-ı seniyyesinde çiçeklerün akçasında sikkesin yürütdi. Etrâf-ı cemende emrini² âb-ı revân gibi cârî ve eknâf-ı gül-şende hükm-i kazâ cereyân-ın mâ-yı nîsân-sıfat sâyir ü sârî kılup hükm-i âlem mutâ'ı ve emr-i vâcibi'l-etbâ'ı bu kânûn üzre münce ve bu minvâl üzre muharrer oldu ki tevâbi'-ı şimâl ü şabâ ve nesâyim-i şemâyim-i galiye-âsâ ki zümre-i ehl-i hevâdur bâğuñ sehî-kadleri ve lâle-hadleri hevâsında yelüp yopurmak ve esüp savurmakla eb-kâr-ı ezhârûñ gül ü nergisleyin yüzün gözü açmaya. Ve benât-ı nebâtuñ yüzü şuyı yire saçmaya. Ve irem-i harem-i cemende³ şabâ-yı nâ-mahremle servler baş koşup el oyunun itmeye. Ve goncenûñ duhter-i düşîzeleri ve gülûñ muhaddere-i pâkîzeleri ve her hâr u hası ve pür-denesi⁴ pîrâmen-i dâmenine ugratmaya. Zî-râ bîm-i 'âr ve hıfz-ı vakâr için ûlâ vü uhrâ budur ki gül ü

10^a

lâle, şeb-nem ü jâleden yüzü şuyın şatun ala. İhtimâldür ki uyanup koynında bula. Ve ol hicâb u hacletden 'arîz-ı 'arzına hum-ret 'arîz ola.

MISRA :

Sûrh-rû itmesün hicâb anı

(1) "şahn-ı sarây-ı sebze-zârda" Bu kısım A'da yok.

(2) AS/S emr-i revânın

(3) "Ve irem-i harem-i cemende" Bu kısım AS'da yok.

(4) "ve pür-denesi" Bu kısım A'da yok.

TE'KİD-İ TEHDİD BER-VECH-İ YASAĞ¹

Şehr-yārī vü sultān nev-rūzī yasagınca bülbul-i nādī şehr-i
çemende böyle nidā itdi ki² min-ba'd şāhid-i gül meyl-i hār it-
meye. Ve hārlar³ bülbul-i zāra kurb-ı gülden⁴ öte git didükde
öte gitmeye. Ve zāg u zagan gūşe-i gül-şene güzër itmeye.⁵

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Şāhid-i gül ki meyl-i hār itdi
Gördi bülbul hezār zār itdi.⁶

NESR: Ve yāsemenler bāguñ serv-kadlerine tolaşup sünbüller
misk-īn kaküller gibi mesken-i çemen miskinlerine ulaşmaya.
Ve nergisler rind-i bû'l-hevesler gibi çemenün semen-berlerine
'arz-ı zer idüp göz karārtmayalar. Ve 'abherler 'āşık-ı bi-behre
gibi çehre şarartmayalar. Ve sebzeler sūsen-i deh-zebān gibi
birbirine dil uzatmayalar. Ve semen ü sūsene akdan ve karadan
şarf itmeyeler.⁷ Reyāhīn miskinliğinde benefşelerün yüzi yirde
ola. 'Asıfıdan ve rüzgār-ı muhālifden serv-i semen üzre⁸ yavuz
yel esmeye. Ve bāg-bān-ı gül-perverün ömri kesile. Eger⁸ hāruñ
kökin kesmeye.

(1) AS/S'de bu başlık yoktur.

(2) Şehr-yārī nida itdi ki" Bu kısım AS/S'de yoktur.

(3) A har

(4) AS/S guşe-i gül-şenden

(5) "Ve zag güzër itmeye." Bu kısım A'da yoktur.

(6) Bu beyit A'da yoktur.

(7) "Ve semen ü susene şarf itmeye." Bu kısım AS/S'da yok.

(8) AS/S gülşenün üstine

BEYT:

یارما هرگز نیاز ارد دل اغیارا
کل سراسر اشن است امانه سوزدخارا

(x)

10^b NESR: Vaktā kim sultān bahāruñ hükm-i hümāyun-ı ma'delet-maz-
mūnı bu mışdāk ve bu minvāl üzre tahrīr ü tastīr olunup sūret-i
latīfin ve fehvā-yı münīfin berg-i gül-i terūñ¹ evrākına ve
şükūfelerūñ ve semenūñ etbākına nakl idüp etrāf-ı gül-zāra ve
eknāf-ı ^{sebze-zāra} peyk-i şabā-yı gāliyesā vü berīd-i ferīd-i nesīm-i 'anber-
hevā ile īşāl ü irsāl itdiler.² Emm ü 'adālet ve yasāg u siyāset
bir mertebeye vardı ki³ muhālif hevālardan gül-şende çöp debret-
mez oldu.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Şakın āhumdan ey serv-i gül-endām
Yavuz yel esmesün gül-zāruñ üzre.

SIFAT-I ZĪNET-İ SAHA-İ ÇEMEN

VE

ĀRĀYİŞ-İ ŞAHN-I GÜL-ŞEN

Bu şafā vü sürūr ile müsebbihān-ı tıyur ve müzekkirān-ı mār
u mūr Cenāb-ı cemīl-i gafūra şükr-i hezār ve şenā-yı bī-şomār
itdiler. Çünki sāha-i sebze-zār-ı mīnā-reng şahn-ı mīnū gibi

(x) Bizim yârimiz başkalarının gönlünü incitmez. Nitekim gül
baştan başa ateştir ama dikenı yakmaz.

(1) AS/S gülūñ evrākına

(2) AS/S eknāf-ı sebze-zāra peyk-i şabā ve berīd-i ferīd-i ne-
sīm-i misk-āsā ile īşāl ü irsāl itdiler.

(3) AS/S bir dereceye vardı ve bir mertebe buldı ki

11^a

dil-cû olup sündüs-i dîbâ ve hulel-i hür¹ ile bezendi. Ve mu-
 hadderât-ı maksûrât-ı ebkâr-ı ezhâr lâle-i tâb-dâr-veş jâle-i
 âb-dârdan yüz şuyın kazandı. 'Arâyıs-ı ezhâr-ı tutuk-nişînân-ı
 çemen ve nefâyıs-ı ebkâr-ı semen-berân-ı gül-şen sündüs-i had-
 râdan çemeni dîbâlar ve istebrak-ı hamrâdan gül-istânî câmeler
 giyüp dürer-i gurer-i nem-i yemm-i şeb-nemden gerden ü güş
 cevâhîr-i âb-dâr ile âreste ve sîne vü düşü lü'lü-yı şâh-vâr ile
 pîrâste semenün 'arız-ı beyâzı tekellûf-i gül-güneden sâde²
 ve gülün cemâl-ı cemîli güne-i kayd-ı zînetden âzâde.

KİT 'A Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Her cemâle ki cilâ vire olur hüsn-i cemîl
 Âferîn mâşîta-i hüsn-i cemâl-efzûna
 Ol sürübdür³ semenün 'arızına isfîdâc
 Ol idübdür yine ruhsâr-ı güle gül-güne

NESR: Ve turre-i reyâhînün revâyih-ı misk-rîzinden şabâ gâ-
 liyesâ olup (x) سلطان behûrın virdi. Külâle-i gül-bû-yı
 sünbülün fevâyih-ı 'atr-engîzinden hevâ nâfe-güşâ olup
فرع و ریحان kôhuların ırgürdi.
 (xx)

(1) S hulel-i hâlye-i hur

(2) A semenün arız-ı beyazı gül-güneden tekellûf-i sade

(3) S o düzübdür A ol idübdür

(x) "Onun mührü misktir." Bkz. Mutaaffifin Suresi, Ayet: 26

(xx) "Artık onun için bir rahatlık, hoş bir rızık ve Naîm cen-
 neti vardır" meâlindeki âyetin ilk kısmı. Bkz. Vakıa Suresi,
 Ayet: 89

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Hâce-i ğin nâfesini yile virdi var ise
Hikmeti budur ki böyle müşk-pâş oldu nesim

NESR: Ve duhter-i 'arūs-ı gonçe-i gannācuñ pīrahen alın ve tutuk u mi'cer ve'l-emsalin mütayyib ü mu'athtar kılmak için lā-lenün la'līn kâsesinde gül-âb-ı şeb-nem ile misk-nâb ezdiler. Ve rişte-i sebzeyle kaţarât-ı jāleden dürlər dizdiler.

Şİ'R Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Gül 'arūsın yine zeyn itmege meşşata-i ebr
Rište-i sebzeyle dizdi nice dürr-i şāh-vār
Būlbūlūñ nāvek-i āhından ider havf meger
Gonceler yüzine gülden¹ siper itdi gül-zār

11^b NESR: Çünki ārayış-ı ürd-i behiştten 'ālem manend-i behişt ve nesim-i şubhūñ enfās-ı misk-bārından hıttā-i hāk 'anber-si-rişt oldu. Havālī-i hadāyık lāle vü şakāyık ile tōldı. Ve eb-kār-ı ezhār manāzır-ı aṣṣān-ı eşcārdan² 'ayn-ı 'ibret ve başar-ı başiret ile kādīrūñ kudretin ve hadāyıkūñ zīnetin teferrūc ü temāşā kılmaga şol nazēnīn ü nāz-perver duhter-i dūşīzeler ve ebkār-ı pākīzeler gibi manzara-i kāh-ı şāhdan baş çıkarup 'arz-ı 'ızār ve keşf-i ruhsār³ itdiler.

NAZM-I FĀRİSĪ:

شد باز دگر درخت خندان
ظاهر شدش از شکوفه دندان
از زیر شکوفه میوه برزد
طوطی چه سرز بیضه سرزد

(1) A güldi

(x)

(2) AS/S ebkār-ı ezhār nüvvār-ı ru'ūs-ı aṣṣān-ı eşcārdan

(3) AS/S keşf-i dīdār

(x) Artık ağaçlar tekrar yeşerdi. Çiçekler tomurcuklandı. Tomurcukların altından meyve güzüktü. Tütü yavrusu yumurtadan başını çıkardı.

NESR: Ve benât-ı nebât-ı vazî¹ tıfl-ı razî² gibi dehenin bāz u
güşāde kılmagla mehd-i zemīnde şîr-i şeb-nemi iftār itdiler.

BEYT Lİ-MÜ ELLİFİHİ:

Nefha-i rūhl-ı kudūs gibi dem urdı çün saba
Her şecer itdi tevellüd Meryem-i hublā gibi.

ŞİFAT-I BEZM-İ EHÂLİ'-İ ÇEMEN

DER-ENCÜMEN-İ GÜL-ŞEN

Vaktā kim zemīn hülle-puş ve hevā 'anber-fürüş olup² bezm-gāh-ı
gül-şende ve isret-gāh-ı çemende esbāb-ı zevk ü tarab ve ālāt-ı
şevk ü şagab^{birle} müheyyā vü müretteb oldı. Ve ol envā'-ı elvān-ı
ezhar-ı mülevven ile müzeyyen sebze-zār-ı pür-naķş u nigārda 'ayş-ı
müdām ve 'işret-i 'ale'd-devām için harîr-i nazîr-i çemen-i pür-
semenlerden münakkaş u garrā kālılar ve dil-keş ü nāzik nihālî-
ler düşünüp bāb-ı 'işret güşāde ve esbāb-ı şohbet āmade idi.

Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Çün götürdi ayagı gül meclisine lāleler
'Ays için gül-zāra düşdi çîn-i seherden jāleler
Çonce gülden def tutardı keş çalup berg-i çenar
Mutrib-i bezm idi anda bülbul-i sad-nāleler

(1) AS/S Ve şükûfe-i nev-şükûfte vazî

(2) "zemīn hülle-puş 'anber-fürüş olup" Bu kısım A'da yok.

NESR: Bülbüllerün şavt u ser-âgâz-ı sâz-ı pür-sûzı 'ışk u şevk ehlinün lāle-vār derūnıñ yakardı. Ve kumrılarun nāgamat-ı dil-āvız¹ ü dil-fürüzından zümre-i zevkün gözlerinden nergis-vār jāleler akardı.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Çeşm-i nergis jāle-bār olmaşdı güller yādına
Saçların çözüp gamāme ra'd ururda na-ralar.²

NESR: Ve'l-hāsıl bu hevālar nice zāhid-i sālūs ve şahib-i nāmı hevāyī vü hevā-perest ve nice 'ābid ü tā'ibi tevbe-şiken ve mey-perest itmişdi.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Sebzeler eydür zebān-ı hāl ile bāde biyār
Gonceler açup dehen eydür ki peymāne benūs

NESR: Bir mesābede eyyām-ı zevk ve hengām-ı şevk idi ki nice zāhid-i huşk çün meşkün misāl-i mey cigerde kanı kaynadı. Ve bu zevk ü tarabdan ve galebe-i şevk ü şegabdan niceler çalgusuz
12^b oynardı.³

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Servler raks eyler ü bülbül nağam
'Arif olan çalgusuz⁴ oynar bu dem

(1) A nagamat-ı dil-avizinden

(2) Bu beyit sadece A'da var.

(3) AS/S nice zāhid-i huşk çün meşk bu demlerde kanı kaynar zümre-i ezvāk ehl-i mezāk hōd erbāb-ı lehv ü tarab gibi tarab-nāk u bi-bāk olup çalmadan oynar

(4) A/S demirsüz

NESR: Ve bi'l-cümle bu hâlet-i şevk ve letâfet-i ezhâr u¹ nebatdan ya'ni² gülün ibrâmindan ve lâlenün ikdâmından ve nesim-i hoş-nesimün her sebz ü bergi delâlet ü tahrikinden ehâli-i çemene teşevvuk u hevâ galebe idüp eyyâm-ı çemen ve hengâm-ı gül ü semen mucâb-i 'ayş u 'işret ve müstevcib-i şafâ vü selvet olmanın ehâli-i çemenün hatır-ı 'âtırlarına 'işret hatıraları ilkâ ve kalblerinde bezm³ sevdâları peydâ oldu.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Câm elde dil güşâde vü câme-derîde gül

Câm almayan eline bu demde diri degül

NESR: Bu sebebdan gülün tevbe-şikenleri ve goncenün gül-pirehenleri simât-ı neşâtı vü bisât-ı inbisâtı encümen-i çemene bast idüp lâlenün câm-ı gül-fâmin ve süsenün ^{sürâhi-i serv-encâmın} semenün sağar-ı siminin vnergisün kâse-i zerrinin zerrin kadehlerle meclis-i mezbûrî ârâyiş ü âraste vü müzeyyen ve zanbak-meh-i revnakun şem'-ı kâfûr-ı pertevi ile⁴ şeb-i târun benefşe-zârı⁵ reşk-i rûz-ı rûşen oldu. Ve kaçarât-ı emtârun silsile-i simini ile her nergis-i ter bir kandil-i zer olup mehâfil-i çemene nûr u fer virdi.

LI-MÜ'ELLİFİHİ:

Gayret-i çarh-ı berîn oldu yine bezm-i çemen

Meh ü hürşîd gül ü lâle vü encümen ezhâr

(1) AS/S Ve bi'l-cümle bu hâlâtdan ve letâfet-i ezhâr

(2) AS/S belki

(3) AS/S ve süveydâlarında içmek

(4) AS/S pür-nûrî ile

(5) AS /S şeb-i târ-ı benefşe-zâr

NESR: Çünkü lâleler şem'-firūzân gibi ve güller meh-tābān gibi nūr-efşān-ı dīrahşān olmağla ol bezme ziyā vü rūşenā virüp Firdevs-i a'lādan enver ü ezher ü münevver kıldılar.¹ Çünkü etrāf-ı riyāz münevver güllerden beyāz oldu. Bu vechile ol bezm-i güzini behişt-āyini tezyin ve gayret-i huld-i berin itdiler. Bāguñ gül-peykerleri ve çemenün semen-berleri ile² lâleler piyāle-nüş ve gonceler kelle-hōş ve sabā ol bezme gül-riz ü gül-efşān u reyhān-firūş olup nesīm-i anber-şemīm-i müşk-efşān anda micmere-gerdān ve jāle vü nīsān gül-āt-efşān idi.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Dem-be-dem dest-i saba gül bezmine gül-riz olup
Jaleler olmuş gül-ab-efşān reyhan üstine

NESR: Bu bezm-i dil-āvīzūñ bu resme hāl-i hālet-engīzin gördükde bülbulān-ı hōş-āvāz terennüme āgāz ve gonce vü gül def ü düblekle āheng-i ser-āgāz idüp hevā-yı nev-rūzdan uşşāk-ı perde-bāza bir amel-i tarab-sāz gösterdiler.

BEYT:

از هر ترنم عنادل
کل شد دف و برکها جلاجل
(x)

NESR: Her mürğ-i hōş-gū gūyā ki bir gūyende-i şahib-nefes

-
- (1) Çünkü lâleler münevver kıldılar. Bu kısım A'da yok.
- (2) Çünkü etrāf-ı riyāz semenberleri ile" Bu kısım A'da şöyledir: Çün etrāf-ı riyāz şikūfe-şikūfte ile beyāz ve çiçekler gayret-i hūr bağlar riyāz-ı kevser-i hayāz olup bu zevk ü şevk ile
- (x) Bülbüllerin terennümü sebebiyle gül, def ve yaprakları da çingirak oldu.

13^b ve feryād u enīni cān-ı hazine feryād-res idi. Ve ol şadā vü sū-
rūduñ reşk-i nağme-i 'ūdından her dırahtuñ ūd gibi cānına od düş-
müş idi. Ol ecilden ağaclar dest-efşān u tarab-nāk ve çiçekler
mest-i bi-bāk gibi yakalar çāk itdiler.

BEYT:

Mest olup mürğ-ı çemen gül yakasın çāk eyler
'Arif-i vahdet olan bunları idrāk eyler.

EHĀLĪ-İ ÇEMENÜŃ GERMIYYET-İ BĀDE İLE GÜŞĀDE VE
LEVĀZİM-İ BEZM İLE ĀMĀDE OLDUĞI
BEYĀNINDADUR

Çünki tarab-ı mutrib ve şevk-i sākiden meclis germ-ā-germ
u kıyākı oldu. Erbāb-ı bezm-i çemen gül-şende şen olup birbi-
rin nevāzişe ve şenā vü sitāyişe başladılar. Lāleler zerrīn ka-
dehlerle ayak tolıların içmege ve gonceler rumūz-ı künūzdan
söz açmağa ve çiçekler ol bezme akçeyi yağmur gibi saçmağa
belki her biri mest ü medhūş u lā-ya'kıl u bī-hōş olup kendü-
den geçmege yüz tutdı. Ve ol bāde-i nābuñ táb-ı neş'esinden
bād-ı büstān çemende düşe tura yörürdi.¹ Ve āb-ı revān dī-
vāneler gibi zencīrin sürürdi. Ve ol yākūt-ı nābuñ² tábından
çemen şūhlarınuñ ruhları gül gül ve meclis-i mürğ-zāruñ her

(1) AS We ol bāde ile bād-ı büstānı mest-āneliginden çemende düşe tura gücle yörürdi.

(2) AS bāde-i nābuñ

mürğ-zārı gūyā bir bülbul oldu.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Meger nūş itdiler yākūt-ı seyyāl¹
 Ki itdi lāle vü gül ruhların al
 İdüp ol meclis-i pür-şevke sâ baş
 Dırahtān oldılar cümle direm-pāş

14^a

NESR: Ol semā'-ı safā-bahşuñ şūr u şagabından perde-i şerm ü edebi def' ü ref'idüp tahrik-i şabā ile onat açıldılar. Ve ilkā-yı hevā ile her yaña dökülüp saçıldılar.² Bu germiyyet ile gül kabasın şabāya virüp ve şikūfeler keffe-i keffinde olan nukūd-ı mevcūdı hevāya virdi.

BEYT:

ریخت درین گلشن فیروزه فام
 شاخ شکوفه ورق سیم خام
 (x)

NESR: Vaktā kim ol mül-i gül-fāmuñ tef ü tābından güllerün çehresi kızarup goncelerüñ kellesi kızdı. Ve germiyyet-i hevā vü tāb-ı bādeden³ gūşāde olup düğmesin çözdü. Güller güler yüz ile bir hūb-hānde-rūya ve münevver-ṭal'at u behcet⁴ bir mah-būb-ı meh-rūya dönüp bī-şerm ü pür-germ gül-'izarlar gibi bül-bül-i zāra 'arz-ı 'izār u keşf-i ruhsār itdiler. Ve 'andelib-i

(1) AS eylediler la'l-ı seyyāl

(2) " Ve ilkā-yı dökülüp saçıldılar" Bu kısım A'da yok

(x) Gülşende, şükūfenin dalı gümüş rengi yaprağını döktü.

(3) AS/S ve germiyyet-i şevk-i bāde ile

(4) AS/S ve ṭal'at-ı münevver ile bir

edib ol tecelliden vecde gelüp kendüden gitdi. Ve ölecek haste gibi sözün azıtdı. Ve nesterenler dağı sım-tenler gibi işve-sâzlığa ve nergisler gamze-zenler gibi nazır-bâzlığa tırdılar.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Süzülmüş nergisün çeşm-i siyâhı
İder nesrine mest-âne nigâhı

14b NESR: Ve nesrinler dağı bezm-ârâ zen-i nâzeninler gibi temâşâ-yı 'uşşâk-ı müştâk için sine-i sîminin açdılar. Ve sünbüller misk-în kâküller gibi bezm-i 'işrete hâlet virmek için perçem-i pür-çinin çözüp meclise 'abîr ü 'anber saçdılar. Semenler dağı şimdiki gül pîreherler gibi eşcârdan buldukları nâ-tırâş dil-hırâş ile sarıldılar. Ve gınceler dağı bir 'ârif-i nâs u kâdr-şinâs eline düşmediklerine hayli tırdılar. Ve şabâ dağı bî-şerm ü hayâ servün boynına kol salmakda ve çınâr u nârven ile el oyunun oynamakda ve şeb-nemler her şeb gültün koynına girüp gınce-i nevün büsesin almakda idi.¹ Ve bād-ı âvâre bahâr dağı kûy-ı gül-şeni tolaşmakda idi.

BEYT Lİ-MÜ ELLİFİHİ:

Nola bülbül iderse âh u nâle
Lebinde gıncenün dendân-ı jâle

NESR: Ve'l-hâsıl mülket-i çemen şühları ve saha-i gül-şen gül-

(1) Ve şeb-nemler büsesin almakda idi. Bu kısım A'da yok.

ruhları zamâne güzelleri ve Sitanbul bî-bedelleri gibi 'ayş u nû-
şa mâyil ve bûs u âgûşa kâyillerdür.¹ Her biri metâ'-ı mihrine
müşteri gözlerdi ki gül gibi avucunda zeri ola.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Anuñ ki bugün gül gibi keffinde zeri var
Her gonce-lebûn'âlemin eylerse yeri var.

NESR: Vaktâ kim ol yâkût-müzâb u 'akîk-ter ve müdâm-ı yâkût-
fâm-ı la'l-peyker² ya'nî ki şarâb-ı şevk-esâs u safâ-iktibâs
lâle vü gülün yüzine urup nergislerün gözine geldi. Bu key-
fiyyetden şakâyıklar şürîde 'âşıklar gibi kıbkızıl dolu ve
benefşeler sevdâ-zede maḥabbet-pîşeler gibi³ gömgök bağlamalı
oldılar. Güller bâgîlar ve lâleler dâgîlar gibi birbirine kı-
15^a zıl düşmen ve kan yağı oldılar.⁴ Sünbüller zülf-i nigâr ile pîç-
a-pîç olup mücâdeleye ve karanfiller güller ile bahs-i 'arâz u
'azâr idüp mu'arâzaya tûrdılar.⁵ Servler ser-keşlenüp irdükleri-
ne dik geldiler. Ve çemenler süsen gibi ser-â-ser zebân⁶ ol-
dılar. Benefşe-i nâ-şiküfteler el külingin aldılar. Ve nîlüfer-
ler yumruğına tükürüp havf u hırâsı şuya şaldılar. Sebzeler

(1) AS/S kâyil olup

(2) AS yâkût-ı la'l-müzâb

(3) AS mihnet-pîşeler gibi

(4) "Güller bâgîlar gibiyağı oldılar." Bu kısım A'da yoktur.

(5) "Sünbüller zülf-i nigâr mu'arâzaya tûrdılar." Bu kısım AS'da yoktur.

(6) AS zebân-âver

berg-i bîd gibi hançerine ve süsenler şemşîr ü şeş-perine ya-
pışdılar. Bu mâcerâdan şular zemzem gibi zemzemeye ve kuşlar
bu demden demdemeye gelüp kumrılar na'ra vü hüy u hâya ve bül-
büller gavgaya başladılar. Âhır servûñ şabâ ile başı hoşluğın
ve bülbulûñ gül ile sıklığın tuyup şeb-nemler her şeb hâne-i
gül-sitâna taş a tutar oldılar. Çünkü ¹ çemen sebû-keşlerinin
yüki yetdi bād-ı bahâr ol bāde ile kendüden gitdi. Ve
cüy-bār-ı hoş-reftâr sebze-zârda uzanup yatdı.²

REYT:

Çöb urdı 'aks-i şāh aña te'dīb kāsı idüp
Gül-zāra karşı çün uzanup yatdı cüy-bār.³

EHÂLİ-i ÇEMENÜÑ CEZÂ-YI A'MÂL VE SEZÂ-YI
EF'ÂL İLE VÂKİ' OLAN
MÜKÂFÂTİ
BEYÂNUNDADIR.

15^b Gördiler ki cām-ı bāde ile encümen-i çemen fesāda ve āb-ı
rū-yı gül-şen bāde vardı. Çemen 'ayyāşlarının ve bezm-i gül
bāde-nüşlerinin şohbetin başup süsenler beyān-ı remz⁴ ile de-
hān-ı gamza dil şokdılar. Ve goncentüñ rāyīha-i rāhdan ağzın

(1) A Yirinden düşe dura çünkü

(2) "Çünkü çemen sebû-keşlerinin uzanup yatdı." Bu kı-
sım AS'da yoktur.

(3) Bu beyit AS'da yoktur.

(4) AS/S zebān-ı remz

koğdılar. Lâlenün eli kanda ve şakâyık-ı gül ü karanfil dağı
 anda bulundılar. Şürâhi-i süsenüñ bogazın ele aldılar. Ve
 lâlenün câm-ı gül-fâmın taş a çaldılar. Benefşeleri bağladılar.
 Ve lâlenün kanlu cigerin tağladılar. Semene yüzi ağı gösterüp
 güle-âlemi güldürdiler. Ve goncenün içini kan tıdudurup defte-
 rini dırdiler. Ve nergisün gözine mil çeküp süsenün yüzine nil
 sürdiler. Şikûfelerün yüzi şuyunı hacâb u hacletden yire dü-
 şürüp jâleyi gökden uçurdılar. Ve zerrîn¹ kadehlere müdâm içe-
 deyü bir kaç içürdiler. Ve berd ü serdi halka bürüdet itdügi
 ecilden verâ-yı küh-sâra kaçurdılar.² Ve gonce-i zanbaquñ dağı
 bir az burnın urdılar. Ve sünbülün let ü lekeden endâman dud
 16^a gibi kebûd idüp mü-yı meh-veşân gibi hâlin perîşân itdiler.
 Ve nîlûferleri şuya atdılar. Vereyhânı pulluk pulluk şatdılar.
 Sebzelere otlar yoldurdılar. Ve sultân bürkinün bürkini başına
 oldurdılar.

BEYT:

چو بد کردی مشو این زافات

که واجب شد طبیعت را مکافات

(x)

NESR: Ve kûy-ı gül-zârda zâr u nâlesinden ve terennüm ü telâ-
 lasından gül ile bûlbüle töhmet isnâd idüp güle gül-şende gûş-
 mâl virüp bûlbülü tutup kafese koydılar.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Bûlbüle habs-i kafes kendü dilinden oldı

Bunca feryâd u enîn anuñçün dildendür.

(1) A Ve nesrîn ü nesterîn ü zerrîn

(2) "Ve berd ü serdi kaçurdılar." Bu kısım AS/S'da yok.

(x) Kötülük yaparsan kendini (âfetlerden) emniyette hissetme.
 Zira tabiata, kötülük yapana cezalandırmak vacib oldu.

NESR: Çünki semeni kendü reseni ile serve çekdiler. Goncenün kelle-i hün-âludesin gül-şende nîze-i nihâle dikdiler. Ve mîr-i 'âşıkân nakş birip reyhânı egdiler.¹ Ve âb-ı revânı bâguñ serv-i revânlarına süründüñ deyu yüzün yire sürüp bağdan sürdiler. Ve bāg-bānlar o pend-i pür-gezendile kımayup tekrār bende çekdiler. Ve nesim-i şabâyı dañı meclis-ḥāne-i ḥabābda maḥbūs kılup dimāğ-ı bî-ferāğından olmaz hevāları çıkarup bād-ı gurūr u pindārdan² burnunun yelin indürdiler.

İRÂD-I TEMSİL 'ALÂ-TARİK'İT-TEŞBÎH
VE'T-TE'VİL

16^b Güyâ ki yevm-i su'âl u cevâb ve eyyâm-ı hısâb u kitâbdur ki cezâ-yı a'mâlden ve sezâ-yı ef'âlden cümle-i mezkûrât aşḥâb-ı 'arsa-i 'arâşât gibi kiminüñ defter-i hısâbı nâme-i ibrâr gibi yemîninde şafḥa-i nûr üzre tahrîr ve kiminüñ nâme-i siyâhı kitâb-ı fuccâr gibi yesârından tastîr olup فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (x) a mazhar düşmişler.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Semenün yüzünü ağ eyleyen ibrâr gibi
Sûseni nâme-siyah eyledi fuccâr gibi

NESR: Bu temsîlün muḥaşşılı ve bu te'vîlün mâ-ḥaşalı oldur ki her ki bu gül-zâr-ı fânîñ reng ü bûyına ve zînet-i dil-cû-

(1) "Ve mîr-i 'âşıkân egdiler." Bu kısım AS/S'de yoktur.

(2) A bād-ı gurûrdan

(x) "..... bir kısmı Cennetdedir, bir kısmı da Cehennemdedir" me'âlinde bir âyet. Bkz. Şûrâ Sûresi, Âyet: 7

yına aldana ve 'ayş u nüş u pür-nişini zevk ü şafā saña. Mü-
dām gurūr u sürūr ile hāmı-ı pür-ḥumārından tecerru' ve gül-i
pür-ḥārından temettu' itmek dileye. Ahır ol bezm-i şafā-cez-
mün gāyeti nedāmete mü'eddi ve nihāyeti melālete mütesad-
dī olur. Zīrā her kārūn mükāfātı mukarrerdür. Ve her kirdārūn
garāmet-i pür-āfāti mukadderdür.

BEYT:

Bir dem iken devlet-i dünyāyı ber-dem şandılar¹
Bu fenā gül-zārınūn 'ayşını 'ālem şandılar.

17^a NESR: Ve kimūn ki maṭmaḥ-nazarı 'abher-sıfat sīm ü zerde ola.
Bāsıra-i başireti nergis-vār ḥıra vü tīre olup didār-ı gülün
pertev-i envārından gönül gözi münevver ve meşşām-ı rūhı re-
vāyihā reyāhīninden mu'aṭṭar olmaz.

MİSRĀ':

Nergis gibi bu gül-şene a'mā gelür gider

NESR: Ve her kim bu büstān-ı dehr-i pür-ḳahrda serv-āsā ser-
efrāz u ser-bülend olmak² dileye ikide bir³ şarşar-ı havādis
anı silküp şarşar ve bād-ı gam u elem nihāl-i kāmeti
ni ḥam ve sūkūn u ḳarārını⁴ güm eyler. Ve fahr u gurūr ile
her kim benefşe gibi ḥōd-bīn ola, gül gibi ḥōş-bū vü rengin

(1) S'de bu mīsrā şöyledir:

Bilmeyenler devlet-i dünyāyı ber-dem şandılar

(2) A/S pür-ḳahrda ser-efrāz olmak

(3) A dıraḥt-ı bülend-kāmet gibi sıvrılup ikide bir

(4) AS sūkūn u vakārını

olmaz. Ve ol ki hār gibi āzārende ola, ezā vü āzārından gayri nesne görmez ve bu gül-şende hār diken gül dirmez.

BEYT:

Gül-istānında dikme kimsenün hār
Şu hārı dik dikersen k'ola gül-bār¹

NESR: Fehvā-yı naşş-ı kerīm ve kavī-i hakīmdür ki dihkān ekdüğün biçer bāg-bānuñ dikedügi biter.

BEYT:

شاخ نیک سعادت آر دیار

کل نه چینه کسی که کار دزار

(x)

17^b NESR: Kanı ol 'ārif-i bi'l-lāh u 'ākıl-ı āgāh ki 'ayn-ı 'ibret ü dīde-i h̄ibret ile H̄azret-i sāni'-ün ve mübdi'-i şanāyi'-ün sun'-ı şarihini bu mesnū'āt u mübdi'-ātda mu'āyene vü müşāhede kıla? Göre ki ol kādīr-i ber-kemāl kemāl-i sun' u kudretinden levha-i seng-i kūh-sārda ve şafha-i şahrā-yı hem-vārda envā' reng ile bi-resm ü kalem ne resm-i nukūş-ı zībā ızhār itmışdür ki bir kem-bergi ressamān-ı rū-yı zemīne ve nakkāşān-ı Hı-tā vü Çīne nümüne vü kār-nāme ve ser-māye-i hāme olur.

NAZM:

او داد بكل لطافت روی

او کرد دهان غنچه خوشبوی

(xx)

مرغول بنفشه او دهد تاب

رخسار سمن از و برد آب

(1) A/AS dikersen ola

(x) İyi dal güzel meyve verir. Diken eken gül toplamaz.

(xx) Güle yüz güzelliğini veren ve gencenin ağzını hoş kokulu yapan O'dur. Menekşenin kıvrımı O'ndan kudret alır. Yaseminin yanağı O'ndan su götürür.

NESR: Ma'nâ, yüzinden sûret-nümâ olmağla güller mirât-ı ha-
kâyıkdur. Ve envâr-ı esrârdan rûşenâ virmege şikûfe vü şakâ-
yık mişkât-ı dekâyıkdur.¹ Ammâ ârifler katında gülden murâd
cemâl-ı mutlakdur. Ve bûlbûlden garaz² âşık-ı dîdâr-ı Hakdur.
Ezhâr-ı latîfe ahlâk-ı haseneden kinâyedür. Ve esmâr-ı nefîse
a'mâl-ı mebrûreden ibâretdür. Ve her ki bû-yı gülden şemme mü-
şâhede eyleye, bûlbûl-şîfat âyîni enîn ü feryad ve vird-i lî-
sânı zîkr ü evrâd olur.

BEYT:

نه بلبل گلشن تسبیح خوانست
که هر خاری به تسبیح زبانست

(x)

NESR: We ol ki zâg u zagan gibi talib-i lâşe-i dünyâ-yı lâ-
şey ola. Ne dîdesi dîdâr-ı gülûñ temâşâsından kâam alır ve ne
hûd meşşâm-ı şûmı bûyından istişmâm idebilür. Nitekim buyur-
muşlardur:

NAZM:

18^a

Olur bûlbûllerüñ maqbûbı gül-şen
Kelâguñ cîfe mîknâtîsuñ âhen
Neye kim meyl idersen³ kadrün oldur
Riyâda kalma ki ihlâşa yoldur.

- (1) "Ve envâr-ımişkât-ı dekâyıkdur." Bu kısım AS'da
yok.
(2) A murâd
(x) Gülşende Allâh'ı sadece bûlbûl tesbih etmez. Her diken
Mevlayı zikreden bir dildir.
(3) AS/S meylüñ olsa

NESR: 'Ayn-ı 'ibret ü dāide-i hikmet birle nazar kılsañ lāleler nār-ı maḥabbetu'l-lāh ile yanmaqda ve sünbüller dūd-ı āteş-i vidād ile boyanmaqdadur. Gül ü semen ü nesrīn ü nesteren tecellī nūr-ı na ğark ve nīlūfer, ḥaşıyet-i Ḥak ile baḥr-ı ḥayretde göz yaşına müstağrakdur. Ve süsenler zāviye-i tefrīdde zāhid-āne siyeh-puş ve zerrīn kadehler mey-hāne-i tecrīdde mey-i vaḥdet ile mest ü medhūş. Gönçeler sōfī-yāne başı hırkaya çekmiş ve reyḥānlar toḥm-ı bū-yı 'alāyıkı sıfāl-i tefrīkde ekmiş¹. Nergisler 'ayn-ı şühūd ile müşāhedededür. Ve benefşeler ser-piçide kılup 'ālemi mürākabededür.

BEYT:

تاکی آخر چون بنفشه سرغولت در پیش

حیف باشد که تودر خوابی نرکس بیدار

(x)

18^b NESR: Servler sōfīler gibi başın şalup müdām zikr eyler. Ve cemī'-i eşcār tesbīḥ-güzār olup berg ü bār ile her bār Ḥazret-i bārīye şükr eyler. Bu vechile her şey müsebbih-i sübhān ve müzekkir-i müste'ān olup 'aşkında çarḥ ser-gerdān ve bulutlar giryān ve ra'd nālān u girivān olup² cūylar müdām cüst ü cūda ve nesīm-i şabā muttasıl ol Ḥazrete tek ü pūdudur.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Anı zikr eylemez kanı bir şey

Dir cemād ise zikr idüp yā Ḥay

(1) "Gönçeler sōfī-yāne tefrīkde ekmiş." Bu kısım AS'da yoktur.

(x) Ne zamāna kadar menekşe gibi gafletli başın öne eğik duracaksın? Yazık ki sen uykudasın nergis ise uyanık...

(2) "Bu vechile girivān olup" Bu kısım AS'da yoktur.

NESR: 'Ārif ü 'ākıl oldur ki nergis gibi yözi yumulmadan ve gül gibi cemāli şolmadan benefşe-vār mātem-i memātın hāl-i hayātında kendü tutup gül-i 'abher gibi cānib-i uhrāya göz kulağ ura.

BEYT:

باز کن از خواب ناز آن ز کس رعنا که عمر

میرود چون دور کل تا چشم بر هم میزن

(x)

NESR: Ne bāg-ı cihānuñ gül-zārından dimāg-ı hayāta bū-ya vefā gelür ve ne bu sebze-zār-ı fenānuñ enhārından 'alāmet-i sūret-i şafā görünür. Vakt-i bahāruñ nüzhet-güzerānı ve zīnet-i seri 'ı'z-zevāli¹ bu müdde 'āya delīldür ki zamān-ı ömrüñ müddet ü bakāsi² ömr-i gül gibi kalīldür.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

İşbu cihān bāgı vefāsuzdurur
Ömr güli anda bakāsuzdurur.³

-
- (x) Güzel yüzlü nergis gibi uyuma! Bu naz uykusundan uyun! Zifrâ, gülün ömrü gibi, göz açıp kapayıncaya kadar ömür geçiriyor.
- (1) A/S nüzhet-güzerān-ı seri 'ı'z-zevāli
- (2) S müddet-i bakāsi
- (3) AS dışındaki nüshalarda bu beyti müte 'ākib "Hatime-i risale, yer almaktadır. İnceleme bölümünde açıklandığı gibi esere bir bütünlük vermek gayesiyle AS'ye uyarak hâtimeyi sona bıraktık.

SİFAT-I FAŞL-I TÂB-İSTÂN VE RESİDEN
ESMÂR-I HAYÂT-RESÂN^x

Hikâyet-i harâret-i lehebân-ı¹ germâ ve rivâyet-i hâlet-i
tuğyân-ı hevâ a'nî sūz-ı sūzış-ı serâ vü semâ bûstân-ı sîne-i
pür-sūz-ı 'âşık-ı şeydâ budur ki vaktâ kim âzer ü nîsân u âbâr
ya'nî mevâsim-i şuhûr-ı bahâr mürûr u 'ubûr idüp faşl-ı hazîrân
u temmûz ve âb-ı eylûl-ı 'âlem-sūz duhûl u hulûl itdi.

MISRA :

'Âlemi pür-tâb kıldı tâb-ı tâb-istân yine

20^a NESR: Tef ü tâb-ı âf-tâb-ı 'âlem-tâbdan ve harr-ı harâret-i
iltihâbdan² 'arşa-i 'arz geri kürre-i âhen-gere ve âşiyân-ı se-
mendere dönüp sūzış-ı mihr-i 'âlem-sūzdan şem'-ı şeb-efrûz gibi
halkuñ başında od yanardı. Ve sūz u güdâzdan ten-perverlerüñ
lahm u şahm u urûkindan 'araki yerine yağı tamardı.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Erürdi mûm gibi sîm-tenler
Tutuşmış şem'-ı kâfûr idi güyâ

NESR: Ve'l-hâsıl harâret-i tâb-ı âf-tâb ile feleküñ hammâm-ı

(x) AS nüshasında bu fasıl yoktur.

(1) A harâret-i germâ

(2) ve harr u harâret ü iltihâbdan

nüh-kıbâbı bir meşâbede harâret-i tām ve germiyyet-i mālā-ke-lām hâsıl itdi ki gül-çehreler gark-ı 'arak ve lāle-hadler kan dere müstagrağ olup gül-şende şeb-nem düşmiş güle ve külâleleri gül-âb-ı âlûde sünbüle döndi.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Zeyn oldu çün 'arağlar ol gül-şen-i cemâle
Ter düşdi ta'nesinden gül şafhasında jâle

NESR: Ve bi'l-cümle germiyyet-i germâdan gonce-lebler gonce-vâr câmeden çıkup ve semenberler terliginden terligin birağup gül-şende gül gibi göñlekcek oldılar.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Gonce-âsâ düğmesin çözmüş çıkarmış câmesin
Terliginden terleyüp göñlekcek olmuş gül-sıfat

20^b NESR: E'l-kıssa gül-i ter gibi terden nâzik bedenlerün zelle-si nâzeninlerün güllesine dönüp hân-ı muvâsaletde ihtiyâc-ı nemden müstagnî idi. Ve kenâr-ı cüy-bârda sîm-sîneler ve sîmîn-külüçeler seyrinden her 'âşık-ı muhlîş müflis-i māl-ı Kārûna kâdir olmuş kadar ganî idi.

Lâ-cerem sîm-tenler gül gibi güşâde ve gül-pirehenler her tarafda dâmenin bâda¹ virdükce 'uşşâk-ı muştâkuñ devlîti müsâ'id olup temâşâ-yı sâk u sâ'id kılurdu. Ya'ni şol günden günü-

(1) A dâmen bâda

leyüp nazar-ı 'âşıkdan şakındukları sâkî zânûya irince¹ nâ-
mukâdılar murâdınca müşâhade olurdu.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Dilegüm bulasın ol dünyede ey bād-ı şabā
Ki elüñ var senüñ açmağa dil-dār etegin

NESR: Ekşeriyyā bunun gibi eyyāmda ve bu makûle hengāmda
ba'z-ı mezhebsüzler hakīm-mezheb ü nāzik-meşreb geçinüp ol
vādî-i mukaddesden ve sîm-sîmā-yı la'l-i esās u aḳdesden² nü-
fūr ve arzū-yı hevā-yı gūh-ı billūr idüp fikr-i fāsıdlerince
tarz-ı haşdur deyü tarik-ı 'āmdan inhıraf gösterüp 'aḳl-ı 'aḳīm
ve tab'-ı sakīm ile hikmetden dem ururlar imiş.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

O kim mālîk ola 'aḳl-ı selîme³
Olur mâyîl şîrât-ı müstakîme
Ne tab'un gālib ola i'vicâcî
İşî fāsîd olur, mühmil mizâcî

21^a

NESR: Çünki âf-tābuñ tāt-ı âteş-i tēsîri bîründen derûna
sirāyet itdi. Ve hiddet-i harāret-i eyyām-ı bāhūr ile vuhūş u
tuyūr mahmûm u mahrûr olup tef ü tābdan hamāmeyi hummā ve ser-
ceyi sıtma tutdı. Şu'le-i şem'-ı şemsden rū-yı hevāda perendele-

(1) S varınca

(2) A esās-ı aḳdesden

(3) S tab'-ı selîme

rūñ bāl u peri pervāne-vār yanardı. Ve derūn-ı mādā mähiler sūz-ı derūnın birbirine yanardı.

BEYT

مرغان چمن خرنده در شاخ
در رفته چریدگان بسور اخ
(x)

NESR: Vaktā kim germī-i germādan unsur-ı mā' hevāya münkalib oldı. Lā-būd mizāc-ı zāhid-i huşk gibi dimāg-ı 'āleme yübüset müstevlī olup 'arşa-i hāk teşnelükden sīne-i 'āşık-ı gam-nāk gibi çāk çāk olmışdı. Ve sakkā-yı sehāb meşk-i pür-ābından¹ efvāh-ı ezhāra bir katre şu tamzırmayup sebzeler hasret-i bārāndan helāk olmışdı.

BEYT Lİ-MÜELLİFİHİ:

Tolmuş idi cihān içi² tef ü tāt
Kim şanurdu gören serābı āb

21^b NESR: Bürke-i peygārda ve 'uyūn-ı enhārda yir delinüp şu didükleri yire geçdi. We ne kadar eşme vü çeşme var ise saht-diller çeşmi gibi bī-nem olup gözgöre her 'ayn 'ayn-ı rakīb gibi şoguldu. Ve nice merdümder merdüm-dīde-sıfat şu hasretinden şuya boğuldu. Hevānuñ bu vechile 'ufūnetin göricek bu ıssıya karlar katlanamayup bu ş'übete şular dayanamayup çekildi.³

(x) Çemende kuşlar, dallar üzerinde salınmaya başlayınca böcek^{le} yuvalarının yolunu tuttular.

(1) A meşk-i ābından

(2) A içre

(3) A karlar dayanamayup çekildi.

Harr-ı hevâ ile kıllet-i ma'dan bây u gedâ şühedâ-yı
deşt-i Kerbelâ gibi bir içim şuya cân virür oldu. Ve
sakıklar bî-fûls ü dirhem kimsenün ağzına şu tamzurma-
yup kurbagayı buçuga şuvarur oldılar.

BEYT:

Teşne-leb kalmış idi çāh u koğa¹
Su bulumazdı kurbaga buçuga

NESR: Ve şol tāb-ı āf-tābdan bî-tāb olup mürğ-i ābî
gibi gark-āb ve nîlûfer gibi boyunca āb içinde olanlar aślā şu-
ya sîr-āb olmayup harâret-i âteş-i 'atş ile deryâ-keş olan-
ların habâb-vār iki gözi şuda ve şudan dahı katre kadar
kanmayup degme kanmaga kanâ'at itmezdi. Ve mâhî-sıfat men-
zil ü mekânı ma' iken iki gözi habâb gibi şudan git-
mezdi.²

(1) A çāh-ı koğa

(2) "Bürke-i peygârda habâb gibi şudan git-
mezdi." Bu kısım S nüshasında yoktur.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Gözünü āba dikmiş idi ḥabāb
Cevde eylerdi cüst ü cū-yı āb¹

22^a NESR: Hattā dükkan-ı fukkā'ide pāre-i yah kıymet-i billūra ve kıt'a-i berf bahā-yı kāfūra çıkdı. Bir içim āb-ı serd ü şāfī biñ'ayn-ı hayātdan şāfī vü hōş-ter ve bir nefes nefha-i sabā hezār dem-i īsā vü enfās-ı Mesīhadan beh-ter idi. Ve bi'l-cümle harāret-i temmüz-ı ciger-süz ile halk şürb-i şerbete düşdi. Hulviyyatun ḥalāveti kalmayup halvacıların ağzına sinekler uşdı. Bu sebebden esmār u eşribe ya'ni esbāb-ı müberride havāyıcı bir mertebede rāyıc oldu ki şerbetciler si-mürğa sinek ve būs-tāncılar felege kelek dimez oldılar.

SİFAT-I MUTAYEBE-İ REŞK-İ ESMAR

BE-KİSSA-İ KİSSA-YI

AB-DAR

Hattā dāfi'-i harāretdür deyü şehrin müştehā güzelliği çi-gegi burnında ḥıyār iştihā itdükleri ecilden ḥarbūze harāretinden çatlayup karpūzun yüregi buza döndi. Ve ḥūşe-i 'ınab bu asīb ü ta'ab ile 'ār u nenginden bāgda kendüyi āvenk idüp incirün incindüğinden tuṭağı çat çat yarıldı. Ve enār daḥı nār-ı gayretten bir pāre od olup yüregi katre katre kan tıldı.

(1) Bu beyit A dışındaki nüshalarda yoktur.

22^b

Bu reşk ile ŧeftālūler āŧūfte vū ālūfte olup zerdālūye baŧ kay-si oldu. Ve sīb dađı bu āsīb ile kendūyi kāh-ı ŧāhdan aŧađa atup ħehresi hūn u ħāk ve ayvalar dađı eyvāh deyū muŧt ile dōđūnmekten helāk oldu. Līmōnuñ dađı bu derdden ħehresi zerd olup tūrunc u nārenc yerekān rencine mūbtelā oldu. Ve bi'l-cūmle cūmle-i eŧmār ve fākihe-i āb-dār hāl-i ħıyāra bu mertebede reşk ū ħased idicek maħsūd-ı mezbūr bu sūrūr u gurūrdan enine ve uzununa uzanup sūnūp mūŧtehīlerūñ iŧtihāsi yādına iki mikdārınca oldu. Erbāb-ı ħased-i bed-bīn ū bed-pesend oldukları iħūn yoğun ucın ħevirūp acısın aldı.

DER-BEYĀN-I ŧİDDET-İ TE'SİR-İ ĀF-TĀB-I

TEMMŪZ VE SŪZİŧ-I MİHR-İ

'ĀLEM-SŪZ

23^a

Ĉūnkim ħarāret-i nāyire-i mīhr ile dāyire-i sipīhr bir meŧābede ŧöyle kızdı kim ŧāsħe-i ħarħ-ı berīn bir ŧās-ı āteŧine dōnūp āf-tāb-ı tābān ruħ-sāra-i sāde-rūyān gibi āteŧ-i bī-dūd ve nār-ı bī-duħān iken 'arŧa-i ālemi 'alev ŧutup vukū'-ı vukūdından her ŧarafda dūd bedīd oldu. Ve sūz-ı āteŧ te'sirinden 'arŧ u ferŧ germābe-vār bu mertebede germ oldu. Ħalk bir dem soluđın alacak bir sovuħluk bulamazdı.

BEYT:

Cihān-ı būkalemūn ūzre dūŧmiŧ ūkle-gūdāz

Meger ki tasına ire (dehān-ı) ŧu'bede-bāz (1)

(1) Bu beyit A dıŧındaki nüŧhalarda yoktur. Parentez iħindeki kelime de tarafımızdan eklenmiŧtir.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Kızup şahın-ı cihân hammâma döndi
Felekde mihr ile meh câma döndi.

NESR: Bu hâlet-i harâret ile küh u vādī vādī-i caḥīme¹ ve cū-yı dil-cûlar ma'-i caḥīme dönüp 'âlem hevâ-yı hâviye ile (x) نار حامية hâletini gösterdi. Şuhuf-ı hevâda ve şafha-i mâda muḥarrir-i şabâ (xx) لا يذوقون فيها برداً ولا شرباً الا مميجاً âyetin tahrîr iderdi.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Harâretten cihân döndi caḥīme
İçinde şuları mâ-yı hamīme.

NESR: Ve'l-hâsıl mihr-i sipihrüñ bu vechile germinden seng-i ḥâra nerm olup pûlâd-ı saḥt-nihâd harâret-i rikkatden âhen-i mûm² ve sîm-i sîm-âb-sîfat eriyüp şu oldu. Lâ-bûd 'unsur-ı nâr neyyir-i a'zamüñ nâyire-i nâr-ı sûzânından kemîn içün nihân-hâne-i seng ü âhende mütemekkin ü mekîn oldu.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Böyle yakdugın göreydi halkı tâb-ı âf-tâb
Isınurdu âteşine düzahüñ ehl-i 'azab

(1) A küh-ı vādī caḥīme

(x) " O, kızgın bir ateştir!.. El-kâria sûresi, Âyet: 11

(xx) " Orada ne bir serinlik tadacaklar ne de içilecek bir şey!

Nebe sûresi, Âyet: 24

(2) A mûm u âhen

23^b

NESR: Ve āsīb-i āf-tābdan firār idüp sāyesinde bir dem karār itmege taht-ı zilāl-ı eşcār ya'ni zīr-i dıraht-ı sāye-dār¹ ki her biri bir hayme-i jengām zümür-rūd-nigārdur şol sühte-i táb-zede-i sefer-gerdeye çetr-i şāhiden pīrüz ve sāyebān-ı şehin-şāhiden² dil-fürüz idi. Ve sāyesinde mukīm olan müsāfir için táb u sāyeden tahtına münakkaş kalīlar ve pelengī nihālīler şalup her dıraht-ı sāye-güster bir hāne-i hāceden hoş-ter ve kāşāne-i müzeyyenden beh-ter idi. Evlā budur ki bu asl-ı fasl-da anlar ki fi'l-cümle behre-i hıreddin behre-mend ola. Bu demlerde sāye-perver olup gölgeden güneşe çıkmaz. Ve ne kadar güm-rāh-ı pür-günāh ise göz göre kendüyi oda yakmaz. Zīrā bu demlerde azab-ı sefer-ı kâb-ı sakardur.

SİFAT-I TEB GİRİFTEN HÜBÂN EZ-TE'SİR-İ
TÂB-İSTAN

24^a

Vaktā kim harr-ı hararet-i eyyām-ı bâhūr ile vuhūş u tuyūr mahmūm u mahrūr olup hamāmeyi hummā ve serçeyi sıtma tutup tebden içi táb oldu. Şol tal'at-ı dil-efrüz u ciger-süz ile ādemler yakan tábende-manzar ve dıraşende-peyker táb-ı tem-mūza táb getüremeyüp esir-i teb oldu. Tābiş-i āf-tābdan ve süziş-ı mihr-i cihān-tābdan ādem yakmak nice olurmuş gördiler. İllet-i tebden her birinün verd-ı zārı reng-i nesrine ve semen-i simini gül-i zerrine dönüp gāh te'sir-i táb-ı tebden lāle-i hamrā gibi humrat bulurdu. Ve taşvīr-i münir-i kamer-ten-

(1) A sāye-i dār

(2) A şehin-şāhdan

vîrleri hırşîd-reng iken vaktihâ şem'-i dırahşende ve ahker-i fûrûzende gibi efrûhte olurdu.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Mâh-sîmâ dil-berûm hırşîd-i rengin bağlamış
Bir gül-i nesrîne dönmüş lâle-i no'mân iken

SIFAT-I REFTEN HÜBÂN-I KEBK-REFTÂR

BE-SÛ-YI KÛH-SÂR

Lâ-cerem tebdîl-i âb u hevâ ve ta'dîl-i mizâc u gıdâ için
şehrûn gazâl-ı misk-bûları ve âhû-yı perî-rûları meyl-i kûh-
sâr idüp her biri bir serv-i sidre-ıhırâm iken şanavberler gi-
bi kûh-istânda kıyâm ve gül gibi gül-şen-i nâz iken tag u râğı
lâle-sıfat makâm idindiler.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Meh-i hargeh-nişînler tağa çıktı
Şanevber kadlular yaylağa çıktı.

NESR: Pertev-tal'at tâbendelerinden ol cebel-i semâ-sîmâ-
nuñ başına gün togup Tûr-ı Sînâ-sıfat mev'id-ı dîdâr u maḥal-
li envâr oldu. Bu kadar rûtbet ü menzilet ü mertebet ile¹ tag-
lar büyüklenüp arzâ ululuk'arz itdiler. Ve her kûh-ı ser-bü-

24^b

(1) A Bu kadar terbiyet ü menzilet ile

lend-i sengin tábende ruhlar ile germ olup semānuñ kulle-i
mīnāsına ta'ne taşın atdılar.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Ol güneşle kūh-sāruñ başı ırmışdır göge
Kulle-i çarha 'aceb mi zerrece baş egmese

NESR: Çünki her gül-endām u Leylā-hıram dil-i Mecnūna lāle-
vār dağ urup tağı maḳām idindi. Bu derd ile sāhil-i firḳatde
nice 'aşık-ı sūhte 'ateş-i firḳat u hurḳat ile efrūhte olup sūz
u güdāz u nāle vū niyāz ile bu şi'r-i pūr-sūz ve nazm-ı dil-
efrūz her birinūñ vird-i zebānı ve raḥbū'l-lisānı idi.

Şİ'R Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- 'Azam-i kūh itdi yine āh kim ol kebk-i hıram
Mürg-ı cān ten kafesinde nice itsün āram
- 2- Mihr-i germiyyeti zahir olalı āhumda
Ḥalka bir hayli harāret virür oldu eyyām
- 3- İhtiyār itdügi bu lāle gibi kūh-sārı
Bu hevāya doyamaz¹ ol gül-i nāzik-endām
- 4- Ol mehūñ menzili kūh-sār olalı Leylā-vār
Baña Mecnūn-şıfat deşt-i cūnūn oldu maḳām
- 5- Şūr u şeydā bu LATİFİYİ görüp vahşet ider
Vāh ki ol āhū-yı çeşm olmadı Mecnūna rām

25^a

(1) S Bir hevāya dökemez

ŞİFAT-I ESMÂR VE FÂKİHE-İ ÂB-DÂR

(x) الحمد لله على الطاف كرمه واصناف نعمه Ol halık-ı cihân ve râzık-ı ins ü candur ki¹ şofra-i edîm-i zemîni ni‘met-i bî-imtinân ile memlû kılup zümre-i insâna belki kâffe-i ins ü cāna tenbîhen فای الاثر بکما (xx) هتābı ile hıtab itdi.

NAZM Lİ-MÜ’ELLİFİHİ:

Bu binā ol şehūn‘imāretidür
 Bu yenen hān içinde ni‘metidür
 Oldı ol hāna arz bir şofra
 Tā ki her şahsa irişe behre
 Hāş u‘ām içün oldı ol nu‘amā
 Ki şūnqr şofrasına şāh u gedā

NESR: Bir cevād-ı kerîm ve razzāk-ı rahîmdür ki ni‘am u nevāsından mār u mūr nevāle-bend ve mevāyid-i pūr-fevāyid-i kere-minden vuhūş u tıyūr hursenddür.

NAZM:

ادیم زمین سفره عام دوست
 برین خوان یغماچه دشمن چه دوست
 چنان پهن خوان کرم کسترد
 (xxx) که سیرغ در قاف قسمت خورد

(x) Çeşitli nimet ve keremlerinden dolayı Allāha hamd olsun.

(1) A ins ü cāna ki

(xx) " O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini edersiniz inkâr? "
 Rahmân Sûresi, âyet: 13

(xxx) Yeryüzü O'nun umûmî bir sofrasıdır. Bu yağma sofrasından dost da düş-man da faydalanır. O, öyle geniş bir kerem sofrası yayar ki Kâf dağın-daki ankâ kuşu da kısmetini yer.

NESR: Lutf-ı belîğ ve ni'met-i bî-dirîğinden bisâṭ-ı besâ-tîn ve simâṭ-ı rû-yı zemîn hân-ı ilâhî ve ni'am-ı nâ-mütenâhî
 25^b ile dükkân-ı bakḳâl gibi māl-â-māl olup¹ her tarafda ni'met-i kerîm gibi mebzûl ve himmet-i le'im gibi pây-māl idi. Eşcâr-ı meyve-dâr-ı pür-bâr esmâr-ı bî-şomâr ile² 'ibâd-ı 'ibâdet-pîşeler rûkû' ider gibi egilmiş ve vefret-i bâr-ı bürden ve sıklet-i ḥaml-i meyve-i terden pîr-sâl ḥurde-i münḥanî gibi her nihâltûñ kaddi dâl olup iki bükülmüş. Ve her şâḥ-ı meyve-dâr-ı ḥuşe-i esmâr peren etvârı ile çarḥ-ı berinde 'ıkd-ı pervîne hem-ser ve 'arşa-i besâtîn saḥa-i ḥuld-ı berîn gibi فاكهة كثيرة فيها (x) ما يشتهون a mazhar her gâh ki 'arşa-i bûstânda meyveler bād u bârân ile rîḥte vü rîzân oldu,³ (xx) الحمد لله الذي أنزل علينا مائدة من السماء (xx) haletin gösterdi.

BEYT:

Çıkar şâḥ üzre meyve olıcak ḥam
 İder puḥte olsa ḥâk üstinde ârâm⁴

NESR: Te'sîr-i şî'râ-yı Yemenden 'akîḳ yâkût-veş reng aldı.⁵

(1) A māl-â-mâldur

(2) A bî-şomâr gibi

(x) "Orada içlerinin çekeceği çok meyve vardır."

(xx) "Hamd, bize gökten sofrayı indiren Allâh içindir."

(3) A olaydı

(4) Bu beyit sâdece S'de var.

(5) S 'akîḳ-gün gürâslar yâkût-veş

Ve leb-i dil-ber gibi la'l-fām oldu. Alma vü enār çehre-i hū-
bān-ı lāle-ruhsār gibi kızardı. Ve ayva vü līmōn u zerd-ālū¹
rū-yı 'āşık-ı mahzūn gibi şarardı. Ve sāha-i bāğda üzüm üzūme
göre kararadı.

MİSRÂ':

Üzūme göre kararur üzüm iki gözüm.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

26^a

Hadd-ı dil-ber gibi alma kızarmış
Ruh-ı 'āşık gibi ayva şararmış

NESR: Ve amrūd-ı pūr-sūd-ı şehd-ālūduñ her biri bir kūze-i
cül-āb ve her dāne-i 'ınab u 'unnāb 'ayn-ı şerbet-i nāb ve her in-
cīr-i şīrīn ve tīn-ı şekkerīn sūzış-ı tāb-ı hūrşīd ile helvā-yı
bī-dūd olup lezzet ü halāvetde fi'l-meşel her biri bir şehd-i
fāyık ve leb-i dil-ber gibi ehl-i diller ağzına lāyık olmaşdur.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Ne hōşdur bāğ içinde 'āşık u yār
Şeker güftārlular² bezl ola her bār.

NESR: Ve hinduvāne-i ahzār-ı felek-muhzır ki hey'etde tōb-ı
felek-mişāl ve kesildükde her dilimi bir hilāl olur. Şerbet-i

(1) A līmōn-ı zerd-gūn

(2) S şeker şeft-ālūlar

şehd-nâb u şekkerî cülâb ile âteş-i 'atşuñ ocaguna şu koyardı.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Derûnı tobtolu cüllâb-ı sâfî
Yiyen dil-i teşneye şâfî vü kâfî

NESR: Simât-ı şafâ-nümâsından her dil-i teşne ve kalb-i gürsine yimeden toyardı. Ve her bāğ u bûstân nuḡl u çerez ile müzeyyen dükkâna ve bisât-ı besâtîn meyve-hâne idi.¹ Ve ni-hâl-i nâr-ı şâh-ı enâr ve devḡa-i cülnâr vâdî-i eyvende (x) علق بالشجر الأخضر nüktesin ızhâr iderdi.

(1) "Ve her bāğ u bûstân meyve-hâne idi." Bu kısım sadece S nüshasında var.

(x) Yeşil ağaca bir ateş asıldı.

ŞİFAT-I FAŞL-I HAZÂN VE HÂLET-İ

HARİF-İ BERG-RİZÂN

26^b

Mebde'-i imlâ-yı hasb-i hâl-i gerdün ve menşe'-i inşâ-yı ahvâl-i dehr-i bükalemün u eşkâl-nümün oldur ki inkılâbât-ı devrân ve tahvîlât-ı ahvâl-ı hâdesât ile¹ çarh-ı mukalleb-i ahvâlün gerdiş-i bî-karârından ve dehr-i pür-eşkâlün cünbüş-i etvâr-ı nâ-hem-vârından bâğ u râguñ serv-i sidre-hırâmları ve şimşâd-ı tûbâ-kıyâmları câme-i sebz ile her biri bir hûb-ı hızz-ı libâs ve mergûb-ı çemen-ârâ-yı tarâvet-iktibâs iken teşrîf-i zer-i lâmi^c gibi tâbende-libâslar ve şofra-i fâkı^c gibi² zer-en-düdi kumaşlar giyüp bu zîb ü zînet ile 'arûs-ı mihre nârencî câme ve nârenc-i sebze-zâr-ı sipihre nîlûferîn imâme giymegi gösterdi.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Yahûdi becceler şan açdı dükkân
 Yahûd sarrâf-ı zer-ger oldı bûstân
 Yahûd bir gül-i gamîdur bâğa bu derd
 Ki ol mış beñzi nîlûfer gibi zerd

(1) "Mebde'-i imlâ-yı ahvâl-ı hâdesât ile" Bu kısım AS' da şöyledir: Maṭla'-ı dâstân-ı makâl ve merci'-i mukadde-mât-ı me'âl a'nî hikâyet-i hasb-i hâl ve vâridât-ı mâ-fi'l-bâl oldur ki...

(2) "tâbende libâsfâkı gibi" Bu kısım A'da yoktur.

Gül-i nesrîn bitürdi ya gül-istân
 Ya nîlûfer bitürdi şahn-ı bûstân
 Güzellerden görüp bir tâze minvâl
 Kimi nârenci giymiş kimisi al

27^a NESR: Veyahud her şecere-i kesîrati'l-agşân ve her devha-i
 'azîzeti'l-efnân evrâk-ı muhtelifeti'l-elvân ile n ü m ü n e-i
 (x) كانهم ليا قوت والمرجان¹ Bu zînet-i dil-firîb ile 'arşa-i bûstân
 ve ravza-i gül-istân bi-rahmet-i sermâ vü germâ mazhar-ı فيها
 (xx) شمسًا ولا زمهریرًا² olup gayret-i rebî' ve reşk-i faşl-ı bahâr ve mah-
 sûd-ı şikûfe-zâr u sū-yı sahn-ı gül-zâr olmuş idi.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Gül-istân şaruşın² maḥbûba dönmiş
 Güzel nârenci giymiş ḥûba dönmiş³

NESR: Çünkim şabbâğ-ı fîtrat ve debbâğ-ı tabî'at gerdûn-ı
 dūnuñ ḥum-ı nil-gün-ı ser-nigününde bâğ u râguñ levn-i ḥıl-
 'atin ve revnak-ı ḥuzretin reng-i nîreng ile bir renge dahı
 çekdi. Bu sebebdan çemen lakabları tebdil-i sûret ve tagyîr-i

(x) "Sanki o hanımlar (saflık ve beyazlıkta birer) yâkût ve
 mercân... Rahmân Sûresi, Âyet: 58

(1) AS hâletinin müşâhede itdirdi. BEYT:

Kimi yâkût-ı aşfar gibi zerrîn
 Kimisi la'î-i ahmer gibi rengîn

(xx) "Orada ne bir güneş (rahatsızlığı) görürler ne de soğuk...
 İnsân Sûresi, Âyet:13

(2) A şaru-veş

(3) "Bu zînet-i dil-firîb ile ḥûba dönmiş." Bu kısım
 AS'da yoktur.

kisvet idüp 'ayn-ı 'āleme kendüleri bir şüret ile dahı gös-
terdiler.¹

Li-MÜ'ELLİFİHİ:

Hum-ı şabbāg imiş bu taş-ı nigün²
Nola gösterse reng-i gün-ā-gün
Nice renge girer libās-ı cihān³
Ki komaz bir karāra anı zamān⁴

27^b NESR: Gālibā eyyām-ı harīfūñ⁵ nāyire-i nārından cümle-i eş-
cār vādī-i eyvende şecere-i nār gibi tutuşdı. Bu sebebden her
berg-i zümürrüd-veş şu'le-i āteş gibi aşfer ve ba'z-ı çehre-i
ahker ahmer oldu. Çünkü 'arūs-ı 'arşa-i gül-şen hacle-i cemende
bu kadar hilye-i hulel ile mücellā ve zerrin varaklardan mu-
tallā olup hıazāne-i hāzānda mahzūn olan zer ü yākūtī zīver-
lerin ve zerrin zer-endüdlarin der-ber kıldı. Ve her şāh-ı
garrā-yı bāg-ārā ve mānend-i nihāl-i gül-i ra'nā ile saha-ı
sebze-zār ve şahn-ı gül-zār ārāyış ü āreste olıcak bu hāl-i ber-
kemālī ve ni'met-ü māl u menālī bāguñ nesīm ü şimālī gāret-

(1) "Çünkü şabbāg-ı fıtratdahı gösterdiler." Bu kı-
sım AS'da şu şekildedir: Vaktā kim şabbāg-ı çarh-ı bükā-
lemūn bu hum-ı nil-gün-ı ser-nigūnda bāg u rāguñ tarāvet-i
hıl'atin ve revnak-ı hufretin reng-i nireng ile tagyir ü
tebdil kıldı.

(2) AS taş-ı felek

(3) AS libās-ı riyāz

(4) Bu mısra' AS'da şu şekildedir: Gāh siyāh eyler gāhī beyāz.

(5) AS Gālibā eyyām-ı harīfūñ tef ü tāba āteş-bārından ve hen-
gām-ı tāb-istān-ı temmūzuñ iltihab-ı pür-nārından cümle-i
eşcār...

ger-i hevāya ve şarşar u şabāya besān-ı rū-yı muḥıbbān ve mişāl-i mektūb-ı müştakān bir varak-ı zer-endūd u za'ferān-ālūd ile inḥā vü i'lām itdiler.

BEYT: Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Bāga yağı gelür deyu eşcār
Nāmeler eyledi perākende.

ŞİFAT-I GĀRET-İ ÇEMEN VE ḤASĀRET-İ GÜL-ŞEN
EZ-BĀD-I ĀŞİF U RŪZGĀR-I MUḤĀLİF

28^a Ol dem hezār şadmet ü saṭvet ile gāret-ger-i sipāh-ı şabā ve leşker-i şarşar-ı sermā'azm-i diyār-ı sebze-zār ve kaşd-ı gūşe-i gül-zār idüp eşcārı şoydılar. Ve ezhārı birbirine koydılar. Gü-lün yerini hār ve sünbülün cem'ıyyetin tār-mār itdiler. Seme-nün destārın ve lālenün şı'ārın nergisün tācın ve benefşenün ba-şın aldılar. Bu hāle reyḥānlar ḥayrān olup kaḥveyi götürdi-ler. Ve bakıyye-i bahār olan şikūfeler yer yer açılup üzöldiler. Ve sebzeler yerlerinde kurıyu kalup¹ bağları bozdılar.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Gitdi gül-şende gülün kal^{ma}adı reng ü būyı
Bülbülün diñse çemende nola hāy u hūyı

NESR: Bāg-bān-ı zamāne şikūfe-zār u gül-zārı iki gözinden kışkanup zahm-ı çeşm-i nergisden ve dīde-i bed-bīn-i herkesden

(1) A kuruyı kaldı

şanup şakınup üstinden yavuz yel esdürmez iken her bād-ı 'āsıf ve rüzgār-ı muhālif şarsar-ı havādīs ile bāguñ serv-i sehī-kād-lerini silküp şarsup her şāh u nihālūñ kaddin dāl ve berg ü bārın pāy-māl itdiler.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Cemāl-i bāgıyiller yile virdi
Bulutlar yüzi şuyın sele virdi.

NESR: We her dıraht-ı pīrüz-baht bunca ni'met ü nevā ile tüvāne iken bād-ı debūrdan müflis-mend-i būr olup bi-berg ü bī-nevā kaldılar. Ve hazīne-i hızānda mahzūn olan zer ü yākūtı rüzgār hāke döküp yile virmekle bāg u rāguñ 'ālī-mikdār-ı pūr-iktidārları muqarrer olup 'ūr u 'uryān oldılar. Ve şāh-ı āhū meşābesin buldılar.¹

BEYT:

رقیبان در بهار وصل او بشکفت همچون گل
چرا من در خزان هجر ب برک و نوا باشم

(x)

28^b

NESR: Vaktā kim 'asker-i şabā leşker-i sermā ile bāgı yağılar gibi yağma idüp gül-şeni gāret ve çemeni hasāret itdiler. Eşcāruñ üstinden hıl 'atın hal' ve ezhāruñ revnağ-ı vücūd-ı ašlīsın bāgdan kal' idüp sultān nev-rūzuñ virdügi hıl'at-ı pīrūzı arkala-

(1) "Ve hazīne-i hızāndaşāh-ı āhū meşābesin buldılar"
Bu kısım A nüshasının dışındaki nüshalarda yoktur.

(x) Rakibler, bahar gününde onunla birleşip gül gibi açıldılar. Ben hazān mevsiminde sessiz ve yapraksız ondan ayrı kaldım.

rından cümleten soyup aldılar.¹ Hazret-i Âdem Cennetden çıkar gibi dırahtân-ı büstân 'ūr u 'uryân kaldılar.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Oldılar berg ü bārdan 'uryân
Döndi her şah şah-ı āhūya²

NESR: Ve sarsar-ı hazān berg-i rīzāndan çemenün serv-i se-
hī-kadleri lerzān ve bu hāletden her berg bāğı terk idüp her
biri bir tarafa girizān oldılar.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Gül-sitānuñ defterini yile virdi rūzgār
Her varak ber-bād olup rū-yı hevāda seyr ider.

NESR: Lā-būd şikūfe-i terden ve bār u bürden cūdā düşmekle
her berg diyār-ı gül-şeni bir hevāya uyup terk idicek şeb-nem-
ler³ dağı dest-i çenār ile şahn-ı çemenden el yudılar. Ve
gūşe-i bāğı⁴ büm u zāga kodılar.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

ماتم کده کشت نشین باغ
فریاد کنان زهر طرف زاغ

29^a

(x)

(1) A cümle soyup hal' itdiler.

(2) Bu beyit A'nın dışındaki nüshalarda yoktur.

(3) A şimşādılar

(4) A bülbul ü kumrīve gūşe-i bāğı

(x) Kargaların feryadı ile bağ, mâtem yerine döndi.

NESR: Çünkim gūşe-i bāğ, nişīmen-i zāğ ve mesken-i kelāğ olup eyyām-ı kīne-sāz u sūfle-nevāz etfāl-ı havādis-i seng-endāz ile kumrılara ta'ne taşın atup bülbüllere ötme günün de-
gül didiler. Bülbül-i pür-enin dahi faşl-ı hazāndan hazin olup
hōş-elhān u şirīn-makāl iken sūsen-i deh-zebān gibi gelūsın-
da nutkı tutulup ebkem ü lā_l oldu.

BEYT:

هر مرغ که بود نغمه پرداز
از باد چنک گرفتش آواز
(x)

NESR: Gālibā sebze-zār-ı felek-girdārda olan ezhār-ı encüm-
şomāra husūf irüp mäh-ı semen kemālin buldı. Āf-tāb-ı güle
zevāl irdi. Bu gamdan ayuñ ebrusı pür-çin ve habābuñ gözi nem-
gīn idi. Ki sāha-i çemen mānend-i etlāl dimen-i büm u zāga
ve kerkes ü kelāga menzil ü mesken olup¹ āvāze-i insden nesne
ihsās olunmaz idi. Bāğ u rāğda āb-ı revāndan gayrı yürür ve
serv-i büstāndan gayrı тұrur kalmadı.² Bu illetden ehālī-i
29^b çemenüñ kimi 'illet-i hafakāna ve 'arīza-i yerkāna giriftār
olup bu derdden çehreleri zerd olup çemenüñ levha-i zer-nigā-
rından bu şi'r-i belāgat-şi'arı hatt-ı hūb ve hıll-ı mergūb
ile sebt ü ketb itdiler.

(x) Kuşlar, güzel güzel österken çenğin hevâsını duyunca nutukları tutuldu.

(1) A oldu

(2) S bulunmaz idi.

Şİ‘R Lİ-MÜ‘ELLİFİHİ:

- 1- Çün çemen gül-ruhlarından ayru düşdi gül-sitân¹
Bu firâka doymayup aldurdu benzin büstân
- 2- Hazret-i Âdem gibi eşcârı soydı bāğda
Bir iki yaprağa muhtâc eyledi bād-ı hazân
- 3- Za‘ferân ile boyanmış sanki hasret-nâmedür
Her hazân bergi virür mektûb-ı ‘âşıkdan nişân
- 4- Bād-ı sarşar şatvetinden ditreşürler her secer
Gül-sitânun beñzi ucdı şanma anı berg-i hazân
- 5- cāme-i jengârisinden uşanupdur var ise
Kim güzel nâranciler giydi ser-â-ser büstân
- 6- Dürlü reng ile münakkaş bāğ içinde her varak
Oldı her bir berg-i ter mîr-i ‘âşıkân²
- 7- Gül neden oldı nihân bûlbûl niçün oldı hamûş
Bu fenâ gül-zârinun remzi nedür ey bāğ-bân
- 8- Ni‘met-i dünyâ bakâsuz olduğuçün her dıraht³
Serv-âsâ çekdi elin bār-ı ta‘allukdan hemân⁴

(1) AS ey civan

(2) A mir ü aşıkân

(3) AS Ni‘met-i dünyâ LAṬİFÎ gördiler bâkî degül

(4) Bu gazel AS'da beş beyitliktir. 2. ve 5. beyitler yoktur. Ayrıca bu gazeli müte akip İskender Çelebi ile ilgili şu tavsifler yer almaktadır:

Ammâ bu nüsha-i zîbâ ve ravza-i dil-ârânun encâmı eşraf-ı kirâm ve a‘yân-ı ızâmdan kıdve-i erkân-ı devlet ve şâyeste-i sadr-ı vezâret ser-defter-i defter-dârân a‘ni hazret-i kerîmi‘ş-şân İskender Çelebi Efendi "lâ-zâle zılluhû ilâ-inkırâ-

ŞİFAT-I SERMÂ-YI ZEMİSTÂN VE RİHLET-İ

30^a

GERMÂ-YI TÂHİSTÂN

Maṭla'-ı makālât-ı eyyâm-ı şitâ ve menşe'-i mukaddimât-ı hen-
gâm-ı hevâ a'ni mebhâş-ı hâdisât-ı şedâid-i sermâ oldur ki

zî'd-devrân" nâm-ı hümâmı ile ol zamânda itmâm buldı ki bahâr-ı
hulkından rû-yı âlem sâha-i irem ve mânend-i nahl-i Meryem ser-
şebz ü hurrem oldu.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Kimdür ol verd-i semen gibi münevver çehre
Gül-i hulkından anın şemmedürür faşl-ı bahâr
Ser-i eşrâf-ı kirâm a'ni İskender Çelebi
Gül-bün-i ravza-i devlet gül-i gül-zâr-ı vakâr
Defteri berg-i gül ü çini devâtı süsen
Kalemi hüse-i ma'nâ rakamı sünbül-zâr
Gâh u bi-gâh olur lutf eli sîm-efşân
Nitekim bād-ı şabâ ile dirâhtân-ı bahâr
Lutf-ı tab'ıyla LATİFİ idicek evsâfın
Bülbül-i gül-şen önünde ötemez, olsa hezâr

NESR: Gûyâ ki her dirâht-ı şikûfe-dâr cümle-i ezhâr ile er-
bâb-ı kalem ve ashâb-ı rakam gibi huşûr-ı şerifine muhâsebe-i nev-
rûz getürmek için berg-i terden defterler tutarlar.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Çemende aşdı nergis şurra-i zer
Çiçekler düzdiler nev-rûza defter
Yazup 'arz itmegiçün vâridâtı
Müheyyâ süsenün çini devâtı

NESR: Hususan tab'-ı vakkâd-ı merdüm-şinâsı mikdâr-ı mikyâs-ı
ferâsetle mekâdir-i nâsda cevher-şinâs olmağın hüner-verân-ı ci-
hân ve fazl-güsterân-ı zamân cemî'-ı cevâhibden cenâb-ı sa'âdet-
nisâbına müteveccih olup bihâr-ı tabâyi'den temevvüc-ı efkâr ile
çıkan cevâhir-i elfâzı muraşşa'kaşideler ve musanna'cerideler
derc idüp envâ'-ı belâgat ve esnâf-ı faşâhatla ahlâk-ı kerîme ve
eltâf-ı amîmesin ta'rîf ü tavsîf iderler. Bu sebebden atabe-i âlî-
şânı ve südde-i sidre-nişânı cümle-i ümeme medâr-ı erbâb-ı hâcât
ve merkez-i ashâb-ı mühimmât olup her biri himmet ü inâyet recâsı-
na devâm-ı devlet ve genâ-yı haşmet du'âsın okurlar.

İlâhî devletin pâyende eyle
Anâ ikbâl-i bahtı bende eyle
Ser-efrâz it kamu erkândan anı
Dağı a'lâ ola kadri vü şânı
Hudâyâ bu cihân turdukca tursun
Hemîşe dîn ü devlet yâri olsun.

çümkim sultân zemistân-ı sim-efşânun har-gâh u hıyâm-ı sîmîn-
tınâbı ve bār-gâh-ı sîm-âb-ı kûn-âlî-cenâbı kulel ü cibâluñ şe-
vâhik ü mefârıkında kuruldı. Bu sebebden 'ayş-ı neşât u âsâyiş-i
inbisat kâfile-i zevk ü tarab ve rāhile-i şevk ü şagab birle
hem-kaţâr u mehâr olup sū-yı şahrâdan ayrıldı.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Göçmege şahn-ı çemenden kâr-bân-ı 'ayş u zevk
Baglamış gökde yine ebr-i şütür hey'et-i kaţar
Kükremişdür kef saçar her ebr mânend-i heyûn
Sâr-bân olmuş aña rû-yı hevâda rûzgâr

30^b NESR: Vaktâ kim çehre-i rûzgâr-ı kîne-güzâr lehce-i ağıyâr-ı
merdüm-âzâr ve rû-yı rakîb-i bed-girdâr gibi ber-vech-i 'abûs
ve sûret-i menhûs u ma'kûs gösterdi kim şiddet-i bürûdetinden
tûdirseñ yire düşmezdi. Ve tu dimege şeker leblerün ağzı yakış-
mazdı. Ol ecilden herkes pervâne-vâr u âteş-perest gibi meyl-i
nîrân ve her kişi gül öksüzi gibi âteş kenârında hayrân oldu.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Yandı par par yine âteş ruh-ı cânâne gibi
Her kişi âteşe meyl eyledi pervâne gibi

NESR: Ve mir'ât-ı hevâ jengâr-ı zulâmdan rû-yı siyeh-kârân
gibi tîre ve semâ-yı âyîne-sîmâ¹ âsâr-ı gamâmdan baht-ı

(1) A semâ-yı âyîne

dil-fikārān gibi hīre olup āf-tāb-ı ālem-tāb sū-yı semāda
nā-bedīd ü nā-yāb olup aylarla görünmez oldu. Ve ol çerāg-ı
cihān-efrūz çehreler ile¹ istenūp bulunmaz oldu.

LI-MÜ ELLİFİHİ:

Çü düşdi araya zulmet hicābı
Çaralar ile ararlar āf-tābı²
Yogıdı āf-tābuñ fer ü tābı
Düşeydi araya zulmet hicābı

NESR: Ve haddād-ı bād-ı bārid-i nihād sīm-ābe-i ābı mānend-i
pōlād idüp cūy-bār-ı tīz-reftārī āhenīn-i zencīre ve bend-i
sīmīn girih-gīre çeküp pā-yı serve varmağa mecāl-i reftār ve
sürūni sürūni bāğa girmege kudret-i güzār komadı. Ve bi'l-cüm-
le hıyāz-ı riyāzda olan āblar bu gūşşadan bī-tāb olup yürek-
leri buza dönüp muhkem-i saht oldılar.

BEYT LI-MÜ'ELLİFİHİ:

31^a Çün bürüdet-şüretin gösterdi halka rūzgār
Göricek anı be-gāyet saht oldu cūy-bār

NESR: Ve'l-hāsıl sevret-i sermā vü selc ile servūñ endāmı felt
olup çenāruñ eli düşdi. Ve bürüdet-i hevādan sanavber ü 'ar-

(1) AS çehreler aranup

(2) Bu beyit A dışındaki nüshalarda yoktur.

'arun' ayagi uyuşdı. Ve her menzıl ü fersah zücâce-i yahdan 'âyine-i âb-gîne gibi şâf u sâde ve ruḥâm-ı âyîne-fâm gibi pāk u gūşâde idi.

NAẒM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Olup¹ sular yūzi āyîne-i pāk
 Göründi tōb-ı mīnā-fām-ı eflāk
 Olup anda cihān naḳşı hüveydā
 Şikeste-hatır olmuşdı merāyā
 Yazılmış çehresinde (x) زمره
 Cebīninde (xx) عبوسه قم طریقه
 Zemīn örs olmuş anda āb-ı pōlād
 Şovuk āhen dögerdi bād-ı haddād²

NESR: Ve pīr -berf riyāzet-i āyīn-i çille-i zemīnde halvet-güzīn ve mīhrāb-ı arzīnde seccāde-nişīn olup āsār-ı riyāzet-i erba'in ile akar suları ve yūrūr degirmenleri turgurdu.³

31^b Hulāsa-i kelām ve netīce-i merām oldur ki şiddet-i şitā ve hiddet-i sermādan hīme vü hīzem bir mertebede kıymet ü bahā

(1) AS olur

(x) "Orada ne bir güneş (rahatsızlığı) görürler ne de soğuk!" me ālindeki ayetten iktibas edilmiş bir kelime. Bkz. İnsan Suresi, Âyet: 13

(xx) "Çünkü biz Rabbimizden korkarız; bed-çehreli, çatık suratlı bir günün azabından" meālindeki âyetten yapılmış bir iktibas. Bkz. İnsan Suresi, Âyet: 10

(2) Son iki beyit A dışındaki nüshalarda yoktur.

(3) A Ve şahn-ı eser-i āsār-ı riyāzet-i erba'in kerāmet-i zemīn ile

buldı ki oduncunun bıyığın balta kesmez oldu. Ve şayyâdlarşıkârın degme birin terkiye aşmaz oldu.

BEYT:

Ben ol şaydam ki fitrâkinde yarun bağı hün olmaş
Ser-i sîm-semenden öpmek için ser-nigün olmaş¹

NESR: Ve şol meh-veş-i tâbende-manzar² kim cemâl-ı cihân-ef-rûzı, âf-tâb-ı âlem-tâb gibi harâret ü tâb ile halkı yakardı. Beden-i sîmîni misâl-i sîm-âb ve mânend-i âyn-ı âf-tâb dîrerdî. Ve ruhsâr-ı gül-fâm-ı gül-şen-nişânı te'sîr-i zemherîr ile benefşe-vâr gögerdî.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Güzeller dîtreüyüp çün serv-i gül-şen
Gögerdî lâle-şadler hem-çû süsen
Olup her serv-i şadler zinde çün bîd
Nitekim âb içinde tâb-ı hürşîd.

NESR: Çünkim berfün bâridliğinden ve şabânun serdliğinden herkes künına göre kürkin giymege ve her kişi kilimine gö-

(1) Bu beyit A dışındaki nüshalarda yoktur.

(2) AS tâbende-manzarlar

(3) S beden-i sîmînini

re kösülmeğe başladı. Kürki olanlar huzūr u ālem idüp kürk-
ciler toyunca kîdem itdiler.

MİSRÂ^c:

Pōst-pūş oldu ışıklar gibi ālem halkı

32^a NESR: Ve bi'l-cümle anlaruñ ki libāsa kudreti ve siyāba tākā-
ti var idi, eski ve yeñi buldukların giydiler. Ve dime toka so-
ganı gibi kat kat libāsa girdiler. Ammā anlar ki bi-kes ü bi-kār
ve fakīr ü bī-iktidārdur mānend-i nihāl-i bī-bār ve mişāl-i bergi
bi-mikdār şavlet-i berd ne sūret-i serd gösterdi ise ditremeğe
turdılar. Şiddet-i şitā ile sūret-i sermā cānına¹ eser itdükce
çeng-i hamīde-kad gibi sovuğdan iki büküldükce bedeninde her bir
kılı bir dil olup bezm-i 'anāda bī-naql u bāde evvel-i re-
vāhdan āhır-i şabāha dek çeng çalardı.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Anuñ kim ocagında āteşi yok
Gice yanında ya pehlū kişi yok
O bilür ol çeker kış zahmetini
Şitānuñ şiddeti vü mihnetini
Cihān muştāk iken bāg-ı na'īme
Şovuktan reşk ider ehl-i cahīme
Anuñ kim olmaya tüter² ocagı
Odun diyin ocaga yanacağı.

(1) S tenine

(2) A/S tütmez

Kimün hîme bahāya güci yitmez
 Urursañ odasını oda tütmez
 Anuñ kim¹ olmaya bir eski kürki
 Isuz kalmak mukarrer oldu börki

32^b NESR: Ammā şehriñ gazāl-ı perî-rûları ve ahû-yı misk-bûları
 garrâ-nâfeler ve ra'na-müyînler giyüp her güşede cilve idicek
 reşkden gazāl-ı Çinüñ yüregi kan toldı. Belki hasedinden göbe-
 gi burdı.

KIT 'A Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Yâr-ı hoş-bū giricek nâfe gibi kürkine
 Hasedinden göbegi burdı gazāl-ı Çinüñ
 Bu hevâda tüyüni nâfe degişmezse eger
 Misk-bûlar devirür kürkini ol miskinüñ

ŞİFAT-I ÂTEŞ

Ve her âteş-dân-ı gül-şen-nişân sine-i 'âşık gibi sūzân u
 firūzan olup yandı. Nicelerüñ gam bucagında ve miñnet oca-
 gında dūd-ı âh u duhân-ı siyâh ile yüzi gözi ise boyanmış is-
 lik serçesi gibi² ise boyandı. Şol külhan-ı miñnet-penâhuñ
 gedâ-yı köhne-külâh u rû-siyâhı gibi halkuñ sığâr u kibârı ke-
 nâr-ı nârı birbirinden kızındılar. Belki oda köze düşmekle

(1) AS Vây aña ki

(2) S uskumrı balığı gibi

33^a kazancılar gibi vāfir yüz karasın kazandılar. Ve bi'l-cümle¹ me-
zākı ve cibilletinde zevki olanlar² (x) النار فاكهة الشتاء
diyüp alma vü enāra³ virecegin ālet-i nāra virüp şol āb-ı āteş-
reng a'ni şarāb-ı gül-reng gibi āteşün her vechile şevk ü zev-
kin itdiler.⁴ Ve her āteş-dān-ı pür-āzer hezār aḥker-i lāle-pey-
ker ile bir gül-istān-ı dil-istāndan hoş-ter ve dūd-ı kebūdı sün-
bül-zār-ı büstāndan beh-ter belki her ruḥān-ı mevzūn-hey'et na-
zar-ı erbāb-ı nazarda⁵ kāmet-i serv-i 'arār idi. Anlar ki gam o-
cagının yetīm-i dil-sūzı ve ḥāne-i mihnetde gül öksüzü idi. Āteş
āna āb-ı zendegānı vü semender gibi āzer anuñ mekānı vü āşı-
yānı idi.

BEYT:

طفلان صغیر چون سمندر
وابسته حیات شان بازار

(xx)

NESR: Hattā mürğ-ābi ābdan ibā idüp gül-şen-i ateş-tābı aşı-
yān itdi. Ve ateş-i kebābı döne döne mekān itdi.⁶ Ve her ateş-
dān-ı la'l-efşān şarrāf-ı bedehşān-ı ālī-şān gibi aḥker-i nī-

(1) A Ve fi'l-cümle

(2) A mezāk-ı zevki olanlar

(x) "Āteş kışın meyvesidir."

(3) AS armuda

(4) Burada A nüshasında "SIFAT-I ATEŞ" şeklinde bir başlık var-
dır. Bir önceki sayfada aynı başlık zikredildiği için tek-
rara lüzum görmedik.

(5) S erbāb-ı nazarda

(xx) Küçük çocukların hayatı semender kuşu gibi ateşe bağlıdır.

(6) "Ve her āteş-dān-ı pür-āzer döne döne mekān itdi!"
Bu kısım AS nüshasında yoktur.

rāndan la'l-i raḥṣān ile germ olup meh-rūlara kızgun müşteri geçdügin göricek erbāb-ı şitā her taraftan āteşe muhkem yarmalar urdılar.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Yine ḥōṣ-germ olup bāzār-ı āteṣ
Dem-ā-dem 'arz iderdi la'l-i dil-keṣ
Bahūr itdi¹ meger bir ūd-ı ḥōṣ-bū
Ki ııandı aña her ḥūb-ı peri-rū

ŞİFAT-I BERF-İ ŞİGREF

33^b Vaktā kim beyza-i dünyā bir sīb-i garrā ve mānend-i ayvā-yı ra'nā penbe-i berfde pinhān u nā-peydā oldu. Gūyā ki ḥallāc-ı felek ve penbe-zen-i çarḥ-ı nīl-reng, gamām-ı penbe-fāmı kavsi kuzah ile bisāt-ı zemīne ve atlas-ı ferṣ-i zümürürüdüne bast iderdi. Veyahud her gamām-ı āli-makām bir hāce-i huceste-fercām gibi cirāb-ı şehābdan kāfūr niṣār iderdi. Veyahud ebr-i āsmān dest-i kerīmān ve ṣāh-ı 'atā-baḥṣ-ı ālī-ṣān gibi etrāf u eknāfa sīm-efṣān idi. Veyahud āsiyāb-ı gerdūn ve tolāb-ı bī-āb-ı çarḥ-ı nīl-gūn ḥāne-i dehr-i dūnı āsiyāb-āsā tobtolı un ve sofrā-i zemīnı garka-i ni'met-i hān eyledi.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Dūn ū gün dönmededür gerçi bu tollāb-ı nigūn
Āsiyāb-ı felegūn halka budur virdügi un

(1) AS bahur idi

NESR: Ve nahl-istân-ı çemenüñ her nahl-ı nevresi ve her ni-hâl-i tâze-resi bir pîr-i fânî ve şeyh-i nûrânî şeklin bağladı.

MISRÂ' :

Agaclar devha-i kâfûra döndi.

NESR: Ve sefidâc-ı berfden kerkes ü kelâg ve zegan u zâg bâz-ı sefidê dönüp birbirinden fark olunmazdı. Ve kebk¹ü güncişke dâm-ı sayyâddan gayrı yirde dâne bulunmazdı.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Tama' ehli gibi her mürğ-ı zîrek
Tutuldu dâne için dâma düşdi.

34^a NESR: Zübde-i encâm-ı kelâm ve netîce-i ihtimâm-ı peyâm oldur ki her vâdî-i jerf ü şigref sîm-berf ile gencîne-i sîm ve hazî-ne-i 'azîm gibi mâl-â-mâl olup kûh-ı vâdînüñ ve şahrâ-yı bevâ-dînüñ memerr ü ma'berinde kesret-i berfden bir şey'e kudret-güzâr u tâkat-reftâr muhâl ü düşvâr idi. Ammâ şikâruñ vaqtı ve sayyaduñ fırsatı idi. Bu sebebden gâzî begler tâzî segler uydurup peri-per ü hümâ-peyker bâzlar götürüp sevâhil ü nevâhî-nüñ çâbûk ü tîr-endâzı ve çâlâk-ı naḥḥîr-bâzı ile 'azm-i şikâr ve teveccüh-i kûh-sâr itdiler.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- Yine 'azm itdiler begler şikâra
Yine âvâze düşdi kûh-sâra

(1) AS kebk-i dūrri

- 2- Ele alup yine şâhîn ü bâzı
 Aña gösterdiler dürrâc u kâzı
- 3- Şikârı yirde tâzîlar kaçurmaz
 Hevâda bâz u şâhîn kuş uçurmaz
- 4- Ne bâz olmuşdı mânend-i harâmî
 Ki siñdirmezdi kebk-i hoş-hırâmı
- 5- El üstinde tutılssa tañ mîdur bâz
 Şikârın almada olmuşdı şeh-bâz
- 6- Yine pür-çin idüp zülf-i kemendi
 Geçürlerdi gazâl u şîre bendi
- 7- İderdi tağlar derd ile nâle
 Meger rahm itdiler misk-în gazâle ¹

(1) AS'de bu şiirin 3. beyti yoktur. Ve 5. beyti de diğer nüshalardan farklıdır:

Seg-i tâzîlerün pâyı muhannâ
 Yakınmış hûn-naḥçîr ile hınâ

ŞİFAT-I ŞİKÂR-I HÂZRET-İ HUDÂVENDÎGÂR

HUSÛSÂ

34^b Şehr-yâr-ı şîr-nigâr u küh-vakâr ki kemend-i devletinûñ gazâl-ı ikbâl giriftârı ve şâh-bâz-ı himmetinûñ kebk-i nûsrat-minkâr fursatında şikârıdur.¹

KIT'Â Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Atsa çarha kemend-i rif'atini
Düşire şîr-i çarhı hâke hemân
Şa'sa'a şanma kim kemendi şehûñ
Geçdi bendi gazâl-ı mihre revân

NESR: Ve her küh-ı pür-şükûhuñ ki üstine zıllu'l-lâh-ı hür-şîd-külâh sâye şalardı. Ol cebel-i semâ-sîmanuñ başına gün toğup kulel ü cibâl içre seri semâya irüp tubâ göge ağardı.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Baş götürüp ger büyüklense 'aceb mi taglar
Sâye şaldı üstine çünki şeh-i 'âlî-cenâb

(1) Bu paragraf A nüshasında biraz farklıdır: Husûsâ şehr-yâr-ı şîr-şikâr küh-vakâr ki kemend-i devletinûñ gazâl-ı ikbâl giriftâr ve şâh-bâz-ı himmetinûñ kebk-i nûsrat-minkâr fursatında şikârıdur.

NESR: Her tîr ki kemân-ı şeh-i kişver-gîrden kalb-i naḥçîre
ire, sehm-i sa'âdet ü zaḥm-ı tîğın merhem-i inâyet bilürdi.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Râst ider tîrine sehm-i sa'adettür diyen
Hüb söyler tîğına mir'ât-ı devletdür diyen

35^a NESR: Ve her dem ki hüdâvendigâr-ı hümâ-şikâr u 'ankâ-ıktidâr
'azm-i şikâr u teveccüh-i küh-sâr itse her perî-i hōş-reftâr it-
lerine şikâr olmağıçün sûret-i âhüya temessül idüp âşkâr olur ve
etrâfında eşrâfdan Osmân Begleri ve bölük ağaları her biri şayd-
gâhuñ çâlâk-ı çâbü-k-bâzı ve kemîn-sâz u kemend-endâzı her biri-
nün altında esb-i tâzî ve bâzûsında mürğ-i bâzî şol bâz-ı tîz-
nâz-ı 'ankâ-pervâz ki bîm-i çenkâlınden ve ḥavf-ı minkârından si-
mürğ-ı kulle-i kâf-ı cebel kâf-ı 'ankâ-metâfda siñecek şikâf u
kâf bulamazdı. Ve nesr-i tâyir-firâz âşiyân-ı âsmândan 'ukâb-ı
çarhuñ beyzâ-mişâl zîr-i bâline girüp kurtulamazdı.¹ Bu hevl
ü hişâsdan külel ü cibâlün peleng ü bebrî ve hizebrü hizberî
dilîrân-ı pür-ḥurûş gibi zırh-pûş u cevşen münakkaş ber-düş
idüp pençe-i pür-işkencesin gavr-ı zemînde sevre ırgürüp ser-i
küh-sârı hişâr idindiler. Ve bi'l-cümle her kemend-endâz u ke-
mîn-sâzuñ tanîn-i tabl-bâzından cüyüş-ı vuhûş bilekleyüp ve
bâz-ı bülend-pervâzuñ âvâze-i ceresinden kebk ü tezervün ku-
lağı çânlayup sūrâḥ-ı gârda ve bün-i ḥârda belki sükbe-i ke-
mîn-i zemînde siñecek yîr bulamadılar.

(1) Şehr-yâr-ı şîr-nigâr zîr-i bâline girüp kurtula-
mazdı. Bu kısım AS'da yoktur.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Kılurdu yirde t̄az̄ılar tek ü t̄az̄ı
 Kanad büküp şik̄ara b̄az u şah-b̄az
 Şik̄arı yirde t̄az̄ılar kaçurmaz
 Hevāda b̄az u şah̄ın kuş uçurmaz.¹

35^b NESR: Ve kulel ü vād̄inūñ ş̄ir-i dil̄iri gēcen sibā'-ı ş̄ucā'-ı şayyād-ı şayd-me'ābuñ kilāb-ı şik̄ar-ıyābı delükden delüğe koyup postın çıkardılar. Ammā 'arīf ve düşüp görünmeyenleri postı kurtardılar.² Ve küh-istān u vadī-sitānūñ nişib-i bī-girānı ve firāz-ı bī-pāyānına bād-ı vezān u mā-yı serī'-i'l-cereyān gibi lahza-i ānda güzerān iden şik̄ar-ı berk-girdārı şayd-gāhuñ seg-i sebük-pā-yı zemīn-peymāsından halāş u menāş bulamayup boğazı ele virdiler. Ve'l-hāşıl perendeler bāzlarla bāzīde ve cerendeler t̄az̄ılarla yazıda yoluşı yırtışı nice deşti geşt idüp ş̄ir-i şik̄arı gibi selāsıl ile mukayyed ş̄ir-i şavlet ve bebr-i hey'et segler kulle-i küh-ı felek-şükühda³ peleng-i t̄iz-ceng ile ceng iderdi. Ve pişe-zār-ı sipihri gazāl-ı mihr tokuz tolandırup ş̄ir-i çarḥ ile pençe urmağa āheng iderdi. Bu h̄ovfdan ş̄ir-i gerdūn felekūñ küh-ı bī-sūtūn-ı sebze-gūnında karār idemeyüp ş̄ur-ı zemīn gibi tahte's-serāya karār itmek dilerdi.⁴

(1) Bu son beyit sadece AS'da var.

(2) "Ammā 'arīf ve düşüppostı kurtardılar." Bu kısım A dışındaki nüshalarda yok.

(3) "ş̄ir-i şik̄arı gibi küh-ı felek-şükühda" Bu kısım AS'da yok.

(4) "Ve pişe-zār-ıkarār itmek dilerdi!" Bu kısım AS'da yok.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Sege şayd olmuş āhūlar perī-vār
Şikār itmiş nigārı sanki ağyar

Bu gāmdan cümle hırsuñ hırşı azmış
Hanāzır yirini kendüsi kazmış

36^a

Kilāb ağzında āhūlar ciger-hūn
Meger kim itlere virmişdi gerdūn

NESR: Ve şol gūrg-i bed-hāh ve çağal u rūbāh kim düzd-āne-i
bī-rāh olmağla akçe¹ pul virmeyüp fuzūli halkuñ mākiyān u
hayvānın yersüz deyü gūrgüñ kürkin dürdiler. Ve şağalı itlere
virdiler. Ve yavuz bebrūñ boğazın dirüp gönin güne serdiler.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Tüyünce sığınırken şīr-i eyyām
Güne serdi gönin āhır ser-encām

NESR: Ve kūh-istān u vādī-sitānuñ hargūş u şağalı ve ru-
bāh-ı hīle-sigālī ki kulel-i kāf-eşkālūñ karı kurudı ve her
kūh-enbūh-ı felek-şükūh anuñ yiri yurdu olmağın² seg-i
sayyāda oş oş ile hāb-ı hargūş virüp muhkem yıldırıdılar.
Ve sayyād-ı şayd dōstdan postı kurtarup postınuñ kıymet ü

(1) A düzd-āne-i bī-rāhligla kavm-i Kur' ānuñ akçe...

(2) AS ki anuñ yiri yurdu dur

bahâsın mû-be-mû bildirdiler.¹ Ve şol ıztırârı firâr idüp me'yûs-ı halâs olan gürûh-ı sibâ' birbirine vedâ' itdükde kürkci dükkânında buluşmasına va'de itdiler.

BEYT Lİ-MÜ' ELLİFİHİ:

Peleng ü bebr ile şîr-i jiyânlar
Dirilmiş kürkci dükkânında anlar.

- 36^b NEŞR: Vaktâ kim âf-tâb-ı 'âlem-tâb nikâb-ı şehâbdan keşf-i dîdâr ve 'arz-ı cemâl u ruhsâr iderdi. Tef ü tâbindan tenevvür-i semâ germiyyet ve cevîf-i hevâ lînet buldı. Herkes yerlü yerine ısındı halâyık-ı 'âlem yaza irdüm sandı. Ammâ ki berf-i bâ-rîd nihâd-ı hulk ile itdügi bürûdetün şerminden eriyüp yir-lere gecdi. Ve tarâyık-ı halâyıkda kesret-i âb u gilden bir şeye takat-ı meşy mü'esser ü mukadder degüldi. Ve berf ü bārāndan² âb u gil-tîre kaşrân u kıra dönüp libâs-ı nâsı mülevves itmişdi. Ve hûbân-ı sehî-kaddân serv-i bûstân gibi dāmânın zâ-nûsına iletmişdi. Her gâh ki hûşîd-enver yâr-ı tâbende-manşar gibi 'arz-ı dîdâr iderdi. Her siyah-kâr-ı tîre-rûzgâruñ günü to-gardı. Bu sebebden her rind-i nevâ-sâz ve 'uşşâk-ı nağme-perdâz bu şî'r-i şevk-engîzi hasb-i hâle münâsib bulup terennüm ü tekellüm eylerdi.

(1) "Ve sayyâd-ı sayd dōstdan mû-be-mû bildirdiler!"

Bu kısım AS'da yoktur.

(2) "Ve berf ü bārāndan" Bu ifadeler AS/S' atlanmıştır.

Şİ‘R Lİ-MÜ‘ELLİFİHİ:

37^a

Hâz ider cān u gönül mihr-i ruh-ı ahbābdan
 Nitekim bî-çâreler hürşîd-i ‘âlem-tâbdan
 Ger zamânına göre giymek dilerseñ kürküñi
 Bir kadeh mey yegdürür semmür ile sincâbdan
 Didüm ey meh gel ısın bu sîne-i pür-âteşe
 Didi gelmez üşümek hürşîd-i ‘âlem-tâbdan¹
 Bir gül-i hamrâya beñzer âteşüñ her aḫkeri
 Ateşîndür gerçi kim kalmaz gül-i sîr-âbdan
 Pây-māl itmek dilerseñ ey LATİFÎ guşşayı
 Baş kaldırma sürâhî-veş şarâb-ı nâbdan (x)

NESR: Terkîb-i ‘anâşır-ı erba‘a ki binâ-yı bünye-i aşldur.
 Hakîkatde nümüne-i çâr-faşldur. Sığâr-ı sinden sene-i ısrîne dek
 ömrüñ bahâr-ı behceti ve gülîstân-ı cemâl-ı insânüñ kemâl-ı letâ-
 fetidür. Ve ısrînden erba‘îne dek zamân-ı tâb-istân gibi hara-
 ret-i ‘azîz ile tamâm mizâcuñ germiyyeti envâ‘ıtemettu‘ât-ı lez-
 zât ile safâ vü selvetidür. Ve erba‘înden sittîne varınca ted-

(1) AS Didi gelmez üşümeklik mihr-i ‘âlem-tâbdan

(x) AS'de "Faşl-ı hazân" burada bitiyor ve "Hâtime-i risâ-
le başlıyor.

ric ile hazānı ve berf-i pīri kışt-zārından vakt-i hasad-
nişānıdır.

مزرع سبز فلك دیدم و داس مه نو

BEYT:

(x) یادم از کشتی خویش آمد و شکام درو

37^b NESR: Ve sittinden şemānıne varınca ömrün şitāsı ve zemheri-
nün gün göstermez şitāsıdır ki kuvvadan kuvvet gider. Ve zayf-ı
za'f-ı pīri mihmān-hāne-i tende konup her laḥza zaḥmet ider. Bun-
dan mā-adāsı (x) لیس الشیب من العمر efhūmunca 'idād-ı zamān-ı ömr-
den ma'dūd u maḥsüb degıldür.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Pir iken olmadı kimesne yigit
Yüri gür u kefen tedārükin it
Çün kuvāden kıvām ide firār
O zamānı ömürden itme şomār
Şol kişi kim sefid-ser oldu
Mevtden evvel aña haber oldu
Deheni dürc-i bî-güher kaldı
Lîk kalbinde hırş-ı zer kaldı.

NESR: Gel imdi rebî' -i ömrün nüzhet ü letāfetine mesrūr
olma ki zamān gül gibi kalilü'l-mehldür. Ve ömr-i şayf-ı ni-

(x) Feleğin yeşil mezraını ve hilâl gibi olan orağı gördüm de hatırıma
kendî ekinim ve hasad zamanı geldi.

(xx) "İhtiyarlık ömürden sayılmaz."

şân-güzerânũ bāzār-ı germ-ā-germine kerm olma ki zamān sehl-
dür ve zamān-ı harīfde iddiḥār ideğör ki zamān-ı şitāyi berk ü
nevādur.

BEYT:

در کودکی عمل کن مگو که من جوانم
فردا که پیر باشی کوی که ناتوانم
(x)

Ve'l-ḥāsıl leyl ü nehār ve şita vü bahār didükleri hakikatde
merākib-i ömr-i bi-karārdur. Yıllar menziller ve aylar fersah-
lar ve haftalar hatveler ve günler kademeler ser-menzil-i meşhed
ve maḫşad-ı merḫaddur. Bu ḫuşûşda bu muḫammes-i mukaddes ve mev-
za-i akdes ne ḫōş pend-i bî-gezenddür.

MUHAMMES Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

38^a

Sanma bahār-ı faşl-ı zemistān gelür geçer
Ömrüñ zamān u sâ'ati her ân gelür geçer
Ten hücreşine cān gibi miḫmān gelür geçer
Gam günlerine olma perişān gelür geçer
Sen göz yumup açınca bu devrān gelür geçer

Cellād-ı çarḫ kimseye virmez çü mühleti
Devr-i zamānenüñ katıdur seyr ü sür'atı
Vakt-ı hayâtı ḫōş gör fevt itme fursatı
Sa'y eyle cān gözini uyar ḫo bu gafleti
Sen göz yumup açınca bu devrān gelür geçer

(x) Gençlikte amel et, daha gencim deme. Yarın ihtiyarlar ve
muktedir degilim dersin.

Sehhāradur cihāna esīr itme cān u dil
 Mekkāra vü 'acūzedür andan üzül, kesil
 Bu kār-gāha ne işe geldünse anı bil
 Devrān gözünü yummadan açmağa sa'y kıl
 Sen göz yumup açınca bu devrān gelür geçer

Kibr ü gurūr ile ҡo bu nāz u te'ellüfi¹
 Meclisde germ olup ҡo bu lāf u taşallufı
 Nerm eyle tab'ıñı ҡoma elden telatıtuflı
 Eyyāmı gör ki geçmededür yok tevekkuflı
 Sen göz yumup açınca bu devrān gelür geçer

Arduñcadur şu sāye gibi dāyımā ecel
 Gerçi önünce varmadadur dünyevī emel
 Davran LATİFİ henüz virmeden hālel
 Terk itmeden cihān seni terk it sen anı gel
 Sen göz yumup açınca bu devrān gelür geçer

(1) S te'ezzüfi

HÂTİME-İ RİSÂLE

19^a Ümmiddür ki bu ravza-i ma'ârifün ve hadika-i letâyifün te-
ferrüc ü temâşâsın idüp ezhâr-ı hüsn-i 'ibârâtından kesb-i sü-
rûr-ı mevfûr ve gül-zâr-ı lütf-ı isti'ârâtından gül-çîn olup
tahsîl-i hubûr-ı nâ-maḥşûr kılan ḥullân-ı 'irfân ve ihvân-ı
keşf ü beyân şân-ı letâfet-nişânları muktezâsınca 'atıyye-i
du 'âdan merâsim-i lütf u iḥsânı bu hakîru's-şân hakkında meb-
zûl buyurular ki bu bâğ-ı beyânun bâğ-bânı ve gül-istân-ı dil-
istânun mürebbî-i gül ü reyhânıdur. Bu ezhâr-ı şikûfe-zâruñ
terbiyet ü tenmiyetinde nice demler benefşe-i ser-efkende-veş
ser-piçide idüp lâle-i sîr-âb-sıfat cigerüm gark-ı hûn-ı elem
ve sünbül-i pür-tâb-vâr kâmetüm ham olmışdur.

BEYT: Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Nice demler bâğda kan yutmayınca bâğ-bân¹
Bir gül-i rengine ırmez bâğ-ı 'âlemde eli

NESR: Ve bu hadika-i 'ulyâyı ihyâ idüp derûn-ı gül-şen-nişâ-
nın envâ-i şikûfe-i me'âni vü me'ârif ile müzeyyen ve elvân-ı gül
ü karanfil-i mezâyâ vü letâyif ile mülevven kılup muşaffâ vü
mücesssa' fıkralardan tâze nihâller naşb idüp ta'ablar çekdüm.

(1) A gonce-veş

19^b Eş'ār-ı garrā ve ebyāt-ı zībādan mevzūn servler dıkdūm. Ve selāset-i elfāzdan revān-bahş āb-ı revānlar revān itdūm. Bu ümmide ki her'ārif-i nas-ı ma'ārif-şināsuñ teferrūc-gāh-ı enzārı vākı' olduğda kerem-i zātından ve mekārım-i şıfātından bu husūşda haq-güzār olup bu kem-ter-i nahīfi ve 'abd-i za'ifi ya'ni ki 'ABDU'L-LATİFİ du'ā-yı hayr ile yād idüp cān-ı gam-gīnin şād idesüz...

KIT A Lİ-MÜ ELLİFİHİ:

Her ki elden gele āyīn-i mürüvvetde anı
Kimseden hiç dirīğ eylemez erbāb-ı kerem
Çün elden gelür ey dōst du'ādur maqşūd
Bu fakīre anı ihsān idicek neñ ola kem
Kerem ehliyle kemāl ehline gelmez noksān
Luţf ide her ki kemāl ile keremden ura dem. (x)

Temmet bi-'avni'l-

lāhi te'ālā

şehr-i zıl-

hicce fi-

yevm-i

semā-

ni-

ye

SENE 983/1575

(x) "Hâtime-i risâle AS dışındaki nüshalarda "Fasl-ı bahâr"ın sonunda yer almaktadır.

BAHÂRIYYÂT-I LATİFİ CELEBİ

Varak-nigâr-ı sahîfe-i ezhâra ve nakş-bend-i bûkalemün-ı bahâra ber-mûcib-i
 "فا نظر الى آثار الله" (x) ve fehvâ-yı "رحمة الله نسيم فيض عميم ومحيط عظام رميم" den 'arşâ-i garâ-
 met âfet-i deyden mürde ve sâhâ-i sahrâ şiddet-i şitâdan füsürde iken "كيف يحيى
 الأرض بعد موتها" (xxx) muktezâsınca hâkini ihyâ ve evrâkını inşâ kıldı.

Beyt:

Münkir-i haşre çemen yetmez mi burhân-ı 'azîm
 Kim nebât-emvâtın ihyâ kıldı ol hayy-ı kadîm

(x) "Şimdi bak, Allah'ın rahmet eserlerine: Yer yüzünü ölümünden sonra (kuruduktan sonra) nasıl diriltiyor (yeşertiyor). Şüphe yok ki yer yüzünü kuruduktan sonra diriltten, elbette ölüleri (kabirlerinden) diriltir. O her şeye kâdirdir" meâlindeki âyetin ilk kısmı. (bkz. Rûm sûresi, âyet: 50)

(xx) Allâh'ın rahmeti bir feyz rûzgârıdır ve çürümüş kemiği diriltir" meâlinde bir söz...

(xxx) Yer yüzünü ölümünden (kuruduktan) sonra nasıl diriltiyor (yeşertiyor) meâlinde, Rûm sûresi, âyet: 50'den alınmış bir parça...

Çünkü bi-emr-i Hudā ber-mücib-i ^{حالة الشتاء} (xxxx) pîr-berfün müddeti yetdi ve berd-i 'acûz dünyādan rihlet itdi. Ve bi'l-cümle kışın defteri dürrüldi. Bi-hüküm-i şahî ve menşur-ı İlāhî ile memālik-i cihān nev-rüz-ı pîrüz-ı mübārek-rūza virildi.

Rubāî:

Oldı çün nev-rüz-ı sultānî çemende şehr-yār
Al sancak açdı lāle hem-çü şah-ı kām-kār
Ceyş-i ezhar ile tıldı bağ u rāğ-ı küh-sār
Ak çiçekle haymeler kurdı dirāhtān-ı bahār

Nesr:

Vaktā ki sultān-ı bahār ve hākān-ı mürğ-zār diyār-ı çemene vāli vü şehr-yār ve şah-ı zül-ı-iftihār oldı. Bu sebebden mübārizān-ı çemen ve micāhidān-ı gül-şen a'nî 'asākır-i ezhar ve nize-dārān-ı eşcār 'alem-i servün yeşil sancaklarını ve lālenün kıvıllı bayraklarını 'arşa-i sebze-zāra ve kıla'-ı küh-sāra dıkdiler. Şah-sār-ı gülün kollarında rengin siper ve nergislerün başlarında miğfer-i zer ve benefşelerün omuzlarında gürz-i kebūd ve nihāl-i goncenün elinde nize-i hün-ālūd ve süsenün yanında tığ-ı zümür-rūd-fāmı ve belinde hânçer-i zeberced-niyāmı bu resme ol cünd-i bî-şomār ve leşker-i muşrat-şî'āruñ her biri esbāb-ı darb u harb ile sultān-ı bahārın taht-ı livāsında şunuf u şufun düzdi.

Beyt:

Şāhlar ordısına döndi ser-ā-ser şah-ı bağ
Kim ağaçlar anda yer yer kurdılar simin otağ

(xxxx) "Kışın (yemen'e) ve yazın (şam'a) göç etmeye ülfet ettirdikleri için" meâlindeki âyetin ilk kısmı. (Ekz. Kureyş sûresi, âyet: 2)

Ve bi'l-cümle devha-i bādām ve şecere-i şükûfe-dār-ı sîm-şadām har-gāh u hıyām ve bār-gāh-ı sîm-fāmın kurdı. Zıkr olunan hayme-i şāhī ve bār-gāh-ı şehen-şāhī üzre eşcār-ı erguvānī ve şāh-sār-ı gül-günī gölgelükler ve gül-günī sāyebānlar çeküp bu vech ile gül-şenüñ zümrüd-tākını ve kağ-ı zeberced-naṭākını gayret-i huld-i berīn itdiler.

Bir subh-dem şehr-yār-ı bahār bu gürüh-ı pür-şüküh ile 'azm-i diyār-ı çemen ve kasd-ı seyr-i gül-şen idüp zîr-i kademine nesīm-i āfiyet-bağş bir naṭ'-ı münakkaş ve dībā-yı dil-keş bast itdi kim nakkāş-ı kâ'inat ve reng-āmiz-i nebāt ol naṭ'-ı humāyūn ve reng-i bükalemün -ı lāciverdī kalemlerle tahrîrin çeküp ve şakāyık u semerüñ surh u sefîd ucundan reng ü tersîmin itmîş cā-be-cā rengin gonceler ve zerrîn turuncalar ve Rûmî börgler ve Hıṭayî yapraklar peyveste kıldı.

Beyt:

Nakş-bend-i sun' kim nakş itdi naṭ'-ı bāğ için
Yazamaz bir yaprağın cem' olsalar nakkāş-ı Çîn

Çünkü nev-rūzūñ şāh-ı pîrüz-ı mübārek rūzı bāğūñ serîr-i firūzını taht-gāh ve sarāy-ı ma'delet-penāh idindi. Mukābelesinde serv-i sidre-hırāmları ve şimşād-ı tûbā-kıyāmları şaf şaf levāzım-ı hıdmete tûrmuşlar ve nergisler eskef-i 2ª zer ve firūzî kemerlerle bāb-ı hıdmetde hācibler her hıdmeti vācib bilüp 'aşā-yı zeberced-fāmına tayanmışlar. Bu sebebden hānendegān-ı mürgān ve bûlbûlān-ı tayyīb-elhān mecāmī'-ı gülşenüñ menābir-i 'aliyyesinde hutbesin okuyup esvāk-ı seniyyesinde çiçeklerin akçasında sikkesin yürüttdi. Ve etrāf-ı çemende emrini āb-ı revān gibi cārī ve ma'-ı nīsān gibi sārī idüp hûkm-i 'ālem mütā-ı ve emr-i vācibi'l-itbā-ı bu kāmūn üzre münce ve bu minvāl üzre mukarrer oldı kim tevābi-i şimāl ü sabā kim zümre-i ehl-i hevādur bāğūñ sehi-ḳadleri ve lāle-ḳadleri hevāsında yelüp yopurmak ve esüp savurmakla ebkār-ı goncentüñ yüzlerin açmaya. Ve benāt-ı nebātūñ yüzi şuyunu saçmaya. Min ba'd şāhid-i gül meyl-i hār itmeye. Ve bûlbûller nāle-künān gülşenden öte gitmeye. Ve reyāhın miskinliğinde ve benefşelerün yüzi yerde ola. Ve yāsemenler bāğūñ serv-ḳadlerine tolaşup ve sünbûller irdiklerine ulaşmaya. Ve nergisler çemenüñ sîmîn-berlerine 'arz-ı zer idüp göz karartmaya. Ve her abherler 'aşık-ı bî-behre gibi çehre şarartmayalar.

Beyt:

Rind-i şâhid-bâza beñzer gül-şenün nergisleri
Kim çemen gül-ruhlarına göz idüp zer gösterür.

Nesr:

Bu sürür ile Müsebbihân-ı tuyûr ve müzekkirân-ı mâr u mûr ol cenâb-ı gafûra teşekkür-i hezâr ve genâ-yı bî-şomâr itdiler. Çünkim 'arşa-i gül-zâr envâ'-ı ezhâr ile bezendi. Ve muhadderât-ı bahâr lâle-i tâb-dâr-veş jâleden yüz şuyun kazandı. 'Arâyis-i ezhâr-ı tutuknişinân-ı çemen ve nefâyis-i ebkâr-ı semenberân-ı gül-şen sündüs-i hadrâdan çemenî dibâlar ve istebrak-ı hamrâdan gülîstânî câmeler giyüp gerden ü güşî cevâhîr-i âb-dâr ile âreste ve sîne vü düşî lû' lû'-i şehâvâr ile pîrâste semenün 'arız-ı beyâzî gülgüne-i tekellüfden sâde ve şükûfelerün behcet-i dil-güşâ-yı nikâb-ı telehhüfden güşâde ve turre-i reyâhînüñ revâyih-ı misk-rîzinden şabâ gâliyasâ olup hitâme-i misk-i buhûrîn düttüzdürdi. Ve külâle-i sünbülün fevâyih-ı itr-engîzinden hevâ nâfe-güşâ olup (xxxxx) (فوح وريحان) kokuların ırgürdi.

Beyt:

Hâce-i çîn nâfesini yele viridi var ise
Hikmeti budur ki böyle müşk-pâş oldu nesîm.

Nesr:

Çünki ârâyiş-i ürd-i behiştten ve nesîm-i şehirün enfâs-ı misk-bârından Hıttâ-i hâk 'anber-sirîşt oldu. Tarâvet-i hadrevât ve letâfet-i ezhâr-ı nebâtdan ehâlî-i çemene teşevvuk galebe idüp eyyâm-ı çemen ve hengâm-ı gül ü semen mücib-i işret ve müstevcib-i şafâ vü selvet olmağın gülün tevbe-şikenleri ve goncenün gül-i pire-henleri simât-ı neşâtı ve bisât-ı inbisâtı encümen-i çemene bast idüp lâlenün câm-ı gül-fâmın ve süsenün sürâhî-i sürür-encâmın bâğun zerrîn kadehleri ile behişt-âyin-i tezyîn idüp envâ'-ı ezhâr ile gayret-i huld-i berîn itdiler.

Beyt:

Güller ile eglenür bezm-i çemende ençümen
Câm gül, süsen sürâhî, bûlbûl oldu nağme-zen

(xxxxx) "Artık onun için bir rahatlık , hoş bir rızık ve Naîm cenne-ti vardır" meâlindeki âyetin ilk kısmı. (bkz. Vâkıa sûresi, âyet: 89)

Nesr:

- 2 b Bu şevkden bülbulân-ı hoş-âvâz terennûme âgâz ve gonce vü gül def ü düblek ile âhenge ser-âgâz idüp hevâ-yı nevrûzdan'ussak-ı perde-bâza bir 'amel-i tarab-sâz getürdiler. Ammâ ol bâde-i nâbuñ tâbindan çemen şühlerinin ruhları gül gül ve sâhâ-i mîrg-zârlarının her mîrgı bir bülbul oldu.

Nazm li-müellifihi:

Meger mûş itdiler yâkût-ı seyyâl
Kim itdi lâle vü gül ruhların al
İdüp ol meclis-i pür-şevke sâbâş
Dırahtân oldılar ser-cümle ser-pâş

Nesr:

Ammâ ol semâ'-ı safâ-bahşuñ şûr u şevkinden ağaçlar dest-efşân u tarab-nâk ve çiçekler mest-i bi-bâk gibi yakalar çâk itdiler.

Beyt:

Mest olur mîrg-i çemen gül yakasın çâk eyler
Ârif-i vahdet olanlar bunu idrâk eyler.

Nesr:

Ve'l-hâsıl ol mey-i bî-humâr lâle vü gülün yüzine urup nergislerin gözine geldi. Bu keyfiyyetden şakâyıklar şûride'âşıklar gibi kıpkızıl dolu ve benef-şeler sevdâ-zede-i mahabbet-pişeler gibi gömgök bağlamalu oldılar. Sünbüller âşifte-hâl ve lâleler daga düşüp abdâl oldılar. Servler serkeşlenüp irdiklerine dek geldiler. Ve güller ateşlenüp bülbulün cânına od yakdılar. Gunceler baş getürüp jâlenün gözi yaşın akıtdılar. Ve hârun hün-rîz-i hançer-i ser-tizin tîz idüp bülbul-i seher-hîzün kâşına hîz itdiler.

Beyt:

Eşcâr egerçi her varakı bir kitâbdur
İdrâki olmayana cihân bir varak degül.

TA'RİF-İ MEMDÜH

Ammā bu nüsha-i zibā ve tuhfe-i dil-ārānuñ encāmı eşraf-ı kirām ve a'yân-ı ızāmdan kıdve-i erkân-ı devlet ve şâyeste-i şadr-ı vezâret ser-defter-i defterdārân a'nî kerimî's-şân İskender Çelebi efendi (Lâ-zâle zillühû ilâ inkırâzı'd-devrân) nām-ı hümayûnı ile ol zamānda itmām buldı ki bahār-ı hulkından rû-yı'âlem sâhâ-i ırem ve mânend-i naḥl-i Meryem ser-sebz ü hurrem idi. Güyâ ki her dıraḥt-ı şükûfe-dâr cümle ezḥâr ile erbâb-ı kalem ve aşḥâb-ı rakam gibi huzûr-ı şerîfine ve mahfîl-i minîfine muḥâsebe-i nev-rûz getürmek için berg-i terden defterler tutarlar idi.

Meşnevî:

İlâhî devletin pâyende eyle
 Aña ikbâl ü bahtı bende eyle
 Ser-efrâz it kamu erkândan anı
 Dahı a'la ola kadri vü şânı
 Hudâyâ bu cihân tırdukça tursun
 Hemîşe dîn ü devlet yâri olsun

Nazm:

Kimdür ol verd-i semen gibi münevver çehre
 Gül-i hulkından amuñ şemmedür fâsl-ı bahâr
 Ser-i eşraf-ı kerem a'nî İskender Çelebi
 Gülbün-i ravza-i devlet gül-i gül-zâr-ı vakâr
 Defteri, berg-i gül ü çinî devâtı süsen
 Kalemî devḥa-i ma'nâ rakamı sünbül-zâr
 Lutf ile sorsa haber ide tekellüm-i gonçe
 Hıdmet emr itse çemende ide servi reftâr
 Ki sehâ ile olur lutf eli sim-efşân
 Nitekim bad-ı sabâ ile dıraḥtân-ı bahâr
 Safha-i nûr-ı bayâz ile sevad-ı rakamı
 İledür fazl ü hüner'âlemine leyl ü nehâr

Tenne-t

TUHFE-İ FÂTİHA-İ PERDE-İ GAYB
VE
ŞAFHA-İ ŞAHİFE-İ MA'NÂ-YI LÂ-RAYB
ŞEMSÜN MEŞÂRIKU'L-EMÂLÎ TÂCUN MEFÂRIKU'L-EHÂLÎ
KÜTÜB-İ MAKÂLE-İ NAZMU'L-LEÂLÎ
A'NÎ RİSÂLE-İ NESRÜ'L-LEÂLÎ
LÎ-HÂZRET-İ 'ALÎ
KERREME'L-LÂHÜ
VECHEHÜ

Le'âlî-i mensûre-i senâ vü sipâs ve cevâhir-i manzûme-i hamd u iltimâs ki eşdâf-ı efvâh-ı ihlâs-ı nâsdan şudûr u zuhûr ider. Ol 'ummân-ı kudretüñ ve muhîr-ı 'azametüñ a'ni hâzret-i rabb-i 'îzzetüñ (x) وعظمت قدرته و عظمته evşâf-ı hilye-i cemâl-i bî-misâlin-den işâr u nişâr olmak elyak u sezâ-vârdur ki nesâyim-i ilhâm ve mevhîbet-i hubûbından deryâ-yı hikmeti temevvüc idüp cevâhir-i bedâyi'-i 'ilm ü ma'rîfeti ve le'âlî-i levamı'-ı fażl u hikmeti kenâra geldi.

KIT'A LÎ-MÜ'ELLİFİHİ:

- Temevvüc itdi tâ ki lûcce-i feyz
- 1- Kenâra geldi hep dîr-i ma'ârif
 - 2- İrûp ol sâhil-i cevher-i gubâra
- Me'ânî dîrlerini dirdi 'ârif

(x) Azameti yüce ve kudreti büyük olsun.

2^a Ve ol gencîne-i ilâhî-i nâ-mütenâhîden 'âriflerüñ hazîne-i sî-
nelerin ve defîne-i dil-i bî-kînelerin pür kılup vüfûr-ı rah-
metinden ve şumûl-ı ra'fet ü mağfiretinden mevâ'iz-ı kelâm-ı
kadîm ve nesâyih-ı fûrkân-ı 'azîmle tehzîb-i ahlâka tergîb bu-
yurup tahsîl-i mehâsin-i 'âdât ve tekmîl-i mekârim-i sıfâta
tahrîs buyurdı.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- Mü'essirdür kulûba va'z-ı vâ'iz
Pederdür âkıla pend ü mevâ'iz
Mühim olmasa ger pend ü nasîhat
- 2- Anı göndermez idi Rabb-ı 'izzet
Gelüpdür naşs-ı tenzîl içre kışsa
Ki 'âlem kışşasından ala hısse
- 3- Mukarrebdür bu olur tab' meyyâl
4- Ne ki işitse meyl eyler be-her hâl

NESR: Zihî mübdî' ü mücid ki hakîm-i hikmeti terbiye-i
kudreti ile esdâf-ı erhâmda kaţarât-ı nîsân mâ'-i menî'-i in-
sânı gevher-i hâş ve 'ilm-i deryâsında gavvâs idüp muhîtt-i zâ-
tı ile âşnâ ve hâzin-i cevâhir-i esmâ eyler.

BEYT:

در صدق رمی بیک قطره آب
کرده عطایش کهر بی حساب
(x)

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- Minnet aña ki 'akl u cân virdi
Nutfeye nutk ile zebân virdi

(x) (Allâh) Rahim sadefinde bir damla su ile hesapsız inciler
bağışlamışdır.

- 2^b
- 2- Rüşen olmağıçün sarây-ı beden
Eyledi cām-ı dîdeden revzen
 - 3- Bulmaga kaçır u kıymet ü pāye
Cevher-i 'aklı virdi sermāye
 - 4- Bāreke'l-lāh zihî cevād-ı kerīm
Bendeye ancak ola lütf-ı 'azīm

NA'T-I NEBİ 'ALEHİ'S-SALÂTÜ VE'S-SELÂM
VE 'ALÂ ÂLİHİ VE AŞHÂBİHİ 'L-KİRÂM

Dürer-i dürüd-ı selâm ve gurer-i nukûd-ı şalât ber-devâm
'alâ-memerrî's-şühûrî ve'l-'a'vām ol seyyidü'l-enāmuñ rûh-ı
mukaddesine ve kâlbed-i bî-denesine nişâr olsun ki dürr-i
deryâ-yı risâlet ve dürret-i tâc-ı nübüvvedür. Zihî rasûl-ı
şefî' u şefîk ki ümmet-i za'îf ü dâlle mezîd-i merhametin-
den sebîl-i sedâda delîl olup (x) خلقوا باخلاق الله hükümünce
şol haşâyıl-i hamîde ve şemâyıl-i pesendîde ki şâyeste-i der-
gâh-ı Hâk ve sezâ-vâr-ı bâr-gâh-ı Hâlık-ı mutlakdır terğîb u
tahrîş idüp ümmetinüñ rüşd-i şalâhın ve fevz-i felâhın ma-
sûd idindi.

NAZM Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

- 1- Bir şefî'-i müşfiğe muhtâc idi hâk-ı cihân
Virdi lütfından anı ol rahmeten li'l-'âlemîn
'Arş u kürsi (xx) « ألى مع الله » hicâb olmaz aña
- 2- Kurbeti mi'râcına bir pāye çarh-ı heftümîn
Dem-be-dem hayl-i melâ'ikle gelüp yüz sürmege
- 3- Âsitânı Ka'besidür kible-i rûhı'l-emîn

صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين

(x) Ahlâk-ı ilahîye ile ahlaklanınız" me'âlinde bir Hadîs...

2/1 A Arş-ı kürsi

(xx) "Benim Allah ile öyle bir vaktim var ki onda bana ne bir yakın melek ne de mürsel bir nebi yetişemez." me'âlinde bir Hadîsden yapılmış bir iktibastır. Bkz. Keşfü'l-hafa C. 2 Hadis Nu: 2159

3^a

SEBEB-İ TE'LİF-İ RİSÂLE

Bir gün ki rûzgâr-ı rûzgâr fûlk-i fikreti muhîtt-i hayrete salmış ve 'akl u fikrüm gavvâs-vâr u gavvas-girdâr ka'r-ı lüce-i endîşeye talmışdı. Ve rûzgâr-ı nâ-hem-vâr menzîl-i makşûda muvâfık u mutâbık olmaduğı ecluden selâmet yakasına güzzeridemeyüp habâb gibi ol deryâda ser-gerdân gezerdüm. Lâ-cerem seyyâh-ı kulzüm ü muhîtt gibi ol bahr-ı belâ-engîzün engînin tutdum. Ve emvâc-ı ücâcından nice nice gûtalar yutdum. Bu ümîde ki ol bahr-ı 'amîka garîk olup cevâhir-i güzîn ve le'âlî-i semînün cây-gîr olduğı yeri bulam. Ve gûş-ı hûş-ı ehl-i 'irfâna gûş-vâr olmak için bulup murâdumca alam.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Hün-ı dilden yutmıyan gavvâs gibi gûtalar
Kulzüm-i endîşede dürre muşaffâ bulmadı.

3^b NESR: Ahıru'l-emr hevâ-ya 'inâyet hûbûb idüp fûlk-i ferâsetüm keff-i kem-terîn gibi kenâra çıkardı. Ol bahr-ı 'ücâc-ı telh-mizâcuñ şûrâbe-i gird-âbandan gözüm açup dîde-i 'ibret-dîde ile gördüm ve nûr-ı yakîn ile yakîn bildüm ki dünyâ-ya neheng-âheng ü merdüm-rubâ bu bahr-ı fenâ vü'anâda bir gün bizi lokma-i mukarrerî gibi hût-ı yunus-vâr yer yudar. Ve Külli eczâ yine aslına mürâca'at ider.

BEYT:

Her hevâya tâbî' olma ki vücûduñ zevrakın
Çark ider bahr-ı fenâda 'âkıbet bu rûzgâr

NESR: Ve bi'l-cümle cevheri cân şadef-i tende bakî degül. Çün müfârahat ide yine mülâkî degül. Dil, dâ'î vü can, sâ'î

oldı ki zevrak-ı ten sâhil-i sıhhatde ve fülk-i beden kenâr-ı selâmetde iken ya'nî bu baħr-ı 'amîka garîk olmadın ve behre-i hayâtdan bî-behre kalmadın baħr-ı zamîrden temevvüc-i efkâr ile kenâra gelen le'âlî-i nuṭk u beyânı ehâlî-i faẓl u 'irfâna hediye vü 'atıyye kılam. Tâ ki cihân-ı gûzerândan gûzer itdükde câna hayru'l-ḥalef ve 'âşâr-ı tûhaf olup sâ-at-ı sâ'ata ve kıyâm-ı kıyâmete dek zıkr-ı bî'l-hayra sebeb ola.

BEYT:

دو چیز حاصل عمرست خیر و نام نگو
ازین جو در کدسی "کل من علیها فان" (x)

4^a

NESR: 'Ammâ ne tahrîr ü tesvîd idem ki şâyeste-i Ḥaḳ ve maṭlab-ı ḥaḳ olmağa eḥaḳ u elyak olup dîn ü dünyâya nâ-fi' ve nice sevdâ-yı bî-sûdı dâfi' ola dirken ittifaḳ-ı sevk-i Sübhânî ve mevhibet-i Yezdânî bu cevâhir-i kenz-i le'âlî'l-me'âlî ya'nî ki nüṣṣa-i neşri'l-le'âlî ki maḳâlât-ı Haẓret-i 'Alidür ki gevhâr-i kân-ı lâ-fenâ ve sultân-ı serîr-i (xx) "صلاتی" faħr-ı 'âl-ı (xxx) "بت و طه" emî-ru'l-mü'minîndür. رضی الله عنه کرم الله وجهه

- (x) Ömrün iki gâyesi vardır: Geriye hayırlı işler ve iyi bir ad bırakmak... Bunlar olmazsa "Yeryüzünde olan herşey fânîdir." (Rahmân Sûresi, Âyet: 26)
- (xx) "Gerçekten insan üzerine dehirden öyle bir zaman geçti ki o vakit insan anılır bir şey değildi" meâlindeki Âyetin ilk kelimesidir. (Dehr Sûresi, Âyet: 1)
- (xxx) "Tâ-Hâ" ve "Yâ-Sîn" Sûrelerinin başında bulunan hurûf-ı mukatta'alardır. Mânâsını, Allâhü a'lem.

NAZM Lİ-MÜ'ELİFİHİ:

- 1- Esedu'l-lâh 'Aliyy-i 'âlî-kâdr
Felek-i lâ-fenâda mâh-ı bedr
- 2- Rezm ü satvetde Hayder-i şaf-der
Bezm-i cennetde sâkî-i kevser
- 3- 'İlm-i hikmetde bahr-ı zahirdür
Lafz-ı dür-bârı hep cevâhirdür.

NESR: Çünki dîde-i cân u 'ayn-ı cenân birle 'im'ân-ı nazar kıldum. Her kelâm-ı k i r â m î s i n âyete muvâfık ve hadîse mutâbık hikmet-âmîz ü mev'âzet-engîz buldum. Ser-tâ-pâ nuş u pend ü bî-gezenddür ki tâlibleri a'mâl-i dâllinden men'idüp tarîk-ı reşâda ve sebîl-i sedâda mürşid ü hâdî olur. Ve vârid olan kelimât-ı hikmet-nükâtı levâzım-ı 'âdâb u ahlâkı ve merâsim-i cezebât-ı eşvâkı müş'ir ü mutazammın mev'âiz u neşâyıhdur ki cezâ-yı kârı ve sezâ-yı girdârı iş-
4^b 'âr u işrâb ider. Şol ri'âyet-âyîn-i dîn idüp tarîk-ı Hakka müteveccih olan 'âmme-i mü'mînine her vechile ehem ü elzem olmağın ol kerâmet 'ummânının gavvâsı ve velâyet deryâsının âşnâsı bahr-ı hikmetden istihrâc u istinbât itdüğü le'âlî-i me'âliden iki yüz aded dürer-i ahbâr-ı sa'âdet-nisârı rişte-i nazma çeküp bir tarz-ı latîf ü bahr-ı hafîde ikişer beyt ile bi-ezell ü fâka 'alâ-kâdri't-tâka mazmûnını manzûm kıldum. Ve nâm-ı nâmîsin NAZM-I CEVÂHİR kodum. Tâ ki kâbil-i 'inâyet ve ehl-i sa'âdet olanlar zîver-i zühâ ü şalâh ve pîrâye-i fevz ü felâh için sıdk-ı niyyet ü safâ-yı tavîyyetle âvîze-i gûş-ı cân ve kılâde-i gerdem-i iz'ân ideler. Cevâd-ı vehhâbdan me'mûl ve cenab-ı tevvâbdan mes'ûldür ki bu fakîr ü hakîr gibi nefis esîrlerine ve zamânun heves-pezîrlerine dünyâda sebeb-i necât ve ukbâda bâ'is-i

'uluvv-ı derecât ola. Ve bu nüsha-i mukayyeden müstefid ol-
dukda ümîddür ki bu 'abd-i za'îfi ve bende-i nahîfi ya'ni ki
جعل الله ميزان عمله ثقيلاً بالחסنات

5^a ABDU'L-LATÎFİ (x) وحقيقاً عن السيئات مع المسلمين والمسلمات
bi-hurmet-i fahr-i kâyinât ve ihvân-ı kerem ü hullân-ı hi-
mem wüs'at-ı eltâf-ı amîmeleri mücibince bezl-i lutf-ı belîğ
ve ihsân-ı kerem-i bî-dirîğ idüp du'â-yı hayr ile yâd ve
cân-ı gam-gînin şâd ideler. (xx) هو الملمم بالصواب واليه المرجع والمآب

(x) Allâh, bütün müslümanlarla birlikte onun amel terazisi-
nin iyilik kefesini ağır, kötülük kefesini de hafif
kılsın.

(xx) Doğruluğu ilhâm eden ve kendisine sığınılacak olan
O'dur.

ایمان المرء یعرف بإيمانه

Fā'ilātūn / Mefā'ilūn / Fe'ilūn

-1-

Mü'min olan neyi ki 'ahd eyler
 Şaymaz ol 'ahdi cidd ü cehd eyler
 Var ise şıdķ-ı kavl ü 'eymāni
 Bilinür anuñ ile ĩmānı

اداء الدين من الدين

-2-

Ger dilerseñ ola kulağūñ dinc
 Virmesi müşkil olur alma ödünc
 Virmegil dün̄yeñ ile dīnūñe şeyn
 Şart-ı dīndendürür edā-yı deyn

اظهار الغنى من الشكر

-3-

Ol fakīre dinüldi merd-i rızā
 Fakr-ı hālinden itmeye şekvā
 Ğam-ı fakrına setr idüp her bār
 Halka şükr-i ğınā kıla ızhār

استراحة النفس في اليأس

-4-

5^b

Arzūsından olmayan me'yūs
 'Üns ü rāhatla olmadı me'nus
 Tama'ın riştesini ilden kes
 Çünki ye's oldu istirāhat-ı nefis

اخوان المرء جواسيس العيوب

-5-

Dime ihvāndan haṭā gelmez
Degmesinden dilā vefā gelmez
Ne kadar olsa hem-dem ü me'nus
Olur āhır 'uyūbuña cāsūs.

اخوك من واساك في الشدة

-6-

Dem-i şādīde çok olur yoldaş
Kimi karābet geçer kimi kardaş
Buñ demññde şu kim ola saña yār
Yār odur saña gayrisi agyār

اخفاء الشدائد من المروءة

-7-

Her ki itse belāların ihfā
Zahmetin halka itmese ifşā
Bunı add itdiler mürüvvetden
Şive-i gayret-i fütüvvetden.

ادب المرء خير من ذهبه

-8-

Her ki oldı cihānda merd-i edīb
Didürür adına 'edīb ü lebīb
Bî-edeb olana ne vire zeheb
Merde yigdür zehebden ise edeb.

ادب عيالک تنفعهم

-9-

6^a

Höşdur itseñ 'ıyālūñi te'dib
Ola tā ki cihānda merd-i 'edib
Terbiyet itmeden 'ıyāl olmaz
Terbiyet itmeseñ 'ıyāl olmaz.

احسن الى المسئى تسده

-10-

Ol ki kahr itdi saña lutf işle
Ne kadar cürmi var ise bağışla
Gör dırahtı taş atana her bār
Kalmayup aña meyve itdi nişār.

بكاء المرء من خشية الله قره عين

-11-

Havf-ı Hāk ile akıdur ol yaş
Kasveden kalbi olmamış ola taş
Bīm-i Hāk 'ākıbet anı şen ider
Gözi yaşı gözünü rüşen ider.

بركة المال في اداء الزكوة

-12-

İster iseñ mezîd ola mālūñ
Māl ile arta kadr u ikbālūñ
Eyle her yılda bir 'edā-yı zekāt
Mālūña tā ki Hāk vire berekāt.

بشاشة الوجه العطية الثانية

-13-

Ḥande-rū ol hemīşe olma 'abūs
Tā görüp nefret eylemeye nūfās
Eyle 'ādet 'atā ile anı
Bulına tā 'atıyye-i sānī.

باكر تسعد

-14-

6^b

Şubḥ-ḥīz ol sa 'ādet istersen
Gün gibi nūr-ı behcet istersen
Göñlün içün nesāyım-ı eshār
Eylesün baht-ı hufteni bīdār

بكرة السبت والخميس بركت

-15-

Şubḥ-ı şenb ile şubḥ-ı penc-şenbe
Oldı evkāt içinde gāyet bih
Neye bağlansa bu iki demde
Ḥayr ile āḥir ola 'ālemde.

بطن المرء عدوه

-16-

Ey ḥarīş-ı ta 'ām-ı ten-perver
V'ey giriftār-ı derd-ı dā'i bākar
Eyle tedric ile gīdā sen kim
Ki 'aduvdur 'aduv kişiye şikem.

بلاء الانسان من السان
-17-

Şāmit olan kişi cihānda yeñer
Ki belā ādeme sözinden irer
Meşel-i rastdur bu nükteyi bil
Baş esendür kaçan ki dek dura dil.

بركة العمر في حسن العمل
-18-

Kim hevāyıla sürse ömr-i dırāz
Ömr kûtehdür ol begāyet az
Berekāt oldı ömre hüsn-i 'amel
Bî-'amel olsa ola sehl-i ekal.

برك لا تبطل بالمنة
-19-

7a

Eylesen bir kişiye lutf u kerem
Soñra minnetler ile virme 'elem
Anı añma ki olmaya 'atıl
İtme minnet ile zāyi' ü bātıl.

بر الوالدین سابق
-20-

Vālideyniñe ri'āyet it her bār
Tā olasın cihānda ber-ḥūrdār
Her mühimden ehem ü elzemdür
Vālideyne kerem mukaddemdür.

بيع الدنيا بالآخرة ترجيح

-21-

Ol kişi eyler bu kār-gehde ziyān
Dīne dūnyā içün vire noksān
Her ki dūnyāyı satdı āhırete
'Assı olmaz cihānda bundan öte.

تقرب الى الله بعداوة لنفسك

-22-

Nefsün ile 'adāvet it her gāh
Tā olasın muḳarrib-i der-gāh
Her ki nefsiyle düşmen olmadı ol
Bulmadı ḳurb-ı Hāzret-i Hāḳḳa yol.

تكاسل المرء في الصلوة من ضعف الايمان

-23-

Bir kişi ki şalāta kāhil ola
Vaḳt ile itmeye namāzın 'edā
Bil bu ahvāli za'f-ı ĩmāndan
İ'tikādında belki noksāndan.

تزاحم الابدی فی الطعام بركة

-24-

Günde ta'āmaña şunsa biñ el
Rızḳ içün birisine git dime gel
Ni'met ü devlet arturur hasenat
Ki yiyen yire virilür berekāt.

تأكيد المودة في الحرمة

-25-

Çünkü bir yârla meveddet ola
İki başdan gerek mahabbet ola
Hurmet olmasa arada kim olur
Döstlük hurmet ile muhkem olur.

نه على التاهى حتى يترك تيهه

-26-

Kimi görseñ tekebbür ü mağrūr
Şat aña sen de kibr ü'ucb u gurūr
Terkiye asmayasın anı gerek
Eyleye tā gurūr u kibrini terk.

توكل على الله يكفيك

-27-

Olma efkār-ı batıla gamīn
Var hakka tevekkül eyle hemīn
Söylerem bī-kināye vü ta'rīz
Cümle emrūñ Hudāya kıl tefvīz.

تخافل عن المكروه توفر

-28-

Cümle mekrūhdan tegāfūl kıl
İllerün 'aybına tecāhül kıl
Bu keremle kerāmeti bulasın
'Aybıñı örte Hak 'azīz olasın.

25/2 MK "gerek" kelimesi istinsâh anında düşmüştür.

26/2 A 'ucb-ı gurūr

27/4 A tefvīz

تدارك في الاخرة لعمر ما فاتك في اوله
-29-

8^a

Oldı ömrüñ aķar su gibi revān
Oldı her dem şabā gibi güzerān
Ömrüñ evvellerinde fevt olanı
Kıl tedārük evāhırinde anı.

تاخير الاساءة من الافبال
-30-

Ger dilerseñ ki nık ola hālūñ
Arta halk içre ‘ızz ü ikbālūñ
Kerem ü birr ile idüp el bir
Her dem eyle ‘isā’eti te’hır.

ترك الشر صدقة
-31-

Her fesāduñ şalāhın it tedbır
Hayra kaçd eyle şerri kıl te’hır
Ac u miskīne virmeden şadaka
Şerri terk eylemek olur şadaka.

ثواب الاخرة خير من نعيم الدنيا
-32-

Bu cihān virdüğini yine alır
Kişi kesb itdügi ‘amelle kalur
Ġāfil olma sevāb-ı uhrādan
Sana yigdür na‘īm-i dünyādan.

ثلمة الحرص لا يسدها الا التراب

-33-

Ğaflet ü hırşā virme cânun̄ uyar
 Ādemün gözi toprağıla toyar
 Zer ü sīm olsa ger has u hāşāk
 Rahne-i hırş tutmaz illā hāk .

ثلمة الدين موت العلماء

-34-

8^b

‘Ulemādur çü dīne hısn u hışār
 Kim ider halk aña istizhār
 Sedd-i dīn ü melāz-ı āyīndür
 ‘Ulemā mevti rahne-i dīndür.

ثن احسانك بالاعتذار

-35-

Sa‘y kıl vākı‘ olan ihsānda
 Eser-i minnet olmaya anda
 Keremün h^vānına muzīf kıl
 Lutfuñı ‘uzrle muzā‘af kıl .

ثبات النفس بالغذاء وثبات الروح بالغنى

-36-

Bu cihān içre nākış u kāmīl
 Hōş-nefesle nefāyise māyil
 Gerek elbette nefis ü rûha gıdā
 Nefse vir kûtı rûha hüsñ-sadā.

ثناء الرجل معطيه مستزید

-37-

‘Ādet eyle hemîşe ihsânı
Hep senâ-h^vānuñ eyle insânı
Varuñ it senâ içün ‘i-tâ
Devletün arturur senün o senâ.

جل من لا يموت

-38-

Yaraşur aña kibr ü istignâ
Gelmeğe zâtına zevâl ü fenâ
Hay u bâkî odur ki fevt olmaz
Ullı oldur ki aña mevt olmaz.

جولة الباطل ساعة و جولة الحق الى الساعة

-39-

9^a

Pây-dâr olmaz ol ki fânîdür
Her ki fânî ola ol ânîdür
Bâtılun hüsni nîm-sâ‘ata dek
Revnağ-ı Hâk kalur kıyâmete dek.

جد بالكثير واقنع بالقليل

-40-

Elde varuñdan eyle bezl ü ‘atâ
Nefsüne vir kanâ‘at ile ğınâ
muktezâsında nefse mâni‘ ol
Çok bağışla kalîle kâni‘ ol

جودة الكلام في الاختصار

-41-

Muhtasar olsa her ne deñlü kelām
Oldurur aḥsen-i kelām u peyām
Sözi uzatma kim ola mergüb
İhtisār-ı kelām olur matlûb.

جد بماجد

-42-

Zerûne gonçe-veş girih urma
Anı gül gibi kâgıda burma
Aç seḥâ destûñi niteki çenār
Naḳdûñi jâle gibi eyle nişār.

جهد المقل كثير

-43-

Artuḳ olur seḥâvet-i derviş
Bezl ile çünki ola ḥayr-endiş
Vakt-i killetde olan iḥsānuñ
Biri biñ yirine geçer anuñ.

جلس المرء مثله

-44-

9^b

Kendü mîqdârı deñlü her âdem
Nîk ü bed kendüye bulur mahrem
Kendü misli olur muşâhib ere
Ki olur hem-demi kişiye göre.

الاحسان قطع اللسان

-45-

Eksük itme 'adüvve ihsānuñ
Dilüñi tā ki kaṭ' ide anuñ
Fem-i a'dāyı çünki nān tutar
Dehen-i kelbi üstüñān tutar.

المرء محبوس تحت لسانه

-46-

Dili altında gizlidür insān
Söylese bildirür özüni hemān
Bilinür söyledükde 'irfānı
Gizlü kalmaz ne hāl ise şānı.

جلس الخير غنية

-47-

Yār-ı şādık mişāl-i 'ankādur
Kımyādan vücūdı ahfādur
Eyü hem-dem kişiye devletdür
Nice devlet o bir ganīmetdür.

جمال المرء في الحلم

-48-

Ne virür yāl ü bāl ü şekl ü cemāl
Eger olmasa anda hūb-hışāl
Çünki hālmindedür cemāl erüñ
Hüsn-i sūretde olmasun nazaruñ.

جار السوء عقوبة

-49-

10^a

Hem-civārı kimüñ k'ola cerrār
Kişinüñ dārın ide başına tar
Muttasıl bujz ile bürüdet olur
Koñşu kim kem ola ukübet olur.

جليس السوء شيطان

-50-

Dime ehl-i hevāya yārāndur
Bed-muşāhib kişiye şeytāndur
Şulahā ile ol enīs ü refik
Tā bulasın hidāyet ü tevfik.

جواب اللاحق سكوت

-51-

Her lecüc ile var lec itme
Anuñ ile inād ide gitme
Koyalum çok sözi bu elyaktadır
Sākit olmak cevāb-ı ahmakdur.

حياء المرء ستره

-52-

Ādem içün libās oldu hayā
Setr ider cümle aybı güyā
Bī-hayā halk içinde uryāndur
Gerçi kim cāmeler içre pinhāndur.

50/3 A enīs-i refik

51/2 MK inād idüp

حرم الوفاء على من لا اصل له

-53-

Zîb ü zîver zene zeheb oldu
Zîneti merdümün edeb oldu
Âdemün âb-ı rûyî ârladur
Hurmet ü izzeti vekârladur.

حلى الرجال ادب وحلى النساء ذهب

-54-

10^b

Her ki bed-asl olana itse vefâ
Ol vefâ âhır olur aña cefâ
Şûre yirden kişi ne hâsıl ider
Anda tohm-ı emel yabana gider.

خرفة المرأة كنز

-55-

Kişinün şan'atı hazînesidür
Bir tükenmez hafî defînesidür
Ne yürür halk içinde müflis ü ac
Ne olur kimse nânına muhtâc.

حسن الادب يسترقب النسب

-56-

Her ne deñlü kim olsa asl u neseb
Setr ider anı zeyl-i hüsn ü edeb
Şol kişinün ki olmaya edebi
Aña şanma şeref vire nesebi.

-57-

Her ki bed-ḥūy u bed-sirişt oldı
Ḥalk u Ḥālık katında zişt oldı
Ḥüsnü'l-ḥulk âdeme ganîmetdür
Kula vehhâbdan bu rehbetdür.

حلم المرء عونه

-58-

Ḥalka maḥcûb olur ḥalîm âdem
Hem selâmet olur selîm âdem
Ḥilmi olan mu'âvini neyler
Ki olur ḥilmi âdeme yâver.

حدة المرء نهلكه

-59-

Hışm u gayz u gâzab u ḥiddetden
Şıfat-ı kâhira maẖhar olma sen
Çehre-i 'arz ḥûb olsa da ger
Âdemi ḥiddeti helâk ider. (x)

رحم الله امرأ عرف نفسه ولم يتعد طوره

-60-

11^a

Her ne ârif ki bile miqtârın
Lâf urup ziyâde söylemedi
Arifâne ki anladı tavrın
Dahı haddin tecâvüz eylemedi.

خير المال ما انفقوا في سبيل الله

-61-

Eyle nefsün hevāsına varuñ
Harc olur kīse kīse dīnaruñ
Hep hevā vü hebā vü fuḥṣ u feṣār
Māl odur Hāk yolına ola niṣār.

خوف الله يحى القلب

-62-

Öldürür gaflet ile kalbi hevā
Hākka meyl eylemez dahı kat'ā
Ḥaṣyetü'l-lāhı aña ilkā it
Ḥavf-ı Hāk ile yine ihyā it.

خوف الله تأمن غيره

-63-

Sevk-i Hākdur cemi'-ı hayr ile şer
Saña ilden ne nef'ider ne zarar
Kimseden bir huşūsa olma gamın
Tañrıdan kork ve gayrıdan ol'emın.

حالف نفسك تسرع

-64-

Her ki nefs ü hevāya rām oldu
İstirāhat aña harām oldu
İsterisen ki olasın rāhat
Eyle nefsün ḥilāfını 'ādet.

مفوضات الطعام خير من مفوضات الكلام
-65-

11^b Hiç halka yedirmegil halvā
Tek cevābını tatlu eyle edā
Tatlu cūmmā* ne lāzım ekşi kelām
Yıgdür ekşi kelāmdan ekşi ta'ām.

خذ العلم من افواه الرجال
-66-

Eger el virmezise ders ü sebak
Kalma 'ālemde 'āmī-vār aḥmak
Zabt u ḥıfz-ı kelāmı neferden
İlmi öğren ricāl ağzından.

دولة الارزاق آفة الرجال
-67-

Ehl-i kadr ola çün 'erāzil-i nās
Hīç bī-kadr olur efāzıl-ı nās
Bu cihān içre devlet-i 'erzāl
Ki olur āfet-i havāss-ı ricāl.

دين الرجل حديث
-68-

Yañılup va'de itse cān u seri
Er odur kim ola sözünün eri
Dīn anıñıçün dinildi güftāra
Tura dīn ehli tā ki ikrāra.

66/1 A ders-i sebak

66/2 A-MK neferinden. Ancak bu şekli ile alınırsa vezin bozuk çıkıyor.

دم على كظم الغيظ يحمد عواقبك

-69-

Hışmı hîn-ı gazabda hażm eyle
Nefs ü iblīs birle rezm eyle
Anı 'afv eyle tã ki 'afv olasın
Hayr ola âhıruñ du'â bulasın.

راء النفس المحرص

-70-

12^a

Düşdi dām-ı belāya tāmı' olan
Buldı gamdan necâtı kânı' olan
Düşme hırs u hevâ ile hevese
Hırs renci belâdurur nefse.

دليل عقل المرء قوله

-71-

Nedür ey dil fazâilet-i insân
Lütf-i takrîr ü 'ilm ü hüsn-i beyân
Söz ile fark olur 'azîz ü zelîl
Ki olur 'aklına kelâma delîl.

دواء القلب الرضا بالقضاء

-72-

Çün kazâ tîrin ata kavı-i kader
Gerek ol tîre ola sîne siper
Derd-i kalbe budur cihânda devâ
Viıresin şabr idüp kazâyâ rızâ.

رواء الاوزار الندم والاستغفار

-73-

Tevbe it yine tevbe itmeyesin
Dahı rāh-ı günāha gitmeyesin
Budur ey dil keffāret-i evzār
İdesin cān u dilden istigfār.

دينار البخيل حمر

-74-

Cem iden māl-ı ays u rāhat içün
Harc ider hayr uistirāhat içün
Zer ü sîmi bahāl-i Kārūn-baht
Ekl olmaz hacerdürür ki saht.

دار من جفاك تخيلا

-75-

12^b

Bir kişi kim saña 'isā'et ide
Ya hatā ile bir hatı'et ide
Nefse uyup 'adāvet eylemegil.
Eyle ihsānuñ ile anı hacıl.

ذكر الموت جلاء القلب

-76-

Tutdı mir'āt-ı kalbî jeng-i hevā
Nice yüz göstere sıfāt-ı safā
Bu küdüret anuñ belāsıdur
Mevt zikri gönül cilāsıdur.

ذکر الاولیاء یزید الرحمة

-77-

Kanda kim zıkr ola veliyyü'l-lâh
Anda rahmet nişâr ider Allâh
Raṭb u yâbis kelâma terk eyle
Evliyânũ menâkıbın söyle.

ذنب واحد کثیر والو طاعة قليل

-78-

Virmesün saña emni, zühd ü -ulûm
Çün degül hâl-i hatimeñ ma'lûm
Gırra olma reh-i 'ibâdetden
Bir günâh çok, hezâr tâ'atden.

ذليل الفقر عزيز عند الله

-79-

Bir kişi fakr ile zelîl olsa
Fakra şabrı velî cemîl olsa
Gerçi kim halk içinde bulmaz câh
Olur ammâ 'azîz 'inde'l-lâh.

ذکر الشاب حسرة

-80-

13^a

Çün yigitlik zamânı ide mürûr
Geçe ol lezzet ü şafâ vü sürûr
Zikri anuñ kişiye fûrkat olur
Pîrlik demlerinde hasret olur.

77/3 A Raṭb-ı yâbis

78/1 A Zühd-i ulum

رتبة العلم على الرتب

-81-

Pāye-i 'ilme baş ki rif'atdūr
Rütbe-i devlet üzre devletdūr
'İlmi her ki idindi ser-māye
Şeref-i fażl ile bulur pāye.

رحم الله امرأ عرف قدره ولم ينعذ طوره

-82-

Rahıma'l-lāh didi peygamber
Ol ki haddin tecāvüz eylemeye
Hadd ü miqdārın eyleye iz'ân
Tavrı miqtârına muvâfık ide.

رسول الموت ولادة

-83-

Çün bu levha yazıldı hatt-ı vücūd
Anda resm olmadı hurûf-ı hulūd
Çün vilâdet-i rasûl mevt oldu
Her ne toğdı o günde fevt oldu.

رب شهوة ساعة يورث حزنا طويلا

-84-

Zevk-i şehvet hemîn bir demdür
Nice biñ gam o demde mudgamdur
Gerçi vardur safâsı bir sâ'at
Yokdur ammâ cefâsına gâyet.

82/ Bu sözün tercümesinde kafiye düzeni bozuktur. Ayrıca bu söz MK nüshasında atlanmıştır.

82/3 A Bu mısra sayfa kenarında şöyledir:
Bile haddin ziyâde söylemeye

راع الحق عند غلبات النفس

-85-

13^b

Her kaçan ki hücum ide saña nefis
Bir yaña şabruñ ola bir yaña nefis
Galebe eyledükce ol ğālib
Gözlemek hakkı oldur ey tālib.

رزقك يطلبك فاسترح

-86-

Yetişür ādeme mukadder olan
Añlamaz hırş ile mükedder olan
Yelme süst eyleyüp ney ü 'arakuñ
Rāhat ol sen, seni bulur rızkuñ

زوايا الدنيا مشوبة بالزوايا

-87-

Harekāt-ı sipihr ile her dem
Eksük olmaz havādis-i 'ālem
Pürdür etrāf-ı dehr-i kevn ü fesād
Her zamānda muşibet ü feryād.

زينة الباطن خير من زينة الظاهر

-88-

Fahr idüp giyme hāl'at-i fāhir
Cāhilüñdür bu zīnet-i zāhir
Ārif olmaz bu zīnete magrūr
Dışa virān olur içi ma'mūr.

زدر المړه علي قدر اكرامه
-89-

Saňa ta'zīm idene kibr itme
Rāh-ı iblīse 'ucb ile gitme
Olma nā-puhte gibi hāmız u hām
Merde ikrāmı deñlü kıl ikrām.

زن الرجال بموا زينهم
-90-

14^a

Merdüm oldur ki ola merd-şinās
Aňa ma'lūm ola maķādir-i nās
Ol ki vezn itdi merd ile merdi
Bildı mıkḁārı ile her ferdi.

زهد العامي مضله
-91-

'Ameli cāhilün mażalletdür
Zühd ü takvāsı hep ḁalāletdür
Gıtdügi yolu bilmez a'mādur
Aňa uymaz şular ki bīnādur.

زائر السلطان كراير لاسد
-92-

Her ki sultānlara yakīn oldı
Şīr-i gurrān ile ḁarīn oldı
Hāsılı var ziyāretinde ḁaṭar
Şeh ḁuzūrı maḁall-i hevl ü hāzer.

91/4 A "ki" düşmüş

92/4 A hevl-i hāzer

سادة الامة الفقهاء

-93-

Fukahādur ehakk-ı tekrīmāt
Oldılar ümmet içre çün sādāt
‘İlm-i fıkḥı ki bilmeye mollā
Nesne bilmez olursa Bū Sīnā.

سو الخلق وحشة الخلق

-94-

Serd olma mizācuñı germ it
Saḥt olma kelāmuñı nerm it
Var ise sū-yı ḥaşlet anı gider
Hulk-ı bedden bu halk vahşet ider.

سلاح الضعفاء شكاية الى الله

-95-

14^b

Zulm idüp her ki bir za‘ife kıyar
Gözi yaşı ocagına su koyar
Fukarānuñ velīsi Mevlādur
Zu‘afānuñ silāḥı şekvādur.

سمو المثر في التواضع

-96-

Dileriseñ ki kadrüñ ola refī‘
Begene vaz‘ıñı şerīf ü vazī‘
Meskenet eyle itme bed-ḥuluk
Ki tevāzu‘ da var ere ululuk.

شین العلم التصلف

-97-

'Ulamāya bu meş'ele ma'lum
Oldı lāf u güzāf şeyn-i 'ulūm
Dimesün nāfe issı misküm var
Çün ider misk kendüyi ızhār.

شیخ غنی افقر من فقیر سخی

-98-

Şol ganī ki bahīl-perverdūr
Bir fakīr saḥīden efkardur
Hırs ile gönli gözi her dem ac
Şanki 'ālemde bir pula muhtāc.

شمر فی طلب الجنة

-99-

İsteriseñ eger vişāl-i behişt
Şeyṭanat itme ol ferişteh-sirişt
Her muḥālif fi'āle 'ahd eyle
Saña cennet gerekse cehd eyle.

شرط الالفة ترك الكلفة

-100-

15^a

Çün tekellüf ile gire muşāhabete
Bir hicāb olur ol münāsebete
Şart-ı ülfet çü terk-i külfetdür
Bu tekellüf dahı ne zahmetdür.

شمة من المعرفة خير من كثير العمل

-101-

‘Arif-i cān u ehl-i ‘irfān ol
Bul ki ālātı kāmıl insān ol
Şemme-i ma‘rifet olur afdal
Her ne deñlü keşir olursa ‘amel.

حرف القرآن خير من الدنيا وما فيها

-102-

Oka Kur‘ānı daha ta‘zīm it
Çün mükerremdür aña tekrīm it
Harfine kıymet olamaz dünyā
Olmaz iki cihān birine bahā.

شفاء الجنان من قراءة القرآن

-103-

Derd-i kalbe devā imiş Kur‘ān
Koma elden tilāvet it her ān
Okuyanlar kelām-ı tenzīli
Gözlese hoşdur anda tertīli

شع الغنى عقوبة

-104-

Māl odur ki kişi hużūrın ide
Yoksa cem‘ ide anı kıya gide
Hisseti aḡniyāya miḡnet olur
Mümsike devleti ‘ukūbet olur.

104/3 A mihnetdür

104/4 A ukūbetdür

صبرك يورث الظفر

-105-

15^b

Her ki mihnet deminde şabr itdi
Şabr ile kalb ü cāna cebr itdi
Yidi şabr ile gavrdan halvā
Virdi hār-ı cefāsı vîrd-i vefā.

صحت البدن في الصوم

-106-

Rūze tutmazısañ nola her bār
Bāri az eyle lokma-i iftār
Çok yemekden bulur beden 'illet
Şâyım ol ki şavmdadur sıhhat.

صلاح البدن في السكوت

-107-

Gerçi nuṭkuñ fazāyili çokdur
Sākit olmağdan afđalı yokdur
Olma pür-gū fesāda varmaya ten
Sāmit olmağdadur şalāh-ı beden.

صمت الجاهل سره

-108-

Sākit olmak vekārdur ehle
Perdedür gerçi merd-i pür-cehle
Cāhile perde oldu şamt u sükūt
Tā ki bulmaya 'ayb-ı cehl, sūbūt.

ضمن الله رزق كل واحد

-109-

Rızık içün gönölüne getürme elem
Tañrı zâmindür aña sen yime gam
Çünkü halkı yaratdı Rabb-ı celîl
Rızkına her birinün oldu kefîl.

ضياء القلب من اكل الحلال

-110-

16^a

Çün harâm ile tîre ola cenân
Olmaz anda letâfet-i îmân
Sa'y kıl lokmânı halâlla al
Kalbe virür ziyâ gıdâ-yı halâl.

ضل سعى من رجا غير الله

-111-

Her ki itdi recâ-yı gayru'l-lâh
Kaldı nevmid ebed olup güm-râh
Her kimün ki murâdı Hâk oldu
İki âlem murâdını buldı.

ضيق القلب اشد من ضيق اليد

-112-

Habs-i gamdur egerçi zîku'l-yed
Teng-dillük velî o gamdan eşed
Müşkil olur bu iki şeyi cem'
Râhat-ı rûhı tenden eyler kam'

ضاقَت الدنيا على المتباعضين

-113-

Kim ki itse 'adāveti ādet
Cānına zecr ider éle mihnet
Buğz u hiddetle teng olur dil ü cān
Tar olur gözlerine dār-ı cihān.

ضرب الجيب اوجع

-114-

16^b

Düşe mi düşmen işi yārāna
Gam degül her ne itse bī-gāne
Darb-ı düşmen egerçi aқта'dur
Ta'ne-i dūst andan evca'dur.

طوبى لمن رزقه بالعافية

-115-

Devlet anuñ ki rızkı yūsrlədür
Vāy anuñ hāline ki 'usrladur
Ne 'acebdür bu kısmet-i insān
Kime düşvār olur kime 'āsān.

طاعة الله غنية

-116-

Ger muraduñsa devlet-i kevneyn
İsteriseñ sâ'âdet-i dāreyn
Gayrı terk eyle Hakkā hıżmet kıl
Tā'atu'l-lāhı var ganīmet bil.

طرمع الاشكال

-117-

İnsün ins iledür yine ünsi
Cins her kandası bulur cinsi
Zāg olmaz hümā ile hem-ser
Tūtī olmaz gurāb ile hem-ser.

طوب لمن لا اهل له

-118-

Zī-sa 'ādet anuñ ki ferd oldı
Zene aldanmadı ve merd oldı
Nefs hazzın tahayyül eylemedi
Devlet anuñ te'ehhül eylemedi.

طعام البخیل داء

-119-

Yokdurur lokma-i le'îmi yemek
Yigdür andan ki dişlerin çekmek
Anı şanma ola devā-yı 'alîl
Derd olur ādeme ta'ām-ı bahîl.

17^a

طاب وقت من وثق بالله

-120-

Her ki âlemde gözledi maqdūr
Vakti hōş oldı anuñ itdi huzūr
Yumdı kendü hāl-i teşvîşin
Hakka tefvîz eyledi her işin.

طال عمر من قصر رجائه

-121-

Şol ki 'âlemde hırs u ezâ kodı
Halka nâz eyledi niyâzı kodı
Her kimün ki recâsı az oldı
Uzadı ömri ser-efrâz oldı.

طال عمر من قصر تعبہ

-122-

Şol kişinün ki hem-demi gamdur
Ömri biñ yıl olur, bir demdür
Bu cihânda o sürdi ömr-i dırâz
K'oldı anuñ belâ vü miñneti az.

ظل السلطان كظل الله

-123-

İttibâ' eylemek üli'l-emre
Farz-ı 'ayn oldı Zeyde vü 'Amra
Emn içün kal'a-i verâ gibidür
Zıll-ı şeh sâye-i Hudâ gibidür.

ظماء المال اشد من ظماء الماء

-124-

Mâl gibi bu âlemün cânı
Ki sever cânı gibi halk anı
Beter imiş eyâ huceste-hışâl
Teşne-i ma'dan ise teşne-i mâl.

17^b

ظل الكرم فسح
-125-

Zıll-ı zāt-ı kerīm vāsi' olur
Sāye-i sūd-mend ü nāfi' olur
Kanda kim olsa bir dıraht-ı 'azīm
Hōş geçer sāyesinde ac u yetīm.

ظل عمرا لظالم قصير

-126-

Siper olmaz hayāta ehl-i sitem
'Ademe tīz başar vücdı kadem
Düşer ol cāhdan yiri çeh olur
Zālīmüñ zıll-ı ömri kūteh olur.

ظل الاعوج اعوج

-127-

Gerçi erdür o ki ola sözi rāst
Olur anuñ sözi gibi özi rāst
Sözi gec olanuñ özi gec olur
A'vecün zıllı dağı a'vec olur.

عدو عاقل خير من صديق جاهل

-128-

Hiç üşenme 'adüvv-i 'ākıldan
Saña yigdür şu dōst-ı cāhilden
Cahilüñ âdemîligi kıt olur
Gāh âdem olur gehī it olur.

126/4 MK "zıll-ı" kelimesi düşmüş

128/4 A geh it olur

عش قنعا تكن ملكا

-129-

18^a

Her ki ola hevā vü hırşā esīr
 Bilmez ol kimdürür vezīr ü emīr
 Dirlik eyle, geçin kanā‘at ile
 Şāh-ı vakt ol yūri bu devlet ile.

علوا لهمة من الايمان

-130-

Himmet eyle ‘ulūvv-i himmete var
 Tā ki kadrūñ refī‘ ola her bār
 Himmet-i ‘ālī oldı īmāndan
 Aña sa‘y eyle gel dil ü cāndan.

عليك بالحفظ دون الجمع في الكتب

-131-

Fāzıl virmez kişiye cem‘i kütüb
 İdemez anuñ ile def‘-i hucüb
 Bir satır ezber itmek ola şevāb
 Mu‘teber hıfzıdır ne cem‘-i kitāb.

عيب الكلام طوبه

-132-

Sözi az söylemek gerek hem az
 Olmaya kıssa gibi dūr u dirāz
 İstılâhı degül sözüñ hünéri
 Hōşdur ammā müfīd ü muhtaşarı.

عسر المرء مقدم من اليسر

-133-

Ne ferah ola evveli gamdur
 'Usrı Yüsrâ üstüne mukaddemdür
 Günc-i bî-renc ile gül-i bî-hâr
 Ele girmez cihânda isteme var.

عيش المريض نزع الروح

-134-

18^b

Bir beden k'ola pây-mâl-ı 'anâ
 Şerbet-i mergdür bil aña devâ
 Ne şafâ vire aña cām-ı şabûh
 K'oldı "ayşu'l-meriẓı nez'u'r-rûh"

عقب كل يوم ليل

-135-

Bu cihân içre her ne buldı kemâl
 Ol kemâle mu'ākıb oldı zevâl
 Âhırine ider her evvel meyl
 Ki olur ba'de'l-yevm leyl.

قيمة كل امرء ما يحسنه

-136-

Kıymet-i merd ki 'atası odur
 Ne ki in'âm ide bahâsı odur
 Bildiler anuñ ile insânı
 Kıymetidür kişintün ihsânı.

غلام عاقل خیر من شیخ جاہل

-137-

Ne virür pîr olana rîş-i sefîd
Çü degül 'ilmi vü kemâlı müfîd
Şâbb-ı 'âkıl, işit kavâbilden
Yigdürür nice pîr câhilden.

غنم من سلم

-138-

Ne bilür sağ, sıhhatün kadrin
Hastadan sor bu ni'metün kadrin
Çünkü def- eylemez 'anâyı gınâ
Muğtenem oldurur ki sâlim ola.

غمرت الموت لهون من مجالسة من لا تهول

-139-

Alışur mı cihānda cîn ile ins
Aña beñzer bu sohbet-i nâ-cîns
Sohbet-i bed ki mihnet-i cāndur
Hâlet-i nez- o demde âsāndur.

19^a

غاب حظ من غاب نفسه

-140-

Bûs u âgûş u 'ayş u nûş u safâ
Hep karîn-i fenâ hevâ vü hebâ
Mevt irüp çünkü nefs ola gâlib
Olur ol zevk ile safâ gâlib.

137/4 A pir ü cahilden

138/4 A oldur ki

139/2 A sohbeti

غلا قدر المتوكلين

-141-

Müttekiler tevekkül ehli olur
Yār-ı cevre taḥammül ehli olur
Çünkü kâdir katında var kâdri
Kaynar ehl-i tevekkülün kâdri

غدرک من دلك على الاساءة

-142-

Çünkü şeytân-ı âdem, âdemdür
Seni idlâl idici hem-demdür
Çünkü oldu delîl-i rāh-ı günāh
Saña gadr itmiş oldu ol güm-rāh.

غضبک عن الحق مقبحة

-143-

Diñlemez ḥakkı ol ki bātıldur
Merd-i kāmîl geçinse cāhildür
Her suḥan ki ola şaḥîḥ u sarîḥ
Gāzab u kahr aña degül mi kabîḥ

غشک من ارضاک بالباطل

-144-

Saña ol kimse eyledi 'illet
Kıldı 'akluñ rubûde-i gaflet
Eyleyüp savb-ı Ḥakdan a'râzı
İtdi bir bātıla seni rāzı

فی کل قلب شغل

-145-

Her kişinüñ başında bir sevdâ
Kimi dîn ister ve kimi dünyâ
Aslı yokdur bu hâlet-i selbün
Gör ki bir şuglı var her kalbün

فعل المرء يدل على أصله

-146-

Kimsenüñ aslın itme hiç su'âl
Anı fi'linde eyle istidlâl
Bed ise şî'li, aslı fâsiddür
Meyvesi her dırahta şâhiddür.

فاز من سلم من شرف نفسه

-147-

Âdemün başına belâdur nefs
Cism ü cân içre gizlü da'dur nefs
Oldı râhat zamâne darrından
Her ki kurtuldı nefs şerrinden.

فرع الشيء يخبر عن أصله

-148-

Nesebi merdüm-i nigû-kāruñ
Hübdur, hulķı gibi ebrāruñ
Nîk ü bed her ne ise âsarı
Fer' olur aslınuñ nümüdāri.

فخر المرء بفضله أولى من فخره بأصله

-149-

Fahr ider māl u cāh ile cāhil
Nesebi nisbetin ider bātıl
Bunlarla tefāhur ednādur
Fazlıla fahr idinmek evlādur

20^a

قيمة كل امرء ما يحسنه

-150-

Kişıntūñ kıymetidür ihsānı
Anuñ ile bilürler insānı
Anuñ ile bulur kişi şadrı
Bilinür anuñ ile hem kadri

قسوة القلب من الشبع

-151-

Seg-i nefsi gele sözüm esle
Cüreb ü şirîn ile yeter besle
Çok yemekden olur çü kasvet-i kalb
Nice bir yer nefâyisi bu kelb.

قرب الاشرار مضرة

-152-

Hazer it ehl-i şerre olma yakın
Tā ki şerrinden olasın emîn
Nefs gibi olur mı menba'-ı şer
Ekser andan gelür kişiye zarar.

قرین المرء دلیل دینه

-153-

Hem-demidür kişiyi şalıh iden
 Sālīhı nefsi gibi tālīh iden
 Kişinüñ hādī-i sebīli olur
 'Aklınuñ dāninüñ delīli olur

قبول الحق من الدين

-154-

20^b

Kim ki bir hak husūsa itse 'inād
 Vardur anuñ tabī'atında fesād
 Ehl-i dīn oldur ide hakkı kabūl
 Çünki bir nesneyi göre ma'kūl.

قدرا المرء ما بهمه

-155-

Kimde ki ola himmet-i vālā
 Ser-bülend ola serv-i naḥl-āsā
 Kādri ile bulur kişi şadı
 Hem olur himmeti kadar kādri.

قول المرء يحبر عما في قلبه

-156-

Kalb-i merdüm ki mahzen-i sırdur
 Kelimâtı o sırrı muhbirdür
 Gerçi sırrı nihān ider cāndan
 Sözi ammā haber virür andan.

کفّاک من عیوب الدنیا ان لا یبقی

-157-

Lutf u kahrı geçer çü dünyānuñ
Zıll-ı zāyıl mişāli devrānuñ
‘Ayb-ı dünyā saña hemin bu yeter
Bî-bakā oldugı kifāyet ider.

کفران النعمة یزیلها

-158-

Her ki bir ni‘meti ide inkār
Ola küfrān-ı ni‘met ol küffār
Gider andan o ni‘met āhır bil
İder inkār o ni‘meti zāyıl.

کمال العلم فی الحلم

-159-

Ey hüner-mend odur kemāl-ı ‘ilm
Ki ola ‘ilmüne netice hılm
‘İlm-i bî-hılmı tutma ki makbûl
Meyvesüz bir dırahta benzer ol.

21^a

کافر سخی ارجس فی الجنة من مسلم شخیص

-160-

Mümsikā gel şehāyı gör ki sahlı
Kendü küfrinde kāfir ise dahı
Mü‘min olan buhlıdan hāşā
Anda artuk olur behište recā.

كثرة الزبارة تورث الملالة

-161-

Çok varanlardan olma yârâna
Varma vardukça şâyed uşana
Anı şanma mahabbete yetişür
Çok ziyâret melâlete yetişür.

لين الكلام قيد القلوب

-162-

Kimün olsa kelâmı hûb u latîf
Halka itse kelâmını taltîf
Böyle şîrîn-kelâm olan dil-bend
Nice nice kulûbı eyler bend.

لين قولك تحجب

-163-

Suhan-ı nerm olur vefâya sebep
Ta'ne vü'unf olur cefâya sebep
Halka hulk u meveddet evlâdur
Sözde lînet mahabbet-efzâdur.

ليس الشيب من العمر

-164-

Pîr iken olmadı kimse yigit
Yürü gür u kefen tedârükin it
Çün kuvâdan kıvâm ide firâr
Bu zamânı, ömrden itme şomâr.

ليس للحسود راحة

-165-

Her kime ki hased ola 'âdet
Belki itmez o renc anı rāhat
Hasedinden hasūda sūd olmaz
Kısmet-i gayrıdan vürūd olmaz.

ليس الشهرة من الرعونة

-166-

İsteme anı ki olasın meşhūr
Viressin şöhret ile nefse gurūr
Şöhret âfetdürür 'ukubetden
Dahı bir cāmedür ru'ūnetden.

ليس لسلطان العلم زوال

-167-

Devlet-i māl ber-karār olmaz
Peyine düşme pây-dār olmaz
Devlet-i 'ilmi gör zevālı yok
Saltanatdur ki intikālî yok

مجلس الكرام حصون الكلام

-168-

Meclis ü mahfıl-i kibār u kirām
Hıfz-ı sırrı çün oldu hısn-ı kelām
Her suhan-çîn ola mı hem-dem-i rāz
Yaraşur ol harîme mahrem-i rāz.

من كثر كلامه كثر ملامه

-169-

22^a

Her ki itdi kelāmını teksīr
İtdi haclet anı esīr-i kesīr
Çok kelāmuñ melāmi bī-mür olur
Ki nedāmet nedīme ekser olur.

منقبة المرء تحت لسانه

-170-

Söz ile fark olur zelīl ü ‘azīz
Söyledükde olur bu şübhe temīz
Sözine bak sözinden añla eri
Dili altındadur erüñ hüneri.

مجلس العلم روضة من رياض الجنة

-171-

‘Ulamā sohbetine eyle heves
Yüri cehhâlden ‘alākayı kes
Meclis-i ‘ilme gel ki hıķmetden
Oldı bir ravza bāğ-ı cennetden.

مشرب العذب مزدهم

-172-

Kanda kim olsa bir vücūd-ı kerīm
Üşür ihsânına fakīr ü yetīm
Çeşmenüñ ki ola suyu tatlu
Çok olur anda izdihām u gulüb

مجالسة الاحداث مفسدة الدين

-173-

Hem-nişîn olmak ehl-i bid'at ile
Kalbe gaflet virür dalâlet ile
Kişinüñ dînini fesâda virür
Vera'-ı harmanlını bâda virür.

ما ندم من سكت

-174-

22^b

Olagör ni'met-i şamt ile men'ût
Nâdim olmadı ol ki itdi sükût.
Cirmi gerçi lisānuñ oldı şagîr
Belî cirmi şagîr u cürmi kebîr.

نور قبرك بالصلوة في الظلم

-175-

Giceler içre it ku'ûd u kıyām
Tâ ki nûr ile şubh ola ol şām
Yatma gafletle dūn namāzına dur
Kıla tâ nûrı kabriñi pür-nûr

نار الفرقه احمر من نار المحيم

-176-

Ey dirigā ahar imiş kat kat
Nâr-ı duzahdan âteş-i furkat
Işınurdu yirine ehl-i cahām
Anda olsa bu 'azâb-ı elîm.

نیل المني في الغنى

-177-

Her kime ki ğinā ola hāsıl
 Olur ol arzūsına vāsıl
 Her murādâtı alışur virişür
 Her neye şuna ki eli irişür

نعيت الى نفسك عين شباب رأسك

-178-

Şol kiği ki sefîd-ser oldu
 Mevtden nefsine haber oldu
 Deheni dürc-i bî-güher kaldı
 Gerçi ki anda hırs-ı zer kaldı.

نسيان الموت صاء القلب

-179-

Niçe yād ola dilde hāl-i memat
 Ki olur zikri hādımü'l-lezzāt (x)
 Lîk dilden giderme sen anı
 Pās ider göñli mevt nisyānı.

23^a

وحدة المرء خير من جليس السوء

-180-

Çün zarardur kişiye hem-dem-i bed
 Yigdürür vahdet içre olmak ferd
 Çünki andan tevehhüm ola zarar
 Sohbetinden kıl ihtiyat u hazer.

(x) Buradan itibâren her iki nüshada da müstensih tarafından yapılan bir tertib hatası vardır. Ve tarafımızdan düzeltilmiştir. Ayrıca gerekli düzenleme tıpkı basımda da yapılmıştır.

وضع الاحسان في غير موضعه ظلم

-181-

Cūd u lutf u kerem yirine gerek
Tā ki biñ yazıla birine gerek
Zulm olur bir maħalle bil anı
Yirine itmesen bir ihsānı.

وزر الصدقة المنان اكثر من اجره

-182-

Luṭfuñı minnet ile itme hebā
Tā bulasın cezā güninde cezā
Minnet itme ziyād olur andan
Wizr-i minnet ol 'ecr ü ihsāndan

وصول مقدم من خاف كثره

-183-

Kimde kim olsa dirhem ü dīnār
Yār olur anuñ ile her aḡyār
Zer ile gül gibi ser üzre olur
Çün tehī kīse ola ayakda kalur.

ولد الشيخ يتيم

-184-

Pīrlükde 'ayāle itme heves
Şāyed ola yetīm olup bī-kes
Veledüñ pīre irmeye mededi
Pīr olanuñ yetīm olur veledi.

23^b

هات ما عندك تعرف به

-185-

Zāyî' olur kişide faẓl u hüner
Anı göstermezise halka eger
Hüner oldur ki gösteresin anı
Bileler anuñ ile tā ki seni.

لهربك من نفسك انفع لهربك من الاسد

-186-

Ādeme gerçi 'adūvdür esed
Nefs andan velî eşer ü eşed
Dimeñ anı sibā' u dedden kaç
Ger kaçarsañ bu nefs-i bedden kaç.

لهيوم المرء بقدر قيمته

-187-

Gayretini komaz olursa havās
Bu belādan berīdürür eşhas
Tağlar deñlü gayretüñ gamı var
Herkesüñ himmeti kadar hemmi var.

لهمة المرء قيمته

-188-

Rāh-ı Hakkā sebîl olur himmet
Her murāda delîl olur himmet
Dün u bî-himmetüñ ne ragbeti var
Kişinüñ himmetince kıymeti var.

185/1 A faẓl-ı hüner

185/3 MK göstere anı

لهم السعيد آخرته وهم الشقي ديناه

-189-

24^a

Ola her kim ki âhiret-endîş
Gam-ı dünyâ için yimez teşvîş
Nîk ü bed göñli içre eyledi cā
Gam-ı 'ukbā ile hemm-i dünyā.

هلاک المرء فی العجب

-190-

Meskenet ehli aña öger él
Lîk kibr ehli aña söger él
Kibr ü 'ucb ile sanmağıl hünerün
Çünkü 'ucbındañur helâkı erün

لا ایمان لمن لا ایمان له

-191-

Kimün olmasa ahd ü eymanı
Dime mü'min ki yokdur imanı
Oldı ikrârı çünkü imândan
Ehl-i imân bilindi eymândan.

لا غناء لمن لا فضله

-192-

Şaḥṣ-ı bî-faẓl olanı şanma ganî
Belki oldur cehâlet ile denî
Mâl u cāhına bakma cāhıldür
Hakkı bilmez her işi bātıldur.

لا فقر للحافل

-193-

'Âkıl olan kişı fakîr olmaz
'İzzet ehli olur hakîr olmaz
'Âkıla 'aklı pes sermāye
Şeref-i 'akl ile bulur pāye.

لا غم للغانع

-194-

24^b

Anuñ içün ne gam ki kânı' ola
Gam anıñğündürür ki tāmı' ola
Olmadı halk içinde hōr u denī
Şol ki oldı kanā'at ile ganī

لا وفاء للمرأة

-195-

Zende olmaz vefā bu söz hakdur
Mahrem olmaga gerçi elyakdur
Şayd olurken kişiyi şayd eyler
Bend-i kîr ile anı kayd eyler.

لا حرمة للفاسق

-196-

Kendüyi her ki zühde hem-dem ider
Zühd ü takvā anı mükerrem ider
Olmasa tañ mı hurmet-i fāsık
Anı ister ne halk ne Hālık.

لا كرامة للكذوب

-197-

Kāzibin̄ ḥalk̄ içinde ḥurmeti yok
Kavli sādık degül kerāmeti yok
Sanma andına inanur él anuñ
Gerçegin de yalan sanur él anuñ.

لا دين لمن مروءة له

-198-

Ânma ol nākes ü ḥası zinhār
Ademī zümresinden itme şomār
Ehl-i dil nākes ü ḥanīn olmaz
Bî-mürüvvet olanda dīn olmaz.

لا دين لمن لا غيرة له

-199-

Erligi şanma rîş ü sebletdür
Belki ol âr ile ḥamiyyetdür
Mü'min olmaz ol kim ḥamiyyeti yok
Dini yokdur anuñ ki gayreti yok.

25^a

يحشر الناس على ما فاتهم

-200-

Bir kişiyē irişse nā-geh mevt
Nîk ü bedden ne işde kim ola fevt
Ol kişi ol 'amelle ḥaşr olısar
'Âkıbet çünki ḥaşr u neşr olısar.

يطلبك الرزق كما تطلبها

-201-

Rızkuña sen niteki t̄ālibsın
Cidd ü cehd ile aña rāğıbsın
Sa'y idüp sen nice ararsuñ anı
T̄ālibüñdür arar ol dağı seni.

يا نيك ما قدر لك

-202-

Hergiz olmaz naşib olana zevāl
Çünkü kısmetde oldı saña nevāl
Yetişür olsa saña her ne kadar
Ne ki rüz-ı kazâda oldı kader.

يعمل النمام في ساعة فتنة شهر

-203-

Şakın ol kimseden ki fitne ide
Birbirinden bu hālka söz ilede.
Fitne kim olmaya bir ayda temām
Anı bir demde eyleye nemmām.

يسود المرء قومه بالاحسان اليهم

-204-

Kavmine her kim eyleye ihsân
Kavmi içre olur 'azîmü's-şân
Âhır anı o lutf u cūd u esîr
Kavmine server ü ser-âmed ider.

يبلغ المرء بالصدق منازل الكبار

-205-

Sıdk ile himmetün bülend eyle
Kadr ile zatuñ ercümend eyle
Her ki sıdk u şafâ ile ola şâf
Menzilidür menâzil-i eşrâf

يصير امر الصبور الى مراده

-206-

- Hiç itme bir işde isti'câl
Nice kâr ola el vire fi'l-hâl
Vaktine katlanur cemî'-ı umûr
İrişür şabr ile murâda şabûr.

يسعد الرجل بمصاحبه السعيد

-207-

Her kime eylesen mukâreneti
Eşer eyler saña muşâhabeti
Su'adâ ile her kim oldu yâr
Oldı sevb-i sa'âdet aña şî'âr.

H A T İ M E - İ K İ T Â B

BER-VECH-İ MEV'İZA-İ HİTÂB-I MÜSTETÂB

26^a Vaktâ kim bu kelâm-ı vahy-peyâm u mu'ciz-nizâm bi-'ināye-ti'l-meliki'l-'allâm intihâ vü itmâm buldı. Ve merkûm u man-zûm olan aḥbâr-ı vahy-'âsâr u i'câz-şî'âruñ fi'l-vâkı' her bir sözi mânend-i nass-ı kâtı' ve misâl-i burhân-ı sâṭı'dur. zîrâ ki Ḥazret-i Şîr-i Yezdânun' ya'nî 'Aliyyü 'âlî-şânun' ke-limât-ı 'âliyâtı ve enfâs-ı hâkmet-nikâtıdur. Her mü'min-i muhlis ki taṣdîkında tereddüd itmeyüp fart-ı ihlâs u i'ti-kâd ve sıdık u şafâ-yı i'timâd ile rûḥ-ı pür-fütûḥından istim-dâd idüp 'amele getüre. Cemî'-i mühimmât-ı dîniyye vü dün-yeviyye için nesâyih-ı kâfî ve mevâ'iz-ı vâfîdür. Ümîddür ki bu vâsıta ile maẓîk-ı şekâvetden tarîk-ı sa'âdete kadem ba-şup lâyıḳ-ı rahmet-i rahmân ve müstahakk-ı nişâb-ı gufrân ola.

KIT A:

هر که او بی روی بند خرد مند ان کرد
 آخر الامر بر منزل مقصود رسید
 وانکه مند منحرف از جاده راه روان
 راه کم کرد و مقصود نشانی نشنید (x)

(x) Akıllıların nasihatini tutan eninde somunda menzıl-i maksûda ulaşır. Doğru yoldan sapan ise yolunu kaybederve varacağı yerin izini bile bulamaz.

İ'TİZÂR-I KÂ'İL-İ RİSÂLE

26^b Ne ân ki bu kelâm-ı vâcibi'l-ikrâmuñ îrâdından garaz mü-
cerred ızhâr-ı kemâl içün tezyîn-i makâl idüp fahr u gurûr
içün bir kırı kıl u kâl ola. Belki aksâ-yı murâd ve matlûb-ı
fi'l-fu'âd (x) المآل على الخير كما فعله mazmûnınca dîn kardaşlarına
ve âhîret yoldaşlarına sebîl-i hakka delîl olup gaflet ü
gurûrdan anları intibâhdur. Zîrâ ki pend ü mevâ'ız terğib
ve nâsih u vâ'ız müstemi'leri hazîz-ı ma'sıyyetde iken me-
yâmin-i âsârı ile evc-i mağfirete iletüp ser-mâye-i zühâ
ü şalâh ve pîrâye-i fevz ü felâh olur. Ammâ ne fâyide eger-
çi bu kelâm-ı kâfî fi-hadd-i zâtihi keder-i kizb ü şübheden
ne kadar şâfî ise kâ'iluñ televvüs-i nefsi cihetine netî-
ce-i şafâ virmez. Ve zülâl-ı mev'ize-i hayât-me'âbı ne ka-
dar ayn-ı hâkmetden cârî olsa nâsihuñ kasvet-i kalbi se-
bîle-i dil-i sâmi'a eseri irmez. (xx) عظم نفسك ثم عظم الخلايق mef-
hûmunca kâlini hâl ve kalbi kâlibını kâl idüp 'ameli ile
'âmil ve ahkâminuñ icrâsına müstegâl olmayıcak mücerred
nakl-i âyât u ahbârdan ne hâsıl olur. Nitekim kelâm-ı ka-
dîm-i vâcibi't-tekrîmde vârid olmaşdur: أَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ
(x) وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ Bu makûle hitâb-ı müstetâba gâyet ve tēkīd

(x) "Hayra sebep olan onu yapan gibidir" me'âlinde bir Ha-
dis...

(xx) "Önce nefesine va'z et sonra da insanlara..." me'âlin-
de bir Hadis...

(xxx) "İnsanlara iyilik emreder de kendinizi unutur mu-
sunuz?" me'âlinde bir âyet. Bkz. Bakara suresi, âyet:

27^a ü tehdîde nihâyet yokdur. Ve bir mahalde dahı ahkâm-ı kelâm-ı hikmet-encâmıñ mefhûmını kâ'il olup ve 'ilmi ile gaymâ'âmil olanlar (x) بالسيف مالميس في قلوبهم birle tenbîhen tevbiñ ider. Ve bi'l-cümle istilâhât-ı zühd-i tāmāt ve ibārāt-ı ehl-i 'ibādat ya'ni ki tūrahhāt-ı sūfiyyūn-ı zerķ-nümün li-ānla āsāndur. Ammā hūner oldur ki kâ'ilün cümle kavlı ü fi'li mesnūn u makbūl olup āyāt u ehādîse muvāfık u mutābık ola. Nitekim fahr-i kāyināt ve afḍal-ı mevcūdāt 'aleyhi afḍalu's-ṣalāt buyurur: (xx) النسيبة سهل والمشكل قبول Üstād-ı mā-hir 'aleyhi rahmetü'l-kādir bu beyti ne hūb dimişlerdür ki:

BEYT:

Hōş bilür yār-ı vefā fā'idesini illā
İ'tibār olmaya ol 'ilme ki gelmez 'amele.

HİTÂB-I KÂ'İL BÂ-NEFS-İ MÂ'İL

Gel imdi ey nefsi hōd-kām ve ey ser-keş-i bî-rām. Eger kavlıñde şādık ve tahkikında muhakkık u muşaddık iseñ bu 'ilmi

-
- (x) "Onlar, kalblerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söyleyecekler" me'âlinde, Fetih sûresinin 11. âyetinden alınmış bir cümle...
- (xx) "Nasihat kolaydır, zor olan onu kabul edip tatbik etmektir" me'âlinde bir Hadis...

'amele getüredur. Ne da·vā-yı bī-ma'nā-yı ārādan getür.

Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Ey gönül bunca günāh ile 'aceb mesrûrsın
Var ise gâyetde hakkuñ luṭfıñā maḡrûrsın
Yüz karasın dāyımā gözyaşıdur pāk iden
Ol siyāhı ağ idersen ey gözüm maḡfûrsın.

27^b

NESR: 'Ayn-ı akl ile nazar kılsañ ömr-i 'azîz-i güzērān
her lahza ve her ān cābûk-süvār-ı eyyām-ı serî'-akdām
ve berîd-i hengām-ı tîz-kām ile hem-'ınān u hem-pā olup
şol semender-i hevārî gibi hem-vāre kaṭ'-ı mesāfe itmek-
de ve ma'-ı serî-'l'-cereyān gibi eyyām u leyālîde ala't-
tevālî geçüp gitmekde.

BEYT Lİ-MÜ'ELLİFİHİ:

Ey Latîfî ömr-i fānî her nefes geçmekdedür
Şol akar şular gibi ki eylemez bir dem karar.

سرود عمر کرانیہ وما غافل ازو
وہ کہ جز ہرم و خطای نشود حاصل ازو (x)

NESR: Ahrā budur ki āhıra içün aḡrāz-ı dünyādan ı'rāz
idüp (xx) موتوا قبل ان تموتوا mazmûnınca kable'l-'ecel ta'allu-
kāt-ı dünyā ve mā-fihāyı verā-yı zahrına atup nıṣāb-ı lez-

-
- (x) Kıymetli ömrümüz geçip gidiyor ve biz bundan gâfiliz. Ne yazık ki o ömrümüzden günah ve hatâlardan başka birşey elde edemiyoruz.
(xx) "Ölmeden önce ölünüz" me'âlinde bir hadis...

zet-i dünyâdan kendüyi bî-nasîb idüp müdâm mülâhazası ahvâl-i âkıbet ve ehvâl-i ahîret ola.

NAZM LÎ-MÜ'ELLİFİHİ:

Devlet ile cihânı tutduñ tut
Zâruñ el virdi mâlde ötdüñ tut
Şikem anbârı çünki tolmak yok
Çinedüñ her ta'âmı yutduñ tut.

28^a NESR: 'Âkıl u lebbîb oldur ki (x) ^{كل آت قريب} fehvâsınca va'de-i mev'ûda müterakkib olup her ân vaktine hâzır ve ecel-i müsta'cile müterâşşid u muntazır ola. Ve 'alâyık-ı halâyıkdan firâr u ferâğ mümkün ü müyesser olmasın kaşd idüp (xx) ^{دكر الموت يهدم كل لذت} minvâlince Hâk zikrini dilden ve mevt fikrini gönülden gidermeye. Tâ ki vesâvis-i şeytân ve hevâcis-i nefsânî kâlbine yol bulup râh-zen olmaya.

BEYT LÎ-MÜ'ELLİFİHİ:

Devran Latîfî ömre henüz virmedin hâlel
Terk itmedin cihân seni terk it sen anı gel.

NESR: Muhaşşıl-ı kelâm ve netîce-i merâm budur ki kâr-vân-ı revân menzil-i fenâdan şâh-ı râh-ı bakâya revân olmadın mesken-i kabr ki dünyânun ahır menzili ve ahîretün evvel menzilidür aña makarr u mekân olmadın ^{لا خلاص من الموت} (xxx) mefhûmınca bu vâkı'anun vukû'ına câzım olup levâzımını ihzâr u iddihâra bezl-i maqdûr ve sa'y-i meşkûr ide.

(x) "Her gelecek (atf) yakındır."

(xx) "Ölümü anmak bütün lezzetleri yok eder."

(xxx) "Ölümden kurtuluş yoktur."

BEYT:

مونسم در قبر مهر او بود بعد از اجل

هست روشن این سخن «کالقبر صندوق العمل» (x)

28^b

NESR: Ammā bu işi başa iletmege evvelā bir mürşide mürīd ve istifāsından müstefīd olmak gerek ki tā mışkala-i zühd ü dir' ile āyīne-i dil ü cānı jengār-ı alāyık u 'avā-yıkdan pāk u tāb-nāk itmege liyākātı ve āyīnesinüñ mār-āt-ı dīdām ilāhī ve mazhar-ı envār-ı nā-mütenāhī olmağa kâbiliyyeti ola.

NAZM:

Görürken bunca evhām u hayālāt

Tecellī ide mi Hāk nūrı heyhāt

Kılınca 'akluñı hırs u hevā kul

Güzer kıl bu küdüretten safā bul.

NESR: We bi'l-cümle 'arīf ü 'akıl u dānā vü kāmīl oldur ki televvüs-i nefsanıyyeden nefes kat' olmadın nefsin tezkiye ve kalbin tasfiye ve rûhın tecliye kılup sa'âdet-i dîn ü yakîn ile taḥşıl-i rızā-yı rabbi'l-âlemīn idüp lâ-yık-ı likā-yı ebed ve müstahakk-ı safā-yı sermed ola.

یسرنا الله وایاکم مع الکافة المؤمنین اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین (x)

من آن که شرط نصیحت بدی بجای آورم

اگر قبول کنی ورنه تو میدانی (xx)

- (x) Ölümünden sonra kabirde O'nun ışığı dostum oldu. Zâten bu söz âşıkardır ki "Kabir amellerin sandığıdır."
- (xx) Merhametlilerin en merhametlisi olan Allâh, rahmeti ile bütün müminlerle birlikte sizâ ve bizâ kolaylık versin!
- (xxx) Her ne ki nasihatın şartı oldu, onu yerine getiriyorum. İster kabul et ister etme. Sen bilirsin.

HÂZİHİ

ŞERHU RHÂDİSİ 'N-NEBİYYİ 'ALEYHİ 'S-SELÂM EL-MÜSEMMÂ

Bİ-SUBHATİ 'L-UŞŞÂK

Fâ'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fa'ilün

- 1- İtdi Hâlık bizi bi-hamdi'l-lâh
Kâ'il-i : (1) لا اله الا الله
- 2- Şâkir iseñ bu ni'mete şükr it
Kâdir oldukça Kâdiri zıkr it
- 3- Şükr ü hamdi mezîd-i ni'metdür
Zıkr ü tâ'at aña itâ'atdur
- 4- Her ne cân ki aña mahabbet ider
Mihri mîkdârı zıkr ü tâ'at ider
- 5- Lezzet-i zıkr ile zevki olur
Zerre-i mîhr ile şevki olur
- 6- Ne ki sevse cihân içinde kişi
Anı zıkr itmek olur anuñ işi
- 7- Zıkr-i Mecnûn niteki Leylâdur
Vâmıkuñ virdi dilde 'Azrâdur.

(1) "Allahdan başka Tanrı yoktur."

2^a

- 8- Her ne dilde ki yok mahabbet-i Hâk
Zikr olunmaz dilinde Hazret-i Hâk
- 9- Dil ki olmaya 'ışk-ı Hâkdan eser
Yegdür andan hezâr kerre hâcer
- 10- Anı zikr eylemez kanı bir şey
Dir cemâd ise zikr idüp yâ Hay
- 11- Gelünüz biz de olalum her gâh
Zâkir-i : (2) لا اله الا الله
- 12- Her kime ki 'inâyet itdi Hudâ
Buldı anuñ hidâyetiyle hüdâ
Kime tevfikı oldu ise refik
- 13- Buldı dergâh-ı Hâkka togru tarik
Olmasa ger 'inâyeti hem-râh
- 14- Kim bulurdu Cenâb-ı Hazrete râh
Ey nice zan iden özin mes'ûd
- 15- Uyamup buldı kendüyi merdûd
Ya irâdetde red ola ya kabûl
- 16- Yigrek oldur ümidi kesmeye kul
Umaruz ki 'inâyet itmiş ola
- 17- Rûz-ı evvel hidâyet itmiş ola
Ey nem-i rahmetün yem-i gufrân
- 18- Katresin kıl bu 'âsiye ihsân
Yogi var eyleyen vücûduñdur
- 19- Bizi küstâh iden bu cûduñdur
Ta ki bildük seni kerîm ü gafûr
- 20- Keremün eyledi bizi mağrûr
Keremün mücrime penâh oldu
- 21- Lutfuñ arada 'uzr-h'sh oldu

(2) "Allâhdan başka Tanrı yoktur."

2^b

- 22- Sensin ol mertebe kerim ü rahim
Korkaram hâli kala nâr-ı cahim

DER-NA'T-I NEBİ 'ALEYHI 'S-SELÂTU VE 'S-SELÂM
VE 'ALÂ ÂLIHI VE AŞHÂBİHI 'L-KİRÂM

- 23- Şükr k'ol hâdi-i hidâyet-bağş
Rize virdi peyember-i meh-veş
- 24- Oldı nûr-ı cemâli halka delîl
Anuñ ile görindi Hakkâ sebîl
- 25- Ba'is-i âferîniş-i dü-cihân
Sebeb-i rahmet-i zemîn ü zamân
- 26- Hazret-i Mustafâ habib-i Hudâ
Ümmetiçün çok eyler idi bükâ
- 27- Ümmete hâdî-i sebîl olup ol
Gösterdi Cenâb-ı Hazrete yol
- 28- Gâyetine bu menzîlün irdi
Âhiret yolların haber virdi
- 29- Didi bu râhda emn yokdur
Nefs ü şeytân harâmisi çokdur
- 30- Cân halâş ide mi yatan gâfil
Menzil-i emne ola mı vâsıl
- 31- Dîn metâ'ını elden aldurur ol
Nakd-ı îmanı yolda çaldurur ol
- 3^a 32- Arası bu vücûd ile 'ademün
Pür-hatardur hazer gerek bî-gamun

24- M nüshasında bu beyit atlanmıştır.

29/2 M Nefs-i şeytan

32/2 B Pür-hazer

- 33- Söyledi bu yolun meḥāfetini
Bildürüp cümle emn ü 'āfetini
- 34- Gösterüp rāh-ı müstakīmi bize
Emr ü nehy ü recā vü bīmi bize
- 35- Bu eḥādīsi rāh-ber kıldı
Sālik-i Ḥakka hem-sefer kıldı
- 36- Olmayavuz bu yolda ta güm-rāh
İltevüz menzıl-i rızāsına rāh
- 37- Düzahından dahı ḥalāş olavuz
Cennet-i 'adn içinde ḥās olavuz
- 38- Ne ki emr itdi ol Nebiyy-i faşih
Bize virdi haber Ḥadīs-i şahih

SEBEB-İ TE'LİF-İ RİSÂLE

- 39- Ol rasûl-i emîn-i sâdık-va'd
Bir Ḥadīsinde eylemiş bunı 'ahd
- 40- Kırk dâne Ḥadīsi bir kimse
Ezberitse ya gayra naklitse
- 41- Şuhedâ ile ḥaşr ola ol kul
Fukahâ zümresinde yazıla ol
- 42- Dahı yarın ire 'ināyetüme
Dāhıl ola gelüp şefâ'atüme
- 43- Bu kelâmı çün istimâ' itdüm
Ferahumdan turup semâ' itdüm
- 44- Dil ü cânun bu oldu sevdâsı
Cem' ola tâ mübârek enfâsı
- 45- Gerçi kim istitâ'atım yogıdı
Heves-i ragbetüm velî çoğıdı

- 46- Feth-i bâb-ı kelâm idüp fettâh
Oldı süz kuflına dilüm miftâh
- 47- Bu ehâdîsi eyledüm tedvîn
Tâ ri'âyet ola bu dîn-i güzîn
- 48- Bu müzeyyen kelâmı zînetden
Fârig oldum hayâl ü san'atdan
- 49- Hâkdan ilhâmdurur kelâm-ı Nebî
Nola nazmında gözlesem edebi
- 50- Kavl-i hâkmet kelâm-ı mu'cizdür
Nice 'allâme bunda 'âcizdür
- 51- Bu yiter kim hemîn muvâfık ola
Nazmı mefhûmına mutâbık ola
- 52- Göricek tâ ehâli'-i İslâm
Bile mu'ciz-peyâmdur bu kelâm
- 4^a 53- Meyl-i 'i'câz ide koyup sihri
Ya'nî ki vird idinmeye şî'ri
- 54- Vây o ömre anuñla zâyî' ola
Cehli ilm añlaya vü kânî' ola
- 55- İlm-i dîndür ulûmdan maksûd
Ehli anuñla tâ ola mes'ûd
- 56- Söz odur kim kişiye nâfi' ola
Ma'siyet 'illetini dâfi' ola
- 57- Nazm odur kim haber vire Hâkdan
Pes nolur lagv u şî'r-i nâ-hâkdan

49/1 B ilhâmdur

51/1 B yiter ki

52/2 B kelâmdur

54/2 M Cehli âlim

- 58- Hūbdur gerçi kim faşāhatda
Meded ırmez velī kıyāmetde
- 59- Umaram kim bu mūcib-i gufrān
Ola derd-i ma'āsiya dermān
- 60- Derd-i dil-hasteye devā yazdum
Başt-ı kânūn idüp şifā yazdum
- 61- Olmayaydı eger Rasūl ü Kitāb
Kim bilürdi nedür hatā vü savāb
- 62- Şīve-i şī'ri itmedüm çendān
Tā ki her kimse idine iz'ān
- 63- Vāziḥ u rüşen eyleyüp tahrīr
Türki nazm ile eyledüm tefsīr
- 4^b 64- Behre-mendola tā ki mü'minler
Sebeb-i rahmet eyleye dāver
- 65- Aradum halk için ehem olanı
Bileler tā ki şehd ü sem olanı
- 66- İstifā bahrının güherlerini
Nūr deryâsının dūrerlerini
- 67- Cem' idüp dürc-i nazma derc itdüm
Nakd-ı ömrümden aña harc itdüm
- 68- Çün adedde dūr-i Hadis-i şahīḥ
Oldı şad dāne nitekim tesbīḥ
- 69- Didüm ismine SUBḤATÜ'L-UŞŞAK
Tā ki elden komaya her muştāk
- 70- Kim bu gencineye ola gencūr
Olur ol hāzin-i hazāne-i nūr

63/1 B takrīr

67/1 M Cem' idüp nazma derc itdüm

- 71- Bunu sen sanma dürr-i 'ummānī
Ka 'r-ı cāndur bu gewherüñ kânı
- 72- Gördi luṭṭan bu dürr-i dil-cūnuñ
Cigerin deldi reşk-i lü'lūnuñ
- 73- Ger satılssa bu dürr-i bi-hemtā
Olmaz iki cihān birine bahā
- 74- Buña şarrāf ehl-i 'irfāndur
Müşteri olmaz ol ki nā-dāndur
- 5^a 75- Nice dūr belki şeb-çerāğ-ı hüdā
Kim virür nūr-ı sırrı kalbe zıyā
- 76- Karañu dillere çerāğ-ı münir
Nūr-baḥş olmada kamer-tenvîr
- 77- Her kime ki bu nūr ola hādî
Yol vire zulmet içre her vādi
- 78- Hızr-ı tevfiķ ile refik ola ol
Bula āhır ḥayāt ābına yol
- 79- Kanı iksir devletine tālîb
Kimya-yı sa adete ragîb
- 80- İllet-i nakd-i can bununla gider
Kımyādur ki kalbi hālîş ider
- 81- Mürde-diller bulur bu sâzle ḥayāt
Dem-i İsâyla nitekim emvāt
- 82- Dil ki yokdur safâsı mürdedür ol
Zinde eyler anı kelām-ı rasûl
- 83- Tutsa mir'ât-ı kalbi jeng-i hevā
Vir aña işbu saykal ile cilā

من اراد ان يتكلم مع الله تعالى فليقرأ القرآن

-1-

5b

Her ki ister Hâk ile kelimât
Dâyim itsün karâ'at-ı Kur'an
Ola Tûr-ı tilâvetinde kelîm
Reşk ide aña Mûsâ-yı 'İmrân

من خاف الله خاف منه كل شيء

-2-

Ol ki havf itdi Hâzret-i Hâkdan
Korkar andan cemî'-i halku'l-lâh
Haşyet-i Hâkdan ol ki hâlîdür
Korkıdur her kişiden anı ilâh

من صلى على مرة لم يبق ذنبه ذرة

-3-

Şalavâtı dilüñden eyleme dūr
Tâ şefâ'atdan alasın behre
Her ki bir kerre kim vire şalavât
Kalmaz anuñ günâhı bir zerre

لا تسبوا السلطان فانه ظل الله في الارض

-4-

Kıl du'â pâdişâha sögme sakın
Anı zîrâ halîfe kıldı ilâh
Sen o zât-ı şerîfi şanma güzâf
Ki öldürür yir yüzinde zıllu'l-lâh

عبادة ساعة يعدل عبادة سبعين سنة

-5-

6^a

Hâkim olan kimesne bir sâ'at
Emr-i Hak üzre ger'adâlet ide
Ola mı bu sevâb-ı 'adle 'adîl
Ger o yitmiş yıl 'ibâdet ide

ان احب الناس يوم القيامة امام عادل

-6-

O şehüdüdür sa'âdet-i kevneyn
Meyli yok zulme 'adle mâyildür
Hazret-i 'izzete ahabbî'n-nâs
Yevm-i mahşerde şâh-ı 'âdildür

العالم فريضة على كل مسلم ومسلمة

-7-

Merd ü zen her ehl-i İslâma
Farz-ı 'ayn oldı 'ilm-i dîn okımak
Oldı ol 'ilm ile 'amel vâcib
Fark ola tâ anuñla bâtılu hak

اطلبوا العلم من المهد الى اللحد

-8-

Cümle mechûli idegör ma'lûm
'ilme sarf eyle var ömrüñi hep
Dime geçdi zamânı tahsîlün
Mehdden lahde dek kıl anı taleb

لا فقر أشد من الجهل

6^b

-9-

Cehle beñzer cihānda fakr olmaz
Katı yohsul cihānda cāhildür
Māl ile, nākısı ganī sanma
Ol kişidür ganī ki kāmildür

ان قليل العمل مع العلم كثير وان كثير العمل مع الجهل قليل

-10-

Ne 'amel ide olmayan 'ilmi
'ilm ile azacuk 'amel çok olur
Cehl ile sehl olur keşir 'amel
O da sehv ü hatā ile yok olur

من تقدم عالما فكانما جلس على المصحف

-11-

'Ālim üzre otursa bir 'āmiyy
Māl u cāh içün anı görme revā
'İlmi tahfīf ider şu mertebe kim
Mushaf üzre cülüs ider gūyā

من أكرم الى غنى لغناؤه ذهب تلثادينه

-12-

Bir ganīye şu kim gınāsı içün
İtse dünyā-perest olup ikrām
Sülūsān-ı nukūd-ı dīni gider
Anda nokşān-pezir olup islām

7^a

اول ما يحاسب به العبد يوم القيامة الصلوة

-13-

Her ne dem kim irişe vaqt-ı şalât
Dur edâ it anı vü olma kehel
Kıl namâzı namâzdur bil anı
Yevm-i âhirde ŝorılan evvel

من ترك وقتا من الصلوة ذبح نفسه بغير سكين

-14-

Her kî bir vaqt namâzı eyleye terk
Kendü nefsini kendü kâtildür
Dökdi kanın bi-gayr-i sikkînin
Şol kişi ki ŝalâtı mühmildür

الصحة تمنع الرزق

-15-

Her ki vaqt-ı seherde huŝte ola
Aña şubh uykuŝı virür keŝelân
Ol gün anuñ başına gün toğmaz
Hem anuñ rızkına gelür noksân

دم على الطهارة يوسع عليك الرزق

-16-

7^b

Ger dilerseñ cihânda vüs'at-ı rızk
Hâzır ol dâyıma tahâret ile
Yüri'âlemde tayyib ü tâhir
Bulasın rızkı tâ ki vüs'at ile

من يدك زاداً وراحلة تبلغه الى بيت الله ولم يحج فلا عليه

ان يموت الا يهودياً ونصرانياً

-17-

Güci yetdükde zād u rāhıleye
Ka'beyi her ki olmaya zāyır
Ya Yahūdī ola ya Nasrānī
Mevt irüp çünki 'ömr ola āhır

الزکات فطرة الاسلام

-18-

Yolına vardı dīn-i İslāmuñ
Her kişi ki eyledi zekātın edā
Bile farz oldu çünki zekāt u salāt
Virmeyen itmedi salātın edā

رأس العقل مدارة الناس بعد الايمان

-19-

Re's-i 'aql oldu ba'de imāni
Halk ile eylemek mudārāyı
Ki mudārā zamānıdur bu zamān
'Ārif añlar bu remz ü imānı

8^a

ان من موجبات المغفرة بذل السلام وحسن الكلام

-20-

Mücib-i mağfiretdürür bil anı
Halka bezl-i selām u hüsn-i kelām
Sebkat it sen selānı gayrīdan
Hem al ikrām ile selānı mūdām

الكلمة الطيبة صدقة

-21-

Hâcet ehline lutf ile söyle
Dahı gösterme aña gülmez yüz
Eyü sözle güler yüz ile aña
Vir cevâbın ki sadaka eyü söz

المؤمن من امرأة المؤمن

-22-

Sâf olup birbirin müşâhedeye
Oldı mir'âtı mü'minüñ mü'min
Her ne yüzden ki ide aña nazâr
Görür anda sıfâtınüñ'aynın

خير الكلام ما قل ودل

-23-

8b

Kelîmâtun hayırlusı bu kim
Her ne deñlü olursa ola kalîl
Bir söz ile edâ ola biñ söz
Ya'nî ola biri biñine delîl

من توضع رفعة الله ومن تكبر وضعه الله

-24-

Kim tevâzu'la halka hulk itse
Hak anuñ kadrini refî' eyler
Her ki kibr ile vaz' ide halka
Rabb-ı 'izzet anı vazî' eyler

حسن الخلق نصو الدين

-25-

Hüsn-i şûret kişide sîretsüz
Şekl-i bî-cândur meselde hemîn
Dîn-i mü'min dürtüst degül ansuz
Hüsn-i hulk oldu çünki nısfü'd-dîn

لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من الكبر

-26-

Kibriyâ kim hakuñ ridâsıdur
El uzadan fużül u bâtıl olur
Kimde kim zerre deñlü kibr olsa
Anı şanma behişte dâhil olur

ترك كلمة من الغيبة أحب الى الله من انى ركعة صلوة

9^a

-27-

Gıybetüñ bir sözini terk idegör
Hiç çekme nevâfile zahmet
Hâzret-i 'izzete o sevgülidür
Kılmadansa namâzı biñ rek'at

الغيبة أشد من الزنا

-28-

Mümkün oldukça eyle hıfz-ı lisan
Virme hergiz mesâviye ruhsat
Gıybate söz kaçırmağıl zinhâr
Ki zinâdan eşed imiş gıybet

26/1 B-M Kibriya ki

26/2 B batıldur

سوء الخلق يفسد العمل كما يفسد الخمر العسل

-29-

Hüy-ı bedden hâzer gerek zinhâr
Ki anuñla olur 'amel fâsîd
Sû-i hulk ile bozma a'malûñ
Kim olur hal ile 'asel fâsîd

ان الحسد تأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب

-30-

9^b

Kimsenûñ gel kemâl ü mālîna
Hased itme hasûd olup zinhâr
Hasenâtını yir hased kişinûñ
Nitekim yir ocakda hîzemi nâr

من كظم غيظاً وهو يقدر على انفاذه ملا الله على قلبه امناً وايماناً

-31-

Her ki vakt-i gâzabda hışma gelüp
Hışmını yudsa şabr idüp bir ân
Kâdir olup ya anı def' itse
Tola kalbine 'emn ile îmân

الغضب يفسد الايمان كما يفسد الصبر العسل

-32-

Ğazab u hıddeti ko mü'min isen
Ki gazab fâsîd eyler îmânı
Şehd-i şîrin ise ne deñlü 'asel
Telh ider pâre-i sabûr anı

30/4 S hîmeyi

31/2 B şabr ide

32/3 B şehd ü şîrin

من اصالح بين الاثنين استوجب ثواب شهيد

-33-

İki kişi arasını her kim
zahmete girüp eylese islāh
Vācib olur aña sevāb-ı şehīd
Çünkü ol vire bir fesāda şalāh

من عفى عند القدرة عفا الله عند العسر

10^a

-34-

Bulsa bir kimse düşmāna fırsat
Kādir oldukda eylese anı 'afv
'Afv idüp buñ deminde anı Hudā
Nice nice günāhın eyleye mahv

نية المؤمن خير من عمله ونية الفاسق شر من عمله

-35-

Niyyetin hayra itse bir mü'min
'Amelinden o niyyet afdaldur
Niyyetin şerre kılsa bir fāsık
'Amelinden eşer ü mühmeldür.

الدال على الخير كفاعله

-36-

Bir kişi kim sevāb kaşdın idüp
Bir kişi hayr işe delālet ide
O sevābda olur anuñla şerik
O kişi kim ne hayr u tāt ide

35/4 S Ameli kendü kesbi mühmeldür

36/1 B kişi ki

36/2 M delālet ider

36/4 M tāt ider

36/4 M ol kişi kim B o kişi ki

من قضي حاجة لأخيه ففى الله حاجته

-37-

10^b

Kim kazā itse Hāk rızāsıçün
Hācetin görse bir müslimānuñ
İtdügi eylük olma-ya zāyi'
Bıtüre hācetini Hāk anuñ

اطلبوا الخير عند حسن الوجوه

-38-

Kerem ehli olur vecih-i ādem
Hüsn-i sūret delil-i sıretdür
Zışt-rūdan şakın kerem umma
Dile andan ki hūb-sūretdür.

العدة دين

-39-

Her kişiye ne va'de kim itsen
Sa'y idüp va'deye vefā idesin
Va'de çün zimmetünde deyn oldı
Vācib oldı anı'edā idesin.

السبحى فى جوار الله وانا رفيقه

-40-

Gel gidersen sehā tarıkına git
Kurbet-i Hākka yok bu deñlü tarık
Hāk civārındadursahī dāyim
Hāzret-i Mustafādur aña refik

37/2 B Hacetin tursa

40/2 M Kurb-ı Hakka ki

الصدقة تطفئ غضب الرب

-41-

11^a

Geldüğünce elünden it sadaka
Ki tasadduk belâyı def' ider
Eyle vakt-i belâda anı penâh
Gazab-ı mâhiri o ref' ider

من نهر سائلًا ما يعا على باب عذبة الله تعالى في النار الف سنة

-42-

Her ki bir sâ'ilî sûre mahrûm
Kapusında didükde şey li'l-lâh
Habs idüp vâdî-i cehennemde
Aña biñ yıl 'azâb ide Allâh

لا رد السائل ولو بشق ثمرة

-43-

Ğoma kapuñda sâ'ilî mahrûm
Küllî olmazsa cüz'i vir bâri
Virmez isen tamâm ħurmaca
Vir anuñ bâri nısfı mikdârı

دعوة الغرباء مقرونة بالاجابة

-44-

11^b

Al ele göñlini garîbün kim
Hastadur göñli, ħâtırı mahzûn
Ğurabânun du'âsın eyledi Ĥak
Da'vet içre icâbete makrûn

41/2 B-S def eyler

41/4 B-S ref eyler

Not: B nüshasında 41. hadisın birinci beyti atlanmıştır.

44/1 M Ele al

دعاء الوالد لولده كدعاء النبي ﷺ

-45-

Vâlidüñ bed-đu-âsını zinhâr
Cehd idüp almasun veled
Veled üzre du-â-i vâlidî Hâk
Eylemez da-vet-i Nebî gibi red.

قلب المؤمن من عرش الله

-46-

Ey ki itdün gönüller âzürde
Sırr-ı dilden hiç olmadun âgâh
Dil mekân-ı Hudâ-yı 'arş-ı mekîn
Kalb-i mü'min vesî-ı arşu'l-lâh

اتقوا دعوة المظلوم ولو كان كافراً

-47-

Yirde kalmaz du-âsı mazlûmun
Kâfir olsa dahı olur makbûl
Zâlimün tîğ-ı zulmî başın urur
Baş açâ çünkü pâdişâhına kul

الظلم ظلمات يوم القيامة

-48-

12^a

Her ki zulm itdi zîr-i destine
Yarın ol zulmî aña zulmet olur
Ol zamân ki ecel boğazın ala
Aña cân virmesi meşakkat olur

48/1 S destinde

48/2 B yarın o

المسلم من سلم المسامحون من لسانه ويده

-49-

Mü'min ol kimsedür ki tâ andan
Nefret itmeyeler dil ü cānlar
Ne elinden ne hōd dilinden anuñ
Hergiz incinmeye müslimānlar

من كان ذا وجهين في الدنيا كان له يوم القيامة لساناً من النار

-50-

şol ki dünyāda iki yüzlü ola
Nitekim şekl-i millet-i seg-sār
Hāme gibi iki zebānı ola
Ağzı içre iki zebāne-i nār

لا يدخل الجنة بئام

-51-

Birbirinden bu halka söz iledüp
Zemme vü nemme olmağıl mā'il
Bu sıfatlarla her ki ola mevsūf
Olmaz ol kimse cennete dāhil

راحة الانسان في حفظ اللسان

-52-

Katı çok güft ü gūya itme heves
Mümkün oldukça eyle hıfz-ı lisān
Dut diluñ rāhat olayın diriseñ
Ki sükūt oldu rahat-ı insān

12^b

49/1 B "ki" atlanmış.

49/2 M cāndan

من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه

-53-

Jeng-i lagv u kelām-ı fāhişden
Her ki mir'ât-ı dîni eyledi pāk
Hüsn-i İslâmı anda gördi 'ıyân
Sûret-i ma'nâyı kılup idrāk

من كثر مزاحه ذهب وقاره

-54-

Bir kişi kim latîfeyi çok ide
Eksilür 'ırz u vakârı gider
Açılur nûktelerle her sırrı
Keşf olur cümle 'aybı 'ârı gider

ويل للذي يحدث ليضحك ويل له ويل له

-55-

Oldı veyl cahîmi anuñ içün
Güldüre halkı şüh u şakrak ola
Sebeb-i dahk içün mecâlisde
Sözleri lagv u fuşş-ı mutlak ola

13^a

كثرة الضحك تبيت القلب

-56-

Bu cefā-hâne cāy-ı hānde degül
Saña bilsem neden gelür gülme
Zinde-diller bu korkudan gülmez
Kalbe gülmeğden irişür ölmek.

من كذب كذبة فهو ملعون

-57-

Çünkü kizb oldu mücib-i zillet
Her ki 'âdet idinse mağbündür
Mü'min adında her ki kâzib ola
Didi Peygamber anı mel'ündür.

من غشى فليس منا

-58-

Hîle vü hud'a ehli mekkârı
Didi bizden degül Rasûlu'l-lâh
Ya'nî mü'min degül munâfıkdur
Anı haşır eylemez bizümle ilâh

ان اكثر اهل الجنة به

-59-

13^b

Yüri pür-hîle vü dağal olma
La'übâlî vü şādıku'l-kavl ol
Cennet ehlinüñ ekseri bön olur
Sen dağı bönlük eyle makbûl ol

ان الله يحب كل قلب خزين

-60-

Ferah u şādılık yaraşmaz aña
Tâlib-i Hâk olan gerek mahzûn
Ömrüñ oldukça gülmesen yime gam
Kalb-i mahzûnı çün sever bî-çün

59- Bu Hadîs S nüshasında yok.

59/4 M Var sen dağı bönlük eyle kabûl

60/1 B şādılık

مونوا قبل ان نموتوا

-61-

'Ākıbet terk ider seni dünyā
Şimdiden gel aña vedā' eyle
Çünkü kat'-ı 'alākadur āhır
Her ta'allukdan inkıtā' eyle

ان لكل قوم فتنة وفتنة قوى المال

-62-

Oldı bir fitne her bir ümmet için
Onlara bâ'is-i dalāl oldı
Ümmetiçün didi ki Peygamber
Bunlara fitne milk ü māl oldı.

حب الدنيا رأس كل خطيئة

-63-

Bu ne gafletdürür ki cān u dilüñ
Mā-sivā sevgüsüyle toptoludur
Gerçi çokdur günāhuñ envā'i
Hubb-ı dünyā bu cümleden uludur

حفرة الجنة بالمكاره وحفرة النار بالشهوات

-64-

Zahmete Hāk yolında katlan kim
Cennetüñ yolu pür-meşakkatdür
Yüri lezzatı ko ki rāh-ı cahīm
Dükeli lezzet ile şehvetdür

62/2 B Olara

62/4 B Bulara

64/3 B nār-ı cahīm

من قبل غلاما بشهوة عذبه الله تعالى في النار الزعام

-65-

Bir hevā ehli nefse tābī' olup
Öpse şehvetle ger bir oğlanı
Hak ta'ālā 'azāb idüp yarın
Yaka biñ yıl o cürmiçün anı

لعن الله من عمل عمل قوم لوط

-66-

14^b

'Amel-i Kavn-i Lût ile her kim
'Amel idüp 'ıkāba oldu maḥal
La'netu'l-lāha mazhar düşdi ol
Kavl-i şeytân ile çün itdi 'amel

إذا ركب الذكر ذكراً اختلط عرش الرحمن فان مات مشركاً وملعوناً

-67-

Kaçan itse livāta bir mel'ün
'Arş-ı rahmān olur o dem lerzān
Ger bu hāl ile ölse kāfir olur
İledür küfre anı ol tuğyān

الزنا يورث الفقر

-68-

Ne kadar ki ganī ola zānī
'Akıbet fakr olur aña gālib
Müris-i fakr imiş zinā zinhār
Devleti olan olmasun tālīb

الخمر خماع الاثم

-69-

Hôş dimişdür diyen şarāba şarāb
Ki niçe niçe şerri cāmi'dür
Şerre cür'et virür fesāda kıvām
Nefs ü şeytāna katı tābi'dür.

من لعب بالشطرنج والناظر اليه كالأكل لحم الخنزير

-70-

15^a

Lu'b-ı şatıncı her ki şugl idinüp
İtse yanınca yahud aña nigāh
Güdüben bir alay hanāziri
Etin ekl eylemişce ide günāh

لعن الله الراشي والمرتشي

-71-

Ekşeri zulmün irtişādandur
Yir komaz 'adl ile bir işe dahı
"La'ana'l-lahü" didi Peygamber
Cân-ı rāşîye mürteşîye dahı

اتقوا في البيان عن الحرام فانه أساس الخراب

-72-

Ol binānuñ ne ola būnyādı
K'ola māl-ı harām ile būnyād
Ol esāsun olur harābı karīb
Sehl olur ol imāret ü ābād

70/1 M lu b idinüp

70/1 S şugl idinür

من لبس الحرير في الدنيا لم يلبسه في الآخرة

-73-

Her ki zen gibi zeyn idüp kendin
Geydi bunda harîr-i rahşende
Kaldı 'uryân siyâb-ı cennetden
Geymez anda libâs-ı tâbende

الشهرة آفة

-74-

15^b

Nola tutsa cihânı kibr ü riyâ
Halk-ı âlem esîr-i şöhretdür
Şakın ey zîneti tefâhur iden
Gafil olma ki şöhret âfettür.

العين حق

-75-

Katı gösterme kendüñi halka
Nazar-ı çeşm-i bedden eyle hâzer
Göz değer âdeme bu söz hakdur
Eşerinden irer kişiye zarar

لا يفلح قوم تملكهم امرأة

-76-

Şakalan virdi her ki dest-i zene
Olmadı merd kâbil-i ıslâh
Zen aña hâkim oldu ol mahkûm
Olmaz ol kimse 'âkıbet iflâh

الوحدة خير من جليس السوء

-77-

16^a

Kesretün zahmeti kesir olur
Bu cihānda huzūr-ı yek-tāluk
Nā-muvāfık harif u hem-demden
Kişiye yeg degül mi tenhaluk

كل امة محاف الا المجاهرون

-78-

'Afv ola ol kimesne ümmetden
K'itdügü cürmi eyledi ihfā
Lik anuñ günāhı olmadı 'afv
K'itdügün halka eyledi ifşā

الندم توبة

-79-

Qün günāh işledün peşimān ol
Ki nedāmet aña keffāretdür
Ol işe cān u dilden ol nādim
Tevbe didükleri nedāmetdür

لا يدخل الجنة عبد حتى يأمن جاره عن بوائقه

-80-

Koñşı hakkın ri'āyet it her gāh
İtme hem-sāyeñi şakin gam-gin
İtmez ol kimse cenneti mesken
Cārı cevrenden olmasa ger emin

77/1 S Ger dilerseñ muvahhid ol ferd ol

77/2 S huzūr u yek-talık

طوبى لمن شغله عيه عن عيوب الناس

-81-

16^b

Eylük oldur koyup é lün 'aybın
Kendüñüñ 'aybına ola meşgöl
Ögmeye nefsini yirüp halkı
Höş degüldür bu resme red ü kabül

قل الحق ولو كان مرگ

-82-

Çünkü gördüñ bir işi bātıldur
Hatır-ı halk için aña dime hak
Söyle hakkı ne deñlü acı ise
Ehl-i dîn olana budur elyak

افضل الصدقة كلمة حق

-83-

Bulamaz bu sevâbı bir âdem
Günde biñ aca ger vire nafaka
Söyle hakkı yirinde itme sükût
Hak söz oldu çü afdal-ı sadaka

الكاسب حبيب الله

-84-

Ol ki biñ zahmet ü meşakkat ile
Dest-i rencin idindi küt-ı halâl
Olur mahbûbı Hakkıñ ol kāsib
Buyurupdur Habîb-i hûb-hisâl

التاجر الصدوق الأمين مع النبيين والصديقين

17^a

-85-

Tâcir olan kişi ticâretde
Şadıkı'l-kavl olup olursa emîn
Enbiyâ eşdikâ dahı şühedâ
Haşr olıcak bile kopa yarın

لعن رسول الله اكل الرباء وموكله وكاتبه وشاهده

-86-

Çün ribâ-hõra la'net itdi rasûl
Olmaz İslâma aña olan mâ'il
Kâtib ü şâhidi yiyen yidüren
Oldılar hep bu la'nete dâhıl

جَوَّ القلم بما أنت لاق

-87-

Nik ü bed levha-i cebinünde
Dest-i takdîr ile k'olundı raķam
Bir bir ol 'ākıbet gelür başuña
Rûz-ı evvel ne yazdı ise kalem

من تصبر على مصيبة يعود به الله

-88-

Her ki bu 'âlem-i havâdisde
Uğrasa bir muşibete nâ-gâh
Aña şabr itse itmese şekvâ
'İvazın eyleye aña Allâh

17^b

86/3 B Katib-i şahidi

87/1 M cebinündür

87/2 M ki olundı

القناعة مال لا ينفذ

-89-

Milk ü māl ādemi ganī itmez
 Kānī' ol ki gınā kanā'atdur
 Tama' u hırsı ko ki kānī' olan
 Şāhıb-i genc-i bī-nihāyetdür.

طوبى لمن كان فقيراً في الدنيا و عزيزاً في الآخرة

-90-

Her ki dünyā-ya dūndan yudı el
 Bu televvüşden ol temiz oldu
 Geçdi dünyāda gerçi zillet ile
 Ahiretde velī 'aziz oldu

الدنيا ساعة فاجعلها طاعة

-91-

Tayanup ömre kılma tül-ı'emel
 Ömr devrin geçürme gaflet ile
 Çünkü dünyā zamānı sâ'at imiş
 Geçür ol sâ'ati 'ibâdet ile

موت الفقراً راحة وموت الاغنياء مصيبة

-92-

18^a

Gel igen tâlib-i gınā olma
 Ki ganiye ölüm musibetdür
 Zillet ü fakr ile ölürseñ öl
 Fıkarâ mevti çünkü râhatdur.

دولة الاغنياء في الدنيا لا بقاء لها
ودولة الفقراء لا فناء لها

-93-

Ağniyâ devletin şorarsañ eger
Dâr-ı dünyâdadur bakasusdur
Fukarâ 'ızz ü devleti 'ammâ
Mülk-i 'ukbâdadur fenâsuzdur.

الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر

-94-

Oldı dünyâ çü mü'mine zindân
Merd-i hakka bu evde râhat yok
Oldı dünyâ behişt-i ehl-i dalâl
Ni'met ü mālına nihâyet yok.

الشيخ شاب في حب الاثنين طول العمر وكثرة المال

-95-

Pîr olan kimesne yigit gibidür
Râgıb olmakda bir iki hâle
Olur anuñ maḥabbeti gâlib
Tûl-ı ömr ile keşret-i mâle.

حلاوة الدنيا مرارة الآخرة و مرارة الدنيا حلاوة الآخرة

18^b

-96-

Ey taleb-kâr-ı lezzet-i dünyâ
Âḥiretde bu nûş niş olısar
Acı dirlikleri bu dünyānuñ
Ehl-i 'ukbāya tatlu 'ayş olısar.

کفی بالموت واعظا

-97-

Kasd-ı cān ide çün bedende 'ecel
Kal'alar olmaya anı hâfız
Gayrı nāsıh naşihatın kıyalum
Mevt hâli hemîn ola vâ'ız.

لا نسوا الأموات

-98-

Sögme ölmışlere vebâle girüp
Hayra gir it du'â-i hayr ile yâd
Çünkü anlar nizâ'ı kat' itdi
Sen de dilden kıl anları âzâd.

ان الميت ليعذب ببكاء اهله

-99-

Akrabâdan birisi fevt olsa
Girye vü zârı kılma anuñ için
Aña zîrâ 'azâb olur o bükâ
Gel 'azâb itme aña cānuñ için.

19^a

يبحث كل عبد على ما مات عليه

-100-

Ne 'amelle ölürse bir âdem
O 'amel üzre yine haşr olısar
Ölmedin idegör bed işleri terk
Her 'amel çünki şâhıbin bulısar.

صدق رسول الله

تت

ما تة

M Ü N A C Ā T

- 1- Ey cemî' -ı zünüb için gaffār
V'ey'uyüb-ı halâyıkı settār
- 2- Rû-siyâhem bugün misâl-i kelâğ
Katre-i rahmetüñle kıl anı ağ
- 3- Maraz-ı nefse kim giriftâruz
Ma'siyet zahmetiyle bîmâruz
- 4- Dengeliğündür bu derde dâr-ı şifâ
Şerbet-i rahmetüñdür aña devâ
- 5- Her ne cürm ü günâhı k'eyler idük
Haq ta'âlâ kerîmdür dir idük
- 6- Bahr-ı cüduñ bilüp vesî' u ferah
Keremüñ eyledi bizi küstâh
- 7- Cenneti zeyn iden cemâlüñ için
Düzahı var iden celâlüñ için
- 8- Mihr-i tâbende nûr-ı Ahmed için
Hurmet-i Hazret-i Muhammed için
- 9- Dilerem rahmetüñden ey kayyûm
İtmesin bu âsiyi mahrûm
- 10- Sensin ancak o pâdişâh-ı ganî
İns ü cândan ganî vü müstagnî
- 11- Kavle fi'lûm muvâfık it yâ Rab
İtme âlim lisân u câhil kalb

1/2 B halâyıkı

5/1 B ki eyler idük

20^a

- 12- Koma taklîd ü cehl ile böyle
 'ilm vir hem 'amel nasîb eyle
 Dimeñ ol 'ilmi ki 'ibâretdür
 13- Adıdır 'ilm ol cehâletdür
 İlm odur anı vir İlâhi baña
 14- Ki iren anuñ ile irdi saña
 Yâ İlâhî bu kali hâl eyle
 15- Şıdık u ihlası ber-kemâl eyle
 Noldı sözden 'itâ 'at olmayıcak
 16- Kula senden 'inâyet olmayıcak
 Yâ İlâhî bi-hakk-ı rûh-ı rasûl
 17- Bu dâ 'inüñ du 'âsın eyle kabul
 Ben fakîrem tapun kerîm ü ganî
 18- Kılma muhtâc bir kuluña beni
 Hızmet ü tâ 'atun tapuña ola
 19- İhtiyâcum hemîn kapuña ola
 Beni bu lâşeye gurâb itme
 20- Hem-dem-i nefsümi kilâb itme
 Dîv nefsi baña musahhar kıl
 21- Melegün haşletin müyesser kıl
 Beni eyle kanâ 'at ile ganî
 22- Tâ ki dünyâ ola katumda denî
 Lezzet-i şehvete esîr itme
 23- Nefsi cân milkine emîr itme
 Nefs ü şeytândur çü düşmen-i sa'b
 24- Baña senden meded gerek yâ Rab

17/2 M Bu du a-gu

23/1 B Lezzet ü şehvete

20^b

- 25- Terk-i dünyâyı baña âsân it
Dahı bir zerre 'aşkuñ ihsân it
- 26- O kodukda cenābuña cāna
Aña sen yoldaş eyle îmāna
- 27- Bu du'āya o kim diye âmîn
Eyle cümle belālaruñdan emîn
- 28- Anuñ içün bu nüshayı yazdum
Surh xirine hūn-ı dil ezdüm
- 29- Buna gördükde bir kerîmü's-şân
Bendesiçün du'ā kıla ihsân
- 30- Mahz-ı cūdından ide lutf-ı belîğ
İtmesin lutf idüp du'āyı dirîğ
- 31- İde Hakk rahmetiyle bandeyi yād
Cān-ı gam-gîni eyleye dil-şād
- 32- Bu du'āya beni görürse ehak
Her murādın müyesser eyleye Hak.

TAZARRU'-I KÂ'İL BÂ-RASÛL-İ CEMİL

- 33- Ey muhâtab hitâb-ı "levlâke" (x)
Sebeb olan vücūd-ı eflâke
- 34- Sâyir-i milk-i 'âlem-i melekût
Tâyir-i evc-i târem-i lâhût

29/1 B Buna

30/1 M latıf-i belig

30/2 M itmeye

(x) "(Yâ Muhammed) Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım" anlamında sahih olup olmadığı tartışılan bir Hadîs-i kutsînin ilk kelimesi...

21^a

- 35- Sensin ol şâh-bâz-ı evc-i yakîn
Cilve-gâhuñ fezâ-yı çarh-ı berîn
- 36- Ümmi'-i nükte-dân-ı "ma-evhâ" (x)
Kâşif-i sırr-ı remz-i "ev-'ednâ" (xx)
- 37- Menzil-i kurb-ı hazrete sâlik
(xxx) "لی مع الله" makâmına mâlik
Ey meh-i enver-i şeb-i esrâ
- 38- Nûr-ı 'arş-ı Hudâ vü evc-i dücâ
Sû-yı 'arşa du'â gibi gitdün
- 39- Yire rahmet olup nüzûl itdün
Yine mi'râc ola diyu her şeb
- 40- Seni gözler göz açup encüm hep
Âferînler zihî cemâl ü kemâl
- 41- Âşıkun oldu Hâlık-ı müte'âl
Saña virildi şadr-gâh-ı kabûl
- 42- Hâk huzûrında her sözüñ makbûl
Hazretündür eyâ nebiyyâ'l-lâh
- 43- Vâsıta beynenâ ve beyne'l-lâh
Turdugun gibi mahz-ı rahmetsin
- 44- Menba'-ı çeşme-i mürüvvetsin
Saña muhtâc o günde sultânlar
- 45- Kem-terin bende olamaz cânlar

(x) " (Cebrâil), vahy etti Allâh'ın kuluna vahy ettiğini!" meâlindeki Âyet-i kerîmenin son kelimesi. Necm Sûresi, Âyet: 10
(xx) " (Böylece Peygambere olan mesâfesi) iki yay aralığı kadar, yahud daha az oldu." Necm Sûresi, Âyet: 9

(xxx) " Benim Allâh ile öyle bir vaktim var ki onda bana ne bir yakîn melek ne de mürsel bir Nebî yetişemez." meâlinde bir Hâdis'den yapılmış bir iktibâstır. Bkz. Keşfü'l-Hafâ, C. 2, Hâdis Nu: 2159

38/1 M bedr-i dücâ

41/2 M Âşık oldu o Hâlık-ı Müte'âl

- 21^b
- 46- Ey rasûl-i Kerîm ü hûb-hîsâl
Keremündür şefî'-ı ümmet-i dâî
- 47- Lûtfuñ ile LATÎFÎYİ yâd it
Ben kuluñı o günde âzâd it
- 48- Seni itdi kerîm-i kân-ı kerem
Senden umar himem cemî'-ı ümem
- 49- Yüz uracak saña gedâ vü ganî
Behre-mend it şefâ'atünden anı
- 50- Ömr olup tâ irince rûz-ı kıyâm
Saña vü âlûñe salât u selâm.

هَذَا دَعَاءُ قُتِبَ بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَلِكِ الْعَلَامِ الْهَلَالِ

اللَّهُمَّ اهْلِلْ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ

وَالسَّلَامَةِ وَالسَّلَامِ رَبِّ

وَرَبِّكَ اللَّهُ انْظُرْ

عَلَيْنَا مَقْتَرِنًا

46/1 M kerîm-i hûb-hîsâl

48/1 M Saña itdi

بِالْأَمْنِ

وَالْإِيمَانِ

HĀZĀ TERTĪB-İ SUVERİ KUR'ĀN-İ 'AZĪM
Lİ-MERHŪM LATĪFĪ

Fā'ilātün/ Fa'ilātün/ Fa'ilātün/ Fa'ilün

- 1- Hamdū li'l-lāh ki ol hādī-i satı'-bürhān
İtdi Cibrīl ile irsāl rasūle Kur'ān
- 2- Levhde her nāce mektüb ise Kur'ān-ı 'azīm
Geldi bi-sehv ü gālaṭ olmadı ketm ü pinhān
- 3- Oldı tertīb-i suver yazılup eczā vü'uşūr
Konılup āyet ü ahzāb kammu oldı beyān
- 4- Sūre ser-cümle yüz on dört ve otuz eczādur
İtdi ilhām ile tertīb huzūr-ı Osmān
- 5- Sem'-i cān ile işit imdi anuñ tertībini
Fātiha vü Bakara, Sūre-i Āl-i 'İmrān
- 6- Hem Nisā, Mā'ide ve Sūre-i En'ām, A'rāf
Okı Enfālı ki Tevbe ile bulasın gufrān

4/1 M Sūre ser-cümle yüz on dört otuz eczādur.

- 7- Yûnus ve Hûda müdâvim olagör Yûsuf ile
İtmeye tâ ki saña guşsa cihânı zindân
Yüce şavt ile okı Ra'd ile İbrâhîmi
- 8- Maţar-ı rahmet ile tâ açıla gül-şen-i cân
Hıcr u Nahl ile okı Sûre-i İsrâ'îlî (x)
- 9- Kehf ile Meryem ve Tâhâyı kılup vird-i zebân
Enbiyâ vü Hâc u Kad-eflah olursa zikrûñ
- 10- Sûre-i Nûn ile rûşen kıla kalbûñ Furkân
Şu'arâ, Neml ü Kaşas okı sa'âdet bulasın
- 11- Ankebût ile müdâvâ ola Rûm u Lokmân
Secde, Ahzâb u Sebe', dağı Melâ'ik, Yâsîn
- 12- Şâffât ile Şâd u Zümer ü Mü'min-dân
Oldısa Secde (xx) vü Şûrâ ile Zuhruf virdûñ
- 13- Sen Duḡânı okı Kim görmeyesin nâr-ı duḡân
Sıdk u şevk ile okı Câşiye vü Ahkâfı
- 14- Ki Muhammedle Feth Sûresi feth ide cenân
Fitneden melce' idinseñ Hucurât u Kâfı
- 15- Zâriyât ile saña Tûr ola câ-yı emân
Nûrı Necm ü Kamerûñ sırrını rûşen idicek
- 16- Hâdî-i râh-ı hüdâ ola saña E'r-rahmân

(x) Normal tertibe göre bu sûrenin adı "İsrâ" olması gerekirdi. Şâir muhtevadan hareketle bu sûreyi "İsrâ'îl" olarak adlandırmış olmalı.

(xx) Normal sıraya göre bu sûrenin adı "Fussilet" olması gerekirdi. Zirâ "Secde" sûresi normal sırasında zikredilmişdi. (bkz. 12. beyit) Şâir, bu sûrede secde âyeti olduğu için (bkz. âyet: 37) onu "Secde" olarak adlandırmış olmalı.

- 17- Vâkı'a birle Hâdîdî okı hem Kad-semi'a
Haşr ile Mümtahîne, Şaf ile Cum'a ey cân
Hem münâfıkla Tegâbünle Talâk u Tahrîm
- 18- İdegör Süre-i Mülk ü Kalemî hōş iz'ân
Yâruñ E'l-hâkkadurur rûz-ı cezâda e'l-hak
- 19- Ey Me'âric dileyen Nüh ile Cin okı revân
- 20- Dilde Müzzemmil ü Müddeşşiri tekrâr eyle
Tâ Kıyâmet ile Dehr hâli saña ola 'ıyân
- 21- Mürselât u Nebe' vü Nâzi'a ve hem Abese
Küvviret hem Fațara okı Muțaffif her ân
- 22- Şakkat u Zât-ı bürûc ile 'urûc it felege
Târîk u Sebbih ile eyle semâyı seyrân
- 23- Gâşiye, Fecr u Beled, Şems ile Ve'l-leyl ü Duḥâ
Ve Elem-naşrah u Tîn ü 'Alak u Kadr-ḥân
- 24- Lem-yekün, Zülzilet ü 'Âdiye vü Kâri'a pes
Hem Tekâşür ile 'Asr, câna yiter hırz-ı cenân
- 25- Hümeze, Fîl ü Kureys, Era'eyte Kevşer
Kâfirün ile Naşr, Tebbet ü İhlâş bedan
- 26- Falak u Nâsı LATİFİ koma dilden hergiz
Tâ saña mekr ü gezend eylemeye ins ile cân
- 27- Yâ ilâhî dilerem cânımuñ âḫır demde
Ola imân ile yoldaş u refîkı Kur'ân
- 28- Her ki Kur'ân-ı azîme ide cândan ta'zîm
Ola âḫır nefes imân ile yâri Kur'ân
- 29- Cümle imân ile Kur'ân ile ḫatm it yâ Rab
Budurur senden ümîdüm heme ehl-i imân

19/1 Ü E'l-hâkkadur

21/2 M Küvviret ü Fațara

26/1 Ü hergiz dilden

S O N U Ç

Çalışmamız üç bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde, XVI. asır gibi birçok yönlerden "kemâl" ile "zevâl" in içiçe yaşadığı içtimâî bir muhitte Lâtîffî'nin hayatını ve edebî kişiliğini ortaya çıkarmaya çalıştık.

Lâtîffî, Kastamonu'da doğmuştur. "Hatib-zâde" denilen soylu bir âileden gelmedir. Ceddi, Fâtih devri şâirlerinden "Hamdi Çelebi"dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber "Evsâf-ı İstanbul" adlı eserinde geçen bir ifâdeden onun 896/1490 tarihinde doğmuş olduğunu çıkarıyoruz.

Müellif, tahsile Kastamonu'da başlar. Ancak, bir müddet okuduktan sonra ayrılır ve İstanbul'a gelir. Defterdâr İskender Çelebi'ye sunduğu mensûr bir "Bahâriyye" sebebiyle Belgırat imâret kâtipliğine tayin edilir. Uzun yıllar bu görevde kalan Lâtîffî, 950/1543'de tekrar İstanbul'a dönerek kendisine haklı bir şöhret temin eden Tezkiresini hazırlar ve devrin Pâdişâhı Kânûnî'ye sunar. Bunun üzerine Eyup Evkâf kâtipliğine getirilen müellif, bir müddet sonra azl olunarak Rodos imâret kâtipliğine gönderilir. Lâtîffî, orada da fazla durmaz ve Mısır'a geçer. Tarihçi Alf, Mısır'da da kâtiplikle meşgûl olduğunu söyler.

Ömrünün son yıllarında hayli maddî sıkıntılar çeken müellif, nihâyet 990/1582 yılında Mısır'dan Yemen'e giderken bindiği geminin batması üzerine denizin azgın dalgaları arasında can verir.

Ziyâ Paşa, meşhûr "Harâbât" mukaddimesinde şâirliğin şartlarını sıralarken şöyle der:

Vardır iki şart-ı şâiriyyet
Evvelkisi kâbilî-i hilkat

.....

Sânî-i şurût-ı şâiriyyet
Tahsîl-i maârif ü fazilet

.....
Ya âteş-i aşk ile olup zâr
Ol hâl ile ide nazm güftâr
Yahud müteessir ola şâir
Tâ şî'ri dahı ola müessir.

Lâtîff, yukarda sıralanan bu şartların hepsini üzerinde taşıyan bir şahsiyettir. Şâirimiz, küçük yaşta âşık olur ve bu aşk ona öyle güzel şiirler söyletir ki duyanlar hayret etmekten kendilerini alamazlar. Onun, daha henüz Kur'ân-ı Kerîmî yarı etmeden Hâşimî'ye nazîre olarak söylediği bir gazel şöyledir:

İtmeyüp mihr ü mahabbet meh-i tâbânlar ile
Dahı cem olmayayum zülf-i perîşânlar ile
Bahtımız çünkü siyehdür hatt-ı eş'âr gibi
Hâlûmî şerh ideyüm defter ü divânlar ile
Katre-i hûn-ı cigerden yaşımın sakkâsı
Gözlerüm tâsını zeyn eyledi mercânlar ile
Ehl-i irfân ile eylen gül ü mül sohbetini
Ârif olan durup oturmaya nâ-dânlar ile
Bûlbûl-i tab'-ı Lâtîff cemene kıldı heves
İtdi gül sohbetini gonçe-i handânlar ile.

Lâtîff'ye göre şiir "kesbî" ve "vehbî" olmak üzere iki çeşittir. Bunlardan vehbî olanı ilhâmî bir haldir ve Allâh vergisidir. Kesbî olanı ise taklîdle elde edilir.

Müellifin belirttiğine göre onun şâirliği Allâh vergisidir. Bunun içindir ki o, küçük yaşta terbî ve tahmîsden başka beş yüz gazel ve otuz üç kasîdeden müteşekkîl bir "Divan" tertîb

eder. Ama bakar ki herkes şâir ve şiir pek bir kıymet ifâde etmiyor. Bu yüzden nesre kayar. Ve adını ebedileştiren eserlerini de bu sâhada verir.

Çeşitli şiir mecmuaları ve eserlerinden derliyerek sunduğumuz şiirleri incelendiğinde görüleceği üzere, Lâtîffî, ikinci derecede bir şâirdir. Fakat nesri çok kuvvetlidir. Müellif, Âyet, Hadîs, kelâm-ı kibâr ve atasözleri ile müzeyyen bir nesir tarzı vücûda getirerek nesirde yeni bir çağır açmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Lâtîffî'nin eserleri üzerinde durulmuştur. Önce, Lâtîffî'nin eserlerini yeni bir tasnife tâbi tutarak "Dîvân"ı dışında kayıp eseri olmaması gerektiğini belirttik. Bilindiği üzere Lâtîffî, Tezkiresinde kitap, risâle, müşeat ve makâle olmak üzere 12 eseri olduğunu kaydetmektedir. Şimdiye kadar bunlardan dokuzunun adı biliniyor ve üç eseri daha olması gerektiği belirtiliyordu. Biz, -müellifin "Fusûl-ı Erba'a" adlı eserinin dört ayrı risâle olduğunu kabûl ederek- "Dîvân"ı dışında kayıp eseri olmaması gerektiği kanaatindeyiz. Şöyle ki:

1- Tezkiretü's-Şu'arâ	7- Subhatü'l-Uşşâk	
2- Dîvân	8- Esmâ-ü Suverî'l-Kur'ân	
3- Evsâf-ı İstanbul	9- Fasl-ı Bahâr	
4- Enîsü'l-Füsahâ	10- Fasl-ı Tâbistân	} Fusûl-ı Erba'a
5- Evsâf-ı İbrâhim Paşa	11- Fasl-ı Hazân	
6- Nazmü'l-Cevâhir	12- Fasl-ı Zemistân	

Lâtîffî'nin en önemli eseri şüphesiz Tezkiresidir. Bu eser, "Sehî Tezkiresi"nden sonra Anadolu sahasında yazılan ikinci Tezkiredir. Bir mukaddime, üç fasıl ve "hâtîme"den müteşekkildir. Lâtîffî, giriş bölümünde şiir, şâirlik ve eserin yazılış gâyesi hakkında bilgi verir. Sonra, birinci fasılda, Anadolu'da yetişen veya Anadolu'ya gelerek "Rûmî"likle şöhret bulan şâir şeyhlerden on üçünü, ikinci fasılda da Osmanlı hânedânından şiirle

meşğûl olan yedi pâdişah ve şehzâdeyi ele alır. Eserin esâsını teşkil eden üçüncü fasılda ise Sultân II. Murâd devrinden 953/1546'ya kadar yetişen şâirlerden 300 kadarını alfabetik olarak sıralayarak onların nerede ve ne zaman yaşadıklarını, şâirlik ve nâsirlik kudretlerini, edebî nevilerden hangisinde daha başarılı olduklarını ortaya koymaya çalışır.

Lâtîffî, Tezkiresinde küçük yaşta Divan tertib ettiğini söyler. Ancak şimdiye kadar Lâtîffî'nin Divânına tesâdüf edilmemiştir.

"Evsâf-ı İstanbul", Lâtîffî'nin içtimâî tenkit açısından önemli bir eseridir. Bir mukaddime ve altı fasıldan meydana gelen bu risâlede müellif, İstanbul'un kuruluşunu ve güzelliklerini anlatarak sarayları, câmileri, medreseleri, çarşıları, dükkanları ve tahtakale, Galata, Tophane, Eyüp gibi çeşitli semtleri tasvir etmiştir. Ancak, Lâtîffî, sâdece sathî bir tasvirle yetinmemiş halkın maddî ve mânevî cephelerini de ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca beğenmediği hususları da acı ifâdelerle tenkit etmiştir.

"Enisü'l-Fusahâ" ve "Evsâf-ı İbrâhim Paşa", Lâtîffî'nin İbrâhim Paşa (Kânûnî'nin veziri) hakkında nazım nesir karışık sanatkârâne bir üslûpla kaleme almış olduğu küçük birer risâledir. Lâtîffî, bu iki risâlesinde, İ. Paşa'nın vasıflarını, faziletlerini ve zaafalarını anlatmaktadır. Bu risâleler, üslûp bakımından olduğu kadar tarihî bir vesika olarak da ayrıca kıymetlidir.

"Fusûl-ı Erba'a", dört mevsimin husûsiyetlerinin şâirâne bir üslûpla anlatıldığı bir risâledir. Lâtîffî, bu eserinde mevsimlerle insan ömrü arasında bir münâsebet kurarak temsîlî istiârenin şâhika bir örneğini sunmaktadır. Ayrıca eser, zaman zaman yapılan realist tabiat tasvirleri açısından da dikkat çekicidir.

Lâtîffî'nin "Nazmü'l-Cevâhir" ve "Subhatü'l-Uşşâk" adlı ri-

sâleleri didaktik birer eserdir. Müellif, "Nazmü'l-Cevâhir"de Hz. Ali'nin 207 hikmetli sözünü birer kıta ile tercüme etmiştir. "Subhatü'l-Uşşâk" ise bir yüz Hadis tercümesidir. Lâtîff-nin, her iki risâlede de özellikle içtimâî meseleleri ilgilendiren söz ve Hadisleri seçmiş olduğu görülmektedir.

Lâtîff, "Esmâ'ü Suverî'l-Kur'ân" adlı 29 beyitlik manzum risâlesinde de tâlîmî bir gâye ile Kur'ân-ı Kerîm Sûrelerinin adlarını sıralamaktadır.

Ayrıca bu bölümde, Lâtîff'nin İskender Çelebi'ye sunduğu "Bahâriyye"nin sanıldığı gibi bir kasîde olmayıp mensûr bir risâle olduğu belirtilerek karanlık bir noktaya da ışık tutulmuştur.

Çalışmamızın esâsına teşkil eden üçüncü bölümde ise Lâtîff-nin dört eserinin tenkitli metinleri verilmiştir.

Çalışmamız bir bütün olarak ele alındığı zaman Lâtîff'nin gerek edebî ve gerekse içtimâî açıdan devrine göre başarılı tenkit örnekleri sunmuş olduğu görülecektir. Özellikle "Fusûl-ı Erba'a" ve "bak" redifli 99 beyitlik "Mir'ât-ı iber" (ibretler aynası) adlı kasidesi ile müellif, Divân edebiyâtında gördüğümüz umûmî geleneğin aksine tabiatı realist bir gözle incelemiştir. Ve yine çeşitli şiir mecmuaları ve eserlerinden derlediğimiz şiirlerinde onun zaman zaman güzel mânâlar yakalayabilmiş olduğunu görüyoruz...

Böylece, şimdiye kadar "Lâtîff, deyince sâdece" Tezkireciliği, hatırlanırken bu çalışmamızla, Lâtîff'nin "Tezkireciliği" yanında, ihmâl edilmemesi gereken daha birçok yönlerinin olduğu görüldü...

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulkâdiroğlu, Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim : Bursalı İsmâil Belîğ,
Ank. 1985
- Ahdf-i Bağdâdî : Gülşen-i Şu'arâ, Millet Ktp. Ali Emîrî Blm.
Nu: 774
- Ahmed Cevdet : Belâgat-ı Osmâniye, İst. 1299
- Aşık Çelebi : Meşâ'iru's-şu'arâ, Neşreden: G.M. Meredith Ows,
London, 1971
- Aşık Çelebi : Meşâ'iru's-şu'arâ, İst. Üniv. Ktp. TY Nu: 2406
- Andrews Walter Guilford: The Tezkire-i Şu'arâ of Latîfî as So-
usce For The Critical Evaluation of Ottoman
Poetsy, The Universty of Michigan, 1970
- Ali bin Ebî Tâlib : Emsâl-i Ali, Süleymâniye Ktp. İzmirli İsmâ-
il Hakkı Blm. Nu: 3665/9
- Ali Bin Ebî Tâlib : Nesrû'l-leâlf, Süleymâniye Ktp. Nâfiz Paşa
Blm. Nu: 484/1
- Alî : Künhü'l-ahbâr, Süleymâniye Ktp. Fâtih Blm.
Nu: 4225
- Ayan, Doç. Dr. Hüseyin: Cevrî, Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserle-
ri ve Divânının Tenkidli Metni, Erzurum, 1981
- Banarlı, N. Sâmî : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1-2 İst.
1971
- Banguoğlu, Tahsin : Türk Şu'arâ Tezkireleri, İst. Üniv. Ed. Fak.
Bitirme Tezi, 1930, Türkiyât, Nu: 29
- Büyük Türk Klâsikleri C. 4 İst. 1986
- Bursalı Mehmed Tâhir: Osmanlı Müellifleri, C. 3 İst. 1342
- Çetin, Nihad : Latîfî, İslâm Ansiklopedisi, C. 7
- Çelebi, Asaf Hâlet: Divan Şiirinde İstanbul, İst. 1953
- Devellioğlu, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Luğat Ank 1970

- Etik, Ârif : Farsça-Türkçe Luğat, İst. 1968
- Fâizî : Zübdetü'l-eş'âr, Süleymâniye Ktp. Şehit Ali Paşa Blm. Nu: 1877
- Fatin : Tezkire-i Hâtimetri'l-eş'âr, İst. 1271
- Fâik Reşâd : Tarih-i Edebiyât-ı Osmâniye, İst. 1913
- Gibb, E.J.W : A History of Ottoman Poetry, London, 1900
- Güzel, Prof. Dr. Abdurrahman : Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Bibliyografyası, Ank. 1986
- Güzel, Doç. Dr. Abdurrahman : Kaygusuz Abdal, Ank. 1981
- Güzel, Doç. Dr. Abdurrahman : Kaygusuz Abdal'ın Mensûr eserleri, Ank. 1983
- Hasan Çelebi : Tezkiretü's-su'arâ, Köprülü Ktp. Asım Bey Blm. Nu: 386
- İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu, 7. Fasikül, İst. 1947
- Kabaklı, Ahmet : Türk Edebiyatı C. 1-3 İst. 1977
- Karahan, Dr. Abdulkâdir: İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri İst. 1954
- Kâtib Çelebi : Keşfü'z-zunûn, Hazırlayanlar: Şerâfeddin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge, C. 1, İst. 1971
- Kefeî : Râz-nâme, Üniv. Ktp. TY Nu: 4098
- Kutlu, Mustafa : Lâtîfî, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C. 6
- Koçi Bey : Koçi Bey Risâlesi, İst. 1313
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi: Tezkiretü's-su'arâ, Hazırlayan: Dr. İbrâhim Kutluk, C. 2 Ank. 1981
- Konya Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu, Hazırlayan: Abdulbâkî Gölpinarlı, C. 1-3 Ank. 1967, 1971, 1972
- Köprülü, M. Fuad : Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Ank. 1986
- Köprülü, M. Fuad : Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar İst. 1918
- Korgunal, M. Zeki: Hz. Ali'nin Büyük Sözleri, İst. 1943

- Lâtîff : Tezkire-i Lâtîff, İst. 1314
- Lâtîff : Bahâriyyât, Süleymâniye Ktp. Ali N. Tarlan
Yazmaları, Nu: 89/2
- Levend, A. Sırrı : Türk Edebiyatı Tarihi, C. 1, Ank. 1973
- Mehmed Süreyyâ : Sicill-i Osmânî, İst. 1308
- Mehmed Hâlid : Lâtîff ve Tezkiresi, Hayat Mecmuası, Sayı: 17-
19 İst. 1927
- Muallim Nâcî : Luğat-i Nâcî, İst. 1978
- Muhammed Fuâd Abdulbâkî : E'l-Mu'cemü'l-Müfehres li-elfâzı'l-
Kur'ânı'l-Kerîm, İst. 1973
- Müstakim-zâde S. Sâdeddin : Mecelletü'l-nisâb, Süleymâniye Ktp.
Hâlet Ef. Blm. Nu: 628
- Nâil Tuman : Tuhfe-i Nâilî, Millî Ktp. Nu: 3675
- Pakalın, M. Zeki : Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlü-
ğü, C. 1-3 İst. 1983
- Pilavoğlu, M. Kemâl : Hz. Ali Diyor ki, Ank. 1966
- Pekin, Nermin Suner : Evsâf-ı İstanbul, İst. 1977
- Recâi-zâde M. Ekrem : Ta'lim-i Edebiyat, İst. 1300
- O. Rescher : Türkische Dichterbiographien II : Latîff's
Tezkire, Tübingen, 1950
- Riyâzî : Riyâzu's-su'arâ, Nuruosmâniye Ktp. Nu: 3724
- Sehî Bey : Tezkire-i Sehî, İst. 1325
- Sevgi, Ahmet : Lâtîff'in Kayıp bir Risâlesi: Evsâf-ı İbrâhim
Paşa, Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 108
- Sevgi, Ahmet : Lâtîff'in Kayıp bir Risâlesi: Enisü'l-füsahâ,
Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl: XXII/1-2
- Sevgi, Ahmet : Lâtîff'in iki Risâlesi, Enisü'l-füsahâ ve Ev-
sâf-ı İbrahim Paşa, Konya, 1986
- Şemseddin Sâmî : Kâmûsu'l-A'lâm, C. 4, İst. 1314
- Şükun, Ziyâ : Farsça-Türkçe Luğat, C. 1-3 İst. 1984
- Tâhîru'l-Mevlevî : Edebiyat Luğatı, Hazırlayan: Kemâl Edip Kürk-
çüoğlu, İst. 1973

- Theodor Chabert: Lâtiff Oder Biographische Nachrichten von Vorzüglichen Türkischen Dichtern nebst einer Blumenlese aus ihren Werke, Zürich, 1800
- Tulum, Dr. Mertol: Tazarrunâme, İst. 1971
- Tolasa, Prof. Dr. Harun: 16. yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, İzmir, 1983
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 6, İst. 1986
- Unat, F. Reşad : Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Klâvuzu, Ank. 1974
- Uzunçarşılı, Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı: Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı, Ank. 1965
- Öztuna, Yılmaz : Osmanlı İmparatorluğu, Ankara, 1977
- Yeni Tarama Sözlüğü; Düzenleyen: Cem Dilçin, Ank. 1983
- Ziyâ Paşa : Harâbât, C. 1, İst. 1291

-A- (x)

ÂBÂD	: Mâmur, bayındır.
ÂBAR	: Su kuyuları.
ÂBER	: Nergis
ÂDİL	: Mûsâvi, eşit.
ÂFERİDE	: Yarattılmış, mahlûk.
ÂĞİN	: Dolu, doldurulmuş.
ÂĞNİYA	: Zenginler
ÂĞSAN	: Dallar, budaklar.
ÂHEN	: Demir
ÂHKER	: Ateş koru.
ÂHYÂN	: Vakitler, zamanlar.
ÂHZÂB	: K. Kerîmin 30 cüzünden her birinin dörtte bir kısımları
ÂLODE	: Bulaşmış, bulaşık.
ÂLOFTE	: Alışık, iffetsiz kadın.
ÂMİK	: Derin
ÂMİYY	: Avama mahsus, avamca.
ÂN	:Güzellik, câzibe.
ÂNÂ	: Zahmet, güçlük.
ÂRÂ	: Görüşler
-ÂRÂ	: Süsliyen, bezeyen.
ÂRD	: Un, un oluğu.
ÂSİB	: Pek sıcak, kızgın.
ÂSİB	: Musîbet, zarar, çarpışma.

(x) Hacımi fazla kabartmamak düşüncesi ile , daha çok, az duyulan kelimelere yer verilmiştir.

ASIF	: Şiddetli esen rüzgâr.
ASSI (t)	: Fâiz, yarar, çıkar, kazanç.
ATIR	: Güzel kokulu.
AVAM	: Yıllar, seneler.
AVENG	: İpe geçirilmiş üzüm, kiraz vs. askısı.
AYŞ	: Yaşamak, zevk ü safâ.
AZER	: Ateş
AZERAHŞ	: Yıldırım
AZRÂ	: Delinmemiş inci, bâkire kız. Vâmık u Azrâ hikâyesindeki kadın kahraman.

-B-

BAĞI	: Serkeş
BAHA	: Güzellik, zariflik.
BAHÜR	: Çok sıcak, çok sıcaklık.
BAHÜR	: Tütsü
BA İS	: Sebebolan
BAK	: Korku, sakınma.
BAKAR	: Sığır
BÂL	: Kanat
BÂL	: Kalp, yürek, gönül.
BÂN	: Dam, satıh.
BAST	: Yayma, açma.
BÂZ	: Doğan
BEER	: Aslanın bile korktuğu, kediye benzer büyük bir canavar.
BEDİD	: Zâhir, âşikâr.
BEHRE-MEND	: Hisseli, nasıbli.
BERD	: Soğuk
BERG	: Yaprak
BERİN	: Yüksek, pek yüksek.

BERK	: Şimşek
BENDE	: Kul, köle.
BERİD	: Postacı, haberci.
BESAN	: Gibi
BEVADİ	: Sahrâlar, çöller.
BEZL	: Bol bol verme, saçma.
Bİ-ÇÜN	: Allâh, Sebep sorulmaz, eşsiz.
BİD	: Söğüt, yok olma.
BİH :	: Ayva, iyi, yeğ.
Bİ-HEMTÂ	: Benzersiz
BİMAR	: Hasta
BİNENDE	: Gören, görücü.
BİRR	: İyilik, güzellik, bağışta bulunma.
BİSAT	: Kilim, yaygı.
Biyâr	: Getir
BÖN (t)	: saf
BUN (t)	: Sıkıntı, gam, şiddetli ihtiyaç.
BÜR	: Dünyâ ve âhirete hayrı olmayan kimse
BÜKÂ	: Ağlama, gözyaşı dökme.
BÜN	: Dip, esas, kök.
BÜNYAD	: Bina yapma, esâs, temel.
BÜREHNE	: Çıplak, yalın.
BÜRKE	: Havuz, göl, kurbağa, martı kuşu,
BÜRR	: Buğday
Bürûdet	: Soğukluk

-C-

CÂ	: Yer, mekân
CAH	: İtibâr, makam, mevki.
CAME	: Elbise, çamaşır.
CÂR	: Komşu
CAY	: Yer
CAY-GİR	: Yer tutan, yerleşen.

CEBİN	: Korkak, yüreksiz, alın.
CEMÂD	: Taş gibi cansız olan.
CERES	: Çan, çingirak.
CERRÂR	: Cerci, dilenci.
CEVV	: Semâ
CİBAL	: Dağlar
CİLVE-GÂH	: Cilve yeri
CİRM	: Cüsse
CÜD	: Cömertlik
CÜL-ÂB	: Gül suyu
CÜND	: Asker, asker gürûhu.
CÜVÂN	: Genç, tâze, delikanlı.

-Ç-

ÇAĞ	: Kuyu, çukur.
ÇALAK	: Çevik, hareketli, süratli.
ÇEH	: Kuyu
ÇENDÂN	: O kadar
ÇERAĞ	: Otlama, otlak, fitil, mum.
ÇERENDE	: Otlayıcı, otlayan.
ÇERGE	: Sürek avı
CÜREB	: Turaç denilen kuş.

-D-

DÂ	: Hastalık, dert
DAĞ	: İnsan ve hayvan vücûduna kızgı demirle vurulan damga.
DAĞAL	: Hîle, dubara, çörçöp.
DAĞI	: Azgın, başkaldıran.
DAHME	: Türbe, mezar.
DAİ	: Duâ eden.
DALL	: Sapıtmış, doğru yoldan ayrılmış.
DÂS	: Orak
DAVER	: İnsâflı hükümdâr, hâkim.

DEBİR	: Kâtip, müsteşar.
DED	: Et yiyen yabâni hayvan.
DEH	: İyi, güzel.
DEH	: On
DEH-ÜM	: Onuncu
DEK	: Tokuşma, çatma, hîle, oyun.
DELAL	: Nâz, işve, cilve.
DEM-İ İSÂ	: İsâ nefesli.
DEMAR	: Helâk, ölüm.
DEMİDE	: Bitmiş, çıkmış.
DENES	: Kir, pas.
DENİS	: Kirli, paslı.
DER-BAR	: Ev kapısı, kapı yeri.
DERC	: Toplama, biriktirme, yazma.
DERİDE	: Yırtılmış, yırtık.
DEST	: El
DESTAR	: Sarık, tûlbent.
DEŞT	: Ova, kır, çöl.
DEVHA	: Ulu ağaç.
DEY	: Güneş yalının onuncu ayı.
DEYN	: Borç
DEYR	: Manastır, kilise.
DİRAHT	: Ağaç
DİRÂZ	: Uzun
DİHKAN	: Çiftçi, köylü.
DİL-CÜ	: Gönül çeken
DİL-GİR	: Gönül tutan, kalbe sıkıntı veren.
DİL-GÜŞA	: Gönül açan, kalbe ferahlık veren.
DİL-ŞİKAF	: Yürek delen, dokunaklı.
DİL-ŞİKEN	: Gönül kırıcı.
DİL-HIRAŞ	: Yürek parçalayan.
DİLİRAN	: Yiğitler, yürekliler.

DİL-NİŞİN	: Gönülde yer tutan.
DİL-ŞAD	: Gönlü haş, sevinmiş.
DİM	: Yanak, çehre.
DİR	: Geç, çoktan, uzun müddet.
DİREV	: Ekin, ekin biçme.
DİRİĞ	: Esirgeme, vah, yazık.
DÖD	: Kurt, ufak böcek.
DÖD	: Duman, tütün.
DÖDE	: Kurtcağız, küçük soğulcan.
DÖH	: Otsuz çıplak arazi.
DÖR	: Uzak
DÖZAH	: Cehennem
DÜBB	: Ayı
DÜKELİ (t)	: Hep, hepsi, bütün, herkes.
DÜCA	: Karanlık
DÜM	: Kuyruk
DÜNBE	: Kuyruk
DÜNBALE	: Kuyruk
DÜR-BAR	: İnci sacan
DÜRC	: Kutu, kutucuk, hokka.
DÜRER	: Büyük inci taneleri.
DÜRRAC	: Çil kuşu.
DÜRÖD	: Duâ, medih, ekin biçme.
DÜŞVÂR	: Güç, zor.
DÜZD-ANE	: Hırsız gibi

-E-

EDİM	: Yüz
EFKENDE	: Yıkılmış, yere atılmış, biçâre.
-EFRAZ	: Kaldıran, yükselten.
EPSÜRDE	: Donmuş, donuk, kansız.
EFVÂH	: Fem, ağızlar, ağıza benzeyen her türlü delikler.

-EFZÂ	: Arttıran, çoğlatan.
EHVÂL	: Korkular, dehşetler.
EKNÂF	: Taraflar, yanlar.
ELYAK	: En lâayık.
-ENDAZ	: Atıcı
-ENDİŞ	: Düşünen, ölçülü.
-ENDÜZ	: Kazanan, toplıyan.
-ENGİZ	: Koparan, karıştıran.
ENGÜR	: Üzüm, şarab
ENİN	: İnilti
ENİS	: Dost, arkadaş
EPSEM	: Susan, sessiz.
ERBA'A	: Dört
ERZÂN	: Ucuz, lâayık, yerinde.
ESED	: Aslan
EVCA	: Ağrılar, acılar, sızılar.
EVKES	: Soysuz, pinti.
EVZÂR	: Yükler, günahlar.
EVZÂR	: Hisarlar, kaleler, dağlar.

-F-

FÂKA	: Fakirlik, yoksulluk.
FÂKİHE	: Yemiş, meyve.
FART	: Aşırı, aşırılık, taşkınlık.
FER	: Dal, budak, tomurcuk.
FERHAR	: Türkistan'da güzelleri ile meşhûr bir şehir.
FERHUNDE	: Mübârek, kutlu.
FERİD	: Emsâlsiz, tek.
FERYÂD-RES	: Feryâda yetişen.
FEŞÂR	: Sıkıcı, sıkan.
FEYEZÂN	: Suyun taşması, bolluk.
FİKAR	: Yaralı, mecrûh.
FİRÂZ	: Yokuş, çıkış.

-FİRİB	: Aldatan, aldatıcı.
FİRÖZ	: Mutlu, sevinçli.
FİRÖZE	: Değerli bir yüzük taşı.
FİTRAK	: Terki
FUAD	: Kalb, yürek, gönül.
FÜLK	: Gemi
-FÜRÖŞ	: Satan, satıcı
- FÜRÖZ	: Parlatan, aydınlatan.
FÜSÖL	: Mevsimler.
-FÜZÖD	: Artıran, çoğaltan.
-FÜZÖN	: Çok, fazla

-G-

GAV	: Öküz, ahmak, çok yiyici, yürekli, cesûr.
GEC = GEJ	: Eğri
GEDA	: Dilenci, yoksul.
GELÖ	: Boğaz
GENCİNE	: Hazine, deffne,
GENCÜR	: Hazine bekçisi, hazinedâr.
GENDUM-GÖN	: Buğday renkli.
GER	: Uyuz hastalığı
GERDİŞ	: Dönüş, dönme, dolaşma.
GERDÖN-MİNA	: Gök, semâ
GERM	: Sıcak
GERMİYYET	: Harâret, sıcaklık.
GEŞT	: Gezme, seyretme, dolaşma.
GEVGEÇ (t)	: Dik durmayan, sarkık kulak.
GEZEND	: Zarar, elem, musibet.
GİL	: Balçık.
-GİR	: Tutan, tutucu.
GİRAN-BAR	: Ağır yüklü, meyvesi çok olan ağaç, zengin.

GİRİH	: Dügüm, bağ.
GİRYE	: Ağlama, ağlayış, gözyaşı.
GİYAH	: Tâze ot, bitki.
GÖNLEKCEK (t)	: Yalnız bir gömlek ile
GÖNE	: Renk, çehre, tarz, yanak.
GÖNE GÖNE	: Rengârenk
GÖR	: Mezar, kabir.
GURK	: Kurt
GÜŞ-MAL	: Kulak çekme, tedfîb
GÜŞ-VAR	: Küpe
-GÜDAZ	: Eriten, yakan.
GÜFT Ü GÜ	: Dedikodu
GÜL-FAM	: Gül renkil
GÜL-GEŞT	: Gül seyri
GÜLİ	: Gül renkli
GÜL-İZAR	: Gül yanaklı
GÜL-NAHL	: Gül fidanı
GÜM	: Zâyi, kayıp.
GÜNC	: Sığınak
GÜNCİŞK	: Serçe
GÜM-RAH	: Yolunu şaşırması.
GÜRAH	: Lokma, nevâle.
GÜRG	: Kurt, canavar.
GÜRSİNE	: Aç, tok olmayan.
-GÜSAR	: İçici, içen, yiyici, yiyen.
-GÜSTER	: Yapmak, döşemek.
-GÜŞA	: Açan, açıcı.
GÜZAF	: Boş, bîhûde.
GÜZERAN	: Geçici, geçen.

-Ğ-

ĞABRA : Yer, yeryüzü.

ĞALİYA	: Misk ile anberden yapılmış kokulu bir madde.
ĞALİYA-SA	: Attâr
ĞAMAM	: Bulut
ĞAMİN	: Kaygılı, tasalı.
ĞANI	: Zengin
ĞANNAC	: Şivekâr
ĞARET-GER	: Yağmacı
ĞARIK	: Suyu batmış, gark olmuş.
ĞARRA	: Parlak, gösterişli.
ĞAVR	: Dip, esâs
ĞAVVAS	: Dalgıç
ĞILL	: Gizli kin, düşmanlık.
GINA	: Zenginlik, bolluk.
GUBÂr	: Toz
ĞÖTE	: Suyu dalma.

-H-

HABR	: Bir kavmin âlim ve fakîhi.
HACLET	: Utanma, şaşırma.
HADESÂT	: Yeni peydâ olan şey.
HAKİSTER	: Kül
HAL	: Soyup çıkarmak
HAM	: Eğri, bükülmüş.
HAMAME	: Güvercin
HAME	: Kalem
HAMİDE	: Eğrilmiş, bükülmüş.
HAMÖn	: Düz ova, büyük sahrâ
Hande-rû	: Güler yüzlü.
HARAS	: Dilsiz olma, dilsizlik.
HARBE	: Mızrak, süngü.
HARBÜZE	: Kavun, karpuz.
HARGÂH	: Büyük çadır, otağ.

HARİF	: Sonbahar, güz.
HARR	: Harâret
HAS U HÂŞAK	: Çörçöp
HATAR	: Tehlike
HATVE	: Adım
HAYL	: Zümre, güruh, atlı sürüsü.
HAYME	: Çadır
HAZÂNE	: Hazine, kalp, gönül.
HAZER	: Sakınma, çekinme.
HÂZİN	: Hazine muhâfızı.
HAZİZ	: Dağ eteği
HEFT-ÂD	: Yetmiş
HEM-CİVÂR	: Komşu
HEM-NİŞİN	: Arkadaş
HEM-RAH	: Yoldaş
HEM-SÂYE	: Komşu
HEM-VAR	: Düz yer.
HEVL	: Korku
HEYCÂ	: Cenk, cidâl, kavga.
HEYÛn	: Deve
HİBRET	: Bir şeyi derinlemesine bilme.
HİME	: Odun, kütük.
HİNA	: Kına
-HIRÂŞ	: Tırmalama
HİRE	: Kamaşmış, donuk, fersiz.
HİREF	: Sanatlar, meslekler.
HİRS	: Ayl
HİRZ	: Sığınak, nazar boncuğu.
HİŞT	: Kedpiç, tuğla.
HIYÂM	: Çadırlar
HİZEM	: Odun, kütük.
HİMEM	: Himmetler

HİNDÖVANE	: Karpuz, kavun.
HİZBER	: Aslan
HUBÖR	: Sürûr
HUCESTE-HISÂL	: Tabiatı uğurlu.
HUD'A	: Aldatma, hile.
HUFRE	: Kuyu, çakur.
HUFTE	: Yatmış, uyumuş.
HULD	: Cennet
HULLÂN	: Sâdık dostlar.
HULÖD	: Bâkîlik, ölmezlik.
HÖN-İN	: Kanlı, kana bulaşmış.
HURDE	: Ufak, değersiz şey.
HÖRDE	: Yenmiş
HÖŞE	: Başak, salkım.
HUŞK	: Kuru
HÖT	: Büyük balık
HÜBÖB	: Rüzgâr esmesi.

-I-

IHFÂ	: Gizleme, saklama.
İNAB	: Üzüm
İŞĞÂ	: Kulak vermek, dinlemek.
İSSI (t)	: Sıcaklık, harâret.
İŞİK (t)	: Bektâşi dervişi, miğfer.
İVÂZ	: Düzülmüş, koşulmuş, hazırlanmış.

-İ-

İBÂ	: Çekinme, iğrenme.
İBRÂM	: Bir husûsun icrâsını can sıkacak derecede ricâ.
İDDİHÂR	: Biriktirme, toplayıp saklama.
İKÂN	: Sağlam bilgi.
İLTİHÂB	: Alevlenmek

İNBİSÂT	: Genişleme, yayılma, ferahlık.
İSTİFA	: Bir şeyin hâlisini seçip alma.
İSTİMDÂD	: Yardım isteme.
İSTİZHAR	: Dayanma, güvenme, arka çıkma.
İVA	: İskân, yerleştirme.
İVICAC	: Eğrilik.

-J-

JALE	: Çiğ
JENG	: Pas, küf, kir.
JENGÂR	: Bakır pası, göz taşı
JERF	: Derin
JİYÂN	: Kükremiş

-K-

KÂH	: Köşk
KÂHİL	: Olgun, orta yaşlı kimse.
KAL`	: Koparmak
KÂLBÜD	: Kalıp, beden.
KAM`	: Ezme, kırma, zabdetme.
KÂN	: Bir şeyin menbaı, kaynağı.
KÂN-I KEREM	: Kerem, bağış kaynağı.
KÂR	: Derinlik, bir şeyin dibı.
KAVS-İ KUZAH	: Allım yeşillim, ebem kuşağı.
KEBÜD	: Gök, mavi.
KECREV	: Eğri gidişi, giden.
KEBŞ	: Koç
KEF	: Köpük
KEJ	: Eğri, çarpık.
KELAĞ	: Kuzgun
KEMİN	: Pusu

KERM	: Üzüm çubuğu, kütük.
KERKES	: Akbaba
KESEL	: Üşenmek, ağır davranmak.
KİBÂB	: Kubbelere.
KİDVE	: Kendisine uyup ardından gidilecek kimse.
KİNÂ	: Örtü, başörtüsü.
KİSSÂ	: Hıyâr
KİNE	: Kalbde saklanan buğz.
KİR	: Zift, Katran.
KİRDAR	: Amel, fiil.
KİŞT	: Ekin
KUFL	: Kilit, sürgü.
KÖH	: Dağ
KUDÜRET	: Bulanıklık
KULEL	: Dağlar, tepeler.
KULZÜM	: Deniz
KÖN	: Kuyruk sokumu, makad.
KÖT	: Yaşamak için yenilen şey, yiyecek.
KÖTEH	: Kısa, boysuz.
KUVA	: Kuvvetler
KÜLÂLE	: Çiçek buketi, kıvrırcık saç.
KÜLHAN	: Hamamlarda suyu teskin için ateş yakılan yer.
KÜNC	: Köşe
KÜŞTİ-GİR	: Güreş tutun.

-I-

LAHD	: Mezar, kabir.
LÂL	: Dilsiz
LA'L-FÂM	: Kırmızı renkli
LÂ-RAYB	: Şüphesiz
LEÂLİ	: İnciler
LEBİB	: Akıllı

LEC	: Tepme
LECC	: Dar şey
LECÜC	: Çok inatçı
LEHEBÂN	: Ateşin alevlenmesi
LEKED	: Tepme, çifte.
LETT	: Karıştırma, bağlama, yaklaşma, dövme.
LİNET	: Yumuşaklık, mülâyimlik.
LU B	: Oyun, eğlence.
LÜCC	: Kalabalık cemâat.
LÜCCE	: Engin su, kalabalık güruh.
LÜKNET	: Peşteklik.
LÜ' LÜ	: İnci

-M-

MÂ	: Su
MÂ-Fİ'L-BÂL	: Murat, istek.
MAĞBÜN	: Alışverişte aldanmış olan.
MAHİ	: Balık
MAKİYÂN	: Tavuk
MAKÜLE	: Çeşit, soy, takım.
MÂ-LÂ-KELÂM	: Diyecek yok.
MÂR	: Yılan
MÂ-SİVÂ	: Allâh'tan başka bütün varlıklar.
MEHÂFET	: Kokku, korkma.
MEHÂR	: Halka, boyunduruk.
MEHD	: Beşik.
MEKİN	: Oturan, yerleşen.
MEKKÂR	: Hileci, düzenbâz.
MELÂLET	: Usanç, usanma.
MELÂMET	: Ayıplama, kınama, azarlama.
MELAZ	: Sığınacak yer.
MEMERR	: Geçilecek yer, yol, geçit.

MENAS	: Kaçıp sığınılacak yer.
MEN'UT	: Methedilmiş, iyiliği, güzelliği söylenmiş.
MERGÜL	: Bükülmüş, kıvrılmış, kıvrarcık.
MESAĞ	: İzin
MESA'VI	: Fenâlıklar, kötülükler.
MEŞK	: Kırba, tulum, su kabı.
MEŞŞAM	: Burun
MEŞŞATE	: Kuaför
MEŞY	: Yürüme
META'F	: Dolaşp ziyâret edilecek yer.
MEZİD	: Artma, arttırma, çoğalma.
Mİ'BER	: Kayık, köprü
Mİ'CER	: Kadına mahsus başörtü.
MİNA	: Şarap şişesi
MİNKAR	: Yırtıcı kuş gagası.
MİNÜ	: Cennet
MİRAT	⊙ Ayna, bir çeşit lâle.
MİŞKAT	: İçine lamba konan taş.
MÜ-BE-MÜ	: Kıl kıl, inceden inceye.
MUKARNES	: Yüksek hâne, münakkaş, çatı, kubbe.
MURİS	: Miras bırakan.
MUZA'AF	: İki kat, kat kat.
MUZİF	: Misâfir kabul eden.
MÜDAM	: Şarab
MÜDAVA	: Devâ arama.
MÜL	: Şarab
MÜRDE-DİL	: Gönlü ölmüş, hissiz, duygusuz.
MÜSTETAB	: Hoş ve güzel bulunan şey.
MÜTEAL	: Yüksek, yüce.
MÜVAZİB	: Bir işle dâimâ uğraşan.
MÜZAB	: Eritilmiş, erimiş.
MÜZAHREF	: Yalancı, süprüntü, pislik.

-N-

NÂFE	: Misk, sevgilinin saçı.
NAHQİR	: Avlamak, sayd.
NÂ-HEM-VÂR	: Eğri, düz olmayan.
NÂN	: Ekmek
NÂRVEN	: Kara ağaç.
NAT`	: Döşek
NEHENG	: Timsah
NEHC	: Doğru yol
NEMEK	: Tuz, lezzet.
NEMM	: Koğuculuk etme.
NENG	: Ayıp, utunma.
NESTEREN	: Yabâni gül, Ağustos gülü.
NEŞÂT	: Şenlik
NEVÂHI	: Yanlar, taraflar, nâhiyeler.
NEVAZİŞ	: İltifât, lütf.
NEYRÖZ	: Nevruz
NEYYİR	: Güneş
NEZ`	: Can çekişme.
NIHAD	: Tabiat, huy
NIK Ü BED	: İyi, kötü.
NİL	: Çivit otu.
NİRENG	: Hîle, düzen
NİRÜ	: Kuvvet, kudret, güç.
NİŞİB	: İniş, iniş aşağı.
NİŞİMEN	: Oturacak mekân.
NİŞ	: Ağ, zehir, uç.
NİTÂK	: Arap kadınına mahsûs bir elbise, kuşak, kemer.
Niyâm	: Kın, gıllıf.
NİZE	: Kargı, mızrak, süngü.
NUKL	: Meze, çerez.

NÜVVAR : Ağaç çiçeği.

-O-

ONAT (t) : Doğru, iyi, mükemmel.

-Ö-

-P-

-PAŞ : Saçmak
 PEHLÜ : Bedenin iki yanından biri, yan.
 PELENK : Kaplan
 PENAH : Sığınma, sığınılacak yer.
 PENBE : Pamuk
 PEREN : Ülker, yıldızı.
 PERENDE : Uçucu
 PERVERİŞ : Besleyiş, terbiye.
 PEŞŞE : Sivrisinek
 PEYGAR : Kavga, savaş.
 -PEYMA : Ölçücü
 PİÇİDE : Bükülmüş
 PİNDAR : Gurûr, kendini beğenme.
 Pinhân : Gizli
 PİRAHEN : Gömlek
 PİRAMEN : Çevre, etrâf.
 PİRASTE : Tertiplenmiş, tanzim edilmiş.
 PİR-SAL : Kocamış, yaşlı.
 PİRÖZ : Uğurlu, hayırlı.
 PÜ : Seğirtme, araştırma.
 -PÜŞ : Örten, giyen, giyinmiş.
 PÜR-GÜ : Çok konuşan, çok söyliylen.
 PÜRSİŞ : Soruş, suâl ediş.
 PÜŞTİVAN : Dayak, desdek, yardımcı.

-R-

RA'D	: Gök gürültüsü.
RAĞ	: Çayırılık, dağ eteği.
RAĞAN	: Çaylak.
RAH	: Şarab
RAHNE	: Gedik, yarık, zarar, ziyân.
RAST	: Doğru
RATB Ü YABİS	: Kuru, yaş.
RAZİ'	: Süt emen çocuk, süt kardeş,
RAVZA	: Bahçe
REHBET	: Korku, yılgınlık.
REM	Ürkme, titreme, sürü.
-RES	: Erişen, yetişen, uluşan.
RESEN	: İp, urgan, halat.
REŞK	: Hased
-REV	: Giden, yüryen.
REVNAK	: Parlaklık, güzellik.
REYEAN	: Gençliğin evveli.
RİBA	: Fâiz.
RİŞ	: Sakal, tüy, yara.
Rişte	: İplik
RİV	: Hile
RUBUDE	: Kapılmış, kapılan.
RUHAM	: Mermer
RUÖNET	: Sünepelik, bönlük.
RÜZE	: Oruç

-S-

SA'B	: Güç, çetin.
SABBAĞ	: Boşayan
SAD	: Yüz (sayı)
SAHT	: Katı, sert, güç.
SAİD	: Kolun dirsekle bilek arasındaki yer.

SÂK	: İncik, baldır.
SÂLÔS	: Riyâkâr, iki yüzlü.
SAMT	: Susma
SANAVBER	: Çam ağacı, çam kozası.
SARSAR	: Çok şiddetli rüzgâr.
SÂTI`	: Yükselen, yükseldikçe yükselen.
SATVET	: Birinin üzerine şiddetle sıçrama, ezici kuvvet.
SAVB	: Taraf, cihet.
SAYKAL	: Cilâcı, cilâ âleti.
SAYF	: Yaz
SEBAK	: Ders
SEBÜ	: Testi
SEBÜ`	: Yırtıcı canavar.
SEDD-İ RAMAK	: Ölmeyecek kadar geçinme.
SEFİDÂÇ	: Üstübeç
SEG-SÂR	: Haris, tamahkâr, köpek gibi.
SEHÂ	: Cömertlik, el açıklığı.
SEHM	: Ok
SEHM	: Korku, dehşet.
SELÂSİL	: Zincirleme şey, sıradağlar.
SELC	: Kar
SELVET	: Kâlbî istirahat.
SELB	: Kapma, zarla alma.
SEMİN	: Pahalı, kıymetli.
SEMM	: Zehir, ağı.
-SENC	: Tartan, ölçen, değerlendiren.
SERÂ	: Toprak.
-SERÂ	: Söyliyen
SERÂ-PERDE	: Otağ, pâdişah çadırı.
SERMA	: Kış, soğuk.
SEVR	: Öküz, reis.
SEVRET	: Öfke, kızgınlık.

SİB	: Elma
SİDRE	: Trabzon hurması cinsinden gölgesi latif bir ağaç.
SİĞAL	: Fikir, düşünce, kuruntu.
Simât	: Sofra, taâm.
SİKKİN	: Bıçak
SİPAS	: Şükretme, duâ etme.
SİR	: Tok, doymuş
SİR-ÂB	: Suyu kanmış.
SİRET	: İç güzelliği.
SİRİŞT	: Yaratılış, tabiat, huy.
SİYEH-KÂR	: Fâsık, kötü, hareketli.
SOĞUL- (t)	: Suyu çekilmek
SÜ	: Taraf, cihet, yön.
SUBH-HİZ	: Erken kalkan.
SÜD	: Fayda, kâr.
SUVER	: Sûreler
SÜBHA	: Tesbîh tânesi.
SÜKBE	: Delik
SÜLLE	: Çok para, kalabalık.
SÜLÜSÂN	: Üçte iki
SÜST	: Gevşek, tenbel.

-Ş-

ŞAĞAL	: Çakal
ŞAHİD	: Mahbûb, sevgili.
ŞAM	: Akşam
ŞEB	: Gece
ŞEB-PERE	: Yarasa
ŞEB-İ TAR	: Karanlık gece.
ŞENG	: Neşeli, kıvrak.
ŞEHD	: Bal

ŞEHD-ALUD	: Bal bulaşmış.
ŞEKVA	: Şikâyet, sızıltı.
ŞEMİM	: Güzel kokan.
ŞEMME	: Bir kere koklama.
ŞEV	: Gece
ŞEYN	: Leke, ayıp kusur.
ŞİGREF	: İyi ve yakışıklı, ulu ve muhteşem, şaşılacak şey.
ŞİKAK	: Yarık, yırtık.
ŞİKAR	: Av
ŞİKİFT	: Şaşılacak şey, acâip.
ŞİR-İ GURRAN	: Gürliyen aslan.
ŞUĞL	: Meşgûliyet
ŞÜR	: Kekremsi
ŞÜM	: Uğursuz
ŞÜRABE	: Kirli, acı su.
ŞÜKÜH	: Ululuk, azamet.

-T-

TA'AB	: ZAhmet, meşakkat.
TABİSTAN	: Yaz
TABL	: Davul
Târ	: Karanlık
TARAVET	: Tâzelik
TAREM	: Kubbe, dam.
TARİK	: Karanlık
TARRİ	: Tâze
TAZ	: Koşma, koşuş.
TAZI	: Arap, tazi.
TEB	: Sıtma
TEZZÜF	: Yakın olma.
TEF	: Harâret, sıcaklı.
TEHİ	: Boş
TEK	: Koşma
TELALE	: Naz, işve.

TELH	: Acı
TELL	: Tepe, küme, yığın.
TENG	: Dar, sıkıntı.
TENMİYE	: Bereketlendirilip artırılma.
TERTİL	: Usulüyle okuma.
TEZEVR	: Sülün
TİR	: O k
TİRE	: Bulanık, karanlık, kara.
TİRE-ENDİZ	: Ok atıcı.
TİZ-KÂM	: Muradına çabuk ulaşan.
TÜHAF	: Hediyeler
TUHFE	: Hediye, armağan.
TÜND	: Sert, şedid.
TUTUK (t)	: Çadır

-U-

UBÜR	: Bir başka tarafa geçme, atlama.
UFUNET-	: Pis koku, iltihâb.
UKÂB	: Tavşancıl kuşu.
ÜR	: Tek gözlü, silahsız.
USR	: Güçlük, zorluk.
UZR-HÂH	: Özür dileyen.

-Ü-

ÜCAC	: Acı su, tuzlu su.
ÜMEM	: Ümmetler
ÜNS	: Alışıklık, alışma.
ÜRD	: Gibi
ÜSTÜHAN	: Kemik
ÜŞTÜR	: Deve
ÜZN	: Kulak

-V-

VAZİ`	: Aşağı, âdi.
VEFRET	: Çokluk, bolluk.
VERA	: Muttakî
VERA	: Arka, geri, öte.
VERA`	: Haramdan kaçınma.
VERD	: Gül
VEZAN	: Esici, esen
VİDAD	: Sevgi, sevme.
VİZR	: Günah, suç.
VuHÜŞ	: Yabani hayvan
VUKÜD	: Ateşin alevlenmesi.
VÜFÜR	: Çokluk, bolluk.

-Y-

YAĞI (t)	: Düşman
YAH	: Buz
YÂL	: Boyun, gerdân
YANŞAK (t)	: Geveze
YELMET YOPURMAK (t)	: Telaşla koşmak, durmadan seğirtmek.
YEMM	: Deniz
YEREKAN	: Sarılık hastalığı.
YÜĞ	: Boyunduruk
YÜSR	: Kolaylık

-Z-

ZÂD	: Azık
-ZÂD	: Doğma, doğuş.
ZÂĞ	: Karga
ZAĞAN	: Çaylak

ZAHM	: Yara
ZANR	: Arka, sırt.
Zâmin	: Kefil
ZÂNE	: Diz
ZAYF	: Misâfir
ZELLE	: Sürçüp kayma.
ZEMİSTÂN	: Kış, kış mevsimi.
ZEVRAK	: Kayık, sandal.
ZİB	: Zînet
ZİŞT	: Çirkin
ZİŞT-RÜ	: Çirkin yüzlü.
ZİR	: Alt, aşağı.
ZİREK	: Akıllı, zeki, kurnak.
ZİVER	: Süs, bezek
ZÜBDE	: Bir şeyin en seçkin parçası, öz.
ZÜCÂC	: Sırça, cam, şişe.
ZÜMÜRRÜD	: Zümrüt, pek yeşil renk.
ZÜNNÂR	: Papazların bellerine bağladıkları uçları sar- kık, ipten örme kuşak.
ZÜRKAT	: Mavi, mavimsi.
ZÜRÜ	: Ekilmiş tarlalar.
ZÜVVAR	: Ziyâretçiler, Görmeye, hatır sormaya gidenler.
ZÜYÜF	: Kalp, silik paralar.

METİNLERİN TİPKİ BASIMLARI

رساله فی فنون الاربعه
 من منشآت الطیف عثمانی
 لاجل ذکره و دشمنایان فی شماره اوله فی حقه احواله روکار
 و منتخب بلد نالیده که ایام و شهر و سیر و تعبیه
 تفویج فی بعضه چاره فصل تقسیم لایحه و مضوع مزبور
 غرضه و عناصر لایحه و صورتی و مولد و نسل و نسل و نسل
 قریه که ذرات قریه منجمی لایحه و اوقات و اوقات و اوقات
 و کجالات و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات
 که شود ماضی و سامان و اوقات و اوقات و اوقات
 و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات
 سیر الی القریه و اوقات و اوقات و اوقات
 هزار و بیست و هفت سیر الی القریه و اوقات و اوقات
 و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات و اوقات

لوله قشبنج نکاح فغانه کلا لاس . و تخلفه از شمار شود دارد
 هزار و ششای و شمار لوله در چشم . غنچه از ذکر بن لجه در دانه
 سبز از شکر بن لوله در زبانه . ذکر و شیبی لوله در دایم طبع
 شکر لجه فاکه یوز از پیش دارد و مورد زهر بر فاده بر کلاه و دانه
 متعاله در کله . گاه از نار جهان . و خالقه در بر کله کیشی .
 زینت از دشت لوله مانند بهشت . و گاه از نار جلاله قهر
 از نار نه سدن شناخت به کوه دنده دوز و سر شکر
 و گاه از نوله نغم و نوله مانند نغم . و گاه از نوله باهر
 لوله . نت و نایده عین جم لوله و ب . و گاه از نوله غزله
 بر لوله و بوسنه و غیرت کلسنه از ننگ . و گاه و کالان
 لوله و بوسنه و کالان علیا ناله لوله قشبنج
 مانی کرد که صانع متعاله . لوله و بوسنه و جلاله
 چار قسم از نوله لوله و بوسنه . ناسا حوض لجه و بوسنه
 ناسا حوض لجه و بوسنه . ناسا حوض لجه و بوسنه
 ناسا حوض لجه و بوسنه . ناسا حوض لجه و بوسنه

در جوشیده از نار روغن و بر دوت شامه لوله‌ای نقش
 این کلسناز فکده هنر فایه بر ورق و وی جینک کاه و نه در
 خربوب بر عرق و جود کلک صفتی بای بنه مشکده دره و جلیه
 در لای کل ده و صفت مشکده سبب تالیف رساله
 از قایم بر لاریاب کاکه ناله و تخمین و در صواب مشکا صفت
 ضعیف قنبر صفت لعلی لطیف قنبر لاله علیه لاریاب لاله لاله لاله
 ز ماه که در چشمه ریخته جلاله و دیار عرو که لایه و لاله لاله
 کاه سرد و سنجور بر لایه نیم آساکلت کاه کاه و کاه ناله
 و جود رسود لایه صوبی عزم سحر بر لایه بر دم و جود جود که
 سبب صفت که کاه که دیار لایه و جود لاله لاله لاله لاله لاله
 نص و بر لایه بر لایه لاله لاله لاله لاله لاله لاله لاله
 که در شرب خاطر نیم سبب جود لایه بر جود و حالات کلور و کاه
 شرب لاله جود لایه بر لایه لایه بر لایه لایه لایه لایه لایه
 بهار لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه
 سبب لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه لایه

نه آب رود که در راه کبی بر آید بر بره لرام و قرار قدرت
 و نه شیم به ستاره و زلزله کبی بر دم بر لرام و ممکن لود که
 سکون طاقت و لرزه و دماغه و زلزله و دماغه مانده صبا
 گویند که در لرزه طوطی و دله سودا نظم نمایند شورید
 حال لرزه صبا و افاده غلبه شورید باشد و سر و قدر کبی
 بوستانه و دله قدر لرزه غم کلستانه لرزه کبی و مانده کل صبر که
 رنگین در لرزه و دماغه کل که طریق تو طبق لرزه و جو و زلزله
 مجموع لرزه که فردی و غزله شد الفه سر انانده و خوش نور الفیه
 انانده اسم و منانه کلستانه خوش الفه و دکه بر بلبل فقه
 و در خاک فقه فقه لرزه فردی و خوش کل فقه لرزه لرزه لرزه
 ناله و خوش لرزه و بلبل لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه
 فقه لرزه و خوش لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه
 و کاه بزخ کلشنه هم قدر کل دلا لرزه و بلبل لرزه کبی کبی
 کلشنه کلشنه و دیشین چن آرشا فقه و دلا با طبع مابین و بیانه
 کلشنه با فقه و لرزه و لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه لرزه

بسم الله

71

سیر لولولیدریه گو یا کلشن برسد و قد و سمن بوییم و بودلیو
 بنفشه بری و لاله روم لیدی و ضایع صفت بهار به خاطر طار و دم
 لیسنه و ماده مقننه و لطافت لزه بار و لاله لید و آن ضمیم
 مرایای جلاده اهل لیدی و لاله روم و لاله روم و لاله روم
 رولاده و کل لب جوید و ضایع کلشن لید کل فننه و کل
 کلشنانه نذر دل افسرد و خورده لاله دم فنج و کلشن و کلشن
 لکن و بهار بهجت بهار و ده کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 بهار لاله و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 خاطر ده رفته لیدی و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 بودی لیدی و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 دم صفت و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 و زمانه و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 دنیا مانت و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 افکنن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن
 و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن و کلشن

کل پیر هفت سوری مکر برینه فرکی • کما ولد ی بنه بقیص صفت
 دیدیم بینا نذر لایم معین معی و مولای با موه • از پا کون آکوه
 ایدر شک صفت • سبز زار کرده دلور • حالت نفس انگونه
 کف دی • بود هلا ایام عیش و نوش • و هنگام جوش و خروش
 اولین • تنم نیم اید غنچه رستم دلور • بلبل رعدله
 دلا و نازده • و قمر بختان طرب از کبوتر اید ککله کلب • و برید
 ککله اولور و ککله • و لطیف عطر آکشفه • و بنظم و نظیر
 و شعر و لیدری خوب ادا • و مرغوب نواز اید و قور لر اید •
 و ذلکه موسیقی • و چکلر ایدوب لر دی بهار که موسی
 کلشک لر بای کله سبز زار که موسی • شمع ایدر لطافت
 ای بوزی کل باغ کل • کل کی کلشک اید که کدی دلا که موسی
 جوده موسی و ای کل خانه اید که اولور • قویا خانه ای
 کله کنار که موسی • و کفر که دامن معی از لاله گلوه است
 دوده خانه نشین و کله • و دوده است • و لایق است
 بهار و نزهت جامده • عالم دوق نام حاضری ایدوب ساز صحرایی

دعوت

و صورت مدای غنچه کوزه بافه . مغز کبکبش و عشرت کبی گفت
 کوید طوطی . و کوبیده در دهانم بر حالت کبی با جوی لبه بر او نشاند
 بلبس شوق نور . ز ناله در حرم بافه . کوردم که تنه
 زینت بهار لب عالم جود . و کوزه مکافه خود کشته . به ن
 ساکن و صامت او لطف سزاور . و کوردم به بیت ببلای
 از شوق خروزی بنو باد لصدنه . کم نه لرم از بیل مایه فریاد کیم
 مسافر بلا به این قاشق دلیجه که بیل رعن صله
 و لطف تنگاید . از شمار شمار که ندیده . لاجرم نطق بیا از ناله
 بن دخی بافه بلا شک بیل نفیو السافه . و کلا در فضا مشغله
 غنچه شیرین زبانه زولوب کشته . کل لاله مناطق . و بلبس
 سماع . لب و لبه . بولیا ز چو کاکش و معادله نیاز . و عالم
 آبه حیا ز لود خوردم شعر لعل لعل
 نه نقش از تری چمن نطقش ز بکین از ناله . به زین لبه زنجار
 غنچه رنج و رنانه و سمن ماه منیر . از کتاب کل لبه لود و منور کلا
 صورت صوکی لود و سنجو فخر ابرش . لبه مشافه شکوفه به بیضا ظاهر

قهر کلنده، کلیم لوله بهی بلبل • لند • فیو کو رینور پرند کی ده افوار
 بانال اولدی مار کفر صفاء مسکن • جوی لرد فرشاندی ننگه عالم مار
 نیم طایوس صفت کلین کل کلندر • اولدی پو آینه عرض اکثر ایچده نقش نگار
 لوندی کریم جی بزین کلیم لری • ویدی ولربن بله دو کلدر مجله
 و تنگیم بد قلم ترکه نماندند • ویدوشور اکلای سحر از
 نسخ برنده کل لردنک الی • و بلبل رحالت وجه، کلدر • و غنچه
 ناشکته در شکفت ویدرند لفره آیدوب قالدر • ویدرند ده
 بلبل لرد کلین غنچه • و لوله غنچه کلندر، کل کوله ویدرند
 ینه خانل ریا فخره قالسبائین کوثر حیا فک نقد مرور فنی
 افاده و غزل خرا ذولرب • ویدر بلا باغش بلبل سخی سدا و غنچه لرد
 حیا صبه و مناظر و مشاعر کلدر • ویدر نوروزی • و تمام
 میوزی • ویدر نظم نظیف و شولطین ترف لرد یار مشولولف کل
 جام لرد، دکشاد • و جام ویدر کل • جام الامین لاینه بودمه ویدر کل
 ویدر کل • و جام ویدر کل • ویدر کل • ویدر کل • ویدر کل
 لرد ویدر کل • ویدر کل • ویدر کل • ویدر کل • ویدر کل

لرد

و بری نه شبه یار غنچه کی لبسم اولاده . مع لاده واری خلی قوشن کوه
 و جن غنچه رینکت و مع لاده واری لوه و حوب خواندن و لطیف
 کوهین لوه و غنچه باغ و رانده طند و مثاله دود لاله روز
 و سدر مانده سدر و سدر ازین طوبه و واره و غنچه و لوه
 کت و برکت لوه در لاله و لاله لاله لاله و غنچه و کشته
 لوه کت و بکته سدر لانه و غنچه لاله و لاله و غنچه و کشته
 لاله و غنچه و کشته و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه
 شورب و سید لاله و سید لاله و سید لاله و سید لاله و سید لاله
 پاکش بر غنچه شازق در و بوبند و بوبند و بوبند و بوبند و بوبند
 مشافه و بوبند و مشافه و بوبند و بوبند و بوبند و بوبند
 باغ و لاله و وکلار و غنچه و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله
 قدش کوه و مشافه و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله
 لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله
 سیتی در لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله و لاله
 غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه و غنچه
 و لاله

[illegible]

سته نشسته اند که با یکدیگر گفتار می کردند
 متغایر می گفتند که ای پادشاه و در این زمان که
 منکدر شد چنان بیخوشی بر ما غلبه کرد که
 اولی قریب بودیم چونکه با یکدیگر بر موجب رحمت الهی
 مدت نیندیشیم و در هر روز دنیا ده رحمت الهی و در هر ماه
 سده دوازده روزی روزگار ده رحمت الهی و در هر سال
 ازین قدر که با شکر و وقار و قاری و طایفه فارسی
 قریب و با الجیم قریب و قریب دوری و حکم شاه و منشور
 ملک جهان سلطانه نذر و زین و زین و بریدی و بریدی
 اولی بود نذر و زین سلطانه چند شهریار که سنجاق احمدی لاله
 به پیشگاه کامکاره پیش از ما به بلطوره باغ و در آن کوچه
 از چاکریه فیروز قریب و در قضا به بهار نذر و قضا که سلطانه بهار
 و عاقبت مرغزاره دیار عجم و آله و شهریار و شاه و زولافخانی اولی
 بوسیله بهار زلفه چن و چاه لاله کاشنه لاله و مکر زلفه
 و نیزه و لاله زلفه چاه و حکم سده که با مثل سنجاق و نیزه و لاله

75

قزله بایر از قورقونده عومده سبزه زار و دقلای کوهستان دیکدیگر
 شاخار کلک قورقونده رنگین سپهر و دیکس لوده بالهونه
 مغفوره بنفشه لوده لومونده که شکله و دغاله غنچه رنگین
 بنفشه خورده لوده دسوسکینه بنفشه بنفشه خانی و بلبل
 فخر زمره بنفشه و سبزه لوده و سبزه لوده سبزه لوده
 سبزه لوده سبزه لوده دسوسکینه و دسوسکینه سبزه لوده
 بهار که لوده سبزه لوده دسوسکینه دسوسکینه سبزه لوده
 دونه سبزه لوده باغ کمال لوده سبزه لوده
 نثر لاجرم دوده بلبل و سبزه لوده دسوسکینه لوده
 خورگاه و خیام و دسوسکینه سبزه لوده دسوسکینه لوده
 چرخه غنچه سبزه لوده لوده لوده لوده لوده لوده
 گلستانه گلستانه گلستانه گلستانه گلستانه
 سبزه لوده سبزه لوده سبزه لوده سبزه لوده
 و کافه زمره لوده لوده لوده لوده لوده
 لوده لوده لوده لوده لوده لوده

غت نقش نشان جن از کاک - منع زالم
 بر صبح خنجر بار باره و بر کرده بر سکه لایه ورم دیار جن و
 قصه بر کلتن لایه و ب زبانه منیم عافیت بخش بر قطره
 نقش و دیبای و کشت بل از یکم نقش کانیات در کشت
 از مینای اوله نظم هابده و بساط بوطونیک لاجورد
 بنفشه لایه کویره چکیده شتاب و ستمکس فر و سفید
 لایه و رنگ ترسیم نقش و با بکار تکین غنچه
 و زین و ترنجیله کله شمشیر و زلف نگارده و غولاره
 رسم لایه و زینت زماه روی بر کوی و غطاء و یارنگی
 بر برین بسته و بسته قلدر و اوله قلم قدیم و بر یارانی
 نگار سناه چینه غوز و غونه و هوزیکر شکر و کون اوله
 لایه نقش و نگار بهار لایه بهار خانه و دیو بهار غنچه نقش
 خانه و وفار اوله و طواغی نقش بند صنم نقش لایه
 نظم با لایه یاز و بر یارانی غنچه اوله نقاشه بهین و زین
 ازین اوله خانه نقش ازین لایه و کوی و بر لایه و نگار نقش لایه

نقش

76

صفت جلوس سلطان بهار در تخت گاه ساه و زار
 جوه که در روزگار شاه پیر و زبیار که روزی با ملک سیر بنویز
 تختگاه و سیر سیر از معدلت پناه لید نه سوه منتفای لیدین بهاد
 و لقتفای فاند سلطانه متا بکشته با ملک سیر و سیر و فرام
 و شناد طره قیام از صفت صفت اول از م قد من لایق طره سیر
 و و رسم ملک بودیت از ز طرف طرف آله فاد و شور مشاک
 ز کس و اسکف رزه و سمن رسیمین که لید آتشاف و شاف
 طه ناند معای ز بر بد فامن طره سیر و سلطانه
 ملک مفور نند هر فار و فنی و فاشاک چو کوشی کوه و طره سیر
 اظهار عدالت و اجرای امارت و لایات لید جوه و دیو لک و کشت
 بر سببش من و فتن لید و به فاده که صفت و دد دین کور و دین
 بلیکست و لید و دیکل و یار و کسک شیم لید کوزی یا شمشک
 سیر و مفور که باغ و و لید و سرف لوب و دالمایه و و نادر
 پناز لید و لید لایک سیر و ملق و و دیکر
 نادر لید و دادم پلینه و و لید و یوب فار و طره کلم زبان کشت

و قنایم سلطانه بهار گل کی چمن تخت کیده . نشویند و نهانیت قدس
 لبر بهار که بهار او سینه بود بهر لبر بهار بهیسه . و خداوند کاه
 مرغافه و بلبلایه طیب الحافه . بود بهر گلشنک مشایخ بلبله سنده
 خطبه سن لو قدیر . و قنایم سینه سنده چکار که لقمه سینه سگ
 سن یورتن . اطراف جنت لبر بهار رواه کی جاده و آکناف
 گلشن حکم قفا فریانت . و ما و نیایه صفت سابر و سار قلوب
 حکم عالم سلطان . و لبر و لبر لایق لوزن ^{به ناله} مغرور . و بهر عنوان
 لوزن . مقرر لولیکه تدلیس شماله و صبا و نسایم مشایخ غایب
 آساکه زود لایل بوداده . باغش سینه قدس و لاله قدس لری
 بهر لسن بلبله بهر پورمان و لاسوب صادر مانع لبر بهار از بار که
 کل و ترکس لیل بوزه کوزه لبر بهار . و نبات نبات بوزی هوین به
 جاجیه . و لبر بهار حرم جنت صبا نایه ملک بکانت و سوب لاله لوزن
 لبر بهار و غنیمت کف و دوشین لری . و گلشن کف و پاکیزه لری
 بهر خار و ضی پور لری و لری لبر بهار و لبر بهار و لبر بهار
 لبر بهار لوزن و لری بود که کل لاله سینه و لاله لبر بهار و لری

عائده

77

صافه آله . افعاله در که از پانه قوتش بود . و اوله جاب وقت
 عارض و ضمه عرت عارض اوله شد . و القوه جاب آله تا که
 تهمید بر وجه بیاورد . و تهمید یاری نوزدنی بیاغنه بلیستادی
 و شهر جفت بود . و نزل اندک . من بدست بد کوه میل خا رتیه .
 و خار بلیستادی . و قرب کله . و لونه کت دیکن . و لونه کتیر
 و یاسمن از باغ سر و قد رتیه طولا سوب . سنبل از مسکن کا کلا
 مسکن من مسکن رتیه اوله . و نکس از رتیه بود الهوسا کتی
 جفت سنبل رتیه و غن زار از رتیه کوز قار رتیه . و بهر رتیه
 . و بهر کتی جود عار رتیه . و بهر از رتیه و بهر کتی بر رتیه
 دله از رتیه . و بهر سمن و سوسنه از رتیه و قرد . و بهر رتیه
 ریا حین مسکن کتف بفتنه از رتیه بوز بهر اوله با عاصف ده
 و روز کار طالت ده سد و سمن از رتیه با دز بهر اسیم . و با نیا
 کل پرور که عری کله . که از عار و کک کون کسیم .
 بار ما هر کز نیاز رتیه از نیاز دلا . که از رتیه است از نیا سوز
 و قتی که سلطه بهار که اوله حکم بهار بهر نه معدلت مغفون .

79

۱۱ مصالح و معجزات علی لدولم ایچوده عربو نظیرین و سمن لوده
 منتقن کونک ناپره و دکن نازک نالیه و خوشبویه با سمن
 کشی و اسباب صحت زمانه لیدی سوغه جوده کونزدی لیدی کل
 قلم لاده عیش ایچوده کلان و دوشدی پین مسوده زلال
 غنچه لکوره دف طوزدی کف پازوب بکه چاده مطرب بزم لیدی
 اندر بیدرست نالیه قلم لیدی که صحت و سر لافاز ساز بومونه
 عشق و شوق لایبشک لاده و درون باقوی و شوق بیکه نیش
 دلا و بزنده زم و ذوق کت کوز لنده زکس و لر زلال لاده
 و چشم زکس زلال باده و لندی کل لایکینه معیارین بزم
 قلم و مد لدر لیدی نص و شوق لایبشک لیدی زلال لاده
 و صاحب نالیه و جوده و جود بزم و غنچه عابرتان بزم
 شک و دینی بزم لندی سوغه سبز لیدی زلال عالم با
 بیار غنچه لایبشک و پین لیدی پین بزم و شوق لیدی
 و جیکام شوق لیدی بزم زلال لیدی جوده شک مثاله بزم
 ناله نالیدی و بزم و طریقه و غلبه و شوق شغب ده بزم

حالت و بر یکجمله بر پیچ و بر چپین جو زوبه قیام عید و عید
 سحر دخی شمری که کل پیر هتار کی رشتیاردنه بولد ناز ناز لاس
 خراشه سر لیداره و غنچه لردخی بر عارف ناس قدر شناس لینه
 دستک کلین خیم طریداره و میادخی در شرح و حیا سو که بوینه توله
 صلیف و بنار و ناز و ناله لردی و بوین لردی و بنمخت لردی و باد لردی
 چهار دخی کوی کلشنی طولیخت لردی و نوله بلبل لردی و ناله
 لیدن غنچه نکر نداده زلله نکر وانی و ملکته چمن شوخای و شکفته
 کلر غلله زمانه کوز لردی و ستانوله به لردی کین عیسی و نوله مال
 و بوس و آغوشه قایل لردی هر بره متاع جهونه مشای کوز لردی
 که کل کی لردی و وضع زری لردی و نوله شوخه لردی که بوکوه کل کی گفتن زری
 هر غنچه کبک طالع لردی و لردی و قنای لردی و باقوت لردی
 عقیق تره و مدله باقوت فام لعل پیکه یعنی که شراب شوق لردی
 و صلا اقتباس لاله و ملک یوزونه لردی و نوله لردی که کوز لردی
 بو کیننده شفا بقا لردی و ماشاک کی قبقره دلوه و نینه
 سودا زده نیت پیشه لردی که مملوکه بنالو لردی و سبلا لردی

نکله

۱۶ نکار به بیجا بیج اولوب مجاد لیم . و قرتلار کلا لیم حن عارض خلل
 معارضه طور دیله . سدر سر کلایوب لیم دکلایوب دیک کلایوب
 وچن لیم سیک . سدر سدر باه اولوب یاره . بنفشه ناسکند تر
 لک کو لیکن لیم یاره . دینو فرلیم و نه قد کوروب خوف یولی
 صوبه صالحه لیم سیز لیم برک پیداییم فخره . و سوسنار شکر
 و شکره پاسته یار . بوماجورده عورده فرم کی زفرینه
 و قوشلیم یورده دمدیه کلوب . قمر یار و دی و دیار
 و بلبلار غوغا یار . لیم سدر که میا بله بانی خوشن
 و بلبلک کل لیم متلعین طوب . شبنم یار و خا و کلنا
 طنه طوز اولوب یار . یورده دونه دونه چو کچن سبک لیم
 یو که بند یار یار اولوب بادیده کنده کندی . و چوبار
 خوش رفتار سیز زار لیم لوزانوب باندی .
 چوب لور دی مکس شای که نادب قصه لیم یارب . کلان
 قوش و چورده لوزانوب باندی چوبار . اما . جمنه
 ایام سیز . انعام لیم و ایام لیم . اما .

کوردیار که جام بادیه لجن چن فاس . و آب روی کلمش
 با و و اردی چن عباسی بکست و بنم کل با و نوشی بکست
 می بین بهوب سوسناییه و منزله دیاغه غن یله ده سو قدیار
 و غنم نک راجی و راجده لغزه قودیار . لاله نک لاله تاند
 و شقایق کل و فنی لاله بولوند یار . صراحی سوسنک
 بر نازده لاله لاله یار . و لاله نک جام کلنا من طم جلد یار . بنشایه
 بغل یار . و لاله نک قیلو چاکر بن طفل یار . سمنه یوزی آغ کور یار
 و کله عالی کله و رد یار . و غنم نک لجن قاه طوله و روب
 دفتر ذرد یار . و نک کس کوزنه میله کلیم . سوسنک
 یوزنه بیل سور دیار . سکو فلو ده یوزی صوینر چاب و بنجلیه
 بیه و شروب . زاله و کوه ده لوچور دیار . و شوبن و شوبن
 و زربن قرحال مدلم لیچر دیو بر قی لچور دیار . و بوردی
 قلعه بروت لاند که لبلده . و رای کسان بخر دیار . و غنم
 زنبک دخی بر از بوزن لود یار . و سبیل لاله و لاله
 لاند امین دودکی که دایدوب . موسی خوشه کبی حان پشته
 لاند یار

اند باره و نیلوفوری صوبه لند باره و ریجانه بولاق پالتی مانند باره
 سبز بر لوتلر بولد و در باره و سلطانه بود کنگر به کنگر به
 لوله و دیگر بیت چوب کردی شولاین زانات کز به
 شغریه طبعیت زامکانات و کوی کلزاره زار و ناله سنده
 و ترم و ناله سنده کلاه بلبله تهنه اشنا در بد و به کلاه کلن
 کوشماله و بد و به بلبله طریقه قفسه قوید باره کوشماله
 بلبله جین قفسه کف و دانه لوله و بد و به بلبله طریقه قفسه قوید باره کوشماله
 دانه دره چوب سنج کف و دانه لوله و بد و به بلبله طریقه قفسه قوید باره کوشماله
 خفه آلود سن کلشن نازه ناله و کد باره و به و ماسانه نقشن
 بریب ریجانه لکد باره و آبه رولده بانگ سرور و زانیه سورده
 دیو بود و به سورده بانگ سورده و بانگ باره بند بر کنند
 لبله قوید به لکد باره چکد باره و شیم و صبا و دخی خاشاک
 جابلق مجوس قلعه و دماغه بی فولغنه لوله و لوله و لوله و لوله
 باد غورده بور فونک بلن اند و در دیل لیراد قنیل
 علی طریق التنبیه والتشادیل

دیدار ملک بر تو نوازنده گوگل که زبانه منوره و شام روی
 رواج بر باجسته معطر آذین ز کس کی بوکشد لافا کلور
 نثار و هر یک بوستانه دهر و قهر سر فرزند لولق دله و رفت
 بلند نام کی سورتوب و لیکن بر موهو حواله خانی سکوبه و نو
 و باد غم و الم غماله نامتخ فخر و سکوة و قرار غم ایاز و غم
 غم و ر لوله و هر یک بنفشه کی خود بین لوله کل کی خوش نور کی اول
 و لوله خار کی از زرنده لوله لبل و لوله زده غم و نه کورن
 و بو کوکلتن خار دیکن کل و بر من بیه کل شانه دکه کشت خار
 شو خاری دیک دیکو رسا و لوله کل طر نثار خوری نق کریم
 و فوله حکم در که دصانه اگوین بچه باغبان که دکه بیه
 بین شاد و بیکر سعادت لرد بار کل نه چینه کی که خار
 ناز لوله عارف باله و ماقی لکاه که بین جوت و دین و جوت لوله
 صفت صانک و مبدع صانیک صنم و جوتی و بد صنومات
 مبدع و مبدع صانیک صانیک صانیک صانیک صانیک صانیک صانیک
 صنم و قدر تند لوله سنک کو هار و صنم و صنم و صنم و صنم

انوار رکله در رسم و قلم نه رسم نقوش زبیا الظهور است که
 کم یکی رسامه روی زینده و نقاشا خطا و چینم غوغا و کازانه
 و سرما به خام لولور نشسته او داد بکل لطافت روی
 اگر ددها غوغا خوشبوی و غوغا بنفش او ددها تاب
 رخسار من از و بر آید نشسته معنی یوزنده صورت غال و لطف
 کلام آن حقایق و لولور لولور و روشن و بر مکه شکوه
 و شقایق شکات دقایق و انا مار فو قند کلامه مرله جلال
 مطلقه و بلبله مرله عاشق دیدار حق دره اذهار لطیف
 اخلاصه ده کنا بند و انا غار نغیب اعمال میور و ده
 عبارت در و هر که بوی کلامه شتم مشا به به بلبله صفت آینه
 این و فریاد و دور و لسا ذکر و لولور لولور است
 و بلبله کشتیم خوار است که هر خاری شبیهی زینت
 و لولور زلف و زلفی کبی طالب لالت و دنیا و لایبی اول
 و دین سی دیدار گلک قشایه کام لولور و نه قشایه
 شوی برینده استقام این بلور نه کم بیور مشکور

85

۱۷

نظم اولور بلبلر که قیود کاشنه کلاقلک جینه
 منطاطیک آهن و نیک کم میله بر سر قهر که اولدره زیاده
 نله کیم اخلام اولدره عین بیوت و دیده و حکمت بره نظر قلک
 لاله زار محبت اینه لایله باغند و سبیل دودلتن لایله
 بو باغند دره کل سمن و شیرین و شیرین بخلی نوره فرق
 و نیلوفر خشیت خفله بحر جودنله کوز یا شنه مستقر قدره
 و سوسنار زلوه به تقرید و زلجه دانه سید پویش و وزیر
 قدر کار میخانه و بخورید و وحدت لایله مت و مهر هوش
 غنچه در صد فیه باشد فرقه چکش و در بجا نگر تخم بوی علائق
 سخا و تفریق آکته و ترک لایله شهود لایله مشاهده
 و بنفشه لایله پیچید قلوب عالم مرافقه
 تاکر آفریننده سر غفلت و در پیش و صیف باشد که تودر
 صواب و ترکس بید از نثر سدر و صوفی پلتن صالوب علم
 ذکر لایله و جود لایله رتبه کزار اولور برکه و باره و بار
 صورت باره شکار لایله و و جهل بویستی و مشی سجاده و تذکر

مستماده لولوب . غنقد چو فر سر کرده و بولوط کپا
 و رعد ناله و غریزه لولوب . چو بار مدلم چست جوی
 و شمع مباهت فصل اوله صورت و پوی در . از ذکر این
 قلم برین . دیر جادیه ذکر لیدوب یا هم . عارفه عاقل
 لولوب که نکس کی کوزی یوملادین . و کل کی جاده لولوب
 بنفشه و لار مانع عاتق . ماه بولوتند کله و طوبی کل بیله
 جانب لولوب که کوز قلم لولوب . بازکن لولوب نازا
 نکس رعد که عمر . میرود چده دور کل تا چشم بر هم میوه
 ناله باغ جهان کل از رنده و مانع حیات بوی و فاکلوز و نه
 بوسه زار غنائک از نازن علامت صورت صفا کورنوز
 وقت بهار که نذمت کده زاده سربو لولوب . بو مد عاب
 دلیل در که . ذمافه عمر که مدت و بناسی عمر کی قلدست
 لولوب بهار بانی و فاسد در و عمر و کل از ناله و ناز
 نامه رساله امید در که بور و ضعیف معارفک و حدیث
 لطافتک تفرج و فاسد سربو و نه از عارفین عیار رنده

کب سرد و موفور و کفزار لطف استعاره تنده کل چین
 تخفیر صبر ناخود قلا غلا غلافه و اخواه کف بیاض
 شانه لطافت نشانهای مقتضای عظیمه و عاده مراسم
 لطف و احسان بود صبر اقامه حقند مبدول بود لطف
 بربانی بیانت باغبانه و کشتانه دستانک مرتقی کلان
 و بود از بار شکوه زار که تربیت و تهنیت نجه و لایق
 سد اقلند و شش سر پچید لید و ب لاله سیراب صفت
 بکوه غره و غره و اقم و سنبل بر تاب و لایق فاعل
 نیم و لایق باغ ناه و غنیم غنیم و شش و کلک نیک
 لایق باغ عالم لایق و بود صبر و علیای احسان لایق
 در و کشت نشان لایق شکوه و معانه و معارف
 مخزن و الوافه کل و غنیمت مزایا و لایق ملو قلوب
 و مستحکم فتن زده ناز نهال انصب لایق و تعبیر بکلی
 و لایق غراء و ابیات زیاده موزونه سرد و کدوم
 و سلاست الفاظه و واه و خسر آب و واه و واه و واه

بود امید که هر عارف ناسر معارف شناسد تفرجگاه انتظار
 واقع شود و در حق کرم ذلتند و مکارم صفاتند و ثبوت
 حق گذار و در لوب و بوکتی و خجی و عید ضعیفی یعنی که عید الطبق
 دماء فیو له یاد لیدوب و جافه عکین شاد لید و سز حریف
 هر که لاله کله از بین مروند آند کسره یو درین یوزار
 کرم و جز که لاله کلور ای دوست و مادر مقصود و بوقعی
 از لاله لید بکنک اوله کرم و اهلید کاله لید بکنک
 لطف لید هر که کالمیلد کرمده لوب و دح صفت فصل
 ناستان ورنید از فارسیات و سنا کلمات حرارت کرمان
 و درایت حالت طغیان هوا و اعظم سوز سوزش نزل و سما
 بنای سینه پر سوز عاشق سید ابودر که و قلم از رو نیاف
 و آبار یعنی مواسم شهر بهار و عود عبور لیدوب و فصل
 عزیزه و غنوز و آب و ابلول عالم سوز دخول و علول لیدوب
 عالی پر تاب قلدر تاب ناستان و ناز نف و تاب
 لفتاب عالم تابده و عود حرارت و التها بند عر ضه
 که که

87

۱۹

از کوه کوه که از جنگل و اشیای سفید و دونه و سوزن و سوزن
شعبه از دونه که غلغله است از دونه و سوزن و سوزن
تن پر و زرد که از دونه و سوزن و سوزن و سوزن
سوزن از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
و از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
کلیه از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
کلیه از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
دند از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
نور و دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
که ماده غنچه بلبل غنچه و از دونه و سوزن و سوزن
تر کفنه و تر کفنه و تر کفنه و تر کفنه و تر کفنه
از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
باز دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
الفه کل که از دونه و سوزن و سوزن و سوزن
سوزن و دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن

انبار از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
و از دونه و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن

وکنار بویارم بسم سینه رو سببین کلچر سببندف هوشنا
 فلفل مغلف مال فارون قادر اولمش قدر غنی لیدی لایم
 سببین ز کل کبی کشا و کل پیر نهک هوشن دامن بال
 و به که مشاق مشافک دولتم ساعد اولوب تارای
 ساق و ساعد تلور دی یعنی شوله کونده کولوب نظر عاقله
 صاقله قلی ساق زانوبه و ونجه نامرله لر مرله نجه مشاهد
 اولور دی حونه دیکم بولاش اوله دنیله لی باد صبا
 که آلت دلا رنک لجه دلا رانکن لکته تابونک کبی
 آتامد و بپول هکامد بعض مذ هبندر حکیم مذ بپ
 و ناز که مشدب کچنور اوله وادی مقصدف و سیم
 سماء لعل اساس اقد سده نفور و آرزوی کوی بالور
 ایدوب فکر ناسد لر نجه طرز خاصه رجو طریق عامده
 لغراف کوسقوب عقیق عقیق و طبع سقیم ابله کلکده
 اورر مشدب لاک مالک اوله عقل سلیم اولور
 مابل صراط مستقیم نه طبعک غالب اوله اوجاچی

کوز کون هو عینی عینی رقیب کی هو غلدی و نیم مرد مار مریم
 دید، صفت هو سر تنده هو به بو غلدی، بو از لب بو طایه
 غفونن کور یکک بو آیه قارلار دو به هو به یککله
 حق هو لیل قلت ماده، بای کدر، شهر لیه درت کربلا کین
 بولم هو به جاده ویر اولدی، و سفالده فلس و درم
 کسکک لغزین هو طایر دور هو به، قونای بو جده هو لار
 اولدی، شش لب فاطمیه جاده قونا هو بولور
 قونای بو فاطمه شوله تاب لفتا بدده، تاب اولوب، حرف
 آدی کی غرقاب، و شیار فکی بو نیم آب لیمچ لولانار
 لمل هو به سیوا ب اولوب، حرارت آتشی عطش در کیش
 لولن لکه، بیاب وار لیم کوزی هو، و هو دخی قطع قدر
 قنوب، دکه قنقه قناعت لقردی، و ماهی صفت غزله
 و مکانه ما لکن، لیم کوزی بیاب کی هو ده کتزدی
 کوز و آبه دگشیزی بیاب، هو لیل و بیست
 هو آب فر صی ذکله قنایه، پار و بخ قنعت بلور
 سزینگی
 دفا

89

و فله ی بر فایه کافور بقیه ی . بر انج آب سرد صاف
 بیک بن حیانه شافه و خوشه و بر نفس نجه و صبا
 هزار دم عیبی و انناس مسجاده بنزدی و بالجم مرارت
 نغز بک سوزله خلق شرب شربت دوشده و علویانک ملاذ
 قالموبه طهر اسیار که از غریبه بکک لودنه و بر سببه
 انار و لوبه و بیه اسباب متفرقه و لوبی بر مرتفع
 در لوبه لوبه شربت بیکار سیرت سکوت و بوستان بیکار نک
 کلک و بر لوبه لوبه صفت مطایبه و رشک انار بقصه و قیام
 آب داره حق و لوبه و لوبه و لوبه و لوبه و لوبه و لوبه
 بچکی بر متن خیار لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه
 جانلوبه و بزرگ بزرگ بزرگ بزرگ بزرگ بزرگ بزرگ
 و لب لوبه و لب لوبه و لب لوبه و لب لوبه و لب لوبه و لب لوبه
 انجیر که از نغز و کنده طوطی چات چات پاد لوبه و انار و
 نارغوبه و بر بان لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه
 و بر شکله سفید لوبه لوبه و لوبه لوبه لوبه لوبه لوبه

قیومی را ولدی و سبب دخی بولرسید کندی کافو شافده
 از بیهوشی خفته خاکه و بولار دخی لیولادیو مستبد
 دو کونکده هلاکه را ولدی و یونک دخی بودورده چهری
 زرد را ولدی و نورنج و نارنجی قافه رنجنه مبتلا را ولدی
 و باجید جلد را غار و فاکمه از باره حاله خیاب بودرتیغ
 رشت و حداید یک خود میخورد و بوسه و رطوبت
 ازیند لوز و پینه روز از بیهوشی مستبد را و کله را ششایی
 پادنه ایکم مقدار نیم را ولدی و ارباب حدید بدین و بدین
 را ولد و قاری لجه بود غده لوجه چهره را جنس را ولد
 و با سبب تاثیر از تاب غور و غور و غور
 عالم بود چونک حرارت نایم و هرله دایره سپهر بر منایم
 شود قندی کم طایفه چرخ برین و بطاس از ششینه دوز
 از تاب نایم و رخسار بوسه و روپایه کبی و زش پودود
 و ناری دفاه لیکن و عده و علی علوطوب و قور و قور
 هر طرف دودید را ولدی و سوز از شش نایم زنده و سوز
 دوز

90

و زین کرمه و زرد بود و نیکو کرد و زردی ه خلق بود و حورین
 چنانچه بدو نوبه از زرد و زردی که از این بر حورین بود و زردی
 مؤلفه قیزب سخن چنان چنان دوندی ه تکلیف مهرام جام
 نند و حالت حورین که وادی حجه و حورین دگر رمان
 حجه و دوندی ه عالم حورین حادیه زنده ناز حادیه حالت
 کورتری صف حورین و صفیه مان حورین صبا لایند
 قوه قیه با لایند و لا شمس ایا الاحیما آیین حورین لایند
 مؤلفه حورین حادیه دوندی حجه و لایند حورین
 مان حجه و الحاصص مهر سپهر که بود و مهر که منده سنک
 قار انجم لایند و لایند بود و دست نهاد حورین رقصه ه
 و آهن و سیم سیماب صفت لایند و سیماب و لایند و لایند
 عنصر ناره نیر غلظت نایم نارسوز لایند و کین لایند
 نماه خانه سنک و لایند ممکن و ممکن لایند و لایند
 بود و یاقه و غن کورید و خلق تاب لایند و لایند و لایند
 و در خلک لایند و لایند و لایند و لایند و لایند

ساینده بود و زار لنگه تخت ظلاله از شجار بعینه زیر درخت
 سایه و دل که هر بری بر فیه و زنگار ز مردم نگار در سوله
 سوخته تاب زده سوخته به چهره شایسته به روز و شب
 نه شایسته دله از وزدی و سایه سمن مقیم لولاه سال
 تاب و سایه دله تخته منقش قالیله و بلند نهالیله سالوب
 هر دخت سایه کشته برخانه و فولاده خوشتره و کاش
 مرتب بر تریه لوی بود که بر اصل فصلک لنگه از انجمن
 بهر فردده بهر مندر لوله بود بهار و سایه پرور لولوب
 کوکه ده کوشه چغز و نقد کراه بر کنه لایه کوز کوب
 کند و لوی بغیر زیر بود و عذاب سوختن عتاب سوخته
 تب کوه از هوا لاله شایسته تاب
 و فنی که قرقر لب ایام با حور به و خوش طبع و جمع و خوش
 جامه و حجاب و سر به و ستاره و تبده ایچی تاب طلعه
 شوله طلعت دلا فوزه و جگه سوزله لولوب بقی تابندن منظر
 و در خشتد بیکر تاب خون تاب کتور محبوب لایه برب لولوب

ناب

91

تابش افشاید. و سوزش مهرها تابیده. و در بقیع بخار آید
 که در پاره علت تبیده جوهر بنفش و در دوزخ از رنگ سرخ
 و سمن بچین کل زرتبه و دوزخ کاه تابش تاب تبیده لاله
 مرا این حرمت بولرد و تصویر مهر فر تویر لری. فرشته
 لیکن و قهرها شمع و در فتنه. و افکار و وزنده. لیکن از فتنه
 از لودی لاله ماه سجاد لود فرشته لیکن بنفش
 بر کلم سرخ و دوزخ لاله و نوازه لیکن صفت رفت
 خوابه لیکن رفتار سحر که مالاج تبیل آج جود و تبیل
 خرا و خدایچه. نه و که خرا و مسکولری. و آجری بری
 میل که سار لودیت. هر بری بر سر و سید. طالع لیکن
 مغرب لیکن که مهند. قیام و کل کشتن ناز لیکن. طالع
 و رانی لاله صفت مقام لیدید لاله و فرقه نیشگر
 طالع جندی. مغرب قدور بیلاط جندی. نیشگر طلعت
 نابند. لوده. لود میل سما سیمایا تبیده کوه طوب
 طور سنا صفت موعده دبدار. و حتی از لود لودی. و قد

تربیت و مغز نشله طالع بود که خوب . از رفته از اولی عرض
 از تبار و صحر که سر بلند سنگین تا بنوع زغال که گرم و خوب
 سمانک قلعه میسایند طعن طاشن از تبار
 اوله کشته که بهار که باشن از سر در کوه . قلعه چرخ عجیبی
 ذریه باشن که به نهر چونکه هر کفند ام و بهر فرام
 ده بخونه لاله و از دایره و در و به طالع مقام از بندن بود
 ساحل فرقت . نیمه عاشق سوخته آشتی فرقت و فرقی
 از وخته از و به سوز که از و نه و نیاز از یله بو شو بر سوز
 و نظم ده از و زه هر یک و وردن با نه و رطب الساف
 از بهر سوز که از و به نه که کشت فرام . هر چه جاف
 تن قفند به از سوز از ام . هر چه کشتی ظاهر اولم از بهر
 خلقه بر خلی حرارت و بر سر اولم از ام . از ضیاء از و که بولاله
 کبی که ساری . بو بود به دو به هر اوله کل ناز که از ام .
 اوله مهک مندی که سار از و لایلی و از . بکافیه صفت
 دشت صنفه از و لایلی از و مقام . سوز و بهر از و لایلی

92

کدوب و حشمت لایزاله کور که لوله آید چشم لوله ای جویزه
 دایم صفت امان و فاکمه ابداد الحمد لله المظان کریمه
 و ارماف نعمه لوله خالق جهان . و در زرق لرس جان که سوره
 لایم زمین نعمت . و امتنانیه عالم قلوب زمره ازان . که
 کافه لرس و جان بینها قیامی لایم بر بکاتکذ سباه
 خطابید خطاب لایم لایم بو بنالوله شمس عاریند
 بو بین خود لایم جعفر نعمت . لوله لوله خود لایم بر سنج
 ناکه بو شمس لایم بر سنج . خاص و عام لایم لوله لوله نفا
 که صوری صفر سید شاه و کد لایم بر بکاد کرم . و زرق
 رجیم که . نعم و نواله نفا و مور نواله نفا و مور لایم
 بر فولید که نفا . و حوش و طهور خرسند ندر سنج
 لایم زمین سوره عام لوست . برین خوازه نفا و دشمن
 چه دوست . چنانچه برین خوازه کرم کرم که سوره
 در قاف قسمت خورد نذر لطف بلیغ . و نعمت لایم نفا
 باطربان و سماء روی زمین خود لایم . و نعم امتنای

99

خدایا که این را با قیاس منزه و فی عاشق کیمیای لول و نور منزه
 نذر و اورد چو سوز شهادت لود که هر برین بر کوزه جلالت
 و هر دل غیب و غایت به عین شربت ناب و هر لایق بر شرفین
 و بن شکرین سوزش ناب فرشته لعل لایق و دود لود
 لذت خلاوت و فی الشرفین بر شهادت ناب و لب دایره
 لعل و لایق لایق لود و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل
 عاشق باره شکر گفتار لود و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل
 احقر فلک محضه شرف طرب فلک مثاله و کله کله و کله
 بر ملا لود و شربت شهادت ناب و شکرین جلالت و شکر
 عفت فلک لود و جافه و قوی و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل
 صافه بین دله شانه شانه و کافه نذر سماط صفا ناسفه
 هر دله شانه و قلب کرمه و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل
 اناره و دود و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل و لعل
 نکته سن اظهار لود و صفت فیه و حالت غریب
 برکت ریزان و مبداء و ملاط صبا ماله کرده

ربه و کاه بناله کنی مالا مال و هر طرفی رفتی بر کنی بینه
 و تخت نیم کنی پایماله لیدی. (رشتجار میوه در بر باد افکار
 و شمار کنی عباد عبادت پیشه کنی ز کوه لیدی کنی لکلی
 و دوزخ بار برده. و نخلت حمل میوه ترده. و پیر سال
 خردی شغنی کنی هر خاک قدی داله لولوب لیکم بولگی
 و هر شاخ میوه دار خوشه افکار برده لولوب لیکم بولگی
 غله پروینه همسره و عرصه بایتن ساحت غله برین کنی
 فیما بین لیدی عایشه و مظهر هرگاه که عرصه بوستانه
 میوه لرباد بار لند ریخته و بر خورده لولوب لیکم بولگی
 الذی لندی علیما اند من لیسما خالق کور قدی ثانی
 شولای عین عین یاقون و شرنک لندی و لب و لب کنی
 لعل خام لولوب لیدی. اما و انار هر چه و خورده لولوب لیکم
 قیزدی. و لولوبی و لیموه ذرد کوه. روی عاشق خورده
 کنی مردی. و ساحت باغ لولوب لولوب کون قیزدی
 سرع لولوب کون فان در لولوب لیکم کورم لولوب لیکم

فرد

و منشا انشاء احواله دهر بوقلمونه . و انكاه غوه اولدك
 انقلابات دودله . و كج بلات احواله مد نالده بوقلمونه مغلب
 احوالته كرسنه قولارنده . و دهر بوقلمونه احوالته جنبش
 اطوار ناهولارنده . باغ در لنگ سروسره خورالده
 و شمشاد طوطي قياماره . جامه و سبزه هر يک خوب خورالده
 دهر بوقلمونه چمن لاله و طراوت لقياس ليكن شريفترينه
 زرد لاله چمن زرد لاله و دى قاشاگر كجوبه . بوزيب و زنبيل
 عروس میده نارنج جامه . و نارنج سبزه زرد سبزه و نيلوفر
 عامه كيمكه كوسته دبال حوله . يهودى بچه لاله لاله دى دكاه
 بخود حور لاله زرد لاله بستانه . بخود بركل غدير باغ
 بودوده كه اولدك بگوش نيلوفر كجوبه زرد لاله كل نيلوفر
 باكلستانه . به نيلوفر بزرگ معنى بستانه . كوز لاله
 كوروب بر تان منواه . كن نارنج كيمكه بگوشى آله نقره
 و باغچه هر شجره كنبه لاله اغصافه . دهر دونه و غدير طاقا
 اولدك مختلفه لاله لاله غونه . كانه من اليا قوت و امر جاه

اولدك

94

۹۶
 اربعی و زینت و لوزیبد و عرمه و بوستانه . در و سه کلتا
 در وقت سرما و که ما منظر فیها شمساً و لاله زهری را
 از لوبه غیرت و بیخ و درشک فیه بیاوریم و خود شکوفه زار
 سحر می کلارد و در وقت ^{بهار} لؤلؤ کلتا و عمار و و شنبلیله
 و در وقت ^{بهار} کوزه نارنج کمی خربه و دونه ^{بهار} جو یکم صیاف
 جلا فطرت . و در باغ طبیعت کوفه و دونه فم نیکو کوزه سزک
 باغ و در انگ کوه خلعت . و در وقت حشر قز رنگ نیکو
 بر رنگ داغ پاکد . بوسیده چمن لعلی تند بر سر شنبلیله
 کسوت ابر و در عین مال کف و لری بر سر رنگ داغ کسوت و بار
 لؤلؤ فم صبا و لری بوطاس نکه . نو که کسوت بر رنگ
 کونا کوفه . نیم رنگ کبر و لباس ها . که قوس بر قوس از زلفه
 غالباً از باغ و زینت نایب و تارنده جلد و اشجار وادی و
 لریک شبنم و ناری طوشتن . بوسیده هر چه که زود در
 شمس و آتش کبی لاف و بعضی چمن و افکار کبی لجر و لری
 . چونکه عرمه و کلتا چله چمن بوقدر حلال ابله

فلی. وزین ورنه لوده مطلی لولوب خزان خزان محذره
 لولاه زرو یا قو زبور لده وزین زر لند ودره دزیر لده
 وپوشا غول و بان لده. ومانند نهاله کل رنایله ساقبت
 سف زار. وحق کلزاره آریش و آریش لولوبی بو عالجی
 وحق و مال و مناله باغک شیم شماله غارنگه بولیه وحق
 بساه روی قیاده. و مناله ملکوتیه مشتاقه بر ورق زر زرد
 زعفرانه لوده لبل نهاله لعل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل
 لشجار. نامه لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل
 لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل
 غارنگه سپاه قیاده. و لشکر مود و سدر ماه غنیمت دبار سینی زار
 و قصه کوشه کلزار لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل
 برینه قویله کلک برینه فار. و سبک عین نار مار لبل لبل
 سمنک ستارین. و لاله سمنک ستارین. و لاله سمنک ستارین
 بلبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل لبل
 و بقیه بهار لولاه شکوفه بر آچلوب لول لبل لبل و سمنک

عسکریا لنگر سر مایه . باغی یاغی لنگر کی بنوا لیدوب
 کلشنی غارت و چنم خسارت لندیلو لشیجا که لوستنده
 خلغین خلغ و لزار که رونق و جوه لصلی سن باغده تلغ
 لیدوب سلطانه ندر و زک و بود و که خلعت پیر و زی
 لرتال نده جهر صوبوب خلغ لندیلو . صورت لدر و جفته
 چتر کی درختانه بدستنه عدر عریا قالدیلر
 لولدی لیک که دبار . ده عریا . ده عریا . ده عریا
 و ده عریا که بیکه بزرگنده چنک سروسهی قدر لندیلو
 و ده حالته هر یک که باغی که لیدوب هر یک که بزرگنده
 لولدی لیک که کلشنی و دفعه بزرگنده و بودی و روزگار
 هر دوری بیکه لولوب روی هر لولوب لیدوب لولوب
 شکوفه و قد و دبار و دوده . ده لولوب هر یک که دبار
 کلشنی بیکه لولوب . ده که لیدوب بیکه لولوب
 چنار بله معنی چننه لولوب بودیلر بله و قری و کوشه باغی
 بد و لولوب دبار و لولوب . مانع کل کنت شبنم باغی . فریاد

لکته

96

۹۸

کثافت ز هر طرف زانکه نه جوی کوشه و باغ زمین زانکه و مسکن
 کلاخ اولوب و لایح کینه ساز و سخته نواز الهنا ال عوادش
 سنک انداز ز بلبله قمریای طبعه طاشنه آتوب بلبلای رونه
 کو نمک کک و پیرایه بلبلای آتوب دخی فغیر غزلانه و قون
 اولوب و خوش الحانه و شیرین مثاله لیکن سوسن زبانه
 کی کلو سسغ نطق طوطی اولوب اکیم دلاله اولوب بیت
 هدی که بود و فغیر دانه از باد غنک کو قش اولوب
 نه غایب سغ زار شک که دله اولوب اولوب از بارانج
 شمشاد خضوف اربوب سمشاد سمن کالن بودی
 افتاب کلاخ دلاله لیدی بود غده اکیم لیدی بر چین
 و چاک که زین تکین لیدی که ساعت چمن ماغنه اطلاع
 چمن بود و زانکه و کرک کلاخ منزله تکین اولوب
 اولوب زانکه سینه لاس اولوب باغ و رافع
 لب روانه فغیر بدرد و سوسن بستانده نبوی
 لایح در رقله بود و غنک لایح و چنک کی غنک

حفتانه و مار فیه بره فانه که قنار اولوب بود و ده چله
 زرد اولوب چنگ لوسه و زرنگارند بو سولانست
 شکاری خط خوب و صحرای خوب لبله ثبت و کت ازید
 ترخ جوفه چمن کلا فلانده لبله و دنده کلستانه و بوفه
 دو یوب لاله وردی بکین بوستانه و صورت ادم کی شجابه
 صوبه یانغ بولیم پیلان قنار اولدی باده خزانده و زعفران
 بویش صانکه صند نام دره بو خزانده بیکه و بیکه
 فانه باده و سولانده و شورس و شجوه
 کلستانه بیکه لوبده صانده لبله بیکه خزانده و بیکه
 سفده لوبده در و لبله و گم کوزله نارنجیل کیده و کوزله
 بوستانه و لوبه و نیکله منقش باغ و بخت و بوق
 اولدی بیکه بیکه و بیکه و بیکه و بیکه و بیکه
 فانه بیکه بیکه و بیکه و بیکه و بیکه و بیکه
 ندرلی باغبانه و نفت دنیا بیکه و بیکه و بیکه
 بیکه و بیکه و بیکه و بیکه و بیکه و بیکه

[illegible]

کود
جو
نخل
پای

میدیدند که بچه و دهر کشی کمل او کوزی کی نیش کنارت
 حیرانه اولدی از این باندی پار پاس بیند آتش رف با نانه کی
 دهر کشی میل لبلدی چو دانه کی نیش دهر آت یوز نکاز طلا
 روز سپهر کار آه کی نیش و سماه آینه آنا غامده سخت
 دلفکار کی خیر اولوب و آفتاب عالمتاب سوی سماه
 نابیده نایاب اولوب و آبله که کوز اولدی و اوله چرخ
 چاهه لفر و نیش لوله استغریب بولغز اولدی و لوله
 جودش آریه ظلت جانی و جود لوله لوله آفتابی و یونیدی
 آفتاب و آفتابی و دوشیدی آریه ظلت جانی نیش
 وحداد باد بار و نهاده سجاد آبی مانند بول اولدی
 چو بیار نیز رفتاری آینه نیش و دینه سیمین کرمک
 چکوب و پای سوز و لوله جانی آفتاب و سوز سوز
 باغ که کرم قدرن گزار قمری و و با لجه خیاض ریاض
 اولاه آبله بونف و آفتاب اولوب و بولکون بون
 دوشید حکم سخت اولدی و لوله جود بروت صورت

کود

کوس خردی خلفه روزگار . کور بکس از بنای سخت اولده
 جو بیار خیزد و لقا هر سوخت سودا و نیکو لبه . سود که از لری
 نظر اولوب . خیار که از دور شد . و برودت هر لوده مغرب
 عی و کس که از لوبو شد . و هر مغرب و بر سنج ز جامه
 آینه لیت که از کینه کی صاف دسا . و رو فام ازین
 فام کی پاک کشا لید . لولها اولوب مور یوزی
 آینه پاک . کورند طوب مینا فام از فلاک . اولوب
 اند بهاف تقی صوبدار . شکسته خاطر اولوب و ابا
 یازن سپهر سینه ز مهر آه . جیتن عبوشا فم طری آه
 زمین لورس اولوب لید از آب پولا . سودن آهین کور
 باو هداوت . و پیر ف ریافت ازین جله ذمین
 گدین . و خراب از طیف سجا شین اولوب
 و صحن از آثار ریافت از بدین کرامت زمین لبه
 از سولس و بورر و کرمشاک دور غوردی . خلاصه
 کلام و نتیجه ی علم اولدر که شدت شتا و همت نماده

همه و بهرزم . و برینست بخت و بها بولدیم . او و بچنک بنیان
 باله کفر اولدی . و صیاد لر شکار که دکه بیدر و کیه لایق
 بیست بن لوله میدم که فخر کشف یار که بغیر خود اولمش
 سد شمع سنده لویک لایق خود سنده لویک سنده لویک
 مهرش نایب . منظر کیم جلاله ماهه لاف و زنی . (قناب عالم تاب کیم
 عوارت و تابل خلق بزدی . بد سیمینی مثاله سیاه و مانده
 عین لانتاب . دزدی . و در فاکلنام کشف نشانی ثانیر
 زهر بولید . بنفشه و لار کور دی لوانه کوز لایق برب خود
 سد و کشف کور کور دی لایق فدر لایق سوسنه . اولوب هر
 سد و کشف زنده خود بید . نه کیم آب لایق نجف تاب خود
 نه کیم بیکر بار دکنده . و صیاد کیم سد دکنده . هر کوشی
 کور کور کیم . و هر کوشی کلیمه کور کور کیم بیدر .
 کور کور اولد مضمون عالم لایق کور کور کیم بیدر . و لایق
 مریخ پوست بوش اولدی لایق کیم عالم خلق . و بالجم انلاک
 لایق قدره . و نیاب طایفه و لار لایق . لایق و کیم بولد قدره

غزاله چشمتی که قافه طردی و بلکه صد زده کوپیکر بودی
 یوانه یار خوشبو که به ناله کی گورینه و صد زده کوپیکر
 بودی غزاله چشمت بودی در آن قدیم ناله و گنجینه کردی
 مسکین و دور و دور که لوله مسکین است
 و هر آینه که در آن شاه سینه عاشق کی بود زده و فو زده
 لوله باندری بی که غم جو باغش دود زده و دود خاه سیاه بودی
 که زری لب بود باغش که سر بر سی کی لب بود باندری و شوله کلنی
 فنت نیا که کردی که نه کلاه و سیاه کی و خلقک ضعیف و کجاری
 که نارنج بد زده قی زدی و بلکه لوله کون در شکله و قیجی کی
 و لوفی ز قی زدی قی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی
 فاکه لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی
 شوله لب لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی
 شوق و زوقی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی
 بهار زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی
 که بودی سبیل زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی و لوفی زدی

نظر

100

[illegible]

بطا ایدردی . و یا خضر هر غام مالی مقام . بر خورده و خسته ز تمام
 جرات سجایده کافور نثار ایدردی . و یا خضر لبر طحما
 دست کربانه . و شاه مطابختن عالیشان کنی . اطراف
 و اکناف سیم افشانه ایدری . و یا خضر اسباب گردوده دولا
 بی آب جوف بنگوده . خانه و دهر دوی اسبابی آسا .
 طوطا لوده . و سحره زینتی غوغا و نفث خود ایدری .
 دونه کوفه دوغنی در کرم بود و لایب نکوفه .
 اسباب تکلف خلع بود و پردوی لوده نای و نخل نانه
 چنک هر نخل نوری . و ده ناله نان کشی . بر پیرنانی
 و شمع نورانی شکن بعلری مهر . انجلا دوده کافور دین
 نای و سفید او برده کرکس و کلافه و زین و زلفه باز
 دونه ب . بر برنده فرق اولغردی . و کبک کفشد کد دام
 صباد ده بخوری بر و دانم بولغردی طوطا طعم اهل کبی
 هر مرفه زبرک . طوطا دانه لونه دام و دوسری . زنده
 انجام کلام . و نتیجه اختتام پیام اوله رک . هر وادی زلف

دنگ

۴۰ در شکوفه سیم بر ناله کفینه سیم و خزینه عظیم کبی مالا مال لک
 کوه و لاد بکس و معولای بوداد بکس و معولای بوداد بکس و معولای بوداد بکس
 بر قفله بر سینه قدرت گزاره و طاقت رفتار فایه و شوار
 زیدی . انا شکار که وقت و قیاد که فریاد که بوسه غازی
 بکار که تازی سکار وید و ریب . بری پره و بها بیکه باز کوه
 سواد و نفا بکس چاکبک تیر اندازی . و چاکبک بخی باز
 غنچه شکار و توفه کوهسار لید بلختر نه بنه غنچه لید بکار
 شکار . بنه آوان دولتی کوهسار . لاله لوب بنه
 شاهین و بازی . لاکو سق و دیل و دراج و قازی لاله شکاری
 بره ناز بلخچور بنه حواله باز و شاهین قوش لوبخیز
 نه باز لوبخیز مانده برای . اله لوبخیز دوله کلید باز
 شکار بنه لوبخیز شاهین . بنه بر چین لید و ب زلف کفینه
 کچر لوبخیز غزاله و شوره بند . لید ردی طاغور در دیله ناله
 لوبخیز لوبخیز مسکین غزاله . بنه لوبخیز لوبخیز
 ضحوا شهید بار شکار کوه و غار که کند دولتی غزاله

لوبخیز و شکار
 لوبخیز و شکار

اقباله گرفتاره و شاهبازی هفتکس کیک نقره منقار و فستق
 شکار بدر لانه جرفه کند رفعتی دوستی بشو
 جرفی خاکه هماغه ستمه مانکه کند شکست کجی بندی
 غزاله های روانه و بلوک بر شکوه کس دوستی ظل الله خورشید
 کلاه سایه ملودی اول جیل سماجی تکل باشینه کوفه طوق
 بپوش کفوری که بود کلفتی عجمی طاعن سابه
 صالدهی دوستی چونکه شهنی عالمی قصاب دهوی که کاه نه کور
 کرده قلب نجیب از بر سهم سعادت و زخم نقیب مرهم غنا
 بلور دی نوزد راست ایدر تیر نه سهم سعادت در دین
 خوب سوبال تیغه مزان دوله در دین و هود که مدار و کد
 بها شکار و غنا افتد از غنم شکار و توفه کوبسارانه
 بهر بوی خوش رفتار لب لایه شکار و لایه بوی نه صورت آید
 منتقل ایدر بوی شکار اولور و اطرافنده اسرافنده غناه
 بکلی و بلوک لانا لوی بهر بوی عید کاهت جالاکه جاکه
 بازی و کین ساز و کینه لند ازین بهر بوی کین لند و کین

سابه و صالده ایست
 سابه و صالده ایست

و باز نویسی

۱۰۲

و باز و سبغ مرغ بازی . توله باز بید ناز غنچه پر و لوز کفر
 بیج مشکالده . و خوف منقار زنده . سبزه کاکله ناز جیل قاف
 بنفشه سلطانده . شکاف و کاف بوله خردی . و سوز
 طایر فراز آشیانه آسمانده . غناب چو نلک بیضه مثاله زیر
 بالنده کپروب . قورنکره بومله و مهرارنده قلاله و جبالک
 بگلک و بنفشه . و مهر بر منبری دلپناه پر فروشن کبی
 زره پوشش و خوش منقش بر دوشش آیدوب بیخه
 بر انگش سوز خور ز جیل نذر لبر کور و لب سر کوه ساری
 قصار آیدند یکه . و بالچیر هر کشته انداز و کین ساز کفر
 طیفن طلبا زنده جیوش و هوش بکلیه . و باز بلند بر
 اولاده هر کشته کبک توره که قوالی چکاپون سوراف
 غار . و بن خار . بلکه تنه کین زمیند بکجه
 پیر بوله یکه لوز سف . قیلودی بر ن تاذ یار کفر تاز
 قند بکوبن شکاف باز و شهبازه . و قلاله و و دایمک
 ریزد لبر کین سبزه سبزه . قیاده سبزه نایک کلا بکار آیدانی

دلکده دلکو که قویوب بوسن جغرد باره انا مارف دد سوب کردن
 نیلای بوسنم قورنار دباره و کو به سناه و وادی سنانک شنبه
 کراغه و فرزانه پابانه باد و زاره و تاه سربو الجریاه کبی
 محله اندک کنه راه لیده . شکار برق کرداری سپه کاهک
 سربیک پای زمین پیا سنده فلاح و مناص بولوب
 بونازی له دیو و بلا و انا هب برنده و باز له بازیدن
 و جرنده و ناز باره بازید . بد لوتی یشتی یی دشته کشت
 لید و بون سکار کبی سلا سله مقبیه شریفولت و بون
 سکار قلعه کوه فلک شکوه هله بلکنه ننه چنگله جنک لیدردی
 و بیسه زار سبزه غزاله هر طغوز طولند رب سبزه جظه پنجه
 لور مغول کهنه لیدردی . بد خورده سبزه کوه کوه در نه
 سبز کوننه قولار لید . میوب . نور زمین کبی تحت آلا لای
 قولار کهنه دیو سبزه . سبزه لور لور کبی
 شکار لیده نکاری صانکه انبار . بو غده جمی مرکب مرص
 لزمه . خناز ریده کند و سن فارمن . کلاب افورنه لهور

و کهنه شکار کبی
 بونازی له دیو و بلا
 و جرنده و ناز باره بازید
 لید و بون سکار کبی
 سکار قلعه کوه فلک
 و بیسه زار سبزه غزاله
 لور مغول کهنه لیدردی
 سبز کوننه قولار لید
 قولار کهنه دیو سبزه
 شکار لیده نکاری
 لزمه . خناز ریده

وقتی که آفتاب مالکتاب نشاء سجاده کلف دیدار و عزم
 مجاهد رخسار دیدی. تن تابنده تنور سما که مبت
 و جوف هوای بخت بزدی. هر کس بر لب پریند ازین خلاق عالم
 بان بودم مندی. لقا که حرف باز و نهاد فلفله اندو که بود که
 ستمنده از برب بر لب کجی. و طایق خلا بقد کفرت آری
 کلمه بر لبی طاقه منی میسر و مقدر دکلمه. و حرف
 بارانده و آری و کلان تی. قطره و قی. و نوب. لباس ناس
 ملوث لشمس. و خوابه سه قد ازه سد و پستانه کبی.
 دلمان زانوسنه ایلمش دی. هوکاه که فوشید از دیار
 بد تا بن منظر کبی. عرصه و دیدار دیدی. هر یک کار
 تیر روز کار که کوزه طوغر دی. بوسبیه هر رنده ساز
 و عشاق نغمه پرواز بدست شوق از تکیه صی صاب عالم
 منسوب بلوب غوغ و تکلم ایلمدی. حفظ ایلمدی
 و کولک مهر و اهباده. نیت کیم جان از خورید مالکتابه
 کوزمانه کون یکم در سک کور کیم. بر قدمی یکدر رسم و ایلم

سزا

۵۴

سخا بده . دیم لری مکل لبصین بوسینه برآشته .
 دیم کلز لوشو مکت فرشته عالمنا بده . برکل عمرایه بکار
 لاشک لاشکون . لاشین ددرگر بکم فلز کلمه سید بده .
 با یاله لاشک ددرگر لاشین لطیف غصی . باش قالدو غور و لاش
 مشربان نایده . ندر ترکیب غنا مراد بده که بناء بنیه فصلدر
 حقیقت غونه . چار فصلدر صفر سن ده سنده عشرینده
 عرو که بار بهی . و کلسافه جاه لاشانک کمال لطافتی در
 عشرینده لاری بینه ده زما تاسنکی ولارت غونه
 ولایه نام نولجک کر قینه . لاندایه تنفات لدر بینه صفا
 سلو تدره ولاربینه و خستینه ولرنجه تدر بجه فزانی
 کبرف پاری کت زارنده وقت حصه شایندر حبیب
 مزغ سبن فلک دیم داری مده باده لاشکین و فو
 لاند و هنگام دیوینه . وستین ده فاینه ولرنجه عرو که شناسی
 ولادت زهر برنک کوه کوسر مرشناسی در که قواده
 خوت کده و ضیف ضیف پاری مهاد خانه . نخل قونوب

زحمت لریده بونده ما عدرسی
 منوینم عدد زماه عرده معدود و فی بوس دکلدره
 پیرکن لونیدین کسه بکت بوری کور و کفن تدرکن
 لب، بوه قولده قولم لریده، قرار، روزمانه عرده لاق
 شمار، شوه کشی کم سفید سدر ولدی، موندده اکافه ولدی
 دینی در جونی کهر قلدی، لیک فلنح عرص زرفلدی
 کل لمدی ربیع عروکه نزهت و لطافتی مدور ولدی که
 زماه کل کی قلیل لملیل دره، و عمر صیف نشاه کنز لکن
 باز لکر ماکر نه کریم، ولدی که زماه سهیل دره، و زماه عربند
 اذ فارایه کور که زماه شناه بیک و نول در بیت
 در کودکی عکس مکره من جود لغ، فرد که پیر باشو بی
 واک که ناتول لغ، و لیا صیل بیل نهار و شیا و بهار و به کل
 صیفیک مرکب عجزی قرار دره، بار منظر لور شهنش مقصد
 موند دره بوفضو صحن، بوفضو مقدس، و موعظه لاند سن
 نه فوش بند، کی کنز در فوش مونس، هانم بهار فحل زستانه

۴۷ کلو ریکو. هر که ز ماه دساعتی بود که کلو ریکو. تن جو سینه
 جاده یکی ماه کلو ریکو. غی کو ناکر نه اولی بریناه کلو ریکو
 سن کوز بد مو بجه بود و دراه کلو ریکو. جلا دچو فک
 دیر مزجه ملتیه. دوز راه ناک قدر سپرد سرتیه.
 وقت حیات خوش کور فون لاقه فو صتی. سول بله باه کوز فنی
 رو یار قد بو غلطیه. سن کوز بد مو ب لچیم بود و دراه کلو ریکو
 سحاره در جه لاسیر لاقه باه و دله. حکان و جیون در لاقه
 لاقه کله. بو کار کاه نه لایه کله کله لایه بیت دوراه
 کوز و کی بو عم ده لایه سول قی. سن کوز بد مو ب لچیم
 جود و راه کلو ریکو. کبر و غور له قوبو ناز و ناهانی. مجسین
 کرم اولوب قوبو لاف تصلفی. نریم لایه طبعم قوم لایه تلغی
 لایم کور کجه کجه در بوق توفی. سن کوز بد مو ب لچیم بود و دراه
 جکوز ریکو. لار دیکه در سوسا یکی دل بالاجل کور کور کجه دار
 مده در دنیوی لایه. دوراه لطیفی عن بنوز و بر مده غل
 نکه لاقه ده جهانه سنه نکه ریت سن لایه کله.

سن کوز بد مو ب لچیم بود و دراه کلو ریکو
 منت بعون الله تعالی
 شهر ذی الحجه فی یوم ثانی

۴۸۳

و نسا بچ فزافه غنچه‌ها . نهذب از خلا قد ترغیب بو بروی
 کفیل قیاس عاوان . و تکمیل مکارم صفات . تحویس بو بروی
 بنه شوق و نور فلوب و غنط و غنط . بدرد و عافیت
 موافق . هم از واسه کربند و نفعیت . از کوندر عزیز
 عزت . کلوب و رنق تزییل از حق . که مانع قدمنده
 آله حق . من بدرد و بدرد و بدرد طبع میانه . نه که از
 بیل از بکر به حاله . نه فیه مبد و موجد که حکیم حکمت
 تربیه . قدر نیک . از صدق از جامع . قطرات نیافه
 ماء منی و انسانی . که به خاص . و عل و در باطن غول
 محیط ذات آشنای . و خایه جو از هر اسباب
 در مدد رم بیک قطره آب . که در مطالب کهر
 منت از کما عقل و جاده و بروی . نطفه نطفه
 فزافه و بروی . روشن از دماغ سدری . از بیل جامع
 و برده و روزه . بولند قدر و قیمت و پاپ . جو به عقل
 و بروی سدری . با که کت فیه جود و کرم . نه از نجی

لوله لطف عظیم شمس نبی علیه الصلوة والسلام و علی الرحمة
 و الامعاء لا کلام فی ذکر و ذکر و صلاح و ذکر و تقوی و صلاح
 بر طالع علی نور الشهور و الاصول لوله سید الانامک
 روح مقدس و کالید و منبیه تبار لوله سونیک
 در دریای رسالت و موزه نشاء و نور و زهر سوله
 شبنم و شبنم که لمت ضعیف و فناء خزید مر حقه
 سبیل سدره و لیل لوله و شکست با خلا فی الله
 حکمت شول و خفا بل حید و شهابی بکند بر که
 شایسته و درگاه حق و سز اول و بارگاه خالق مطلق
 نغیب و سحر و لید و لک و رند ملا حق و نور و ملا
 مقصود و لید و نظم الحوائج و شبنم مشقه فناء و لید و فناء
 جماده و بعدی لطفه لوله و رحمة للعالمین و من کرم
 فی بول الله و جاج اول و بارگاه و رقی و حور و حید و بارگاه
 بنشین و مبع خلیع ملا نیکم کلون یوز سوسکه و استانی
 کبیر قبله و روح الامین صلی الله علیه و علی آله و صحبه

بسم نواف رسالہ

[illegible]

ونبای نهنک لهنک و مومع ربا . بوجو و فنا و فنا ۱۰
 برکوه جزئی لغو و مغزی کن . صون بوس و ار بر بوس و
 و کیم لول این لملنه و لرجعت لیدر بیت هر هوریه نابو
 لولک و مود و کزورقن . غره لیدر بوجو فنا ۱۰ عاقبت
 بود و زکار و بالجه بود و حیا و صف نفع یا و مکن
 جود و صارت لرب نه ملا و مکن . وای وای و باه وای
 لولیکه و زورقن نه ساحل صحت و نکلیت بده کز لول
 لکن و یقین بوجو عین لولیدین . و بهی و حیانه و یقین
 فایده . بوجو و غره و غره و غره و غره و غره و غره
 لول و فضل و غره . مده و غره و غره و غره و غره
 کز لول و غره و غره و غره و غره و غره و غره
 ساعت و قیام و غره و غره و غره و غره و غره
 و و بوجو حاصل و غره و غره و غره و غره و غره
 من علیها فانه لول و غره و غره و غره و غره
 من . و مطلب غره و غره و غره و غره و غره

نانچ سورلی . نه سورلی و لول اولاد بکن . لانتان
 سون بجان . و آویب بزدل نه . به جوار هر کف لای العان
 بعین که شمع نذر لای که . مقالات حضرت علی و مرکه . کو بهر
 کاه لانتا . و سلطه سید پهل لای خور له طه و سب لای لای
 رفی لای عه کرم لای و هم . لای لای لای لای لای
 عالی قدر . فلک لانتا ماه بدر . و سون فیدر . و سون
 بزم بزم سانه کوثر . علی کلین . بوز افروز . لفظ و باری
 جوار و در . جویم و بدیه جاف . و عین جناه بر لای لای
 هر طالع کر لای سنی آینه مولف . و مدینه مطابن . حکمت آینه
 و آویب لای لای بولم . سرتا پانجمی و پنه و نه کز و مرکه
 طاب لای لای لای و نه . و نه لای و نه . و نه لای و نه . و نه
 سرتا . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه
 نکانه . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه
 مشهور و متفق . مولعظ و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه
 و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه و نه . و نه

لرین دین ابدوب . طریق حق مایه لقلاده . عاتیه ائوینیه .
 چو دهمه لایع ملایع لولعین . لوله کرامت عانتیک غولامی .
 ولایت وریاستیک آشناس . بحکمکده استخواله ولایت
 لشدوکه . لاتی معاویه . لیکم یوزمه . قوتلر اخیار سعادت
 تشاری رسته نعلیم چکوب . بر طرز لطیف . و بحر حقیق
 لیکم شربیل . یازله وفاته . علی قدر الطاقه مضبوطی منتظم
 قلع . و تاج نامی سن نعلیم جولده قوی . تاکه قابل عنایت
 ولای سعادت لولتای . زبیر زینده صلا . و بیلای
 فوز و فلا و لجره . صدقیت . و صفای طوبیله آویزه کوش
 جافه . و قلا و کرمه لرفاعه لریله جولده و بیلده .
 مایله . و جناب تولیده مسوله و رکبه بو فقیر حقیق
 نفس لریله . و زماهی هوس پیری لریله . و نیا
 سبب نجات . و اعتبار بایع عتو و رجاء لوله . و بیل
 مفیده و مستفید لولد قی . لریله و رکبه بو عبده ضعیفی
 و بیغ و کجفی یعنی که عبده اللطیف جمل الله میزانه عمل ثقیلاً

وَسَيُجَازِيكَ بِمَا جَاءَكَ مِنْهُمُ وَمَنْ يُجَازِيكَ
بِحَسَنٍ فَهُوَ أَجْدَدُ مِنْ ذَلِكَ
الطَّافِ عِيَالِي أَوْ يَنْجِي بِنْدَةَ لُطْفِ بَلِيغٍ وَكَامَاةَ كَرَمٍ
وَمُورِيغٍ رِيحِيٍّ وَمَعَايِي خِيَلِيٍّ يَامُوجَاةَ عَمَلِيٍّ شَامَاةَ رِيحِيٍّ
يَا اللَّهُمَّ بِالْقَوَابِ وَالْبَلَاءِ لَمْ يَجْعَلِ وَالْمَلَأَ

بِوَسْمِ لَوْلِيَّةٍ فِي كَرَمِ رِيحِيٍّ عِيَالِيٍّ لَوْلِيَّةٍ عِيَالِيٍّ
وَالْبَلَاءِ عِيَالِيٍّ لَوْلِيَّةٍ رِيحِيٍّ

كَمْ رِيحِيٍّ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ وَبِوَسْمِ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ
وَبِوَسْمِ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ

لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ
لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ
لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ لَوْلِيَّةٍ

ررز و سنده اولين مانوس ز من در احند اولده مانوس
طبعك رسته سيني ليله كس چونك ناس اولده رسته رشت
لخوره ليله جويين العيون

5

ميدار غولنده خطا كلز فكه سنده ولا وفا كلز
نه قدر اوله همج و مانوس اولور لفر عيوكه جاسوس
لخوكة من و راسك ليل ليله

6

من شاو بيه چن اولور بولدا كچه فزابت بچوكي و وراش
بركه و من شوكم اوله سكه يار يار اولور ساكه فويس لقيار
لخفاء ليل ليله من المروت

7

هوكه زنه بلا ليل ليله ز حنين خلت ليله افشا
بوزه عدل اند بلر و نده مشهوره فووت فووت قده
لارب ليله خير من فريه

8

هوكه اولور جهان من اولور ويد و نده لارب لارب و لارب
لارب اولور نه و بيه فريب مرقا بگيرد فريه لارب لارب
لارب عبالك تنفعهم

9

۲۰

خوشتر از شک عیا که نامربوب اولانما که همان مرداروب
 تربیت از عده عیال اولون تربیت از شک عیال اولون
 10 احسن الى انسى

اولکه خور از ندر سکه لطف از ندر تقدر جوی دلایه باغش
 کور و رفیق طوق از ندر صبر بار قلوب که مین از ندر نثار
 11 کما و لایه من خشیته الله فرة عین

خوف خشیته آقدر اوله یلین فرة قلب اوله من اوله
 بیج حق عاقبت از ندر شرف لایه کوزی باشی کوزی و ندر نثار
 12 برکت المال فی اوله لایه

از ندر یک عزیز اوله مالو که مال لایه قدر و اقبال
 لایه و بلوغ بر اوله و کات مالک پاک حق و بیج و کات
 13 بشارته الود العظيمة الثانية

خفته رولده هیت اوله و کوس ناکر و نون لایه نفوس
 لایه مامون عطا بله آ فی بولون ناعطیه ثانی
 14 باکس شمع

صبر خیز لوله سادون است و که کن کن نذر بهجت است و که
که که که لاجوه شایم که که لاجوه شایم که که لاجوه شایم که که
بکره التبت و حسن بکره

15

صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم
بکره التبت و حسن بکره

16

لای صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم
بکره التبت و حسن بکره

17

صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم
بکره التبت و حسن بکره

18

صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم صبر شایم
بکره التبت و حسن بکره

19

٦
 لعلك بركتي لطف وكرم
 لعلك بركتي لطف وكرم
 لعلك بركتي لطف وكرم
 لعلك بركتي لطف وكرم
 20
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 21
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 22
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 23
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 دلالتك بركتي لطف وكرم
 24

- 25
 کهن صوفی طماکه بک آله رزق ارجوه بپرسینکت چه کل
 نفت و دولت از نور هینان که بین یمن و بلور برکات
 ناکید احوال من فی الحرامت
- 26
 جویم بر بار الهوت لولا ایچم پلنده که که حبت لولا
 حوت لولا آرم حاج لولا در سنن عقیله علم لولا
 نیکو لاشاه صنی بکر که شهبه
- 27
 کل کورسک نکلو و نمودر فانت لاسن کور و عجب نمودر
 ترکیه لاسن لک کور لایله تاغور و کور و ترک
 توکل علی الله یکنینک
- 28
 لوله لکما باطله غیاب وارعه توکل لایله یحیان
 سبوح یکتا و توفیق علم لک و کور و کور و توفیق
 نفا قل عن الکس و توفیق
- 29
 جمله کور و توفیق قل لایله عینه سجا حل قل
 بوکرمل کور و توفیق عینه کور و توفیق
 ندر که فی آلا غری لک ما فانتک فی لک لیس

46
 ۷ اولدی هر دو که از صوکی روله اولدی هر دو صباکی کورله
 هر دو که از قرین فون اولدی فل ندر که از اول فون اولدی
 30 تاخیر الانسانی عن الانبیاء
 که در رک که نیکو لایحاکم از به خلق از عن اولدی
 که و بر یک لایحاکم از به هر دو لایحاکم از به تاخیر
 31 نکه انکه صدقه
 هر دو که از صلاحت این نیکو خیر فضا لایحاکم از به تاخیر
 آج و سکینه و بر همه صدقه صدقه نکه لایحاکم از به
 32 نواب الاخره خیر من نفع الدنیا
 بر همه و بر و کین بین اولدی کین کین از به و علی نادر
 نادر اولدی از به از به از به از به از به از به از به از به
 33 نکه الدین موت العلماء
 نعلت و حره و بر جانک از به از به از به از به از به از به از به
 از به از به از به از به از به از به از به از به از به از به از به
 34 نکه الجور لا بد لها الا التراب

علامه چو مبدی حصن و حصار کج ایست خلق که راست نظر
سید مبین ملاز آیین و علامه بود رخساره مینور
من اوصیایک با غنای

35

سحق فل و لقمه دولا لایمان از قومت اولیا لایمان
کرمک خوانده مضیف قل لطفکم عزیر له مضاعف قل
نبات النفس بالغدای و نبات الرزق بالغنای
بر ماهه لایح نامفص و کامل خوش نقشه فنایه مایلی
که که البته نفس و روم غدا نفس و بر قوه روم صن صفا
نشاء از تجل معطیه مستزین

37

مادت ایله همه اوصاف هب ثنا خواندک ایله انا
ولله که ایت ثنا بجه ابطا و لک لرتور سنک لوتنا
جل من لا یوت

38

بر نور کیم کبر و استغنا کلمه فارینه زو آله فنا
ص باه لودر که فون لودن لود لود لود که که بون لودن
جولة الباطل ساعة و جولة الحق لی ات انت

39

کند و مقدار و کلو هوارم نیکوید کند و باور غم
کند و غنی و نور مصائب کم و نور همی کشید و نور
الراحه و صیور الباه

45

اگر که از غم و رماند و نیکو ناکه فطوری از یک
نم از لاله جویم ناه طوز و من کللی استخوان طوز
المرء نحو سخی لسان

46

و در لایق کن بود در لسان سوبله بد و در لایق و بهانه
بانه سوبله کن عونا نکه کن لایق لایق و بهانه
جلین الخیر غنیة

47

بارها و در متنا و عتقاد کما و در وجود و لایق و در
ابو بهر کشید و لایق و در لایق و غنی و در
جانه المری فی الجلم

48

و در بهر باله و باله و شکل و باله اگر او طار این خوب و فعال
جویم خلقت و در جماله از که حق و نور و لایق و نور و
جاده النور عقیبة

49

48

- ۹ هم جولدرنگ کا ولا جولد کشتک ولربن لری پنهان
متقل بنقل برود لولور قو کلم کم لولا عفون لولور
جلید الله شیطان 50
- ویر لیل مولد مار لندر بر مصاحب کیشیطان
ملا یلد لوله لانی رفیق تاو لاسن بد لیت و رفیق
جولرب للاحق شکوت 51
- هر جو جیلد ولرب لاله انکبلد عتاد لرب کتم
قو یلم جن سزید بوالیق ساکت لولوق جولرب لحن
حباء المرید سنده 52
- لوح لاجوق لمانی لولدر حیا سفا لدر جمله عیبی کویا
دخبا خلق لجنف عویاند کریم کم جام لرب پنهان
حرم الوفاء علی من لا اصل له 53
- زید و زبور زید فیه لولدر رفیق و و ملک لولدر
لومک آرب روه عارده حرمت و غرغ و قارده
54 علی الرجاء لولرب و علی النساء فیه

هر که بد اصل رولاه زنده وفا لوله و نال آفرز و در که جنا
شون بر و نه کنی نه حاصل ایله این نخل لعل بیانه کبر

55

کشتنک صفتی خفته بر بر و کفر خلق و فتنه سیر
نه بد در خلق ایچنه مندا ایچ نه لوله و کسه نانه ننا

56

هر که و کلوک لوله اصل و نب سوزید آله قبل من و در
شوله کشتنک لوله لوله که مناسدن و بر منی

حسن خلق نهمه

57

هر که بد خوبی و بدیشت لوله خلق و خالق قن زشت لوله
حسن خلق آدم نهمت در قوله و حابره بد و هفت در

حلم المرء

58

خلق نهمه لوله و طبع لوم به سلامت لوله و طبع لوم

طی رولاه معاذه ننگ که لوله و طبع لوم پاور

حسن المرء نهمه

59

۶۹

- ۶۰ رَحِمَ لَكَ لَوْ لَوْ عَرَفَ نَفْسَهُ وَحَمْدَهُ طَوْرًا
 هَذِهِ مَا رَفِئَ كَيْفَ تَقْدِيرُ لَيْسَ لَكَ لَوْ لَوْ دَرَجَاتُكَ بِحَسْبِ طَوْرٍ
 مَا رَفِئَ كَمْ كَرَمٌ طَوْرٍ وَفِي مَدْفُوعٍ شَيْءٌ لَيْسَ
 خَيْرَ لِمَا لَمْ يَأْتِ نَفْعُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۶۱
- لَوْ كُنْتَ بِمَدْفُوعٍ وَكَرَمٍ خَيْرَ لَوْ لَوْ كَيْفَ كَيْفَ دَرَجَاتُكَ
 هَبْ بُولُو حَبَابُ وَفَتْحٌ وَفَتْحٌ مَا لَوْ لَوْ عَرَفَ نَفْسَهُ طَوْرًا
 خَوْفُ لَكَ بِحَسْبِ الْقَلْبِ ۶۲
- لَوْ لَوْ دَرَجَاتُكَ بِحَسْبِ طَوْرٍ هَبْ بُولُو حَبَابُ وَفَتْحٌ وَفَتْحٌ
 خَشْيَةُ لَكَ لَمْ يَأْتِ خَوْفُ حَقِيقَةٍ بِحَسْبِ طَوْرٍ ۶۳
- خَفَّ اللَّهُ تَائِبٌ عَنِ
 سَوْفَ عَرَفَ بِحَسْبِ طَوْرٍ سَكْرَتُهُ نَفْعُ لَيْسَ
 كَمْ دَرَجَاتُكَ بِحَسْبِ طَوْرٍ كَمْ دَرَجَاتُكَ بِحَسْبِ طَوْرٍ
 خَالِفَ نَفْسُكَ تَزَجْ ۶۴
- هَبْ كُنْ دَرَجَاتُكَ بِحَسْبِ طَوْرٍ سَكْرَتُهُ نَفْعُ لَيْسَ
 رَسْمُ بَكْرَتُهُ وَفَتْحٌ رَأَتْ لَيْسَ نَفْسُكَ خَلَاتُكَ مَا دَرَجَاتُكَ

- 65
 ٦٥
 بهج خلقه یدر مکل علوا نك جولیني طقو لیل اول
 طفو جاء لوده لافع ركشی طلاع بکدر ركشی علامه ركشی طلاع
 خذ انکم من افره لایر جاه
- 66
 ٦٦
 کرله ویرغوب ویرسین قلا عالمی مای دلا راق
 ضبط وحفظ کلامی نغزنده علی لاکره رجاه لغزنده
 عوالة لایر رجاه آفت لایر جاه
- 67
 ٦٧
 اهل قدر اوله جوده لایر لایر بهج قدر اولور لافضل
 بوجهه لایر حوت لایر لایر که اولور آفت خول لایر رجاه
 قیس لایر جل حدیث
- 68
 ٦٨
 بکوروب ودر لایر جاده ودر لایر ودر کم لایر لایر ودر لایر
 مین لایر کوفه ودر لایر کفنان طون مین لایر تاکه لایر لایر
 علی کفم النیض یسجد موانیت
- 69
 ٦٩
 خشمی جین غفیب صفیع لایر نفس وایلیس بر لایر زرع لایر
 لایر غفور لایر تاکه غفور و لایر غیر لایر لایر و لایر و لایر

50

- 70 دَوْلَةُ النَّفْسِ لِلْجَوْشِ
دولتدین دلج بلاط طاسور اول بولدی غمخیزان ناله اول
دوشمه عرض ویدر بلاط صوب حوض برنجی بلاط دور رفت
- 71 دَلِيلُ عَقْلِ الْمَرْءِ قَوْلُهُ
نذر دل ولفصلت انشاء لطف تو بر دمع من بیا
سوز لوزق اولد غمخیز اول کلدولدر غمخیز کلاخ وبل
- 72 دَوْلَةُ الْقَلْبِ لِلرَّضَا بِالْإِقْضَاءِ
جود فضا بیدر آنه قوس قدر ککه اولد بیدر اولد بیدر
در وقلبه بود در جهان اولدی ویر من صبر ایوب تقیاد رضا
- 73 دَوْلَةُ الْأَوْدَادِ لِلتَّعَمُّقِ وَالْإِسْتِفْهَامِ
تعمق لبت بینه تو به لبت من و فخر آله کتبه کتبه سن
بودر دل وبل کفایت لوزار لبت سن جانو ولده استغفار
- 74 دَوْلَةُ الْبَحْلِ لِلْجَمْرِ
جمو ثانی عیش و راحت ایوه خرد لبت رفیع و لبت رفیع ایوه
زرو سیمی بخیل تادمه بخت اسل لوزر جو ودر که سخت

75

بر کشی کج سکا رساوت ارباب با خطا پید بر خطبت ارباب
نفسه او بوب عدلوت ارباب اید اید اید اید اید اید اید اید

76

طوئندس مولد قلبی ذنک کورا نجم یوزک زو صفات صفا
بوکد ورن لزنک بلسیدر مون فکر کوی کوی بلسیدر

77

تفند کج فکر اولاقی لسته ارباب رحمت نشار ارباب لسته
رطب بابی کلام ترک ارباب اولیانک منافقین سید

78

و بر موده ساکه ارض زهد طوی جوده وکل حاله خانک معلوم
غیر اولمان مباورنده برکنه چق هیزار طاعتده

79

بر کشی فوله ذلیل اولم فقر صبری دله جلیل اولم
کر کج خلق لجنج بوی جاوه اولود لقا عزیز غنمه لسته

ذِكْرُ الْآيَاتِ حَسَنٌ

جوه بیکت لک زمانه این مورد که اوله لذت و مفاد سزور
ذکر آنک کشید وقت اوله بیکه و طریح حسرت اوله

رُبَّنَا اَللّٰهُمَّ عَلٰی اَرْسَبْ

بابه یو علیه یی که رفت و رشت دولت لوزن و دولت
علی به که لیدند و سربا به شرف فضل باور باب

رَحِمَ رَبُّكَ لَمْ يَرَوْا كَرَمَ قُدْرَتِكَ وَ تَعْلَمُ طَوْلَكَ

رحم الله و بدی بیضا به لکه عده سخاوت لیلی
عده و مقدارین لیلی از عده طوری مقدارین بولاق این

رَسُوْلُ الْمَوْتِ وَلَا مَوْتَ

جوه بولوم بولدی خط و مچ این رسم اوله عوف ظور
جوه و لامت رسول بول اوله جوه طوغدی لک کفن فون اوله

رَبِّكَ سَهْوَةً سَاعَةً يَوْمَ نَحْنُ اَطْوَالُ

ذوق شهوت همین بر و مدیر نبی بیک غم لود و من غم
شریم و لار و صفاس پرشتا بوفد لاما جفا سه غایت

جوه بولوم بولدی خط و مچ

- 85 راجع الی غنی غلبات السعد
 هر چن که بخواهم این سکنش بر یکا عبود که اوله بر یکا نفس
 غلبه لایله که اوله غالب کوز ملک حق اوله وراره طالب
 رزقک یطلبیک فاستر
- 86
 بنشور آره مقدر اولن لکل عر صله مملکه اولن
 بلمست لایله بی بی وورقک راحت اوله سن نه بلورقک
 زوایا الدنیا منونته جالروایا
- 87
 مرکات سهوله هر دم لکوه اوله عز حور اوله عالم
 بر هر طرف و هر کوه و فضا روزمان مصیبت و فساد
 زینة الباطن خیر من زینة الظاهر
- 88
 غزایه و بی که خلعت فاخر جا بلکه بوزینت ظاهره
 عارف اوله بوزینت مفور طش و برده اوله لور لایله محور
 زبر المرء علی قدر لکر لایله
- 89
 سکه تقطیع لایله که لایله رآه لایله عجیبه کتم
 اوله نایمته کیی خامن خاتم مرصه لکر لایله و کلو قیل لکر لایله

- 90 زده از رجا لا بواله بنهم
 مرمع اولد که اولد مرد شنگ که معلق اولد چاقور ناس
 ۱۴ اولد که وزه لندی مرد و مردی بلدی مقلد اولد پور قوی
- 91 زهد الیاسی مفضل
 علی جاهلک منظره زهد و تقوا سبب خلافت
 کند و که به بلز لری مرد که اولد شولر بینا در
- 92 زایر السلطان کرار لاس
 هر که سلطانای یقین اولدی شیخ غزلند قرین اولدی
 حاصل اولد زبازن خطر شحقورس محل حوله حذر
- 93 سادة الاممة الفقهاء
 فقها و راقن تکربات اولد بولات این جوده
 علی فقهی که بیه مکتا شنه بلز اولد بوسنا
- 94 سوه الخلق و حنة الخلق
 سرد اولما مزاج که کرم است سخت اولما کلام که نیک است
 وار سوس خصلت لکدر خلق بدو بو خلق و عشت

سر نازل شد و ای سحره رفته

95

ظلم اربوب چه که بر ضعیفم قد کوزی باشی او جانم هو قدر
فقرانک و؟ سی مولا در ضعیفانک سلاهی شکون

سحره در بی تو ای سحره

96

در بیک که قدر که اوله رفیع بکنه وضعکی کردی و دفعی
مکنت ایلله لایه بدخون که تو وضعی لایه اوله لایه

شیرین العلم لایه تصنیف

97

علما به بوسه ملوم اولدی لایه کزانی بنی ملوم
و به سوه نایه لایه مسک و لایه جوه لایه مسک کند و لایه

شیخ شیری فقر من فقر منی

98

شوه غنی که بخیل پرور بر فقیر سخیده فقر و
هر صله کو که کوزی پرور ما که عالمی بر پوله محتاج

شتر فی طلب الجنة

99

لایه بیک اگر و صاله هشت شیطنت لایه لایه فرشته شری
هوئان فواله هر لایه سکه جفته کو که هر لایه

سحره

3

- 100 شَرَطُ الْأَلْفِ تَرْكُ الْكَافِ
جود نكفت كبر مصاحبة بر جباب لولور اوله معطبة ١٢
- 101 شَرَطُ الْاَلْفِ جَوْتَرَكْ كَلَفْتُ
شتم من المورف خير من كثير الهل
عارف جاه دل اهل عرفاه اوله بوله كالا لة كامل انا لة اوله
- 102 شتم موفت لولور افضل
حرف النوراة خير من الدنيا ونا فيها
موفت لولور افضل بونه و كلو كنول لولور موفت
- 103 شتم لولور اوله مزونيا
لوز كبر جماه برينه بها
شتم لولور اوله مزونيا شتم لولور اوله مزونيا
- 104 شتم لولور اوله مزونيا
لوز كبر جماه برينه بها
شتم لولور اوله مزونيا شتم لولور اوله مزونيا

- 105 صَدْرُكَ بَوْنُ الظُّلَمِ
 به که گشت و منغ بهر اندی صبر له قلب و جان بهر اندی
 بهی بهر به غوره حلوا و پرور خار جناس و روفا
- 106 صَلَوةُ اللَّيْلِ فِي الصَّوْمِ
 روز، طریق نازیک نوازه با باری آزار به لغت و افطار
 جوق بکده بلور به غلت صایع لو که هوس در صحت
- 107 صَلَوةُ اللَّيْلِ فِي الرَّكْعَتِ
 کریم نطق فضا به بوقه ساکت اولی و ده افصح بود
 روله پر کو فضا و لایه تن صامت اولی و ده در صلا و به
- 108 صَمْتُ الْجَاهِلِ سَقَرٌ
 ساکت اولی و غار در لایه بهی و کریم خود پر به
 جاهل پر و اولی صحت و ناکه بر لایه عیب بهل بخت
- 109 هَمْنُ اللَّهِ وَزَقَمَ كُلَّ وَاحِدٍ
 در ز قیو کو کل کو که کوزم لایه تنگ و ضامن و در که من غیغ
 جوی خلق و تنی و تب بلیلی و ز قن بهی ناک اولی و تنی

110 مَبِئَاتُ النَّالِبِ مِنْ لَحْلِ الْخَلَالَةِ

جود مراد بیدار اوله ضافه اولور ازن لطافت لایاه

سوی قل لقمه که حلاله لاله قبله و بر ضیاعدری طلاله

111 مَثَلُ سَيِّئٍ مِنْ رَجَائِدِ اللَّهِ

هوک لندری رجاء غیر اینه قلدری نومید ایدر اولور کراه

هر گنگ که مرله حق اولدری اکیم عالم مرله ذبلدری

112 ضَمِنَ الْقَلْبُ اشْدَّ مِنْ مِيقَاتِ الْيَدِ

حبس غدر اکریم ضیق الدید تنک و کک و لا اذغ و ده

مشکل اولور بول اکیمی بمی راحت روحی تن و ده ایلر تو

113 ضَاقَتْ إِلَهِتُهَا عَلَى الْمُنَافِقِينَ

کیم که اینه عداوت عاوت جانت زجر ایدر ایلر انت

بغض و حدقه تنک اولور و ده طابدر اولور کوز درین و ایلر ماه

114 ضَعُفَ الْحَبِيبُ ارْجَعَ

دشمن دشمن ایشی یار اینه ع و کل هرینه اینه بیکار اینه

ضرب دهنی کریم افطمہ طعنہ دوست ازندہ اور جہور
طوبی لمن زارہ بالعافیۃ 115

موت لڑكہ كہ رزقي بيہودہ ولى لڑكہ حالہ كہ عہدہ و
نہ عجب و ربو قسمت انسانہ كہ مشورہ و رولہ و كہ آسافہ

طاعة الله غنية

کوہراؤ کہ دولت کو نین لستریک سعادت ولین

غیر نکر لایہ حقہ قدمت قل طاعة الہی و لرغبت بل
طرح لالہ کماہ 117

اِنَّكَ اَنْتَ اِلٰهٌ وَرَبُّ اِنْسِي ۝ جَنَسٍ مِّمَّنْ جَنَسٍ مَّ بَلَوْنِي

زلزلہ اور توفان کا یہ ہمد طوطی اور تیز غراب کا ہمد

طُوبَىٰ لِمَن لَّا أَهْلَ لَهُ ۖ

فمن سلكك كمن فو لوليك فذل الذي دمر لوليك

نفس حلقن تخیل لہلہ دی دولت انک تامل لہلہ دی

طَبَامُ الْبَحِيلِ دَائِمٌ 119

بوفند در لقمه و لپتی عیادت بکند و اندک که بشکون عیادت

5

انی صفا اولاد و دلای علیی و در اولاد آرد طماع بخیل
 طَابَ وَقْتُ مَنْ وَتَى بِاللَّهِ 120

هر که طماع کوزلدی مقدور و قوی خوش اولدی ازک ازین
 بدی کند و حال خوشین حق تعالی ای بدی هر این
 طَالَ عَمْرٍ مِنْ قَصْرِ جَاوَه 121

شو که طالع مرص و ازین قوی خلق ناز اولدی نیازن قوی
 هر که که رجا سی از اولدی روزی عمری سرفراز اولدی
 طَالَ عَمْرٍ مِنْ قَصْرِ تَعَب 122

شود کنی نک که بعدی غمیر عمر بیک بل لکوز برود
 بوجاهند و سوری عمر دراز کا اولدی ازک بلا و قننی از
 طَالَ السَّطَاءُ كَيْفَ اللَّهُ 123

ارتبایم از یک اولدی لا مع فرض بین اولدی فرید و مع
 ازین ربحه قلم وری کنی در خلق نه سایه فد کنی در
 طَالَ السَّطَاءُ لَيْسَ مِنْ طَاء 124

ماله کبی بو مالک جانی که سور جانی کبی خلق آری

- نہا عین را با حجت خضالہ ششہ مادہ رب ششہ مالہ
 125 ^{ظن اکبر ہم فیج}
 ظل فزان کرج در سہ اردور سہا پیسو و منور ناخو اردور
 قنف کج اردور برورفت غلط خوش بکر سا پسند آجہ و نیم
 126 ^{ظن عمر العا لم فسیہ}
 سہ اردور جیانہ لاصلت عہہ تیز بصر و جودہ قنح
 و ستر اردور جاہدہ بریم ظالمک ظل عمری کوئہ اردور
 127 ^{ظن الانحہ لغو}
 کرجہ اردور لوکہ اردور ستر اردور لزانک ستر کبیہ اردور
 ستر کج لوکنکہ و ستر کج اردور لغو بکت ظل و لغو لغو اردور
 128 ^{عدو عاقل خیر من عدوین جاہل}
 ہیچہ لوشنہ عدوین مافلدہ سکہ بکدر شو و ستر جاہلدہ
 چاہک آدمی باغی قن اردور کاه آرم اردور کہ است اردور
 129 ^{عشر قینا تکن ملکا}
 ہوکہ اردور مولود مرید بلز اردور کہہ مرید و زبیر و لہو

- ۱۷ و برکت ابد بکن ضاعتیل شاه وقت اوله پوری برور
 130 عَلَوُ الْهَيْتِ مِنَ الْإِيمَانِ
 هت ابد موعده وارر ناکه قدر که رفیع اولم دیوار
 هت عالم اولدی پاینده اکرم سول بل کمل اوله جانده
 131 عَلَيْكَ بِالْمَحْفُوظَةِ دُونَ الْجَمْعِ فِي الْكُتُبِ
 فضل و برور کشید جمع کتب اربع عزرا کتبله و فی حجب
 بر سر از بر لافک اولم قولا معتبر حفظی و در نه جمع کتاب
 132 مَيْبُ الْكَلَامِ طَوِيلُ
 سوزی آرزو بیکد که هم آرز اولیا قصه کبی و دور و راز
 اصطلاح و کل سوز که هنری خوشتر از قافیه و فتنه
 133 عُسْرُ الْمَرْءِ حَقُّهُ مِنَ الْبَيْتِ
 نه زور اوله از دغ و در عسری بسری از سخته فتنه
 کینه 20 در نیجه کمل 20 خار لاله کرمز جهان فاضل استه و در
 134 عَيْنُ الْبَرِّ تَرْدُ الْوَدَّ
 بریده کا اوله پایاله عفا شربت و کدر بل که و در

نه منادوی که جام صبر و کمالی عیش (المیض غریه)

غنیب علی یوم لیل

135

بوجاهه لایحه چون بدی کمال اوله کماله معاقب اولدی زواله

آزین لایحه اول اوله میل که اولور بعد لایحه لیل

قیمت کل لایحه ما یحسب

136

قیمت موهک عطایه اولور نه که انعام لایحه بهای اولور

بلدیه از کلمه انسا فی قیمتی ور کیشک لایحه

غنیم ما یحسب من مایه جا هل

137

نه دیر پیر اولان ریش سفید جو کل علی و کماله مغیبه

شاه ماکلا است قول بلده بکدر ورنجه پیر و جا صل و

غنیم من مسلم

138

نه بلور صاف صحت قدرین ضنه و ده دور بو نعت قدرین

جویم و نه لایحه عنا و غنا مفتاح اولد که سالم اولد

عمر الموت اهو من فایله مد لا تمل

139

الینور و جافه غنله لایحه که بکدر بو بیعتی نامی

7

معیت بیکه گشت جانبدار حالت نرید و دود مع (راخه)
 غَابَ حَظُّ مَنْ غَابَ نَفْسُهُ 140

بوسه لغوش و عین و نوز و عینا صب وین فنا هو و دود
 موت لریوب جویم نفس اولاقا اولور اولور زوقیلد مغاناب
 غَلَا قَدْرُ الْتَوَكُّلِ 141

مشقلا توکل اولی اولور یار جون تحمل اولور
 جویم قاهر قشقر و لر قدری قشقر اولی توکل قدری
 غَدَرَكَ مَنْ دَلَّتْ عَلَى الْإِسَاءَةِ 142

جویم شیطانه اوج اوج ده سنی افعاله لریبی بهر ده
 جویم اولدی دلیل راه کنده سکه غدر لغش اولدی اوله کراه
 غَضَبُكَ عَنْ لَحْنِ مَقْتَحَةٍ 143

جویم کل حق اولکه باطلدر مره کما مل کتبه جاحلدر
 بهر سخن که اولد صیغی صیغی غضب و تمهر کما و کل فیبیج
 غَلَّتْ مِنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ 144

سکه اولد کما و طری علت قلدی غفلت ربو و غفلت

ایها یوب صوب صفة لعراض اندی بر باطله سنی را منی
فی علی نوب سنی 145

هوکشینک بشن بر سودا کی دین استو کی دنیا
اصلی یوقدر بو حالتی سلک کبود که بر شغلی ولر هر فلک
فعلی نوب سنی 146

کسک (صلن) آله بیج سواد لاف فعلن (ایله) استلاله
بیه فعلی (اصلی) فاردر میوس سی بود و رضنه شاد بود
فار من سلم من ستر نوب 147

آرمک بایشه بلا و در نفس صبح و جاده اچ کز لود و نوب
لودی رامت زمانه فخر نوب هر که قور تولدی نفس شرنده
فخر لیبی میخا بر من سنی 148

نسبی عرمغ نکو کار که صوبدر خلق کی لبر لار که
نیک و بد بدیه انا به فخر لودور اصلنک خود لار
فخر لار به بفضله لودی من فخره با صلاه 149
فخر لبر مال و جاهله جاهل نسبی نسبی لبر باطل

58

- ۱۹ بزلمیله قافراونا ور فضله غوزایه ناک لوبور
 150 قیمة کل امریه ما تحیه
 کتیک قیقه در افا ناک لوبور لایان
 لایک لوبور کتی هدری بلایر لایک لوبور هم قدری
 151 فیه القلب من السبع
 شیک قتی کلوسوزم لایله جوب و شیرینله بدربله
 جتی بکده لوبور جوقی قلب نیجه بربر نقابی بوکلب
 152 قوب لایله در مضمون
 حذر لایک اهل شکر لوبور قیقه ناکم شکر نده لوبور سن لایین
 نفس کبی لوبور منوشد اکثر لایله کلور کتی فور
 153 زین امریه دلیل دینه
 صمد میر کتی صالحه لایله صالحه نفس کبی طایله لایله
 کتیک هاهو سبیل لوبور عقلیات دینناک دلیل لوبور
 154 قیوه لایک من لایک
 کیم بر من خصمه لایله مناد داره ور لایک طبعن فاک

لا حولي دين اوله در رايه حق ^{نیک} چونکه بر سنه کور سفتکار
 قدر المرء ما بهمه 155

کند که اوله بهت و الا سدر بلند اوله سدر و نخل آسا
 قدر بيله بولور کتی صدری هم اوله نور بهتی قدر قدری
 قوله المرء بخير عما في قلبه 156

قلب مروح که خورده سدر کمال اوله سرى مخبر دور
 کرم سترى نهاده ليدر جاننه سترى آيا خبر دور انده
 157 کفا که من عيوب الدنيا لا ينقذ

لطف و قوت کجود دنيانك ظل ذليل مثالا دور لانيك
 عيب و نيا کما بهين بودر بيا اوله دونه کفایت ابرر
 158 كفى ان النعمة بمنزلة

هر که بر نفعه ابرر انکار اوله کفرانه نفع اوله کفار
 کدر لاندۀ لوفت آفريل ابرر انکار اوله نفع ذليل
 159 كمال العلم في العلم

در حرمه اوله دور کمال علم که اوله علم خنجه حيلتم

59

علی و حلی طوفی که مقبول میو سبز برورضه بکزلاله
 160 کافر و سستی از رجبی فی الجنة من مسلم شیخ

عکاکل سخا و کور که سخی کس و کوزن کا فیه و فی
 مؤمن اولاده بخلد خاشا رن از رتوق اولو به شترقا

161 کافر از دیان نور الملائ

جوق و از ناکده اولو باران دارم و از و فی شایر اولو
 از صفات حبه یقشور یقذ یارت ملاله یقشور

162 یقذ از لاله یقشور

گفت اولو کلام خوب لطیف فله از کلامی تلطیف
 بویله شجری کلام اولو دلین و لینه نیچ نیچم قلا و لیا یکنه

163 یقذ از لاله یقشور

سخی نرم اولو و فلیه سبب طعمه و علف اولو و ضایع
 فله فلی و بودت اولو در سزه اینت حبت از فرادر

164 یقذ از لاله یقشور

پیر لکن اولو و کسکه بکت بوری کور و کفن تدرار و کن این

بجوه قزاقه قولم ابن قزلار بوزمانه عوده اتمه شمار

165 لیس الحور

هرکه که صد اوله مادت بکله انزل اورنج اذ رامت

صد نده صوف سودا دوزر تحت غیویده و رودا دوزر

166 لیس الشیوة من الریة

استه اذ که اوله سن مشهور ویرسن شهر تله نفه غودر

شهرن آفت دورر غفوت دفر بر جام دورر عودنه

167 لیس لطفه العلم زور

دولت ماله بر قزلار دوزر پینه دشم پا بدار اوزر

دولت عل کور زوال ابن سلطنت در که انتفاچین

168 جلس الکرام حضوره الکلام

جلس و حفل کبار و کرام حفظ سدن بجوه اولدر حقن

هر سخن چین اولای هم دوزر بر شور اوله و به طوم راز

169 من کفر کلامه کفر ملائم

صوکه اندر کلامن تکلف اندر خلیفه اذ اسید کبی

50

- ۱۷۰ بن کلامک ملائی ۲۰ لولور که نذر امت ندیم که کفر لولور
منقبت المری تحت لسانه
سوز لولور لولور زلیل و غیر سبیل و کن لولور پوشه تیف
سزید بن سزنده که لولور دلی القدر و لولور که هنر
۱۷۱ مجلس العلم روضه من ریاض الجنة
علا صحنه لولور صولس بودی بها لولور علاقه و کس
مجلس علم که حکمت دله لولور بر روضه باه مفتحه
۱۷۲ مشرب العذب من دحم
قصر که لولور بر وجه کرم لولور صانه فقیر و شیم
چشمه نیک که لولور صول و طناو بن لولور لولور لولور و طناو
۱۷۳ فی الیسة الاحد ان مفید الدین
صحنه بن لولور لولور بدین قلب غفلت و لولور فضل الله
کشتنک دینی فان و لولور و لولور فریفتی باها و لولور
۱۷۴ ماندم من سکت
لولور که کور نعت صحت لولور نادم لولور لولور لولور لولور

چری کریم لسانک اولدی ^{صغیر} بلی چری صغیر و چری کبیر

175 کچی لر اصرع لیت قعود قیام تاکه نوریله صبح اولور اولور

یاغ غفلتله دود غارنه دور قله تا نوری قهر که چر نوز

176 لی در بغال قرمق قق نار دود خنده آتش وقت

لصوردی برینه اهل عجم لولر اول بو عذاب الیم

نیل منی فی العی

هر که که غنالوله حاصل اولور اولور آرزو سین و اصل

هر مرله لانی الی نور و نور هر نه صوبه که لایر شور

178 نغیت الی نغیت هر شام زلالت

شوله کشی که سفید سر اولدی موشه نغیت غیر اولدی

دهنی درجه که قلدی کرم که لایر حوص زر قلدی

مشبه الیون صداه الخلیف

179 پنجه باد لوله دلر حاله عان که اولور ذکر حادع الاله

ليك دلده كدرم سن آفد پاس ايدركوكم موت نبيانه
وَقَدَّتْ لَمْرَهُ خَيْرٌ مِنْ حُلِيِّ الرَّءِ 180

چوه خدر در كشيپ جمع بر بيله ورر و عدت ايجي اولون
جوكم لنده تويم اوله خدر صحنه قل اختياط و خدر
وَعَنِ الْأَصَاةِ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ ظَلَمَ 181

جود و لطف و كرم برينه كركه تاكه بيك بازله برينه كركه
ظلم اولور بر قلم بل آفد برينه افسك بر اصفاه
وَزُرَّ لَمْرُهُ نَقْمًا أَكْثَرُ مِنْ نَارٍ 182

لطفكم ميننده لاقه صبا تايد لاسن جزاكونن جزا
منت لاقه زياد اولور لنده و زر منت اوله اورد اصفاه
وَقَدَّتْ لَمْرَهُ نَقْمًا أَكْثَرُ مِنْ نَارٍ 183

كس كه اوله در هم دينار يار اولور اتيكده حور انبار
زر له كل كي سدر اوزن اولور چوه نه كي سدر اوله اتيكده قلد
وَقَدَّتْ لَمْرَهُ نَقْمًا أَكْثَرُ مِنْ نَارٍ 184

پير كس عيال لاقه حوس مشايد اوله اتيك اولون كس

وله که پیچ از پیچ مددی پیر لولانک پیچ دلولوروله
185

ضایع لولورکیش فضل هدر لاله کز ترب خسته اگر
هزار لوله در که کفر سزا بله لاله کیده تاکه سنی
186
آوم کرم که مدودر لوله نفس لاله دلپ رسته و لاشد
دین لاله سباء و دوده قاج کورجوسک بوتغس برده قاج
187

غیر بنی قوم لولورک فوای بو بلا ده بوی دور رانشخاص
طافلو دکلونچوتک غی وار حوکک همت قدر هی وار
188

راه همت سبیل لولور همت همواره دلیل رولور همت
دوده دین همت غریب وار کشینک همتی قیمتی وار
189

لولور که آفرین لولور غم دنیا بجوده غمیتوبش

1

نیک و بد کو هیچ ابروی از بند جا
 خطاکه از ره فی العجب 190

مسکنت از علی انکه از ذکر ایل
 یک کبر از حق از کمال سو کر ایل
 کبر و عیب و قبح و نیک و حق
 چون که عین و حلا که از که
 لا ایاة لمن لا ایاة له 191

مک اولیاس عهد و ایاة
 دیم و من که یو قدر ایاة
 دولتی از قوری جویم ایاة
 از حق ایاة بلندی ایاة
 لا ایاة لمن لا فضل له 192

شخصی از فضل اولاد صفی
 بلکه اولاد و بر حال تله د
 ماله و جاه و بق جا
 حق بلز هر زنی با طهر
 لا ایاة لمن لا فضل له 193

ماقل اولاد کنی فقیر از حق
 غرض از علی اولاد و فقیر از حق
 عاقله غنی بر ما به
 شرف غنله بولور پا به
 لا ایاة لمن لا فضل له 194

از تو کجوه نه غم کو قانو اولاد
 غم از تو کجوه دور که طاهر اولاد
 محم

دولدر خلق لچمن خور وونی شوکه دولدر قنا عتبله غنی

لا دونه لمره

195

زنج لولمز و غابوسزق در قوم دولمه کرمه لایق در

صید لولدر کن کئی و صید لاله بند کیده یله آرد قید لایق

لا فرم لمره لمره

196

کنده و صحره زدن بهر لایق زهد و تقوا آرد مکع لایق

لوله کلی مرمت فاسق لایق لستنه خلقه خالق

لا کرمه لمره لمره

197

کاذبک خلق لچمن مرمت قول صادق دکمل کرستی بود

معنی لایق لایق نور لایق آنک کرمه کن بلاه مقور لایق آنک

لا دین لمره لمره

198

لکه لوله ناکس و ضعیف زنهار آدمی زمره منفرد لایق شمار

اصل ده ناکس و ضعیف لولمز به مرمت لولان دین لولمز

لا دین لمره لمره

199

لر که ضعیف و ضعیف لایق بلکه لوله مار لایق عیت در

59

مؤمنان اولاد کج حقیقی بوق دینی بو قدر انکدر که بنده بوق
 200. يَكْتُمُ النَّاسُ عَلٰى مَا فَاْتَمَّ

برکشیه لپشت ناکه موت نیک و بد و ده نازش کج اولاد
 اولاد کنی اولاد عیلا صدر اولاد عاقبت عزم صدر اولاد
 201. يَطْلُبُكَ الرِّزْقُ كَاتِلِبُهُ

رزق کن سن نه که طالب سن عید و جهید بل که رغب سن
 سواد و ب سن بخار رزق لاف طالعید رزق اولاد
 202. يَا نَبِيَّكَ مَا نَذَرَكَ

جهیز اولاد نریغ اولاد نزاله جهیم قصص اولاد که نواله
 بنشور اولاد که بهر قدر نه که روز قضا اولاد قدر
 203. يَمْلُ التَّامُّ فِي سَاعَةِ فَتْنَةِ شَرِّ

صفت اولاد که ده که فتنه این بر بنده بو خلع شد لایق
 فتنه کج اولاد بر آری تمام لاف بر من لایق تمام
 204. بِسْمِ الْمَرْءِ قُوَّةً بِالْإِجَاهِ إِلَيْهِمْ

قدمه هر کج لایق رسا فتنه لایق اولاد و عظیم

افراد لطف وجود و کبر قومن سزور و سر آمد لید
 205 بیلغ المیز بالصدق منار المکار

صد قبله همتك بلغ لید قدره ذلتك لر جند لید
 206 بد که صدق و صفا بل اوله مثک خف لید منازله لر شان
 یصیر الامر للصبور الی حراره

چو لید بر لسن استجابه نجم کار اوله له و بی فاطمه
 207 وقت قتلور جمع امور لر شور بهر له مر لید
 سعد الرجل بمصاحبه السعد

هو که ایلک منار نقی از اوله سکا مصاحبه
 سعد ایلد هو که اولدی یار اولدی ثوب سعادت که شعار

خاتمه و کتاب بر وجه مؤلفه خطاب مستطاب
 و قنایم بو کلام دی پیام و بموجب نظام بعنایت الملک (العلاج)
 انتها و انعام بولدی و مرفوع و منقطع و دلالة اجبار و موانع
 و اجماع شمار که ذل اولدی و بر موزی مانع نقی فاطمه و مثاله

دهانه

611

جو صاه ساطودره زیر که عصمت شیر بزدانک بین علی مالانک
 کلمات عالیه، و انقاس حکمت نکات در هر مومن فیض
 نفس بختی زود از قیوب، فوط از خلاص و اعتقاد
 و صدق و صفای اعتقاد و بدو و بر فو حظه از استعداد
 از بدو و علم کتب و جبر مهات و بن و دنیا و پاره پاره
 نصایح کافه و مواعظ و زلف در لایمید در که بود از سطر
 ابله مبغین شفا و نده طریقی سعادته قمع بصوب لایق
 رحمت رحمة، و مستحق بقتاب غفران اوله
 هر که از روی بند فرد مشا که کرد، آخر لا بر سر من غفر
 و انکه مشد موقوف از باد و راه رولاه راه که کرد و در غفر
 نشانه نشانه از غفران و پاره پاره نه انکه بود کلام و از
 الا که از ملک از پاره پاره عرض خود اظهار کمال از پاره پاره
 مثال از بدو و غفر و از پاره پاره بر قدری قبل و فاه اوله بلکه
 از قضاء مراد و مطلوب از الفولاد از الفولاد از الفولاد
 مضمون و بن و از لشکر و از فرزند بود از لشکر و سبیل قه و لیل

غفلت و غرور و زانیان و زانیان در زیر که بند و مواعظ
 ترغیب و ناصح و دول غلط مستغنی حقیقت معیشت را بکن
 میامن انار پله رو به مغفرت از انوب سرمایه و زهد و صلاه
 و پیرایه و فخر و فلا و اولور از تان فایده اگر چه بود کلام کافی
 فخر ذرات کدر کذب و شسم و نه قدر صانع به فائک
 نکلون نفسی چنانچه نیتی و صفا و بر من و زلاله بو غلط و صفا
 مانده قدر عین حکمت و جاری اوله ناصح ک قسوه تلای
 سبیل و له سامه از نری لیمو

منور منیم قانی حال و بلی قلبی قاه لیدوب و علیله عامل
 و احکامک از بر کسبه مشغول و ولجینی جو تو نقل آیات
 و اخبار و نه حاصل اولور نیک کلام قدیم و واجب از تکوین
 وارد اولور و انار و نه از صفا
 بو مقول خطاب مستطاب غایت و ناکید و تمهید غایت بود
 و بر خلد و نه از حکم کلام حکمت از نجاست منور منی قائل
 اولوب و علیله غیر عامل اولور و نه از صفا

بی نام بر لبها تو میخیزد و بالجمیع اصطلاحان زهر
 طامان و عبارات لعل مبادان. یعنی که ترقات موقوفه
 زرق غوغا ساند لسانه دره اما حذر دلبر که قاتل
 جمله قوه و فعل مسنوده و مقبول اولوب لایات و احادیث
 موافق و مطابق اوله. تنگم فخر کائنات و افضل موجود
 علیه افضل الصلوة بیورر النبی صلی الله علیه و آله
 استاد ماهو علیه رحمة القادر بویستی نه خوب و مشر
 در که است خوش بلور بار و فافاعده مسینی لاله اعتبار
 اولیه اوله علم که کل علم حساب قاتل مایل
 کل آمدی لیس نفس خود کام وای سرکش در راه اگر
 فوکلن صادق و تحقیق حقیق و مصدق ایست بوعلی
 عجله کنون در نه دعوت. معنی اولاده کنون در نه
 ای کوکل بونجه کنا صبله عجب مسدوسن وایسم غایت
 حفت لطفه مفورسن بوز تو کسن دل یا کوز بشاید
 باک لیده اوله سپاه آفریده مسک ای کوز مفورسن

مستفید مقصد و منتظر اولاد و ملائق خلافت و اولاد و وفات
 ممکن و مبدء اولاد و من قصه ایدوب ذکر الموت و من کما الذین
 منیول ای حق ذکر بنی دلد و موت فکر بنی دلد و کدر بنی دلد
 و ساوس شیطان و هول صیغ فساد خانه و قلبه بود
 بود لب رله زه لولیه بیت مؤلف و رله لطیف عن هنوز
 ویرجین خلک و ترک لخدین مهاذ سنی ترک لبت سن لک کل
 و فصل کلام و نتیج و علم بود که کار و رله و رله و رله
 فساد شاه رله بنای و رله اولادین و من فکر دنیا که
 لفرغ 2 و لفرغ لک اوله غفر در و که مؤتمکاه اولادین
 لا خلاص من الموت منیول بنی بود لقم نک و قوت بازم اولاد
 لول زمنی لعضار و لادفار بند مقصد و رسی مکرر این
 بیت - موسم در قهر و اولاد بود بعد از اجل و هست
 روشن این سخن کالقبه صدوق الحلی و اما بولش بهشت
 لکم لولا بر مرشد مرید و استغفار و مستفید اولاد
 لک که که تا مصلحه و زهد و در علم لینه و دل با زنگار ملائق

و حور بنده پاک و تابناک لکنه لیاقة و این سگ مرآت
 دیدار آلهی و مظهر انوار نامتناهی و لطف قابلیتی اود
 دنیایم کدر کن بر بنده او حام و خیالات تجلی ربی حق
 نوری چهرهات قلعه غفلت حرم و حور قل کدر قل بوکد در
 ده منابده نرو بالجم عارف عاقل و دانا و کامل اود
 تلوت فسانده نفس قطره و لبدین نفس تزکیه و قلین
 نصیبه و روحی تجلیه فلوریه سعادت دین و یقینده تحصیل
 رضای رب العالمین لیدوبه لایق لقاء لید و مستحق صفای
 سوره اوله بسزانه و لیاکم مولکانت المؤمنین
 لرحمن و رحمتک بالرحمن است من لکنه شرط نصیبت
 بدی بجای آرم لکر فیک کنی در نه مح تو میر لایق

- شَرُّهُ أَجَادِيثُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمُرْتَبِئِي بِسُجُودِ الْعِشَاقِ
1. اِنْدِي خَالُو نَبِيِّ مُحَمَّدٍ ﷺ قَابِلِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ .
 2. شَاكِرِيكَ بِوَنِعْمَةِ شُكْرَايَ . قَاوِدِ أَوْلَدُنْجَه قَاوِدِي ذِكْرَايَ .
 3. شُكْرُ وَحْمِي مُرِيدِ نِعْمَتُ دُرِّ . ذِكْرُ وَطَاعَتَاكَ اِطَاعَتُ دُرِّ .
 4. عَزَّ جَانِكَ أَكَا حَبَّتَايِدْ . مَهْرِي مَقْدَايِ ذِكْرُ وَطَاعَتَايِدْ .
 5. لَذَّتْ ذِكْرِيكَ ذَوْقِي أَوَّلُ . ذَنْ مَهْرِيكَ شَوْقِي أَوَّلُ .
 6. نَهْ كِه سَوْسَه جِهَانِ اِيچَنَدِ كَشِي . اِنِّي ذِكْرَاتُكَ أَوَّلُ رَانَلْ اِيچِي .
 7. ذِكْرُ حُجُونُ شَهْ كِه كَيْلِي دُرِّ . وَاقِفُكَ وَنِدْوَدِلْ عَذْرَا دُرِّ .
 8. هَرَنَه دِلْ كِه يَوْقُ حَبَّتِ حَقِّ . ذِكْرُ اَوْلَمَزْدِلْنَدَه حَضْرَتِ حَقِّ .
 9. ذَلِكِه اَوْلَمَاهُ عَشِيْقِ حَقْدَنْ اَتَرِّ . يَكْدَرَانْدَنْ مَرَا كِي حَجَرِّ .
 10. اِنِّي ذِكْرَايِلْمَزْنَقِي بِوَنَشِي . دِيوِيكَ دِيوِيكَ دِيوِيكَ .

- 11 . كَلُّوْزِيْدَهْ اَوَّلُوْمَهْرَكَاَهْ . ذَاكِ لَا اِلَهَ اِلَّا اَللهُ .
- 12 . هَرَكَهْ كِهْ عِنَايَتِ اِيْدِي خُدا . بُولَدِي اَنْكَهْ اِيْتِيْكَ مَدَا .
- 13 . كِهْ تَوْفِيْقِيْ اَوْلَدِيْسَهْ رَفِيْق . بُولَدِيْ دُرْكَاهْ حَقَّهْ لَمَرْ فَمَرْ .
- 14 . اَوَّلَسَهْ كَرَفِيَايِيْ هَمْرَاَهْ . كِهْ بُولَدِيْ جَنَابِيْ خُصْرَتَهْ رَاَهْ .
- 15 . اِيْ نَجَهْ لَمَنْ اِيْدَنْ اَوْزِيْنَسَقُوْ . اَوِيْتُوْبْ بُولَدِيْ كَنْدُوْبِيْ مَرْدُوْ .
- 16 . يَا اَرَادَنْدَهْ رَدَا وَلَهْ يَهْ قَبُوْل . يَكْرَا اَوَّلَهْ اُمِيْدِيْ كَسْمِهْ قُوْل .
- 17 . اَوْمَرْ كِهْ عِنَايَتِ اِيْمَرْ اَوَّلَا . رُوْزِ اَوَّلْ هِيْدَايَتِ اِيْمَرْ اَوَّلَا .
- 18 . اِيْغَمْ رَحْمَتِكَ يَمَرْ غُفْرَان . قَطْنِ سِرْقِيْلْ بُوْعَامِيْهْ اَلْحَسَان .
- 19 . بُوْغِيْ وَاَرَايِلِيْنِ وُجُوْدْ كُدُوْر . بِيْزِيْ كِيْسَتَاخْ اِيْدَنْ بُوْجُوْمْ كُدُوْر .
- 20 . نَاكِهْ بِلْدَكْ سِيْ كَرِيْمَرْ وَغُفُوْر . كَوْمَكْ اِيْلَدِيْ بِيْزِيْ مَغْرُوْر .
- 21 . كَوْمَكْ مُجْرِمَهْ بِنَاَهْ اَوْلَدِي . لَطْفُكَ رَا كَدَهْ عَذِيْبُوْ اَوْلَدِي .

- 22 سَنِينَ اَوْلَ مِنْتَبَ كَرِيْمٌ وَحِيْمٌ • • • قُوْرُوْخَالِيْ قَالَهٗ نَارِجِيْمٌ •
 دَرُغَتِ نَبِيْ تَكْلِيْمُ الْفِيْمُوْءُ وَالْمِيْرَاكِيْمُ وَفِيْ اِيْمَانِ مَا نَحَابَةُ الْكَلِيْمُ •
 23 شُكْرُكَ اَوْلَ هَادِيْ عِدَاكِيْمِيْش • • • بِنَ وَبِرْدِيْ بِيْمَبَرِيْمَش •
 24 اَوْلَدِيْ نُوْرِيْمَاكِيْ خَلْقَهٗ دَلِيْلٌ • • • اَنُوْطَهٗ كُوْرِنْدِيْ حَقَهٗ سَيِلٌ •
 25 بَاعِثَا فَرِيْشِ دُوْجِهَانِ • • • سَبَبِ رَحْمَتِ مَزِيْنِ مَزْمَانِ •
 26 خَرَبَتْ مَقْطَنَا جِيْخَا • • • اَمْتِيْجُوْنِ جُوْقَا اِيْزَايِدِيْ بَكَا •
 27 اَمْتَهٗ هَادِيْ سَيِلِ اَوَّلُوْل • • • كُوْسُوْرْدِيْ جَنَابِ حُسْرَتَرِيْوَل •
 28 غَايَبِيْنَهٗ بُوْمَنَزَلِكِ اِيْرْدِي • • • اَخَرَتْ بُوْلَاكِيْنِ خَبَرُوْرْدِي •
 29 دِيْ بُوْرَاكِهٖ اَمْنِ بُوْقُدُوْر • • • نَفْسُ وَشَيْطَانِ حَرَامِيْشِ جُوْقُدَر •
 30 جَانِ خَاْفَايِدِيْ يَتَاَنْ غَاوِل • • • مَنَزِلَا مَنَهٗ اَوَّلِيْ وَاصِل •
 31 دِيْنِ مَتَاعِيْ الدُّنْيَا دُوْرُوْل • • • نَقْدَا اِيْمَانِيْ بُوْلَدِ جَالِدُوْرُوْل •

- 32 ان ہی بوجودکہ عدمک ••• بخندہ رحد کرکہ غلک
- 33 سولہی بویولک مخافینہ ••• بلد ونب جملہ امن وافتینہ
- 34 کوسرب راکہ مستقیم بن ••• امر ونبی ورجا ویمہ بن
- 35 بولحادینہ راکہ بولک ••• ساللحقہ عسفرقلدی
- 36 اولیا وڈ بولک تاکہ ••• اللہ وڈ منزلیہ مکاتہ راکہ
- 37 دوسرخندن دخی خا واولہ وڈ ••• جنت عدن ایچند خا واولہ وڈ
- 38 نہ کہہ امراندی اول نبی صبح ••• بن ویدی خبر حدیث صبح
- سبک تالیف سیکالہ •••
- 39 اول رسول امین صادق وعدہ ••• بخندیشند الیش بوفعندہ
- 40 فرق دانہ حدیثی بروکسہ ••• ازبائشہ بہ غیبی نقل اشہ
- 41 شہدایکہ خضر اول اول قول ••• قہر بزرگند یازکہ اول

- 42 'دُخِي بَايْنِ اَيْنِ عِنَايَتُمَه •• دَاخِلْ اُولَهْ كَلُوْبْ شَنَا عَقْمَهْ
- 43 'بُوْكَلايِي چُونِ اسْتِمَاعِ اَيْنْدَهْ •• فَوَحْدَنْ طُوْرُبْ سَمَاعِ اَيْنْدَهْ
- 44 'دِلْ وُجَانِكْ بُوْا وَلَدِي سُوْدَكِيهْ •• جَمْعْ اُولَهْ نَا سَبَاكْ اَنَفَايِيهْ
- 45 'كِرِيكْ اَسْطَاعَتُوْمْ بُوْغِدِي •• مَوِيْنْ رَغِيَتُوْمْ وَلِي چُوْغِدِي
- 46 'فَتَحْ بَابِ كَلَامِ اَيْدُوْبِ فَتَاَحْ •• لِيْلِي سُوْرُ قَفْلِيْنَهْ دِلْمِ فَتَاَحْ
- 47 'بُوْا حَادِيْنِي اَيْلَدُمْ تَدُوِيْنْ •• تَارِ عَايَتَا وَلَهْ بُوْدِيْنِ كُوِيْنْ
- 48 'بُوْمِزْنِي كَلَامِي زِيْنَتْدَنْ •• فَايِغْ اُولَدُمْ خِيَالْ مَسْتَعْدَنْ
- 49 'حَقْدَنْ اِلَهَامْدَنْ كَلَامْ بِي •• نُوْلَهْ نَظْمِيْنَهْ كُوْرُ لَسْمِ اَفِي
- 50 'قَوْلِ حِكْمَتْ كَلَامْ مَحْزُوْرْ •• نِيْجَهْ عِلَامَهْ بُوْنْدَهْ عَلْمِزُوْرْ
- 51 'بُوْبِيْ تَرِكِهْ هَمِيْنِ مُوَافِيْ اُولَا •• نَظْمِيْ مَنَهْمِيْنَهْ مُطَابِقْ اُولَا
- 52 'كُوْرُجَلْ نَا اَهَالِيْ اِسْلَامْ •• يَلَهْ مَعْجِرْ كَلَامِدْ بُوْكَ اُولَامْ

- 53 مِيلَ اِيْمَانِ اَيْنَ قُوبٍ حَجْرِي . . . يَعْنِي كِه وَرْدِ اِدْنِيَه شِعْرِي .
- 54 وَايِ اَوْعَمَ اَنُوكَلَه ضَايِعَ اَوَّلَا ، جَهْلِي اِلْمِ اَكْلِيَا وَفَايِعَ اَوَّلَا .
- 55 عَلِمَ دِيْنْدُ عَاوَمْدَك مَقْصُودُ ، اَهْلِي اَنُوكَلَه تَا اَوَّلَه مَسْعُودُ .
- 56 سُوْرَا وُورْدُ كِرِ كَشِيَه نَايِعَ اَوَّلَا ، مَعْصِيَتِ عَلَيْنِي دَايِعَ اَوَّلَا .
- 57 تَطْمَأُوْدُ كِرِ خَيْرِ وَرَ حَقُّنْ ، بِيْنِ نُوْلُوْر لَعُوْ شِعْرِي لِحَقُّنْ .
- 58 خُوْبْدُ كِرِ حَكْمِ فَصَاحِدَه ، مَدْنَا رَمُوزِي قِيَا مَتَدَه .
- 59 اَوْمُورُ كِرِ بُوْعُوجِ عَفْرَانْ ، اَوَّلَه دَرْدِ مَعْصِيَه دَرْمَانْ .
- 60 دَرْدِ دِلْحَسِيَه دَوَا يَزْدَه ، بَسْطِ قَاوُنْ اِيْدُوْب شَفَا يَزْدَه .
- 61 اَوَّلِيْ كِرِ اَكْرَمُ سُوْلُ وَكِتَابْ ، كِرِ يَلُوْرِي نَدْمُ خَطَا وَصُوبْ .
- 62 شِيُوْر شِعْرِي اِنْدَمُ جَنْدَانْ ، نَاكِه مَرْكَبِه اِيْدَه اِذْمَانْ .
- 63 وَافْخُ رُوْشْدَن اِيْلُوْب خَرِيْبْ ، نَزْكِي تَطْمِيْكِه اِيْلَدَمُ تَقْرِيبْ .

- 64 • بَهْمَنْدَاوَلَه نَاكِه مَوْئِكِر • سَبَبِ حَتِّ اَيْكِيَه دَاوَر •
- 65 • اَرَاوَدَخَلَه اِيچُون اَهْمَوَلِي • بِلَه لَو نَاكِه شَهْدَسَوَلِي •
- 66 • اِصْطِفَا نَجْوِيك كِهَر كَرِي • نَوَز دَر يَسَنَل دُر كَرِي •
- 67 • جَمْع اِيو بَدِيح نَظْمَه دِيچ اَنَدَر • نَقْدِ عَمْرِي دَاكَا نَجْوِي اَنَدَر •
- 68 • مِچُون عَدَدَه دَر حَدِيثِ صَحِيح • اَوَلِي صَدَدَا نَه سَبَبِ كَرِي •
- 69 • دِيْنْدَر اَمِيْنَه سُبْحَه الْعَشَاق • نَاكِه الدَّن قَوْمَا يَه مَرِشْتَاق •
- 70 • كَرِي بُو كُجِيْسِيَه اَوَلَه كَنْجَوَر • اَوَلَو اَوَل خَا نِي خَا نِي نَوَر •
- 71 • بُو يَسَن صَفَه دَر عَمَّا يَسَن • قَرَحَانْدَر بُو كَوُو كَانِي •
- 72 • كَوَرِي لُطْفَن بُو دَر دِلْجُوْنَك • چَكِيْن دَكْدِي رَشَلِ لَو لُوْنَك •
- 73 • كَرِي سَلَسَه بُو دَر يَه مَسْتَا • اَوَلَا يَكِي جِهَان بِيْنَه بَهَا •
- 74 • بُو كِه صَرَف اَهْلِ عَرَفَانْدَر • مَشْتَرِي اَوَلَكِه نَا دَا نَدَر •

75. نَجْهٌ دُرِّ بَلْکَ شَبَّ جَرَّاعٌ هَدِي ، کُودِ بَرِّ نُوْرِ سِرِّي قَلْبِ غِیْبَا
 76. وُکُوْدُ لَکْ جَرَّاعٌ مُنِیْرٌ ، نُوْرُ عَجْشِ اَوَّلِ قَمَرِ تَوِیْرٌ .
 77. هَرِکَ کِهْ نُوْرُ اَوَّلَا هَادِي ، یُوْلُ وِیْنِ ظَلَمَتْ اِنْجَرِ هَرَادِي .
 78. خُفَرُ تَوَفِیْقَکَ رَفِیْقِ اَوَّلِ اَوَّلِ ، بُوْلَهْ اَخِرِ حِیَا تِ اِنِیْهُ یُوْلُ .
 79. قِنِیْ اَلْکَسِیْرِ دَوْلَتِ طَالِبِ ، کِیْمِیَايِ سَعَادَتِهْ رَاغِبِ .
 80. عَلِیْتُ نَقِیْجَانِ بُوْخْلَهْ کِیْدَرِ ، کِیْمِیَا دِرْ کِهْ قَلْبِی خَا لِیْضَادِرِ .
 81. مَرْدُ دِلْکَرِ بُوْلُوْرِ بُوْسُوْرَ لَهْ حِیَا ، دِیْ عِیْسِیْلَهْ نِیْثَهْ کِرْ اَمَوَاتِ .
 82. ذَلِکَ یُوْقَدُ مَقَاسِیْ مَرْدُوْرَ ، زَیْدَ اَیْکُوْرَ فِی کَلَامِ رَسُوْلِ .
 83. طُوْشَهْ مَرَاتِ قَلْبِی شَرِّکِ هَوَا ، وِیْکَا اَشِیْوُ مِیْقَلِیْهْ جِلَا .
 1 قَالَ عَلِيٌّ اَلَسْتُ اَمْرًا دَانًا بِكُلِّ مَرَجٍ اَللّٰهُ تَعَالٰی فَلَیْسَ بَعْدَ غِنًی .
 هَرِکَ اِسْتَرْحَقْ لَهْ کَلِمَتِ ، دَائِمِ اِسْتَوْنِ قِرَآئَتِ قُرْآنِ .

- اُولَئِكَ طُورُوا فُوتِنَا كَلِيمَ • • مَشَلَا يَدَهُ اَلَمْ يُصِيبْ عِمْرَانَ •
- 2 • قَالَ عَلَيْكَ السَّيِّئَاتُ مَنْ خَافَ اَللَّهَ غَاثَ مِنْهُ كُلِّ شَيْءٍ •
- اُولَئِكَ خَوْفِ اِنْدِي خُصْرٍ حَقَّقَنَ • • قُورَقَانْدَكُ جَمِيعَ خَلْقِ اَللَّهِ •
- خَشِيَةَ حَقِّكَ اُولَئِكَ خَالِدُزَ • • قُورَقْدَمَرُ كَشِيْدَنَ اِنِّي اِلَهَ •
- 3 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ سَلِيَ عَلَيَّ مَرَّةً لَمْ يَبْقَ ذُوْجُهُ دَرَّةً •
- مَكُوْا فِيْ ذٰلِكَ اَيُّلَهُ دُوْرَ • • تَاشْفَاعَتُنْ اَللَّهِ سِنَ بَهْرَنَ •
- مَرَكَبُ بَرَكَتٍ خُورِيْزَ مَكُوْكَ • • فَلَمَّا اَنْتَ كُنَا بِرَذَرَه •
- 4 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تَسْتَبُوا السُّلْطَانَ فَلَا يَنْفُلُ اِلَيْهِ اَيُّرَ اَيُّرَ •
- قَبْلَ دُعَايِكُمْ شَاهِدْ سُوْكَ سَقِنَ • • اَيُّزِيْنَ خَلِيْفَه قَلْبِي اِلَهَ •
- سَبْ اَمْذَاتٍ شَرِيْفِيْ صَنْبِيْ كَذَا • • كَاوَلْدَرُزُ بُوْرِيْزَنَ ظِلَّ اَللَّهِ •
- 5 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَاعَةٌ يَعْلِيْ عِبَادَ • • سَبْعِيْنَ سَنَةً •

- خَاكِرًا وَلَا كُنْ كَيْسَنِي زِيَاكَتَ • • اَمْرِحْ اَوْزَرَ كَعْدَاكَ اِدَا • •
 • اَقْلَهُ يَبُو نَوَاكِبَ عَدْلَهُ عَدِيلَ • • كَرَاوَيْشِ يَلْعَبَاكَ اِدَا • •
 6 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ احَبَّ لِنَاسٍ يَوْمًا يَغْفِرَ لَهُ مَا عَادَى • •
 • اَوْ شَهَدَهُ سَعَادَتِ كَوْنَيْنِ • • مَبْلِي يَوْفُ ظِلْمَةٍ عَدْلَهُ مَالِدَةٍ • •
 • حَضَرَتْ عِزَّتُهُ لِحَبِّ النَّاسِ • • يَوْمَ تَحْشُرُ شَاوِ عَادِلُودَ • •
 7 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْعِلْمُ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ • •
 • مَرْدُودُونَ هُنَّ اَهْلُ اسْكَمَةٍ • • فَوَضَّعْنَا اَوَّلِي عِلْمٍ دِينٍ اَوْفَقَ • •
 • اَوَّلِي اَوَّلِي عَلَيْهِ عَمَلٌ وَاجِبٌ • • فَوْقَ اَوَّلِهِ تَا اَكْلَهُ بِالْجِلْدِ وَخَقَ • •
 8 • قَالَ اَنْتَنِي تَكَلَّمَ بِاسْمِكَ اَسْلُبُوا الْعِلْمَ مِنْ اَسْدِي اِيَّا اَلْحَدِ اَسْبَابَ • •
 • جَمْلَةً يَجْهَوْنَ اَيْدِيَهُ كُورَ مَعْلُومَ • • عَلَيْهِ صَرَفُ اَيْلَةٍ وَاَرَعْمُ كَيْ عَمَبَ • •
 • دِيْمَ كَجَبِي زِمَانِي تَحْصِيْلُ • • مَهْدَنَ لِحَدِّهِ قُلْ اَنْظَلَبَ • •

- 9 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تَعْتَرِشُوا مِنَ الْخَبْلِ
 جَهْلَهُ بَنُو دُجَاهَانَ دَقُّوا لُزْمَهُ • فَتَبَخَّسُوا دُجَاهَانَ جَاهِلْدَنَا
 مَا لِلَّهِ نَاقِصٌ غَنِيٌّ مِنْهُ • • • • • أَوَّلُ كَيْفِيَّةٍ دُرِّغَنِي كَيْهَ كَامِلْدَرُ •
- 10 قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنْ تَدْرِكُوا الْعِلْمَ الْغَمُّ كَيْفَ تَدْرِكُونَ الْعِلْمَ الْخَبْلُ قَلِيلٌ
 نَهَ عَمَلٍ أَيْدٍ أَوْلَمِنْ عَلَيْهِ • • • • • عَلَيْهِ أَنْ جُوعَ عَمَلٍ جُوعًا أَوْزَرُ •
 جَهْلُهُ سَرُّ أَوْزَرٍ كَيْفَ عَمَلٍ • • • • • أَوْزَرُ سَهْوٍ وَخَطَايَا بَقَا أَوْزَرُ •
- 11 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ تَقَدَّمَ عَالِمًا فَكُنَّا جُلُوسًا عَلَيْهِ الشَّيْخُ
 عَلَامُ أَوْزَرٍ أَوْزَرُ نَبِيٍّ عَالِمٍ • • • • • مَا لَوْ جَاهٍ إِيَّاهُ كُنَّا كُومًا رَا
 عَلَيْهِ خَفِيفًا يَدْرُ شُومَرْتَبَةً كَمَرُ • • • • • مَحْفَا أَوْزَرٍ جُلُوسًا دَرُ كُومًا •
- 12 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ رَزَقَ الْيَقِيْنَ فَيُنَازِلُ دُفْئًا دِينَهُ
 يَرْغَبُ بِهِ شَوْكَو غَنَائِهِ إِيَّاهُ • • • • • إِيَّاهُ دُنْيَا بَرَسَتْ أَوْلُوبَا كَرَامُ •

- ۱۳ • ثَلَاثَانَ تَقُوْدِ دِيْنِي كَد • • اَنْدَ نَقْصَانِ پَذِرَاوَلُو بِلَاوَلَم •
 • قَالِ اَيْكِي اَلَا مَافَ مَا يَسْبِي الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ الضَّالُّ •
 • هُوَنَهُ وَمَكْرَهُ اَرِيْشَهُ وَفِي مَلَن • • لَمُوْدَا اِيْثَانِي وَاَوْلَهُ كَهْل •
 • قُلْ نَمَارِي غَاذَرُ دُرْ بِلَا نِي • • يَوْمَ اَخْرَجَهُ مُوْرِيْلَن اَوَّل •
 ۱۴ • قَالِ اَيْلِ اَلَسَا اَمْ مَن تَرَكَ وَفَنَا مِيْنَا اَخِيْلَهُ فَمَنْجَ نَفْسِيْهِ فَيَرْزِيْهِ •
 • هُوَكُهُ يَوْمَ قَتَ نَمَارَا اَيْكِي لَو • • كَنْدُو نَفْسِيْهِ كَنْدُو قَانِلِدُو •
 • دُو كَدِي قَانِنِ بَغِيْرِيْ كِيْن • • شَوْلِ كَنِيْ كِيْهِ مَصْلُوْهِ مَهْلَد •
 ۱۵ • قَالِ اَنْبِيْ اَيْكِي اَلَسَا اَمْ • • الصُّبْحَةُ تَمْنَعُ الزَّيْب •
 • مَرَكُو وَفِي سَحْرٍ مَخْطُوْهُ اَوَّلَا • • اَلَا صُبْحُ اَوْبَقُوْ يَوْمِيْ وَبِرْ كِيْلَان •
 • اَوَّلِ كُنَانِكَ بَشِيْشَهُ كُنْ طُوْمَن • • هَمَانِكَ نَزَقَهُ كَلُوْرُ نَقْصَان •
 ۱۶ • قَالِ اَنْبِيْ اَيْكِي اَلَسَا اَمْ دِيْمِ عَلِي اَلَسَا اَمْ يُوْنُسُ عَلِيْكَ اَلَزَّيْب •

- كِه مُنْدَا اَتَايَنْدُز بُونِيَاك • • • عَارِفَا كَلَر بُوْر مَرْوَايَاي •
- 20 • قَالَكُمُ الْيَهُودُ الْمُرَاتِنُ مِنْ مُجِبَاتِ الْغَفْرِ بِذَرِ السُّكْرِ وَمَسْجِدِ •
- مُجِبِ غَفْرِ دُرْدِلَاي • • • خَلْقَه بَذَلِ سَلَامُ حَسَنُ كَا مَر •
- سَبَقَاتِ سَن سَلَامِي غَيْرِدَن • • • هَمَالِ كُوَامِلَه سَلَامِي مُدَا مَر •
- 21 • قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَوْلَى سَلِّمْ عَلَيَّ وَسَلِّمْ عَلَى الْكَلْبَةِ الْحَيَّةِ لِحَبِيبَتِي •
- حَاجَتَا أَهْلِي لَطْفِلَه سُوَيْلَه • • • دُخِي كُوَسْتُوْمَه اَكَه كَلَر بُوْر •
- اَبُو سُوْر كَه كَلَر بُوْر لَه اَكَا • • • وَبِرْجَانِي كَه صَدَقَه اَبُو سُوْر •
- 22 • قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَوْلَى سَلِّمْ عَلَيَّ وَسَلِّمْ عَلَى الْكَلْبَةِ الْحَيَّةِ لِحَبِيبَتِي •
- صَافَا وَلُوْبِي بِرِيْنِي شَا مَنِيَه • • • اَفَلَدِي بِرَانِي تُوْمِنِك بُوْمِن •
- مَرْيُوْمُوْر دَن كَه اَيْن اَكَه تَنْظَرَه • • • كُوْر زَانْد صِفَاتِنك عَمِن •
- 23 • قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَوْلَى سَلِّمْ عَلَيَّ وَسَلِّمْ عَلَى الْكَلْبَةِ الْحَيَّةِ لِحَبِيبَتِي •

- کَلَانُكَ خَيْرٌ لَّوْ يَسُ بُو كِم • مَرْنَه دَكَلَو اُولُو رَسَه اُولَه فَعَلِيل •
- بِرَسُو نَبِيلَه اَدَا اُولَه بِيَك سُون • يَعْنِي اُولَه بِرِي بِكِنَه دَكَلِيل •
- 24 • قَالَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ وَضَعَ رَفِيعَةً وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهَا لَهَا •
- كِم تَوَضَعْلَه خَلَقَه خُلُقَ اَتَسَه • حَتَا اَنَّا قَدَرْنِي رَفِيعَ اَبَدَر •
- هَرَكَه كَبَرِيَه وَضَعَ اَبَدَ خَلَقَه • رَبِّ عَزَّةَ اَبِي وَضِيعَ اَبَدَر •
- 25 • قَالَتْ نَبِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَسَنُ خُلُقٍ نَصِيفُ الدِّينِ •
- حَسَنُ صُورَتِكَ سَيِّدُ رِيْشُوْر • شَكْلِي جَانَدَه مَشْلَدَه مَمِين •
- دِينِ مَوْمِنِ دُرُسْت دَكَل اَنَسَر • حَسَنُ خُلُقٍ اُولَدِي جَوْنَكَه صِف •
- 26 • قَالَتْ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَيْدُ خُلُجَّةٍ مَنْ كَانَ فِيهِ قَلْبٌ فُتِقَالَ ذَرَّةٌ مِنْ اَلِكَبَر •
- كَبَرِيَا كِه حَقُّكَ دِرَاسِيْدَر • اَلْ اَوْنَرَا دَدَ فُضُوْلُ بَاطِلِ دَر •
- اَلِيْدَه لَه دَر دَكَلُو كَبَرَا وَلَسَه • اَبِي صَفَه بَهْشَتَه دَاخِل اُولُوْر •

27. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَرَّتَ كُلُّ مَوْلٍ مِنَ الْغَيْبِ رَاجِعًا إِلَى اللَّهِ مِنْ الْغُرُفَةِ عَلَيْهِ .
 • غَيْبَتِكَ بِرُسُودِي تَوَكَّلْ أَيْدِي كُورُ • مَجِّجْ جُكَّةَ نَوَافِلِهِ رَحْمَتُ .
 • حَضَرَتْ غُرَّتُهُ أَوْ سَوَّكُو لِيَدُرُ • فَلَدَسَتْهُ نَمَازِي يَسِيرُ كَوْتُ .
28. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَيْبَةُ أَشَدُّ مِنْ الْوَسَا ،
 • تَمَكِّنْ أَوَّلَهُ فَيُجِبُهُ أَيْلَهُ خَطِّ السَّانِ • وَيَوْمَهُ مَرْكَزُ سَاوِيَةٍ رُخَصَتْ .
 • غَيْبَتُهُ سَوْرَةٌ تَغْلِي زِيَهَارَ • كَبَرُ زَنَادُنِ اشْتَبَاهُ بِمَشْرِ غَيْبِ .
29. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ سَوَّيَ خَلْقَ يَفْسِدَ عَمَلُهُ كَمَا يَفْسِدُ جَلُّ الْإِسْكَ .
 • خَوْفِي يَدُنْ خَدِّكَ زِيَهَارَ • كَمَا تَوَكَّلْ أَوْ لَوْ عَمَلُ فَايِدُ .
 • سَوِّيْ خَلْقِيكَ بِوَزْنِهِ أَعْمَالُكَ • كَرِأَوْ لَوْ خَلَّلَهُ عَمَلُ فَايِدُ .
30. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ لَمْ يَحْسُدْ نَافِلَ الْخَيْرِ كَمَا تَنَافَلُ النَّاسُ فِي الْغَيْبِ ،
 • لَيْسَ نَفْلُكَ كُلُّ مَالٍ وَمَالِيَنَهُ • حَسَدًا يَمُتْ حَوَافَا وَلَوْ بِزِيَهَارَ .

- حَسَنَاتِي بِرَحْمَتِكَ ۞ تَكْرِيًّا وَجَعَدَ مِنْكَ نَادٍ •
- 31 • قَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا غَضَبُكُمْ غَضَبًا وَغَوَيْتُمْ عَنِّي إِيمَانَكُمْ •
- إِنَّ اللَّهَ عَلَى قَلْبِهِ أَمْنًا ۞ وَإِيمَانًا •
- فَكَرِهَ وَقْتُ غَضَبِهِ خِطْمَهُ كُلُّهُمْ ۞ خِشْمِي يَوْمَ مَبْرَأَتِي بَرَّكَانَ •
- قَادِرًا وَلَوْ بِيَهَ أَنِي دَفَعَ إِسْمَهُ ۞ طَوْلَهُ قَلْبُهُ أَمْنُهُ إِيْمَانُ •
- 32 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْغَضَبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الصَّبْرُ الْعَمَلَ •
- غَضَبٌ وَجَدْتِي قَوْمِيكَ ۞ كَرِهَ غَضَبٌ فَاسِدًا يَلْزِمُ بَاقِي •
- نَهَدُوهُ بِرِيَّةٍ نَهْدَهُ دُكُلُ عَسَلٍ ۞ تَلَخَ الْبَدْيَانُ صَبْرًا أَنِي •
- 33 • قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ أَخْلَعَ بَيْنَ الْإِخْوَانِ اسْتَوْجِبَ ثَوَابَ شَهِيدٍ •
- الْإِكْبِشِي أَرَأَيْتَ مَرْكَبُهُ ۞ نَحْتَهُ كَبِيرُ وَبِالْبَسَةِ إِصْبَاحُ •
- وَلَجِبَ أُولُو الْأَكْوَابِ شَهِيدُ ۞ جُنُكُهُ أَمَلٌ مِنْ بَرِّ فَسَادٍ مَصْدُوحُ •

34 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ عَفَى عَنِ الْقَدْرِ عَفَا اللَّهُ عَنْهُ عَنِ الْعُسْرِ

عَفَا يَدُوبُ بَوْلُهُ مِنْهُ أَنْ يَخْذُلَ نَجْهَ نَجْهٍ كُنَّا مِنْ أَيْلِهِ نَحْوُ

بَوْلِهِ بَرْكَةً وَتَمَنَّهُ فَوَصَتْ قَادِرًا وَلَدَقْنِ أَيْلَهُ إِيَّاهُ

35 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نِيَّةُ الْمُتَمَنِّ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ وَنِيَّةُ الْفَاسِقِ شَرٌّ مِنْ عَمَلِهِ

نِيَّتَيْنِ خَيْرُهُ إِنْ شَاءَ بِرِ مَوْفِقٍ ٥ عَمَلَيْنِ أَوْ نِيَّتَانِ فَضْلُهُ

نِيَّتَيْنِ شَرُّهُ قَلْبُهُ بِفَاسِقٍ ٦ عَمَلَيْنِ أَوْ شَرُّهُ مَعْلُومٌ

36 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ٥ أَلَّا أَلْخَيْرِ كَفَاءُ عَلَيْهِ

بِشَيْءٍ لَهُ فَوَلَّى قَصْدًا يَدُوبُ ٦ بَرْكِي خَيْرَ بَرْكَةٍ مَوْلَاكَ إِيَّاهُ

أَوْ تَوَلَّى أَوْ تَوَلَّى أَوْ تَوَلَّى شَرِيكَ ٥ أَوْ تَوَلَّى كَيْفَ خَيْرٌ مَوْلَاكَ إِيَّاهُ

37 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ تَغَنَّى حَاجَةً لِحَبِيبٍ فَقَضَى اللَّهُ حَاجَتَهُ

فَمَقْضَاهُ حَقٌّ مَضَى سَجُونٌ ٥ حَاجَتَيْنِ طَوْرَتَهُ بِرَسُولِكَ

- اَتَدْعِي ابْنَكَ وَلِيًّا مَنَاعِ ۝ بِتَوَدِّ حَاجَتِي جَوَانِكَ
 38 فَالْمَلِكُ السَّلَامُ الْمَطْبُوعُ الْخَيْرُ ۝ نَزَلَ احْسَنَ الْوَجُوهِ
 كَوْمِ اَقْبَلِي وَتَوَدِّجِهْ اَدَمَ ۝ حَزَنُ صَوْنَتِ دَلِيلِ سِرِّ تَدْرُ
 نَشِيتُ رُودَنِ حَقِّدَن كَوْمِ اَوْثَمَ ۝ دِلَه اَكُنْ كِه خُوبِ صَوْنَتِ تَدْرُ
 39 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ۝ وَالسَّلَامُ الْمَطْبُوعُ الْخَيْرُ
 مَرْكُوبُهُ نَمُوْعُهُ كَمَا اَتَيْتُكَ ۝ سَعَى اَيْدِي وَوَعْدُ يَدِ وَفَا اَيْدِي
 وَعَدَ بَعْدَ وَتَمَكَّنَ دَيْنِ اَوَّلِي ۝ وَلَجِبَ اِلَيْيْ اِنْ اَدَا اَيْدِي سِنِ
 40 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَيْرُ فِي جَوَانِ اَمَةٍ ۝ وَالْمَلِكُ السَّلَامُ
 كُلُّ كَيْدٍ مَكَ تَحَاطَرِ قَبْلَهُ كَيْتَ ۝ قَرِيبَ حَقِّهِ بُوْقُ بُوْدِ كُلِّ طَرِيقِ
 حَقِّ جَوَانِ دَنْدِ خِي دَا اَيْمَرِ ۝ حَزَنُ صُطْفَا دُرَا كِه رَفِيقِ
 41 قَالَ الْمَلِكُ السَّلَامُ الْحَمْدُ لَهُ ۝ تَضَفِّي مُغْضَبًا رُفِيقِ

أَيْلَهُ وَقْتُ بَلَدِهِ أَنْ يَسْأَلَ ، غَضِيقًا يَرِي أَوْ رَفَعَ أَيْكُنْ

.....

42 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ شَرَّكَ بِي كَيْفَ بَاعَ بِي بَابُ عَذَابِ اللَّهِ بِي

فِي النَّكَاحِ الْفَاسِدَةِ

هَكَذَا بَيَّنَّا فِي سُورَةِ الْحُرُوفِ ، فَأَبُو سِنْدَةَ دِيْدَكَ شَيْءٌ لَلَّهِ

حَبْسٌ يَدْعُو وَيُجْجَمَدُ ، أَلَمْ يَكُنْ يَدْعُو عَذَابَ إِيْدَكَ لَلَّهِ

43 قَالَ يَلْمِزُهُ أَسْتَكْرَمُ لَمْ تَرَهُ الشَّيْءَ لَكِ وَلَوْ بَشَرٌ شَيْءٌ

قَوْمُهُ فَأَيْدَكَ سَأَلِي حُرُوفٍ ، كُلِّي أَلَمْ تَرَ جُزِي وَيَرْبَارِي

وَيَرْبَارِي سَكَ نَامَ حُرُوفًا ، وَيَرْبَارِي نَصِيفُ مَقْدَكَ

44 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَعْوَةُ الْغُرَبَاءِ مَقْدُورَةٌ بِالْأَرْجَاءِ

أَلَا لَكِ كَوْنِي غَيْرِي لَكُمْ ، خَسَنَةُ دَعْوَتِي خَيْرِي حُرُوفٌ

عُرِّيَاكَ دَعَا سِنِ الْبَلَدِ حَتَّى دَعَوْهُ إِجَابَتَهُ مَقْرُونًا

45 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَعَا الْوَلَدَ لَوْلَا كَذِبُ ابْنَتِي لَأَمْتِيهِ
وَالِدُ بَنَدٍ عَابِيهِ نَزَّهَا رَجُلًا يَنْوِي السُّوءَ جَهَانَهُ

وَلَدَ أَوْزَرَ دَعَا وَالِدِي حَتَّى الْبُرْءُ عَنْ نَبِيِّ كَيْبَرِهِ
46 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ النَّبِيِّ

إِلَى مَا تَنَدُّ لَوْ كَانَ أُنْدَهُ سَيَرِدُ لَدُنْ يَمِيعِ أُمْلَادِ كَاهِهِ

مِنْ كَانَ خَدَايَ عَرْشِ مَكِينِ قَلْبِ مُؤْمِنٍ وَسِعَ عَرْشُ اللَّهِ

47 قَاتِلِ السَّيِّئَ مَا تَقْوَاهُ دَعْوَةُ الظُّلْمِ وَلَوْ كَانَ كَافِرًا

بِرِّهِ قَاتِلِ دَعَا سِيحِ ظُلْمِ مَكْ كَافِرًا لَمْ يَسْأَلْهُ دَفِي أَوْ لَوْ مَقْبُولُ

ظَالِمٌ لَمْ يَتَغَطَّلْ بِأَسْنِ أَوْرِدُ بَشْرَ أَجَةٍ جَوْرِكُهُ بِأَسْأَلِهِ قَوْلُ

48 يَا نَبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

- هَرَكْتَ ظِلْمَ رَأْيِي زِيدَ دَسْتِہٖ يَارِزِ اَوْ ظِلْمِي اَكَا ظَلَمْتُ اَوْ كُوْرُ
 اَوْلَمَ كَانَ كِهْ اَجَلِ بَغَايَةِ اَلِهٖ اَكَا جَانِ وَيَعْمَا يِهْ مَشَقَّ اَوْلُو
- 49 قَامَ عَلَيَّ السِّرُّ مِمَّنْ سَلَّمَ مِنْ سَلَمِ السَّلَامِ مَنِ لَسَانِهٖ وَبَيِّنِ
 مُؤَيِّنِ اَوَّلِ لَيْسَهٗ دُرْنَا اَنْدَكْ نَقَرَتْ اَقْبَاكَ دَوْلِ جَانَكُوْرُ
- 50 قَامَ عَلَيَّ السِّرُّ مِمَّنْ كَانَ ذَا وَجْهِ مِمَّنْ فِي الدُّنْيَا مَا كَانَتْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامِ لَيْسَانُ
 شَوْلِكِهٖ دُنْيَا دَا اِيَكِهٖ يَوْمَ كُوْرُ اَوَّلَا بَتَّكَ شَكْلِ مِلَّتِ سَكَاكَ
- 51 قَامَ عَلَيَّ السِّرُّ مِمَّنْ وَارَاهُ اَغْرِي اِيَجْرَهٗ اِيَكِهٖ زَبَانِهٖ نَارُ
 بَرِيْدَتْنِ بُوْخْلَفَهٗ سُوْرِ الدَّبِّ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامُ
 بُوْصِفَتْ لَوْ هَرَكْ اَوَّلَا مَوْصُوْفُ اَوْلَزْ اَوَّلِ لَيْسَهٗ جَنَّتَهٗ دَاخِلُ

- 52 مَا أَتَيْتُ عَلَى النَّاسِ إِلَّا رَحْمَةً
أَلَا نَسْنَا فِي حِفْظِ النَّاسِ
فَبِئْسَ خَلْقٌ كَفُّوا كُوبَهُ أَمَهُ هَوْنٌ
تُمْكِنُ أَوَّلُ دَفْعِهِ إِلَهُ حِفْظِ النَّاسِ
وَمَتَّ طَلَبُ رَحْمَتِهِ أَوَّلُ بَرٍّ حَسَنٍ
كَيْهَ تَكُونُوا أَوَّلِي رَحْمَتِ النَّاسِ
53 مَا كُنْتُ بِمَنْزِلَةِ مَنْزِلَةِ مَنْ
أَسْبَغَ الْكَمَالَ فِي رُكْنِهِ كَرِيمٍ
زَلَّ لَفْظُهُ وَكَأَمْرٍ فَاحْشَدَنَ
مَهْزُومَاتٍ وَبَنَى الْبُكَدِي بِأَلَسْ
حَسَنَ اسْمِهِ بِيَانِ كُوبِهِ عِيَانِ
صُورَتِ بَعْضِ قُلُوبِ أَدَاكِ
54 قَالَ مَوْلَانَا سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
كُنْتُ مِنْ أَرْبَعَةِ دُجَبٍ وَمَقَامِهِ
بِرَّيْنِي لَهُ لَطِيفٌ جَوْقِ أَدَاةِ
أَكْسَلُوعِضٍ وَوَقَارِي كِيدَرِ
أَجْلُودُ نَكْتَةٍ لَوْ هَ مَرَسِي
كَشَفَا أَوَّلُ وَجْهٍ عَيْتِي غَارِي كِيدَرِ
55 مَا أَتَيْتُ عَلَى النَّاسِ إِلَّا رَحْمَةً
أَلَا نَسْنَا فِي حِفْظِ النَّاسِ
أَوَّلِي وَبِلِ حِجْمِي أَنْ كَيْجُونُ
كُلْدَهُ خَلْقِي شَوْخُ شَقَرَةٍ أَوَّلَا

- سَبَّحَكَ بِحُجْرَةِ الْجَنَّةِ سُبْحَانَكَ لَوْ فَشِيَ مَلَكٌ أَوْ لَا
 56 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ كُنْزُ الْفَخْرِ ثَمَرُ الْقَلْبِ
 بَوَّعًا خَانَةً جَائِ خَنَدٌ دَكُلٌ كَالْبَسْمِزْدَنْ كَلُورُ طَلَكُ
 نَزْدَهُ دِلْدُ بُوْقُورُودَنْ كَلْمَنْ قَلْبُهُ كَلَامُكَ نَعْنُ الْوَشُورُ وَفَلَكُ
 57 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَلْبَسَ كِسْبَةً فَهُوَ سَبَّاحٌ
 جُودُكَ كَنْدُ بَاوَلْدِي مُوجِبَةٌ لَتَ هَرَكَةُ عَادَتَا يَدَيْهِ مَبْقُودَةٌ
 مَوْمِنْ أَدْنَى هَرَكَةٍ كَاذِبٌ أَوْ لَا دِيْدِي بِنَعَامٍ بَرَاءِي مَلْعُونَةٌ
 58 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ نَشَسَ فَلَيْسَ مِنَّا
 حِيلَهُ وَخُدْعُهُ أَهْلِي مَكَايِدَ دِيْدِي يَزِدُّنَ دَكُلَ رُؤُلَا اللَّهِ
 يَمْنِي مَوْمِنْ دَكُلَ مَنَّا وَقُدُورَ أَنِي حَزْرُ الْبَنَاءِ بَرُوْمَلَهُ إِلَهُ
 59 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنْ أَكْثَرَ أَحْمَارُ الْجَنَّةِ سَبَّحُ

- يُؤَيِّ بِحِيلِهِ وَدَغْلًا أُولَ 60
 جَحَنًا هَلِينَا كَثْرَى بُولُوكُ
 لَأَكْبَلِي وَمَا دَقَّ الْقَوْلُ أُولُ
 سَنَدِي بُولُوكَا يَلَمُّ مَقُولُ أُولُ
 قَالِ لِيْنِي عَلَيَّ السَّابِكُ
 إِنْ لَمْ يَكُنْ يَكُنْ يَكُنْ
 فُجَّ وَشَاوِيلُ بُولُوكَا
 طَالِبُ الْحَقِّ أُولُوكَا كُولُوكَا
 قَلْبِي مَحْرُوفٌ جُولُوكَا
 قَالِ لِيْنِي سَوَاكِي السَّابِكُ 61
 مَوْلَا قَسْبَلُوكَا تُولُوكَا
 عَاقِبَتُ تُولُوكَا دَسْبَلُوكَا
 شَمْدُونُ كُلُّوكَا وَدَعَا يَكُلُوكَا
 جُولُوكَا قَطْعُ غِلَافِهِ دُرَاخُدُ
 هَرْتَقَلْدُنْ اِنْقِطَاعُ أَيْلَهُ
 قَالِ لِيْنِي سَوَاكِي السَّابِكُ 62
 مَوْلَا قَسْبَلُوكَا تُولُوكَا
 أُولُوكَا بُولُوكَا مَوْلَا أُولُوكَا
 أُولُوكَا بُولُوكَا مَوْلَا أُولُوكَا
 أُولُوكَا بُولُوكَا مَوْلَا أُولُوكَا

63 قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَسْتُ أَدْرِي مَا جَبَّ الدُّنْيَا رَأْسُكُمْ سَلِّ حَصِيدَ

بُؤْنَةٍ غَفَلْتُمْ عَنْهَا كَمَا جَانُودُكَ مَا سِوَا سَوْكُوسِكُمْ طَبْطُكُودُكُمْ

كُوجَةٍ جَوْقُكُمْ كَمَا هَلَاكَ النَّبِيُّ جَبَّ دُنْيَا بُوْجْلَهُ دُنْ أُوْجُودُكُمْ

64 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَفَنَةُ الْحَفَنَةِ بِالْكَافِ وَحَفَنَةُ النَّارِ بِالشَّيْءِ

زَمَعَتُهُ حَقٌّ يُؤَلِّدُ قَتْلَانَكُمْ جَحَنُكُمْ يُؤَلِّقُ بِمَشَقَّتِكُمْ

يُؤَرِّي كُنَاثَ قَوْمِكُمْ نَارَ جَحَنِّكُمْ دَكْلُ الدَّيْئِلَةِ شَهْوَتُكُمْ

65 قَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ قَبْلَ مَا يَشْهَقُ عَذَابُ اللَّهِ عَلَيْهِ فِي النَّارِ لَنْتَاهُ

بِرَهْوَا أَهْلِي نَفْسُهُ تَابِعَ أَوْلَى أَوْبَهُ شَهْوَتُهُ كُوبَا وَغُلَاظِي

حَقِّ قَعْلِهِ عَذَابُهَا يَدُودِيَارُ يَفَقَهُ بَيْكُ بَيْلِ أَوْجِي نَحْوَانِي

66 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ مَنْ يَمْلِكُ مَوَالِيكُمْ يَمْلِكُ

عَمَلِكُمْ قَوْمُ لُوطٍ لَهُ مَرْكَهٌ عَمَلُكُمْ يَدْبُ عِقَابُهُ أُولَئِكَ يَحُلُّ

لَعَنَهُ اللَّهُ وَسُيِّدِي مَطْمَرُوكُ قَوْلُ شَيْطَانِكَ جُونِ إِنِّي عَمَلُ

67 قَالَ عَلَيْكَ السَّيِّئَاتُ إِذَا رَأَى الْكَوْكَبَاطَ عَسَىٰ أَنْ يَمُوتَ فَأَنْفَاتَ مَاكَ مُشِيرًا وَمَلْعُونًا عَشِيْرَ حَمَانَ أَوْ لَوْ رَأَى أَوْدَمَ لَزَكَرَنَّ جَفْنَاهُ لَوْلَهُ يَمْلَعُونَ

كُتِبَ عَلَيْكَ اُولَئِكَ كَاِذَا اُوْوَرُ
اِلَيْكَ تُكْرِمُوْنَ اِنِ اَوَّلَ طُعْيَانٍ

68 قَالَا لَنَبْنِيَنَّكَ الْبَيْتَ ۖ
الَّذِي نَابُورُثُ الْفَقْرِ

فَقَدَّرْكَ عَنِّي أَوْلَا زَاكِي

مُورِثَ فَقْرٍ أَيْسَرَ زَكَرَتْهُمَا
دَوْلَتِي أَوْلَاكَ أَوْلَسُونَ طَالِبَ

69 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْخَزْجَاءُ وَالْأَنْشِجَاءُ

خوش بپسند مردی شریک شرافت
که بچند بچند شرعی جامع دوز

شَرِّجُرَاتٍ وَبِرِّفِكَادٍ قِرَامٍ نَقَسُورٍ وَشِطْلَانَةٍ قَاتِي تَابِعٍ دُرِّ

70 قال عليه السلام من لم يمسح بوجوهه في المسح والناظر إليه كما لو مسح

- لَعَنَ طَوْحِي هَزَكِي شَغْلِي دِيْبَ اِسَهْ يَانْجَهْ يَكُوْدَاكَهْ رِيْكَاهْ
 كُوْدُوْبَنِيْ بَرَاكِيْ خَنَا زِيْريْ اَتَقْ اَكْلْ اَلْمَشْجَهْ اَيْنْ كَمَاهْ
 71 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْعَنَ اللَّهُ الْوَاسِيَّ وَالْمُرْتَضِيَ
 اَكْذِيْ طَلْمَا اَرْتَشَا دَنْدُ بَرَقُوْمَزْ عَدْلَهْ بَرَايْشَهْ دُخِيْ
 لَعَنَ اللَّهُ دِيْدِيْ بِنَغَامِيْ جَانِ كَرِشِيْهْ مَرْتَشِيْهْ دِيْ
 72 قَالَ بَنِيَّ السَّيِّئَاتِ لَمَّا اتُّوْا فِي الْبَنِيَانِ عَزَّوَجَلَّ اَسَا سَلَامِيْ
 اَوَّلْ بِنَانْكَ نَهْ اَوَّلَهْ بِنْيَاكِيْ كَاوَلَهْ مَا اَخْرَا مِلْهْ نِيْشَا
 اَوَّلْ اَسَا سَلَامِيْ اَوَّلُوْ خَرَاكِيْ قَرِيْ سَلْ اَوَّلُوْ رَاوَلْ بِيْهَارْتْ وَاَبَادْ
 73 قَالَ عَلِيٌّ السَّيِّئَاتِ لَمَّا اُتِيَ فِي الدُّنْيَا كَذَلِكَ فِي الْآخِرَةِ
 هَزَكِيْ نَزْدْ كِيْچِيْ بِنِ اِدَبْ كَنْدَنْ كِيْذِيْ بُوْتَدْ حَرِيْرْ خَشْتَنْ
 قَالَنِيْ عَزَّوَجَلَّ شِيَا بَجَشْتَنْ كِيْزَا نَهْ لِيَا سَوَا كَبَنْ

74 قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ الشُّشُ أَفْتُ

نُؤْلَهُ طُوسَةً جِهَانِي كِبُورِيَا خَلَقَ عَالَمَ اسِيرٍ شَهْرَتُدَّ
صَقْرَايَ زَيْتِي تَقَاخُلِيدَنْ غَاظِلَ أَوْلَهُ كَهْ شَهْرَتُ أَفْتُدَّ

75 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبُؤِيدُ رَجُلٌ

فَقِي كُوسُومُهُ لَنْدِي خَلْقُهُ تَطْرَحِيْمٌ يَدُونِ أَيْلَهُ حَدَرُ
كُوزِدَ كَادَمُهُ بُوَسُو حَقْدَرُ أَرْزَنْدَنْ أَوْرُ لَيْشِي يَهْ ضُورُ

76 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَمْلِكُ قَوْمٌ بَلَّ كَهْ هِمَامِ أَوْرَاةٍ

صَقْلَنْ وَبُرْدِي هَمَّ كَهْ دَسْتِ زَنْدِ أَوْلَدِي مَرْدُ قَائِلَهُ أَصْلَاحُ
نَنْ أَكَا حَاكِمُ أَوْلَدِي أَوْلَ حَاكِمُ أَوْلَمَاوَلِ لَيْسَهُ عَاقِبَتَا فِلَاحُ

77 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَرْوِيكُمْ أَوْ حَذَرُكُمْ خَيْرٌ مِنْ الْجِسْرِ الشُّبُ

كَثْرَتُكَ نَزَحْتِي كَثْرَاوَلُورُ بُوْجَهَانْدَنْ جُضُورُ يَكْنَانِي

- نَامُوَانِي حَرِيفٌ وَعَمْدَنَ لَيْسِيَهْ يَكْنَدُ كُلِّي تَهْفَانِي
 78 قَالَتِ الْبَنِي مُسْكِي أَنَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَّةٌ مَعَاكُمُ إِلَّا الْجَائِرُونَ
- عَفْوًا وَلَا أَوْلَ لَيْسَنَهُ أَمْتَدَنَ كَانِدُونِي جُرِي أَيْلَدِي إِخْفَا
 لَيْسَانِي لَكَا هِي وَلَدِي عَفْوُ كَانِدُونِي خَلَقَهُ أَيْلَدِي إِخْفَا
- 79 قَالَتِ الْبَنِي مُسْكِي يَا سَيِّدَاهُ النَّدَمُ تَوَسَّيْتُ
 جُونُ كَاهُ أَيْلَدِي لَيْسَنَهُ أَوْلَ لَهُ نَدَامَتَا كَا كَفَارَتَدَر
- أَوْلَاهُ جَانُ وَدَلَدَنَ أَوْلَ نَادِمَ تَوَيْهْ دِيدُ كُلِّي نَدَامَتَدَر
 80 قَالَتِ الْبَنِي مُسْكِي يَا سَيِّدَاهُ لَيْسَنَهُ أَوْلَ نَادِمَ تَوَيْهْ دِيدُ كُلِّي نَدَامَتَدَر
- قَوْلِي حَقٌّ رَعَايَاتِي هَرَكَا أَمَهُ مَسَاكِي مَقْنُ عَمَلِي
 أَمْرًا أَوْلَ لَيْسَهُ جَنِّي مَسَكَنَ جَارِي جَوْرِي نَدَنَ أَوْلَاهُ رَامَنِي
- 81 قَالَتِ الْبَنِي مُسْكِي يَا سَيِّدَاهُ لَيْسَنَهُ أَوْلَ نَادِمَ تَوَيْهْ دِيدُ كُلِّي نَدَامَتَدَر

- 82
- اَيْلَاكَ اَوْلَدُ نَفْسِي اَيْلَاكَ عَيْنِ
لَنْدُونُكَ مَعِينَهُ اَوْ لَا مَشْغُولُ
اَفَلَيْكَ نَفْسِي بِرُؤْيِ خَلْقِي
خَوْشِ دَكْلَدَرْ بُوْر سَمَهْ دَرْ دَرْ
تَمَالَ النَّبِيُّ عَمَّا لَيْسَ رُفْلُ
الْجَمْعُ وَالْوَسْكَانُ رَا
جَوْنَهُ لَوْرْدُ لَيْسَ بِرَاشِيْ بِطَلْدُ
خَالِمْ خَلْقِ اِيْجُونْ اَكَهْ دِيْمَهْ حَقْ
سُوَيْلَهْ حَقِّيْ دَكْلُوْ اِيْجِيْسَهْ
اَهْلِ دِيْنِ اَوْلَهْ بُوْدُرْ اَلِيْقْ
83
قَالَ النَّبِيُّ يَا اَلَيْسَ لَهَا فَضْلٌ اَلَيْسَ قَدْرٌ لَهَا حَقْ
بَوْلَهْ مَرْ بُوْ نَوَا اِيْزَادْ مَرْ
كُوْنْدُ بِيْلَهْ اَجَهْ كَرْوِيْ نَفَقَهْ
سُوَيْلَهْ حَقِّيْ مَرْ نَدِ اِيْمَهْ سَكُوْتْ
خَوْ سُوْر اَوْلَدِيْ جَوَا فَضْلَ مَدَّ
84
قَالَ النَّبِيُّ اَلَيْسَ لَهَا فَضْلٌ
اَلْكَاسِبُ جَبِيْبُ اَلْنَفْسِ
اَفَلَيْكَ بِيْلَهْ رَحْمَتْ وَمَشْفَقَهْ
دَسْتِ مَرْ خَنْ اِدِنْ دِيْ قُوْتِ حَلَالْ
اَلْوَرْ مَحْبُوْبَهْ حَقْلَهْ كَاسِبْ
بُوْر يَدِ رَجِيْبِ خُوْبِ خِصَالْ

85 قَالُوا يَا نَبِيَّاهُمْ السَّابِقُ لَقَدْ دُعُوا الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَأَصْدِقِهِمْ

تَأْخِرًا وَلَكِنْ كُنْشِبَ تَجَارَتِكَ مَثَاقُ الْقَوْلِ وَلَوْلَا وَلَوْ سَاءَ أَمِينُ

إِنِّي أَنَا أَصْدَقُ قَادِحِي شَهَدَا حَشَرُ الْحَقِّ إِلَيْهِ قُوْبُهُ يَارِزِينَ

86 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا رَفَعُوا رُسُولًا إِلَيْهِ أَكْبَرُ الْوَبَاءِ وَمَوْكِلُهُ كَاتِبُهُ وَشَاطِرُهُ

جَوْنُهُ يَأْخُذُكَ لَعْنَتَانِ يَدِي رَسُولٍ أَوْلَمَّا سَلِمَ لِي كَمَا أَوْكُنْ مَا يَنْتَلِ

كَاتِبُ شَا هِدْيَ يَنْتَلِ يَدِي رَسُولٍ أَوْلَمَّا سَلِمَ لِي كَمَا أَوْكُنْ مَا يَنْتَلِ

87 قَالَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَنَفَ الْقَلَمُ بِنَا أَنْتَ لَا تَدْرِي

نِيكَ بَذَلُو حَهْ وَجِئْتُمْ كَدَنَ دَسْتِ تَقْدِيرِكُمْ كَأُولَئِكَ رَفَقَهُ

بِرَبِّهِ أَوْلَ عَاقِبَتُ كُلِّ رَسُولٍ لَوْ ذَا أَوْلَ نَهْ يَزِدُّ بَيْسَهُ قَلَمُ

88 قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا رَفَعُوا رُسُولًا إِلَيْهِ أَكْبَرُ الْوَبَاءِ وَمَوْكِلُهُ كَاتِبُهُ وَشَاطِرُهُ

هَرَكُهُ يَوْعَالِي حَوَاكِ دَسْتِ أَوْغَرَسَهُ بِرُفْعِهِ نَا كَاهُ

اَكَا صَبْرَانِسَه اَمْسَه شَكُوِي عَوْضِنْ اَيْكِيَه اَكَا اللّٰهُ

90 اَكَا سَبِيْ اَيْكِيَه اَيْكِيَه اَقْنَاعَه مَال لَّيْنَقْدُ

مَلِكُ وَمَال اَدِي غَنِي اَمَزْ قَانِعْ اُولَكِه غَتَا قَنَاعَتْدُرْ

مَلْعُ وَخَرِيْ مَوْكِه قَانِعْ اُولَاَنْ صَالِحِ كَيْجِيْ نَهَا يَتْدُرْ

90 مَالِ كَبُوْرِيْ نَا مَطُوِيْ لَمَّا كَانَ فُقُوْرِيْ فِي الدُّنْيَا وَغَرِيْبِيْ فِي الْاٰخِرَةِ

هَرُكِه دُنْيَايِ دُونْدَنْ بُوِيْ اَلْ بُوْتَلُوْتْدَنْ اَوَّلْ عَمِيْرُ اَوَّلِيْ

لُجْدِيْ دُنْيَا دَكْرَجِهْ ذَلِيْلَهْ اَخِرْتَنْ وَلِيْ غَرِيْبُ اَوَّلِيْ

91 قَالْ بَلَكِيَهْ نَسِيْبُ دُنْيَايِ مَتْدَفَا جَعَلَهَا طَارِيْ

طَيَنْوُبْ عَمْرُ قَلِيْ طَوِيْلْ اَمَلْ عَمْرُ دُوْرِنْ كُجُوْرْمَهْ غَفْلَتِيْلَهْ

جُوْنَكِهْ دُنْيَا نَزْمَايِ سَاعَتِيْشْ كُجُوْر اَوَّلْ سَاعَتِيْ عِمَادَتِيْلَهْ

92 نَا يَكُوْرِيْ سَا اَيْكِيَهْ نَا مَتْدَفَا رَجْعَهْ وَبَدَلْ اَلْ نَسِيْبَا بَصِيْبَهْ

كُلُّ يَكُنْ طَالِبِ غِنَا أَوَّلُهُ كِهْ غَنِيَّيَهْ أَوَّلُهُ مُصِيبَتُدُرْ
 فَلَتْ وَفَقْرُهُ أَوَّلُ رِسَالُ وَلْ فَقْرُ مَوَقِفْ جُونْ كِهْ رَكْتَدُرْ
 93 قَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي لَا أُدْرِكُهُ لَمْ يَنْشَأْ فِي الدُّنْيَا لِبَقَاءِهَا وَدَوْلَتُهَا لَمْ يَنْشَأْ

اَغْنِيَاد وَلْتَن مَوْدَسَلَاكُو دَارِ دُنْيَاد مَوْدَر بَقَا سَرْدُرْ
 فَقَلْعَرُود وَلَيْتِ اَمَّا مَلِكِ سَقْبَادَهْ دُرْ فَنَاسَرْدُرْ
 94 قَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي لَا أُدْرِكُهُ لَمْ يَنْشَأْ فِي الدُّنْيَا لِبَقَاءِهَا وَدَوْلَتُهَا لَمْ يَنْشَأْ

أَوَّلِي دُنْيَا جُومُونَهْ زَيْنَانْ مَرْحَقَهْ بَوَاوَدَهْ رَكْتِ يُوْقْ
 أَوَّلِي دُنْيَا بَهْشَتَا هِلْمَنَلَا نَفْتِ وَمَالِنَهْ نَهَايَتِ يُوْقْ
 95 قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ سَأَلْتُ فِي حُبِّ الْأَمِينِ طَوْلَ الدُّنْيَا كَثْرَةُ الْمَالِ

بِيْرَاوَلَنْ كِسْنَهْ يَكْتَبِي دُرْ مَرَاغِبْ أَوَّلَقْدَهْ بَرَايِكِي حَاكَهْ
 أَوَّلُونَا نَلْ بَحْتِي غَالِبْ طَوْلِ عُمُرِيْلَهْ كَثْرَتِ مَالَهْ

96 قَالَتْ عَلَيْكَ سِتْرٌ مِنْ جِلْدِ الدِّنْيَا مَرَّةً الْآخِرَةَ وَمَرَّةً الدِّنْيَا جِلْدٌ

أَيُّ طَلَبٍ كَارِلَذَتْ دُنْيَا أَخْرَجَتْ بُونُوتَ نِيْشَاوَلِسْ

أَجِيْ دَرِيْكَ لَوِي بُوْدُنْيَا نَكْ أَهْلِ عَقْبَايَه طَلُو عَيْتِلُو لِسْ

97 قَالَتْ لَبِيْكَ سَلَامٌ عَلَى سَلَامٍ كَفِيْ بِأَيْمَتِيْ عَاغِيَا

فَضْلِيْ جَانِ اِيْدَهْ جُونْ بَدَنَهْ أَجَلْ قَلْعَهْ لَوِ اَوَلِيْهَهْ أَفِيْ حَافِظْ

غِيْرِيْ نَاصِحْ نَصِيْحَتِيْ قُوِيَهْ لَوْمْ مَوْتِ حَالِيْ عَيْنِ اَوَلَهْ وَاعْظْ

98 قَالَتْ لَبِيْكَ سَلَامٌ عَلَى سَلَامٍ لَا تَسْبُوْا اَلْأَمْوَالَ

سُوْمَهْ اَوَلِيْشِلْدَهْ وَبَالَهْ كِيْرُوْبْ خَيْرَ كِتَابِيْ دَعَاوِ خَيْرِ لَهْ يَا

جُونَكْ اَنْكَزِيْزَا عِيْ طَعْمِ اِيْدِيْ سَنَدَهْ دَلْدَقْلَقْلِيْ اَزَاكَ

99 قَالَتْ لَبِيْكَ سَلَامٌ عَلَى سَلَامٍ لِيْعَذَبُ بِجَنَابِيْ

اَوْرَاكَ دَنْ بِيْ سِيْ فَوْتِ اَوَلَسَهْ كُوِيَهْ وَنَارِيْ قَلْعَهْ اَنْكِيْجُونْ

100 اَلَمْ يَرِ اَعْدَابًا وُلُوْا وِبِهَا كُلُّ عَذَابٍ اِنَّهٗ اَكْبَرُ جَانِبُوْنَ
 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْتَ كُلُّ عَبْدٍ عَلٰى مَا يَتْلُوْ
 نَهٗ عَمَلُهٗ اَوْ لَوْ رَسَخَ بِرَادَمٍ اَوْ عَمَلًا وُزِنَ بَيْنَهُ خَيْرًا وَّلَسْتُ
 اَوْلَدُ اِيْدَهٗ كُوْرِبًا شَدِيْدًا مَّرْعَلٌ جُوْنٌ كِهٖ صَاحِبِيْنَ يَلْسُوْ

صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ

وَعَلَى آلِهِ

وَسَلَّمَ

- 1 اِيْ جَمِيْعٍ ذُنُوْبًا يَحُوْنُ غَفَّارٌ . . . وَيُغِيْبُ خَلْقًا سَبَّكَارُ
- 2 رُوْسِيَّامُ بَكُوْنُ مِثَالِ كَلْعُغ . . . فَطَرُ حَتْمَكَلَهٗ قَلَّ اِنِّيْ اَعُ
- 3 مَرِيضٍ نَفْسَهٗ كِبَرُ كِفَتَارُ . . . مَعْصِيَتِ رَحْمَتِكَلَهٗ بِمَارُزُ
- 4 دُرْ كَهْكَدَرُ بُوْرَدُ دَا رِشْفَا . . . شَرِيْطَتِ رَحْمَتِكَلَهٗ اَكَا دَا

- 5 هَرَنْجُومُ وَكُنَايَه اِيْلَرِيْنِكْ . . . حَقُّ تَعَالِي كَرِيْمِدُرْدِي نَوَايِدِكْ
- 6 بِحَيْرُودِكْ يَلُوْبُ وَسِيْعُ وَفَاخْ . . . كَرْمَلُ نَايِلْدِي بِنِي كُستَاخْ
- 7 جَنِّي زَيْن اِيْلِكْ جَمَالِكْ اِيْچُونْ . . . دُونُخِي وَاي اِيْلِكْ خِلَالِكْ اِيْچُونْ
- 8 مِيْرَنَايَنْدَ نُوْرِيَاخْد اِيْچُونْ . . . حُرْمَتِ حَضْرَتِ مُحَمَّد اِيْچُونْ
- 9 وَلَمْ رَحْمَتُكْدَنْ اِي قِيَوْمْ . . . اِيْمَه سِيْن بُوْعَامِي مَحْرُومْ
- 10 سَنِيْن اَبْحَقْ اَوْ پَاكِشْت اَغْنِي . . . اِيْسُرُوْجَانْدَنْ غَنِي وَسُفِيْنِي
- 11 قَوْلَه فَعِلُوْمُ مَوَافِقِ اِيْت يَارَبْ . . . اِيْمَه عَالَمِ لِيْسَانِ جَاهِلْ قَلْبْ
- 12 قَوْمَه تَقْلِيْدُ وَجْهَلِكْهُ بُوَيْلَه . . . عِلْمُ وَبِرْهْمُ عَمَلْ نَصِيْبْ اَيْلَه
- 13 دِيْمَنْ اَوَّلْ عِلْمِي كِه مَبَارِتْدُرْ . . . اَوْدِيْدُرْ عِلْمِ اَوَّلْ جِهَالْتْدُرْ
- 14 عِلْمِ اَوْدِيْدَانِي وَبِرْ اِيْمِي بِيْكََا . . . رَكْمَه اِيْن اَنُوْجَلَه اَرْدِي سَكَا
- 15 يَا اِلْمِي بُوْقَالِي حَالْ اَيْلَه . . . صِدْقْ اَخْلَاصِي بَرْكَمَالْ اَيْلَه

- 16 نُولَدِي سُوْرَدَن اِطْلَعْتُ اِلَيْجَنِّ مَ ءَ قَوْلَه سَنَدَن عَنَّا يَت اُولِيحَقْ
- 17 يَا اَلِهِي بِحَقِّ رُوحِ رَسُوْلِ مَ ءَ بُوْد اِيعِي نَكْ دَعَا شَنِ اَيْلَه قُلُوْ
- 18 بَنِ نَقِيْبُو طَبِيْكَ كَرِيْمُ وَعَيْنِي مَ ءَ قِلَه مُحْتَاجُ بَرَقْلُو كَه بَنِي
- 19 خِدْمَتِ وِطَاعَتُوْ طَبِيْكَه اَوَكَه مَ ءَ اِحْتِيَا جُمُوهِيْنُ قَبُوْ كَه اَوَكَه
- 20 بَنِي بُوْلَا شِيَه غَرَابِ اَيْمَه مَ ءَ هَمْدَه نَقِيْمِيْ كِلَا بِاَيْمَه
- 21 دِيُوْ نَقِيْبِيْ بَكَا مُخَرَّقِيْلِ مَ ءَ مَأْكَلْ خَصْلَتِيْنِ مَبْرَقِيْلِ
- 22 بَنِي اَيْلَه قَتَا عَتِيْكَه غَنِيْ مَ ءَ نَا كَه دُنْيَا اَوَلَا قَمَدَن دَنِي
- 23 لَنَفْ وَشَهْوَتَه اَسِيْرَا يْمَه مَ ءَ نَقِيْبِيْ جَانِ مَلِيْكِنَه اَسِيْرَا يْمَه
- 24 نَفْسُوْ شَيْطَانْدُوْ جُوْد شَمْعِيْ مَ ءَ بَكَه سَنَدَن مَدْدُوكْ يَا رَبِّ
- 25 تَرَلِيْ دُنْيَا يْ بَا كَه اَسَا نَا يْتِ مَ ءَ دِيْجِيْ بَرْدَنُ عِشْقُكْ اِحْسَانَا يْتِ
- 26 اَوْ قُوْدُقْدَن جَنَّا يْلَه جَانِيْ مَ ءَ اَكَه سَن يُوْلَدَا شَنِ اَيْلَه اِيْمَانِيْ

- 27 بُوَمَعَايَه اَوَكِم دِيَه اَمِيْن . . . اَيْلَه جَمَلَه بَلَاو كُودَن اَمِيْن
- 28 اَنَكِيچُون بُوَسْتَه يَزْدَم . . . سَرُخ بِيَنَه خُون دِل اَزْدَم
- 29 بَلَكَه كُور كُودَن بَرَكِيه اَلشَان . . . بَنَد سِيچُون مَعَاكَلَه اِلْحَسَن
- 30 مَحَن جُودِنْدَن اِيَد لُطْفِ كَبِي . . . اِمَه سِر لُطْف اِيَدُو ب مَعَاي دِيَر
- 31 اِيَد حَق حَسِيَلَه بَنَد يَاد . . . جَان مَكِيْن اَيْلَه دِلشَاد
- 32 بُوَمَعَايَه بَنِي كُور سَه اَلْحَق . . . هَر مَر اَزْدَن مِيَسَر اَيْلَه حَق
- 33 . . . تَجَنَّب عَقَائِل اَبَر سُولِي حَمِيَل . . .
- 34 اِي خُطْبَه خُطْبَايَه كُولا كَه . . . سَبَب اَوْلَا ن وَجُودِ اَفْلَاكَه
- 35 سَايِر مَلِك عَاكِر مَلِكُوت . . . طَايِر اَوِيح طَاوِد لَاهُوت
- 36 سَنَر اَوَل شَاهِيَا زَارِيح يَفِيْن . . . حَلُو كَاهَل فَضَايِي جَرِيح بَرِيْن
- 37 اِنِي نَكْتَه دَا ن مَا اَوَسِي . . . كَا شِفِيَر مَر اَوَا دِيَف

- 37 مَنَزِلِ قَوْلِ حَضْرَتِهِ سَالِكِ مَا لَمْ يَلْمَعْ اللَّهُ مَقَامَهُ مَا لَكَ
- 38 أَيُّ مَهْ أَنْوَرِ شَيْءٍ سَرِيٍّ مَا لَمْ نُوْرِ عَرْشِ خُدا وَأَوْبَحِ دُجِي
- 39 سَوِي عَرْشُهُ دُعَاكِي كَيْتَكَ مَا لَمْ يَنْ رَحْمَتِ أَوْلُوْبِ نَزْوِلِ اِتْدَكَ
- 40 بِنَهْ مَعْرَاجِ أَوْلَادِيوْ مَرْشَبِ مَا لَمْ سَقِي كُوزِ كُوزِ اِجْوَابِ اِغْمَقِ
- 41 أَفَرِيكَزِي هِي جَمَالِ كَمَالِ مَا لَمْ غَاشِقُكْ أَوْلَدِي خَالِقُ شَعَالِ
- 42 سَكَاوِرِلَدِي مَدِيرِكَا قَبُولِ مَا لَمْ حَوْضِ مَزِيدِ مَرْسُورِ سَقُولِ
- 43 حَضْرَتُكَ دُرْ اِيَّاكِي نَبِيُّ اللَّهِ مَا لَمْ وَاسِطُهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللَّهِ
- 44 طَوْرِ دَوْغَلِكِي بِحَضْرَتِ سِنِ مَا لَمْ مَنَبِجِ چَشْمُهُ مَرْوَتِ سِنِ
- 45 سَكَا خُتْمِ اِجْوَادِ اَوْكُونْدِ سُلْطَانُكُزْ مَا لَمْ لَمْتَرِيْنِ بِنْدَ اَوَّلِهِ مَنَبِجَانُكُزْ
- 46 أَيُّ سَوَلِ كِرِهْ وَخُوبِ خِصَالِ مَا لَمْ كُومُكُزْ شَفِيعِ اَمْتِ مَنَالِ
- 47 لُطْفِكِي كِهْ لُطْفِي يَادَايْتِ مَا لَمْ بَنِ قَوْلُكِي اَوْكُونْدِ اَزَا دَايْتِ

سَيِّئِ اِنْتِي كَرِيمٌ كَانَ كَرَمٌ ۞ سَنَدُنْ اَوْمَرٌ جَمِيعٌ اَمْرٌ 48

يَوْمًا اَوْ يَجْعَلُ سَكَدًا اَوْ عَفَى ۞ يَهْمُنْدَايْتِ شَفَاعَتُكَ دَانِي 49

عَمْرًا وَلَوْ بِنَا اِبْرِيحِيْمَ رُفْقِيَامٌ ۞ سَكُهُ وَالْكُهُ مَسْكُوٌّ وَسَلَامٌ 50

هَذَا دُعَاءُ نَسْتَعِيْزُ اِلَيْهِ الْمَلِكِ الْعَلَامِ الْيَمِيْنِ

اَللّٰهُمَّ اَهْلِلْهُ عَلَيْنَا بِالْاِيْمَنِ وَالْاِيْمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْاِسْلَامِ

رَبِّيْ وَرَبِّكَ اَللّٰهُ اِنْطَلَقْتَ عَلَيْنَا

مُقْتَرِنًا بِالْاِيْمَنِ وَالْاِيْمَانِ

حذف ترتیب سور قرآن عظیم مجسمہ	
سوره که اولها یکسان است	1-
سوره که در هر یک مکتوب یا غیر مکتوب	2-
اولی ترتیب سور یا دیگر غیر مکتوب	3-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	4-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	5-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	6-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	7-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	8-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	9-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	10-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	11-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	12-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	13-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	14-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	15-
سوره که در هر یک از دو کرا و تورا	16-

17-	والله ربكم اذ قد سمعتم	استجاب الله لقلوبكم فاستجبوا له
18-	وما نقول لكم الا الحق	ابداً ولا نريد منكم ثواباً ولا جزاءً
19-	يا ايها الذين آمنوا انزلوا منكم	ايها الذين آمنوا انزلوا منكم
20-	والله ربكم اذ قد سمعتم	استجاب الله لقلوبكم فاستجبوا له
21-	وما نقول لكم الا الحق	ابداً ولا نريد منكم ثواباً ولا جزاءً
22-	يا ايها الذين آمنوا انزلوا منكم	ايها الذين آمنوا انزلوا منكم
23-	والله ربكم اذ قد سمعتم	استجاب الله لقلوبكم فاستجبوا له
24-	وما نقول لكم الا الحق	ابداً ولا نريد منكم ثواباً ولا جزاءً
25-	يا ايها الذين آمنوا انزلوا منكم	ايها الذين آمنوا انزلوا منكم
26-	والله ربكم اذ قد سمعتم	استجاب الله لقلوبكم فاستجبوا له
27-	وما نقول لكم الا الحق	ابداً ولا نريد منكم ثواباً ولا جزاءً
28-	يا ايها الذين آمنوا انزلوا منكم	ايها الذين آمنوا انزلوا منكم
29-	والله ربكم اذ قد سمعتم	استجاب الله لقلوبكم فاستجبوا له

Esmâ'ü suveri'l-Kur'ân 1^b